T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

OSMANLI DEVLETİ VE JOSEON HANEDANLIĞI'NDA SARAY KÜLTÜRÜ

Hazırlayan
Elif DURMUŞ

Danışman
Prof. Dr. S. Göksel TÜRKÖZÜ

Yüksek Lisans Tezi

Mayıs 2024, KAYSERİ

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

OSMANLI DEVLETİ VE JOSEON HANEDANLIĞI'NDA SARAY KÜLTÜRÜ

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Elif DURMUŞ

Danışman
Prof. Dr. S. Göksel TÜRKÖZÜ

Mayıs 2024, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Elif DURMUŞ

İmza

T.C.

ERCİYES ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı: Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı

Program Adı: Yüksek Lisans

Tez Başlığı: Osmanlı Devleti ve Joseon Hanedanlığı'nda Saray Kültürü

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Önsöz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 159 sayfalık kısmına ilişkin 08/05/2024 tarihinde ***Turnitin*** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: **% 4**'tür.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az örtüşme** içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 08/05/2024

Danışman: Prof. Dr. S. Göksel TÜRKÖZÜ — Öğrenci: Elif DURMUŞ

İmza — İmza

KILAVUZA UYGUNLUK

‘‘Osmanlı Devleti ve Joseon Hanedanlığı’nda Saray Kültürü” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesine uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan	**Danışman**
Elif DURMUŞ	Prof. Dr. S. Göksel Türközü

Doğu Dilleri ve Edebiyatları ABD Başkanı

Prof. Dr. Ali Volkan ERDEMİR

KABUL ve ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. S. Göksel TÜRKÖZÜ danışmanlığında **Elif DURMUŞ** tarafından hazırlanan **"Osmanlı Devleti ve Joseon Hanedanlığı'nda Saray Kültürü"** adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Doğu Dilleri ve Edebiyatları** Anabilim Dalı'nda **Yüksek Lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

06/05/2024

JÜRİ:

Danışman: Prof. Dr. S. Göksel TÜRKÖZÜ İmza

Üye: Doç. Dr. Hatice KÖROĞLU TÜRKÖZÜ İmza

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul CEYLAN İmza

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun …. /…./…… tarih ve …….. sayılı kararı ile onaylanmıştır.

……. /…..…../ ……..…

Prof. Dr. Atabey KILIÇ

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasında, Osmanlı Devleti ve Joseon Hanedanlığı saray kültürü incelenmiştir. Tezi yazarken Osmanlı Devleti'nde Topkapı Sarayı, Joseon Hanedanlığı'nda Gyıonğbok Sarayı temel alınmıştır. Birinci bölümde Osmanlı Devleti hakkında araştırmalar yapılıp ikinci bölümde Joseon Hanedanlığı incelenmiştir. Her iki bölümde de saray teşkilatlanması, sarayın yapısı, teşrifat teşkilatı, sarayda düzenlenen törenler, saray sanatları, mimarisi, kıyafetleri, musikisi ve mutfağı hakkında bilgiler verilmiştir. Son bölümde iki devlet arasındaki benzerliklerden bahsedilmiştir.

Tez konu seçiminde yol gösteren, tezi hazırlarken yardımını ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. S. Göksel TÜRKÖZÜ'ne sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışmamda ilgi ve desteğini esirgemeyen, bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım sayın hocam Doç. Dr. Hatice KÖROĞLU TÜRKÖZÜ'ne teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım sürecinde yanımda olan aileme, sabırları ve destekleri için teşekkür ederim. Motivasyon eksikliği hissettiğim anlarda neşesi ve samimiyeti ile iyi hissettiren uzaktaki ve yakındaki tüm dostlarıma teşekkür ederim.

Elif DURMUŞ, 2024

OSMANLI DEVLETİ VE JOSEON HANEDANLIĞI'NDA SARAY KÜLTÜRÜ

Elif DURMUŞ

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2024
Danışman: Prof. Dr. S. Göksel TÜRKÖZÜ

ÖZET

Aynı yüzyıllarda tarih sahnesinde yer alan Joseon ve Osmanlı dönemin genel monarşi özelliklerini yansıtırken iki devlette de saray idare merkeziydi ve hükümdar ve hanesinin yaşadığı yer olarak sosyal yaşamın varlığını sürdürdüğü bir mekandı. Neo Konfüçyüsçü düşünce ekolünün etkili olduğu Joseon Hanedanlığı'nda ve Türk-İslam devleti olan Osmanlı Devleti'nde "doğru" yöneticinin sahip olması gereken özellikler (ilkeler) benzerdi. Bu doğrultuda devletin yönetim anlayışı ve şekli şekillenmişti.

Bu tez çalışmasında Neo Konfüçyüsçü bir devlet olarak kurulan Joseon Hanedanlığı ile İslam devleti olarak hüküm süren Osmanlı Devleti'nin saray teşkilatlanması, saray yapısı ve törenleri hakkında bilgiler verilmiştir. Tarihi Orta Asya'ya dayanan Osmanlı ile Uzak Doğu'da günümüz Kore topraklarında kurulmuş Joseon Hanedanlığı arasındaki benzerliklerden bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Joseon Hanedanlığı, Kore, Osmanlı, Saray, Saray Kültürü

COURT CULTURE IN THE OTTOMAN EMPIRE AND THE JOSEON DYNASTY

Elif DURMUŞ

Erciyes University, Graduate School of Social Sciences
Master's Thesis, May 2024
Supervisor: Prof. Dr. S. Göksel TÜRKÖZÜ

ABSTRACT

The Ottoman Empire and the Joseon Dynasty, which took place on the stage of history in the same centuries, reflected the general monarchy characteristics of the period. In both states, the palace was the center of administration and was a place where social life continued as the place where the ruler and his household lived. The characteristics (principles) that a "right" ruler should have were similar in the Joseon Dynasty, where the Neo-Confucian school of thought was influential, and in the Ottoman Empire, a Turkish-Islamic state. In this direction, the understanding and form of government of the state was shaped.

In this thesis study, information is given about the palace organization, palace structure and ceremonies of the Joseon Dynasty, which was founded as a Neo Confucian state, and the Ottoman Empire, which ruled as an Islamic state. The similarities between the Ottoman Empire, which dates back to Central Asia, and the Joseon Dynasty, which was established in the Far East in today's Korean territory, were mentioned.

Keywords: Joseon Dynasty, Korea, Ottoman Empire, Palace, Court Culture

İÇİNDEKİLER

OSMANLI DEVLETİ VE JOSEON HANEDANLIĞI'NDA SARAY KÜLTÜRÜ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI ii
KILAVUZA UYGUNLUK iii
KABUL ve ONAY TUTANAĞI iv
ÖN SÖZ v
ÖZET vi
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER viii
GÖRSELLER LİSTESİ xiv
TABLOLAR LİSTESİ xvi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ xvii
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

JOSEON HANEDANLIĞI (조선)'NDA SARAY KÜLTÜRÜ

1.1 .Joseon Hanedanlığı 5
1.2. Joseon Hanedanlığı'nda Saray Teşkilatı 13
1.2.1. Kral 13
1.2.2.Divan Teşkilatı 17
1.2.2.1.Yasama organından sorumlu üç devlet dairesi, Samsa (삼사) 19
1.2.2.2.Sınğcıonğ Teşkilatı (seungjeongwon-승정원) 20
1.2.2.3. Iygum Dairesi (uigeumbu-의금부) 21
1.2.2.4. Çunçu Dairesi (chunchugwan-춘추관): 21
1.2.2.5. Hansonğbu (hanseongbu-한성부): 22
1.3. Joseon Saray Yapısı 22
1.3.1. Dış Avlu, Vecıon (Wejeon-외전) 28
1.3.1.1. Yıonğce Köprüsü (Yeongjegyo-영제교) 28

1.3.1.2. Gınconğcon (Geunjeongjeon-근정전): 30
1.3.2. İç Avlu, Necon (Nejeon-내전)..... 33
1.3.2.1. Ganğnyıonğcon (Gangnyeongjeon-강녕전) 33
1.3.2.2.Gyotecon (Gyotaejeon-교태전) 34
1.3.2.3. Cagyıonğcon: (Jagyeongjeon-자경전):..... 38
1.3.2.4. Socu Dairesi (Sojubang-소주방): 38
1.3.2.5. Hımgyıonğgak (Heumgyeonggak-흠경각):..... 39
1.3.2.6. Cibhyıoncon (Jiphyeonjeon-집현전): 40
1.3.3. Veliaht Köşkü, Donğ Sarayı (Donggung-동궁)..... 41
1.3.4. Hasbahçe, Huvon (Huwon-후원)..... 41
1.3.4.1. Gyıonğhöru (Gyeonghoeru-경회루): 42
1.3.4.2. Hyanğvonconğ Köşkü (Hyangwonjeong-향원정)..... 42
1.3.4.3. Gıonçonğ Sarayı (Geoncheonggung 건충궁): 43
1.3.4.4. Cibokce (Jibokjae-지복재): 43
1.3.4.5. Tevon Tapınağı (Taewonjeon-태원전):..... 43
1.3.5. Gvolnegaksa (Gwolnaegaksa-궐내각사) 43
1.4. Joseon Hanedanlığı'nda Saray Teşrifatı 46
1.5. Joseon Hanedanlığı'nda Saray Törenleri 48
1.5.1. Atalara Ait Törenler, Gillye (Girye-길례) 49
1.5.1.1. Conğ Tapınağı'nda Ataları Anma Töreni (Jongmyo Jerye -종묘제례). 50
1.5.1.2. Sacik (Sajik-사직) 53
1.5.2. Hareme Ait Törenler, Garye (가례)..... 55

1.5.2.1. Düğün Töreni, Hollye (혼례) 55

1.5.2.2. Erkek Çocuğun Yetişkinliğe Geçiş Töreni, Gvallye (Gwallye-관례).... 57

1.5.2.3. Veliaht Atama Töreni, Çegnye (Chaekrye-책례)..... 59

1.5.3. Askeri Törenler, Gullye (군례)..... 61

1.5.3.1. Gangmu Töreni (Gangmu-ui-강무의) 62

1.5.3.2. Guilşik Töreni (Guilshik-ui-구일식의) 62

1.5.4. Elçi Kabulü, Billye (빈례)..... 63

1.5.4.1. Çinli Elçilerin Kabulü, Yıonco-conğsa (Yeonjojeongsa-연조정사) 63

1.5.4.2. Hanedan Mensuplarının Çinli Elçiler için Düzenlediği Ziyafet, Hanedan Üyelerinin Düzenlediği Yonco- Conğsa Ziyafeti (Jeongchin-Yeonjojeong-Saui,종친연조정사의)..... 64

1.5.4.3. Veliaht Prensin Çinli Elçiler için Düzenlediği Ziyafet, Veliaht Prens'in Düzenlediği Yonco-Conğsa Ziyafeti (Wangseja-Yeonjojeong-Saui-왕세자연조정사의)..... 64

1.5.4.4. Diğer Ülkelerden Gelen Elçilerin Kabulü, Suringuk-Sope-ıy (Suringuk-Seopeui-수린국서페의)..... 64

1.5.4.5. Diğer Ülkeler Elçileri için Düzenlenen Ziyafet, Yoninguk-Saıy (Yeoninguk-Saui-연인국사의)..... 65

1.5.5. Cenaze Töreni, Hyunğnye (Hyungnye-흉례)..... 65

1.6. Joseon Hanedanlığı'nda Saray Sanatı..... 69

1.6.1. Resim Sanatı..... 69

1.6.2. Kaligrafi, Soye (서예)..... 71

1.6.3. Minyatür Sanatı, Uigwe Kayıtları'nda Bançado (Uigwe Banchado-의계반차도) 72

1.7. Joseon Hanedanlığı'nda Saray Mimarisi ve Kullanılan Motifler 73
1.8. Joseon Hanedanlığında Saray Kıyafetleri 79
1.9. Joseon Hanedanlığı'nda Musiki 83
1.10. Joseon Hanedanlığı'nda Saray Mutfağı 86
1.10.1. Seher Yemeği, Cari Coban (자리조반) 87
1.10.2. Sabah ve Akşam Yemekleri, Surasanğ (surasang-수라상) 89
1.10.3. Öğlen Yemeği – Nadgodsanğ (낮것상) 92
1.10.4. Gece Atıştırmalığı – Yaçam (야참) 92

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDE SARAY KÜLTÜRÜ

2.1. Osmanlı Devleti 94
2.2. Osmanlı Devleti'nde Saray Teşkilatı 97
2.2.1. Osmanlı Devleti'nde Padişah 97
2.2.2. Divan-ı Hümayun 99
2.2.3. Enderun 100
2.2.4. Birun 101
2.2.5. Harem 101
2.3. Osmanlı Saray Yapısı 103
2.3.1. Bab-ı Hümayun 104
2.3.2. Babü's Selam 105
2.3.3. Babü's Saade 106
2.3.4. Dördüncü Avlu: Köşkler Bahçesi, Hasbahçe 107
2.4. Osmanlı Devleti'nde Saray Teşrifatı 107
2.5. Osmanlı Devleti'nde Saray Törenleri 108
2.5.1. Devlet İşlerine Ait Törenler 108
2.5.1.1. Cülus Töreni, Cülus-u Hümayun 108
2.5.1.2. Ulufe Dağıtımı ve Elçi Kabulü 110
2.5.2. Dini Törenler 111
2.5.2.1. Cenaze Töreni 111
2.5.2.2. Cuma Selamlığı 112

2.5.2.3. Surre-i Hümayun 112
2.5.2.4. Bayram Tebriki ve Bayram Alayı 112
2.5.3. Hareme Ait Törenler 113
2.5.3.1. Viladet-i Hümayun 113
2.5.3.2. Sur-ı Hümayun 114
2.6. Osmanlı Saray Sanatı 115
2.6.1. Nakkaşhane 115
2.6.2. Hat Sanatı 116
2.7. Osmanlı Saray Mimarisi ve Kullanılan Motifler 117
2.8. Osmanlı Saray Kıyafetleri 118
2.9. Osmanlı Musikisi 120
2.10. Osmanlı Saray Mutfağı 121

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

JOSEON HANEDANLIĞI ve OSMANLI DEVLETİ SARAY KÜLTÜRÜNÜN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Joseon Hanedanlığı ve Osmanlı Devleti 124
3.2. Joseon Hanedanlığı ve Osmanlı Devleti'nde Saray Teşkilatı Karşılaştırılması 129
3.2.1. Hükümdar Karşılaştırılması 129
3.2.2. Divan Teşkilatı Karşılaştırılması 131
3.3. Saray Yapısı Karşılaştırılması 133
3.3.1. Dış Avlu, Vecıon 134
3.3.2. İç Avlu, Necon 136
3.3.3. Veliaht Prens Sarayı, Donğ Sarayı 139
3.3.4. Devlet Daireleri, Gvolnegaksa 139
3.3.5. Hasbahçe, Huvon 140
3.4. Saray Teşrifatı Karşılaştırılması 140
3.5. Saray Törenleri Karşılaştırılması 141
3.5.1. Atalara Ait Törenler Açısından Karşılaştırılması 141
3.5.2. Hareme Ait Törenler Açısından Karşılaştırılması 142
3.5.3. Askeri Törenler Açısından Karşılaştırılması 144
3.5.4. Elçi Kabulü Açısından Karşılaştırılması 145
3.5.5. Cenaze Töreni Açısından Karşılaştırılması 145

3.6. Saray Sanatı Karşılaştırılması 146
3.7. Saray Mimarisi ve Kullanılan Motiflerin Karşılaştırılması 147
3.8. Saray Kıyafetleri Karşılaştırılması 150
3.9. Saray Musikisi Karşılaştırılması 152
3.10. Saray Mutfağı Karşılaştırılması 153
SONUÇ 157
KAYNAKÇA 160

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1.1. Joseon Hanedanlığı'nın kurucusu Kral Taejo 14
Görsel 1.2. Gyıonğbok Sarayı 24
Görsel 1.3. Gvanğgva Kapısı 25
Görsel 1.4. Heçi 25
Görsel 1.5. Gıonçun Kapısı 26
Görsel 1.6. Yıonğçu Kapısı 27
Görsel 1.7. Şinmu Kapısı 27
Görsel 1.8. Yıonğce Köprüsü 28
Görsel 1.9. Volde'deki hayvanlar 29
Görsel 1.10. Taht Salonu 30
Görsel 1.11. Kral tahtı 31
Görsel 1.12. Resimli Paravan 31
Görsel 1.13. Gangnyıonğcon 34
Görsel 1.14. Gyotecon 35
Görsel 1.15. Socu Dairesi 39
Görsel 1.16. Su saati Ogru 40
Görsel 1.17. Cibhyıoncon'da Alimler 40
Görsel 1.18. Gyıonğhöru 42
Görsel 1.19. Conğ Tapınağı'nda düzenlenen Ataları Anma Töreni Minyatürü 52
Görsel 1.20. Sacik Töreni başlatmak için çalınan çan, Tıkconğ (특정) 54
Görsel 1.21. Düğün Töreni Minyatürü 57
Görsel 1.22. Gvallye Minyatürü 58
Görsel 1.23. Çegnye Minyatürü 61
Görsel 1.24. Vefat eden kral ve kraliçelerin isimlerinin ve mezar yerlerinin yazılı olduğu tablet 68
Görsel 1.25. Sansu Resmi örneği, Ressam: Kim Eunho, 1918 71
Görsel 1.26. Yang Saeon tarafından çizilen Soye 72
Görsel 1.27. Gyıonğbok Sarayı'nın Feng Shui haritası 76
Görsel 1.28. Dançonğ Motifi 78
Görsel 1.29. Ejderha motifli Myıonbok 82
Görsel 1.30. Kral ve Kraliçe'nin sofra düzeni 87

Görsel 2.1. Yavuz Sultan Selim Minyatürü 98
Görsel 2.2. Topkapı Sarayı 103
Görsel 2.3. Bab-ı Hümayun 105
Görsel 2.4. Babü's Selam 105
Görsel 2.5. Babü's Saade 106
Görsel 2.6. Dördüncü Avlu 107
Görsel 2.7. Cülus Töreni 109
Görsel 2.8. Ulufe Dağıtımı ve Elçi Kabulü 110
Görsel 2.9. Cenaze Töreni 111
Görsel 2.10. Sur-ı Hümayun 114
Görsel 2.11. Nakkaşhane 116
Görsel 2.12. Hat 117
Görsel 2.13. Güneş desenli kısa kollu kaftan 120
Görsel 3.1. Osmanlı'da Tahtırevan 138
Görsel 3.2. Joseon'da Tahtırevan, Gama 138
Görsel 3.3. Osmanlı çeyiz bohçası 144
Görsel 3.4. Joseon'da Çeyiz Bohçası, Bocagi (보자기) 144
Görsel 3.5. Osmanlı'da Lotus Motifi 149
Görsel 3.6. Joseon'da Lotus Motifi 149
Görsel 3.7. Topkapı Sarayı'nda Ejderha Motifi 150
Görsel 3.8. Gyıonğbok Sarayı'nda Ejderha Motifi 150
Görsel 3.9. Topkapı Sarayı'nda Bulutlar arasında ejderha kabartmalı Seladon Tabak 154
Görsel 3.10. Gyıonğbok Sarayı'nda Bulutlar arasında Ejderha kabartmalı Seladon Tabak 155
Görsel 3.11. Osmanlı Devleti'nde İbrik formunda Bulutlar arasında Ejderha Desenli Seladon Şişe 155
Görsel 3.12. Joseon Hanedanlığı Dönemi Bulutlar arasında Ejderha Desenli Porselen Şişe 156

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Joseon ve Osmanlı Saray Kültürü'nün Kısaca Karşılaştırılması 123

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

BEO **:** Bab-ı Ali Evrakı Odası

BOA **:** Başkabakanlık Osmanlı Arşivi

D.E.Ü. **:** Dokuz Eylül Üniversitesi

Env. **:** Envanter

KACEM **:** Korea Association of Construction Engineering and Management (Kore İnşaat Mühendisliği ve Yönetimi Derneği-한국건설엔지니어링협회)

TDV **:** Türkiye Diyanet Vakfı

TSM **:** Topkapı Saray Müzesi

UNESCO **:** United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu-유네스코)

Vb. **:** ve bunun gibi

Vd. **:** ve diğerleri

GİRİŞ

Joseon Hanedanlığı (조선)[1] 1392 yılında General Yi Seong Gye (이성계) liderliğinde günümüz Kore topraklarında kurulan bir devletti. General Yi Seong Gye yeni devlete Joseon adını verirken tahta çıktıktan sonra kendi adını da Kral Taejo (태조왕) olarak değiştirdi. Değiştirdiği şey sadece adı değildi. Kendinden önceki devletlerin kabul ettiği Budizm yerine Neo Konfüçyüsçü düşünce sistemini kabul etti ve başkenti feng shui ilkelerine uygun olarak günümüzde Seul adıyla bilinen Hanyanğ (한양)'a taşıdı. Başkentte Gyıonğbok Sarayı (경복궁)[2] inşa ettirdi. Kral Taejo ve kendinden sonra gelen diğer krallar ideal yönetim sistemi olduğu düşünülen Konfüçyüsçü düzeni Joseon'da uygulamaya ve halka benimsetmeye çalıştı. Joseon, kendinden önce tarih sahnesinde yer alan devletlerin aktardığı kültür birikimini tamamen yok saymadı; saray teşkilatı, sarayın yapısı ve düzeni, saray içindeki ve dışındaki sosyal yaşantı Konfüçyüsçü ideallere uygun hale getirdi. Joseon Hanedanlığı'nın yeni ideal devlet ve kültür anlayışını en iyi yansıtan yer şüphesiz kralın ikametgahı ve devletin yönetim merkezi olan Gyıonğbok Sarayı'ydı.

Osmanlı Devleti 1299 yılında günümüz Bilecik sınırları içerisinde kurulan bir devletti. İlk padişah Osman Gazi, 932 yılında İslamiyet'i kabul eden ilk Türk Devleti Karahanlılar gibi Müslüman bir devlet olarak tarih sahnesinde yerini aldı. Osman Gazi ve kendinden

---

1 Literatür taramasında kolaylık sağlaması açısından devlet ve kişi isimlerinin İngilizce transkripsiyonları kullanılmıştır. Çalışmanın başlıklarında kullanılan Korece sözcüklerin önce Türkçe transkripsiyonu kullanıp parantez içinde İngilizce transkripsiyonu ile Korece aslı birlikte verilmiştir. Örneğin; "Sınğcıonğ Teşkilatı (seungjeongwon-승정원)".

2 Korece yer isimleri ve Korece sözcüklerin transkripsiyonu 'Türközü, S. G. & Ölçer, M. (2019). Korecenin Romanizasyonu ve Türkçe Çevriyazısı Üzerine Bir Çalışma. Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi C. 6, S. 1. 9-29.' makalesine göre yapılmıştır.

sonra gelen padişahlar köklü bir geleneğe sahip Türk kültürünü ve İslam medeniyetini harmanlayarak kendine has bir Osmanlı kültürü ortaya çıkarmak adına çabaladı. Özellikle 1453'te İstanbul'un fethedilmesiyle Osmanlı Devleti genişleyen toprakları ve geliştirilen teşkilat sistemini ile yeni bir döneme giriş yaptı. Fatih Sultan Mehmed'in emriyle inşa edilen Topkapı Sarayı, küçük bir beylikten bir cihan devleti haline gelen Osmanlı'nın kendine bir has bir kültür birikimi ortaya çıkardığına kanıttır.

Bu çalışmada, aynı yüzyıllarda tarih sahnesinde varlığını sürdüren Joseon Hanedanlığı ve Osmanlı Devleti'nin saray kültürü incelenmiştir

Tezin Konusu

Bu tezin ilk bölümünde Osmanlı Devleti ele alınmıştır. Osmanlı saray teşkilatı ve saray yapısı incelenmiş saray teşrifatı ve törenleri hakkında bilgiler verilmiştir. Ardından saray sanatları, mimarisi, kıyafetleri, musikisi ve yemekleri incelenmiştir. Tezin ikinci bölümünde Joseon Hanedanlığı üzerine çalışıp Joseon saray teşkilatı ve saray yapısı ele alınmıştır. Ardından saray teşrifatı ve törenleri incelenmiş saray sanatları, mimarisi, kıyafetleri, musikisi ve yemeklerine dair araştırmalar yapılıp konular hakkında bilgiler verilmiştir. Tez son bölümü, üçüncü bölümde Osmanlı Devleti ve Joseon Hanedanlığı saray kültüründeki benzerlikler derlenmiş ve bir sonuca bağlanmıştır.

Amaç

Bu çalışmada aynı yüzyıllarda tarih sahnesinde yer alan Osmanlı Devleti ve Joseon Hanedanlığı'nın saray kültürü incelenmiş ve iki devlet arasındaki benzerliklerin tespiti amaçlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin saray kültürü hakkında bilgiler verilmiştir. Joseon yönetim ve kültür alanında etkili olan Neo Konfüçyüsçü düşüncenin üzerinde durulmuş teşrifat teşkilatının düzenlenme süreci, saray törenlerinin işleyişi ve geleneksel ve düşünce sistem temelli etkileri hakkında araştırmalar yapılmıştır. Saray kültürünü oluşturan sanat, mimari, kıyafet, musiki ve yemek kültürünün neler olduğu açıklanmıştır.

Yöntem ve Sınırlılıklar

Bu tez çalışmasında Osmanlı Devleti hakkında araştırma yapılırken Türkçe kaynaklardan yararlanılmıştır. Joseon Hanedanlığı hakkında araştırma yapılırken Korece ve İngilizce

kaynaklardan veri toplanıp Türkçe çeviri yapılmasıyla bilgiler edinilmiştir. Türkçe kaynaklarda ve sitelerde Joseon Hanedanlığı tarihi, kültürü ve Gyıonğbok Sarayı yapısı hakkında bilgiler yer alsa da saray kültürü çerçevesinde sadece Joseon'un incelendiği ya da Osmanlı ve Joseon'un birlikte değerlendirildiği herhangi bir araştırma tespit edilememiştir. Bu açıdan, bu tez gelecekte özellikle Joseon Hanedanlığı saray kültürü hakkında bilgi sahibi olmak isteyenler için iyi bir kaynak olacaktır.

Araştırma; Osmanlı Devleti ve Joseon Hanedanlığı saray teşkilatı, yapısı, teşrifat ve törenleri, saray sanatları, mimarisi, kıyafetleri, musikisi ve yemeklerini içeren saray kültürüyle sınırlandırılmıştır.

Literatür Taraması

Bu çalışmada Osmanlı Devleti ve Joseon Hanedanlığı saray kültürünü araştırmak için konuları kapsayan ilgili araştırmalar ve kaynaklar literatür taraması modeli ile incelenmiştir. Joseon Hanedanlığı tarihine ışık tutan "Joseon Hanedanlığı Yıllık Kayıtları"nın çevrimiçi kaynağı tez araştırmasında temel kaynak olarak kullanılmıştır. Korece makale ve tez kaynaklarına ulaşmak için DBpia Akademik Veritabanı, Ewha Kadın Üniversitesi DSpace Tez Merkezi, Kore Kültür Ansiklopedisi'nin çevrimiçi kaynağı kullanılmıştır. ERAKAM kütüphanesinde yer alan Park Yeong-gu tarafından kaleme alınan "Tek Ciltle Joseon Hanedanlığı Yıllık Kayıtları" adlı Korece kitap ile kralın görevleri, günlük yaşamı, yemek öğünleri, kıyafetleri, düğünü hakkında bilgiler edinilmiştir.

Gyıonğbok Sarayı'nın yapısı Kim Hyeonsu'nun "Joseon Hanedanlığı'nın Saray Yapısı Hakkında Bir Çalışma" adlı makalesi ile araştırılmıştır. Joseon Hanedanlığı döneminde Konfüçyüsçü düşünceyi yansıtan törenlerin aşamaları ve törenlere yüklenen manaları araştırmak için Kang Jehun'un "Joseon'un Kuruluşunda Resmî Törenlerin Teşrifatı ve Uygulaması Yoluyla Konfüçyüsçü İdeale Doğru" adlı makalesinden yararlanılmıştır. Ayrıca Joseon saray sanatların hakkında bilgiler Min Joosik'in "Konfüçyüsçülük Açısından Kore Sanatı" adlı makaleden edinilmiştir. Joseon Hanedanlığı'nın resmi düşünce sistemi olarak kabul edilen Neo Konfüçyüsçülük ve Konfüçyüs'ün temel ilkeleri araştırılırken Fung Yulan'ın "Çin Felsefe Tarihi" kitabı, Yao Xinzhong'un "Konfüçyüsçülük'e Giriş" kitabı ve Bülent Okay'ın "Konfüçyüs ve Çin Felsefesinin

Temelleri" kitabı kullanılmıştır. Neo Konfüçyüsçülük'ün Joseon'daki etkileri ve gelişimi hakkında bilgiler Chongko Choi'nun "Kore'de Konfüçyüsçülük ve Hukuk", Haesung Lee'nin "Joseon Hanedanlığı Neo Konfüçyüsçülük'ü -Teorik Temeller ve Ana Konular-" adlı makalelerden alınmıştır.

Erciyes Üniversitesi Kore Dili ve Edebiyatı öğretim üyelerinden Dr. Öğr. Üyesi Jung Hye Lee'nin kaleme aldığı "Kore Tarihi 1" ve "Kore Tarihi 2" kitapları 2021 yılında yayınlanmıştır ve Kore tarihi konusunda Türkçe bir kaynak olması hasebiyle dikkat çekmektedir. Ayrıca yine Erciyes Üniversitesi öğretim üyelerinin ortak çalışması olarak yayınlanan "Kore'yi Öğrenerek Korece Öğrenelim (2014)" kitabında Kore'nin törenleri, özel günleri, Kore Mutfağı gibi çeşitli konular ele alınmıştır.

Osmanlı Devleti hakkında saray teşkilatı hakkında Yusuf Halaçoğlu'nun "Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı" kitabı kaynak olarak kullanılmıştır. Saray teşrifat ve törenleri hakkında araştırma yapmak için Dündar Alikılıç'ın "17. Yüzyıl Osmanlı Saray Teşrifatı ve Törenleri" adlı doktora tezinde yararlanılmıştır. Akademik dergileri elektronik ortamda barındıran DergiPark kullanmış konu ile alakalı yazılan tezlere ulaşmak için YÖK'ün Ulusal Tez Merkezi'den araştırmalar yapılmıştır. Ayrıca tarihi kayıtlara elektronik ortamda erişim izni sağlayan Başbakanlık Ofisi Arşivi kullanılmıştır.

Bu gibi birçok makale, tez, ansiklopedi, sözlük, bildiri, kitap kaynakları kaynakça kısmında bilgiye erişimi daha kolay olması açısından Korece ya da İngilizce olarak listelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

JOSEON HANEDANLIĞI (조선)'NDA SARAY KÜLTÜRÜ

1.1 .Joseon Hanedanlığı

Goryeo Hanedanlığı (918-1392)'nda sınır koruyan bir general olan Yi Seonggye 17 Temmuz 1392'de sivil ve askeri görevlilerin desteğiyle tahta çıkarak 475 yıl hüküm süren Goryeo Hanedanlığı'na son verdi. (Kim, 2021, s.10) Yi Seonggye tahta çıkışından yedi ay sonra hanedanlığın yeni adını "Joseon" olarak ilan etti.

Goryeo'nun sonlarında yaşanan iktidar mücadelesi, sivil memurlar ve askerler arasındaki çekişmeler, köylü ayaklanmaları, Kızıl Türbanlılar'ın saldırıları gibi iç ve dış sorunlar nedeniyle dönemin aydınları reform ihtiyacını fark ettiler. (Song vd., 2019, s.146) Reform ihtiyacı hissedilen dönemde Zhu Xi[3]'nin düşüncelerini benimseyen aydınlar kamu hizmeti sınavı aracılığıyla siyaset alanına girdiler (Song vd., 2019, s.149) ve aydınlar toplumun Neo-Konfüçyanizm'e dayalı biçimde yeniden inşa edilmesini önerdiler. (Kore Tarih Öğretmenler Birliği, 2014, s.127) Soyluların iktidar gücünü elde ettiği ve kendi çıkarlarına göre devleti yönettiği ortamda aydınlar siyasetin halka hizmet etmek için kullanılması gerektiğini vurgulamaktaydılar. Konfüçyüs'ün Zheng Ming ilkesine göre kişiler bulundukları makamın getirdiği sorumlukların bilincinde olmalıydı. (Okay, 2017, s.59) Bu ilkenin doğrultusunda aydınlar devlet yönetiminin değişmesini istiyorlardı. Ancak reform çabaları başarısızlıkla sonuçlanmaktaydı.

Okuryazar sınıfın çabalarının yanında ordu da değişim istemekteydi. Kendilerine ait özel kuvvetler yetiştirmesine izin verilen (Kore Tarih Öğretmenler Birliği, 2014, s.134) memurlardan biri olan Yi Seonggye, kazandığı zaferlerle halk arasında saygı duyulan bir

[3] Çalışmada geçen Çince özel isimlerin ve kelimelerin pinyin transkripsiyonu kullanılmıştır.

general konumuna yükselmişti. Zaferler elde etse de tek başına iktidarı ele geçiremeyen Yi Seonggye radikal reformcu Jeong Dojeon ile birleşti. Halkın da desteğini alan bu iki adamın liderliğinde ordu ve aydın kesim bir araya geldi ve neticesinde Goryeo Hanedanlığı'na son verildi.

Yeni yönetim tarafından verilen ülkenin yeni adı "Joseon" ataları tarafından kurulan ilk devlet "Eski Joseon" (M.Ö.2333-M.Ö.108) düşünülerek verildi. Eski Joseon'un kurucusu ve ilk kralı Dangun ile Kore toplumunun Konfüçyüsçü düşünce sistemi ile tanışmasını sağlayan ikinci kralı Gija aracılığıyla Konfüçyüsçü düşünce sistemine yabancı olmadıkları ve atalarının devamı niteliğinde oldukları vurgulandı. Üç Krallık Tarihi Kayıtları Samgukyusa'da geçen Eski Joseon'un kuruluş efsanesi "Dangun Efsanesi[4]"ne göre Dangun, Gök Tanrı'nın oğluydu ve babası tarafından yeryüzüne insanları yönetmesi ve onlara nasıl yaşayacaklarını öğretmesi için indirilmişti. Bu inanış Konfüçyüs'ün "tian (天)" ilkesi ile benzerlik gösterir. Konfüçyüs'ün kurucusu olduğu Ru düşünce ekolünde "tian (gök)", düşünebilen ve fiziki gücü olan bir varlık olarak tasavvur edilmekte ve insanları yönetmesi için hükümdar görevlendirebilmekte ve isterse onu görevden alabilmektedir. (Okay, 2017, s.54) Joseon'da etkili olan Neo-Konfüçyanizm ile Gök Tanrı inancı ya da diğer bir deyişle "tian" ilkesi yönetimde etkili olmuştur.

"Kral göklerin temsilcisidir." diyerek hükümdarın mutlak otorite sahibi olduğu vurgulanmıştı ancak Goryeo'nun sonunu getiren aşırı güç tutkusu ve yönetme arzusunun yeni yönetimde de sorun teşkil etmesine engel olmak için halka da gök ile ilişkili bir anlam yüklendi. Joseon halkına Göğün Halkı anlamına gelen "çonmin (천민)" dendi. Joseon tahtına oturan kralların aşırıya gitmemesi ve kralın gök tarafından emanet edilen halkı erdemli bir biçimde yönetmesi gerektiği vurgulandı. Ülke toprakları kraliyet toprağı olarak değil, göğün altındaki topraklar manasına gelen "gonğçıonha (공천하)" olarak nitelendirildi. Bu yüzden hükümdarların göğün halkını göğün iradesine uygun bir biçimde yönetmekten başka şansı yoktu. (Song vd., 2014, s. 152)

[4] Daha detaylı bilgi için bkz. Giray, C. K. (2016). Türk ve Kore Kuruluş Efsanelerinin Karşılaştırmalı Analizi -Dangun ve Bozkurt-. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ensititüsü.

Joseon Hanedanlığı saray kültürü öncesinde devletin yönetim ve toplum düzeninin yeniden yapılandırılmasında esas alınan Konfüçyüsçülük ve Neo Konfüçyüsçülük hakkında kısaca bahsedecek olursak: Konfüçyüsçü düşünce sisteminin kurucusu Konfüçyüs, M.Ö. 6.-5. yüzyıllarda yaşamış tarihi öneme sahip Çinli bir düşünürdü. (Lukaczynski, 2016, s.141) Konfüçyüs'ün yaşadığı dönemde ülkede siyasal, sosyal ve ekonomik sıkıntılar yaşanmaktaydı. Ülke sorunlarına çare arayan düşünürler ortaya çıkmış, ülkede barış ve huzurun sağlanabilmesi için ilkeler ortaya koymuşlardı. (Okay, 2017, s.14) Bu düşünürlerden birisi de Konfüçyüs'tü. Siyasi idealini ve toplumsal reformunu gerçekleştirmenin bir fırsatını bulmak ümidiyle bir devletten ötekine dolaşıp durmuştu. (Fung, 2019, s.50) Ülkeyi iyilikseverlik ve bilgelikle yönetmek isteyen bir hükümdar bulamayınca memleketi Lu Beyliği'ne geri döndü ve hayatının geri kalanını öğrenci yetiştirmeye adadı. (Van Norden, 2011, s.20) Kendisi tarafından kaleme alınan kitabı yoktur, kendinden önce yazılmış olan kitapları derlediği bilinmektedir. Bu kitaplar Beş Klasik olarak adlandırılmaktadır: Değişiklikler Klasiği, Belgeler Klasiği, Şiirler Klasiği, Törenler Klasiği, İlkbahar ve Sonbahar Kayıtları. (Okay, 2017, s.44-48) Derlediği kitaplar, Konfüçyüs'ün zamanından önce vardı ve onlar, geçmişin kültürel mirasını teşkil etmeydi. (Fung, 2019, s.53) Ayrıca Konfüçyüs'ün fikirleri hakkında ana kaynak olan *Konuşmalar* (Lun Yü) kitabı, Konfüçyüs'ün ölümünden sonra öğrencileri tarafından derlendiği düşünülmektedir. (Van Norden, 2011, s.21)

Konfüçyüs, M.Ö. 479'da memleketi Lu Beyliği'nde öldü. Yetmiş üç yaşında öldüğünde öğretileri tüm eyalete ve ötesine yayılmıştı. (Yao, 2000, s.16) Konfüçyüsçü düşünce sistemi kendine özgü bir "okul" olarak Konfüçyüs ile başladı. Konfüçyüsçülük'ü meydana getiren temel ilkeleri derinlemesine araştıran ve kapsamlı bir şekilde detaylandıran Konfüçyüs'ün kendisiydi. Eski kültürü gelecek nesle aktarmayı ve dönüştürmeyi başaranlar ise Konfüçyüs ve öğrencileriydi. (Yao, 2000, s.17) Düşünce sistemini oluşturan ilkelere getirilen yorumlar ve Beş Klasik yorumlamaları zaman içerisinde farklı formlarda geliştirilmişti. Geliştirilen biçimlerden bir tanesi olan ve Çin'in Song Hanedanlığı (M.S. 960-1279) döneminde ortaya çıkan Neo- Konfüçyüsçülük bilginleri klasikleri yeniden yorumladı ve açıkladı.

Çin'in Tang Hanedanlığı (618-907) 'nın son dönemlerinden önce Han Yu (768-824) ve Lia Ao (ö.844) kendi zamanlarının problemlerine cevap verecek şekilde Konfüçyüs

klasiklerini yorumlamaya başladı. O dönemde Taoculuğun yeniden canlanması ve Budizm'in girişinden sonra, insanlar metafizik problemlerle ve insanın tabiatı ve kaderi problemleriyle daha çok ilgilenmeye başladı. (Fung, 2019, s.356) Konfüçyüs'ün bilinmeyenlerle dolu kavramlara göstermediği (Okay, 2017, s.61) ilgiyi Neo Konfüçyüsçü bilginlerin dönemin şartları gereği göstermesi gerekmekteydi. Neo Konfüçyüsçü düşünce sistemini, klasik dönem yorumlamalarından ayıran en önemli fark kozmolojik ve metafizik yorumlar getirmesiydi. Genel olarak Konfüçyüsçü düşünce sistemi ile ortak amaçlara sahip Neo Konfüçyüsçülük'te "ilke, ahlak (li) ve maddesel güç (qi)" ile "kalp ve insan doğası" öne çıkmaktaydı. (Koh, 2003, s. 60) Bu düşünce sistemi felsefi olgunluğa Song Hanedanlığı döneminde ulaştı ve dönemin öne çıkan bilgini Zhu Xi (1130-1200) ve diğer Neo Konfüçyüsçülerin etkisi Çin ile sınırlı kalmadı. Joseon Hanedanlığı'nı eğitim, felsefe ve kültür açısından derinden etkiledi. (Van Norden, 2011, s.211)

Konfüçyüsçü düşünce sisteminin Kore'ye Üç Krallık Dönemi'nde girdiği düşünülmektedir. Goguryo Krallığı (M.Ö.37-M.S.668) döneminde Konfüçyüsçü eğitim sistemi olan Tehak (태학) kuruldu (Choi, 1996, s.116) ve Bekce Krallığı (M.Ö.18-M.S.660) döneminde Konfüçyüsçü klasikleri inceleyen bir ulusal akademi kuruldu. Şilla Krallığı (M.Ö.57-M.S.935) Kralı Muyol (365-935), tahta çıktıktan sonra çok sayıda Şilla öğrencisini Konfüçyüs öğretilerini incelemeleri için Tang Hanedanlığı başkentine gönderdi. (Yao, 2000, s.116) Birleşik Şilla Krallığı (668-935) döneminde ise Gukhak (국학) eğitim sistemi kuruldu. Gukhak, Birleşik Şilla Krallığı'ndaki Konfüçyüsçülük'ün kalesiydi ve memurları eğitmeyi amaçlıyordu. (Hwang, 2012, s.305) Ardından gelen Goryeo Hanedanlığı'nın kurucusu Wang Geon, Budizm'i ülkenin dini olarak kabul etti ancak Konfüçyüsçülük'ün akademik önemi ile siyasi ve sosyal işlevlerine karşı da olumlu bir tutum sergiledi. (Cho, 2004, s. 103) Goryeo krallarından Kral Seongjong Gukhak sistemini Gukcagam (국자감) olarak değiştirdi ve Tang Hanedanlığı'nın çalışmaları örnek alınarak yeni eğitim sistemi organize edildi. Kral Seongjong döneminde Konfüçyüsçü klasiklerin ağırlıklı olarak öğretildiği Gukcagam'da işin ehli yetkililerin yetiştirilmesine önem verildi ve kurulan Kamu Hizmeti Sınavı Gvago (과거) ile Konfüçyüsçü eğitim almış memurlar seçilmeye çalışıldı. (Park, 2020, ss.180-181) Her ne

kadar Konfüçyüsçü alimler Goryeo Hanedanlığı'nın kuruluşundan itibaren yönetim, eğitim ve akademik alanlarda aktif olarak yer alsalar da Konfüçyüsçülük henüz Kore kültüründe baskın değildi. (Yao, 2000, s.116) Devlet dini olarak Budizm kabul ediliyordu ve Budist rahiplerin gvago sınavına girmelerine ve devlet kademelerinde çalışmalarına izin veriliyordu.

Goryeo Hanedanlığı'nın sonlarına doğru Konfüçyüsçü alimler Budizm'i reddedip eleştirmeyi ilke haline getirdiler. Yukarıda Neo Konfüçyüslük'ün çıkış sebeplerinde bahsettiğimiz gibi Goryeo'lu alimler de Budizm'in kozmolojik ve metafizik teorilerine alternatif cevaplar sundular ve Neo Konfüçyüsçü ahlak ve felsefeyi güçlü bir şekilde savundular. Goryeo'dan sonra Neo Konfüçyüsçü idealler üzerine kurulan Joseon Hanedanlığı, tüm sosyal normların egemen ideolojiyle bütünleştiği (Lee, 2016, s.166) bir devlet olarak tarih sahnesinde yerini aldı. Joseon Hanedanlığı döneminde Budizm bastırıldı ve etkili düşünce sistemi teşvik edildi. Önceki Goryeo Hanedanlığı krallarının "yasayı çiğnediğini" ve bu nedenle değiştirilmesi gerektiğini vurgulayan Kral Taejo, kuruluş fermanına da "Bazıları Gök'ün yönetme yetkisi ile kutsandı, diğerleri ise onu kaybetti." yazdırdı. (Lukaczynski, 2016, s.145) Konfüçyüsçü devlet Joseon'un mimari olarak değerlendirilen Jeong Do Jeon (Bu, 2008, s.328) akıl, maddesel güç ve ilkeler üzerine kaleme aldığı Şimgiri Pyıon (심기리편) ve Budizm'e karşı eleştirilerin bulunduğu Bulşi Cabbyıon (불씨잡변)'da Budizm ve Taoizm'e alternatif önerilerde bulundu. (Koh, 2003, s.65) Joseon'un Neo Konfüçyüsçü bir devlet haline gelmesini sağlayan alimler arasında; An Hyang (1243-1306), Chun Mongju (1320-1392) ve Kil Chae (1353-1418) (Yao, 2000, s.117) da bulunmaktaydı.

Joseon'daki alimler insan tabiatı ile doğanın ilişkisini (sıonğni-성리), insanın yüklendiği görevleri (ıyri-의리) ve evrenin özünü (igi-이기) inceleyen Sonğnihak (성리학) ile li (ilke, ahlak) ve insan zihni, doğası, duyguları arasındaki ilişkilere odaklanarak insan varoluşunu ele alan Dohak (도학) ile ilgilendi. (Yoo, 2000, s.117) So Kyong Dok (1489-1546), Toegye olarak bilinen Yi Hwang (1501-1570) ve Yulgok olarak bilinen Yi Yi (1536-1584) Neo Konfüçyüsçülük'ün en önemli bilginlerinden Zhou Dunyi, Zheng Hu,

Zhen Yi ve Zhu Xi'nin düşünceleri üzerine araştırmalar yaparak kendi fikirlerini sundular ve Kore Konfüçyüsçülük'ünü geliştirdiler.

Neo Konfüçyüsçülerin ve pek tabii Joseonlu alimlerin nihai maksadı insanlara Konfüçyüsçü Bilgeliği nasıl gerçekleştireceklerini (Fung, 2019, s.360), Konfüçyüs ilkelerinden Çince'de jun zi (君子) Korece'de gunca (군자) olarak bilinen "ideal insan/üst insan"a ulaşmayı öğretmekti. İdeal, üstün, erdemli, örnek (Okay, 2017, s.30), üst gibi sıfatlarla nitelenen insan yani gunca olmak için gerekli üç özellik şu şekilde anlatılmaktadır: Konfüçyüs dedi ki; "İdeal insanın üç iyi özelliği vardır. Ben yapamıyorum. Erdemliyse üzüntüsü yoktur. Bilgiliyse kafasında şüphe olmaz. Cesursa, korkacak hiçbir şeyi yoktur." (Okay, 2017, s.72) Burada ideal insanın erdemli, bilgili ve cesur olması gerektiği vurgulanır. Ona göre özellikle, yöneticilerin "ideal insan" olmaları gerekmektedir. Yönetici ideal insan olacak ki, çevresindekiler ve halk da onu örnek alabilsin. (Okay, 2017, s. 31) Konfüçyüs (2022, s.5) der ki: "Ahlakla ülkeyi yöneten kişi, tıpkı kutup yıldızı gibi, bulunduğu yerde sabittir ve diğerleri yıldızlar gibi onun etrafında döner." Yönetici iyi olduğu takdirde çevresindekiler ve halk da ona benzemeye başlar. Yöneticilerin örnek birer insan olmaları için ilkeleri izlemeleri ve ideal insan konumuna ulaşmaları gerekmekteydi.

Konfüçyüs'e göre "Gök ile yer arasındaki tüm varlıklar arasında yalnızca insanlar en yüksek şerefe sahiptir." (Kim, 2014, s.30) ve bu düsturla insan kendisine emanet edilen gök ve yere iyi bakmalı, bilgisini artırmalı ve uygun ortam bulduğunda insanlara hizmet etmelidir. Kendisine ülkeyi yönetme yetkisi bahşedilen krallar ideal insan konumuna gelebilmek için herkesten çok bilgili olmalıydı. İnsan bilgili olduğunda, iyi ve kötü arasındaki farkı anlayabilir ve davranışlarını buna göre düzenleyebilirdi. (Okay, 2017, s.38) O, talebelerinden devlet ve toplum için faydalı "her türlü donanıma sahip insanlar" olmalarını istedi (Fung, 2019, s. 54) ve özellikle yöneticilerin bilgilerini halka faydalı olabilecek şekilde kullanmalarını istedi.

Joseon Hanedanlığı'nın kuruluşunda etkili olan Neo Konfüçyüsçülük'ün Zhu Xi ekolü, Üstat Zhu olarak da bilinen Zhu Xi tarafından yapılan yorumlamalardan meydana gelmekteydi ve Zhu Xi, Konfüçyüsçü ilkeleri kabul etmekteydi. Konuşmalar, Mensiyüs, Zhongyong ya da Orta Yol Doktrini ve Daxue ya da Büyük Bilgi adlı kitaplara bir Yorum

(Fung, 2019, s. 392) yazarak Neo Konfüçyüs düşünce sisteminin temel öğretilerini ortaya çıkardı. Zhu Xi'ye göre metafiziksel olarak evrende var olan her şeyin bir li (理)'si yani ilke ve ahlakı, fiziksel olarak da her şeyin bir qi (氣)'si yani maddesel bir gücü bulunmaktaydı. Li bir prensip, bir işleyiş kuralı, mevcut şeyleri yöneten bir yasa; qi de fiziksel güç, madde ve fenomen olarak adlandırılmaktaydı. (Kim, 2019, s.198) Eğer bu dünyadaki şeylerin her türü, kendisine has li'ye sahip ise, o zaman somut varlığa sahip olan bir organizasyon olarak devlet için de devletlik ya da yönetim li'si olması gerekmekteydi. (Fung, 2019, s.401) Zhu Xi kendinden önce yaşamış olan Mensiyüs'ün siyaset felsefesini takip etmekteydi ancak yorumlamaları siyaset felsefesine metafizik bir yorum getirmekteydi. Mensiyüs'ün siyaset felsefesine göre, iki tür yönetim vardı; wang ya da (bilge) kralın yönetimi ve pa ya da askeri lordun yönetimi. Bilge bir kralın yönetimi, ahlaki eğitim ve öğrenim vasıtasıyla; askeri bir lordun yönetimi ise, güç ve baskı sayesinde icra edilirdi. (Fung, 2019, s. 102)

Neo Konfüçyüsçülük'ün temelini oluşturan bu düşünceler Joseon Hanedanlığı'nın yönetim ideolojisinin oluşturulmasında etkin rol oynadı. Hanedanlığın yeniden yapılandırılması, yeni toplum düzeninin kurulması için Neo Konfüçyüsçü bilginlerin yorumlarına başvuruldu. Resmî belgelerde ve tarihi kayıtlarda Neo Konfüçyüsçü düşünce sisteminin temel alındığı açıkça kayıtlara geçirilmekteydi. Joseon Hanedanlığı Yıllık Kayıtları[5], Kral Taejo devri, saltanatının 23. ayı kayıtlarına göre;

> *Yasama organının en büyük yetkilisi Gangvan (간관) konuştu;*
>
> *Tanrı ve diğerlerine göre kralın kalbi siyasetin temelidir. Kalbiniz doğruysa her şey yolunda olur ama doğru değilse her konuda açgözlülük kalbinize saldırır. Bu nedenle, sessizlikte kalbinizi onaracağınız ve Gök'ün yasalarını akılda tutacağınız conyanğ (존양) halinde ve kalbinizde insani bir açgözlülüğün olup olmadığını gözlemleyip varsa onu kalbinizden atacağınız sıonğçal (성찰) halinde elinizden gelen çabayı göstermelisiniz.*
>
> *Geçmişte Kral Shun (antik Çin kralı), Kral Tang (Çin'in Shang Hanedanlığı kralı) ve Kral Wen (Çin Zhou Hanedanlığı'nın kurucusu) temkinli ve dikkatliydi. Temkin ve dikkat barış ve refaha*

[5] Joseon Hanedanlığı Yıllık Kayıtları (조선왕조실록), Kral Taejo'nun saltanatından Kral Cheoljong'a kadar 25 nesil ve 472 yıllık tarihi gerçekleri kapsayan ve kronolojik formatta yazılmış tarihi bir kitaptır.

ulaşmanın temelidir. Onlardan farklıysanız ve pohpohlanma gayretindeyseniz, Kong Guang ve Zhang Yu (Han Hanedanlığı dönemi hainleri) gibiler ortaya çıkacaktır ve kalbiniz gün geçtikçe açgözlülüğün esiri olacaktır. Ölümsüzlük peşindeyseniz General Wensheng ve General Ori (Han Hanedanlığı büyücüleri, sahtekâr oldukları ortaya çıkınca idam edildiler) gibiler karşınıza çıkacak ve kalbiniz her geçen gün sefahat kuyusuna düşecektir. O halde ülkeye ve halka hükmedenlerin kendi kalplerini terbiye etmeleri gerekmez mi?

Song Hanedanlığı Konfüçyüsçü bilgini Jin Deoksu, 'Dehakyıone' (대학연의)yi yazdı ve kralın tebaasına ders verdiği, bilgi ve becerilerini aktardığı ve devlet meselelerini tartıştığı gyıonğyıon (경연) gününde sundu. Kitabın başında kralın yönetim düzeni anlatılırken sonraki bölümde kralın çalışması gereken bilginin farklı dalları sıralanıyor. Kralın bedeni ve kalbinden başlamayan hiçbir şey yoktur ve bu işin özünü teşkil eder. Dao (yol)'ya ulaşmak, işin ehli insanları tayin etmek, siyasetin temelini kavramak, halkın kalbini anlayabilmek 'gerçekleri inceleyerek bilgiyi tamamlamanın' (gyıokmulçici-격물치지) özüdür.

Bahsedilen hususlara saygı göstermek, tembellikten ve açgözlülükten kaçınmak ihlas ve samimiyetin esasıdır. Sözlerinizde ve eylemlerinizde tutarlı olmak, disiplinli olmak, ağırbaşlı ve kibar olmak 'kötülüğü alt edip iyiliği teşvik ederek zihni geliştirmenin' (suşin-수신) özüdür. Eşine değer vermek, mahremiyete özen göstermek, aile üyelerini eğitmek ise ailenin özünü meydana getirir. Kitapta büyük bilginlerin öğretici yazıları, geçmişten günümüze yaşanmış gerçekler yer almaktadır. Bir kralın bilmesi gereken ilkeler ve yapması gerekenler ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.

Kralımızın her gün gyıonğyıon'a katılmasını ve derslerini sürdürmesini dua ediyorum. Böylece disiplinli olacak, bilgelik yolunda ilerleyecek, samimiyet ve içtenlikle işlerinizi yürütebileceksiniz. Kötülüğü alt edip iyiliği teşvik ederek zihninizi geliştirme, aile olma, ülkeyi iyi yöneterek dünyaya barış getirme yolunda gösterdiğiniz çabanın ödülünü alabileceksiniz.

Kral, Gangvan'ın sözlerini kabul etti. (Joseon Hanedanlığı Yıllık Kayıtları, 2023)

Yukarıda aktarılan kayıtlarda Joseon Hanedanlığı'nda krallara yakışır yönetim anlayışının nasıl olduğu açıklanmakta ve Konfüçyüsçü düşünce sisteminin etkileri bariz şekilde gösterilmektedir. İlk iki paragrafta kalbin terbiye edilmesinden, kötülüğün terk edilip iyiliğin egemen olmasından bahsedilmektedir. Konfüçyüs tarafından "içsel bilgelik" olarak adlandırılan bu tutumu Mensiyüs şu şekilde ifade eder: "Aklını bütünüyle geliştiren kişi, kendi doğasını bilir. Kendi doğasını bilen kimse, Göğü bilir." (Fung, 2019, s.105) Gök'ün emrine göre ülkeyi yönetmesi gereken kral, Gök'ü bildiğinde ülkeyi ahlaki

prensip çizgisinde yönetir ve Mensiyüs'ün wang olarak adlandırdığı bilge kralın yönetimine ulaşır. Üçüncü paragrafta ise Jin Deoksu'nun kitabından bahsedilmektedir ve 'gerçekleri inceleyerek bilgiyi tamamlamak', Konfüçyüs'ün izlenmesi gereken yol olarak nitelendirilen "tian dao (göğün düzeni, evrenin yolu)" ilkesine dayandığı söylenebilir. Tian dao ilkesine göre her şeyin cevabı doğada saklıdır ve evrenin düzenine ters düşecek davranışlardan kaçınılmalıdır. (Okay, 2017, s.42) Kendi doğasını bilmesi ile başlayan serüven Gök'ü bilmeye varınca kral, göğün düzenine göre hükmetmeye başlar ve ancak o zaman iyi bir yönetici olabilir. Ardından açgözlülükten sakınmak ile Konfüçyüs'ün "Zhong Yong (aşırılıktan kaçınmak) ilkesi, kötülüğü alt edip iyiliği teşvik etme ile Yong (cesaret) ilkesi bağdaştırılabilir. Yong, insanlığın, doğruluğun, adaletin korunması için gösterilmesi gereken cesareti ifade etmektedir. (Okay, 2017, s.40) Kralın derslerine devam etmesi gerektiği vurgusu da Konfüçyüs'ün "Zhi (bilgili olmak" ve "Li Zhi (akılcı olmak)" ilkelerinin tezahürü olabilir. Kral olsun sıradan bir insan olsun, Konfüçyüs'e göre kişiler bilgili olmalı ve aklını kullanabilmelidir. Konfüçyüs der ki: "Yolda üç kişi yürüyorsa birinden mutlaka bir şey öğrenirim: Onların güçlü yanlarından öğrenir; zayıf yanlarını düzeltirim." (Konfüçyüs, 2022, s.43) Bilgilerini sürekli artırmalı ve kendini geliştirmek için sürekli çabalamalıdır.

Bu gibi ilke ve yorumlamalar temel alınarak kurulan Joseon Hanedanlığı'nda Neo Konfüçyüsçü yönetim anlayışı görülmekteydi.

1.2. Joseon Hanedanlığı'nda Saray Teşkilatı

Joseon Hanedanlığı'nda saray, kralın yaşam alanı ve devletin yönetim merkeziydi. Kralın ve hane halkının hizmetinde bulunanların yanı sıra yönetimde söz hakkı bulunan, devlet işleri ile ilgilenen devlet dairelerinin işlerini düzenli bir şekilde yerine getirebilmesi için saray içerisinde teşkilat sistemi kurulmuştu.

1.2.1. Kral

1392 yılında sınırı koruyan bir general olan Yi Seonggye tahta çıktığı ve ülkenin adını Joseon olarak ilan ettiği yıllarda yeni hanedanlık Neo Konfüçyüs düşünce sistemine dayalı idealist bir yönetim temellerini atmıştı. Joseon Hanedanlığı'ndan önce Kore

yarımadasında hüküm süren Goryeo, Budizm temelli bir devlet iken Kore yarımadasında kurulan yeni devlet Joseon, Konfüçyüsçü düşünce sistemini benimsemişti.

Görsel 1.1. Joseon Hanedanlığı'nın kurucusu Kral Taejo

Kaynak: Kore Ulusal Saray Müzesi, 2023.

Konfüçyüsçülük'ün temel ilkeleri gereği halk, krallarına mutlak itaat göstermek zorundaydı. Krallar halk ile gökleri birbirine bağlayan yüce kimseler olarak kabul edilirdi ve Gök'ün emrettiği üzere dünyadaki düzeni sağlayan yetkili kimse olarak halkı ilgilendiren her türlü konuyu yönetme yetkisini üstlenirlerdi. Mutlak otorite ancak sorumluluğu yerine getirebilecek kişiye bahşedilirdi. Halk krala mutlak itaat göstermeliydi ancak kral bunu hak etmeliydi. Konfüçyüsçülük'ün temel ilkeleri kralın halkı yönetirken ahlaka uygun şekilde davranması gerektiğini vurgulardı ve kralın halkı yönetirken erdemli, ahlaklı ve saygılı olması gerekirdi. Kralın egemenliği altında tuttuğu topraklarda yaşayan halkına karşı görevleri ve ahlaki yükümlülükleri bulunuyordu.

Joseon Hanedanlığı'nda kral, hanedan arasındaki ilişkileri korumalı, dostluğu pekiştirmeli, halkın huzurunu sağlamalı, otoritesini ve saltanatını korumalıydı. Ülkenin

emniyeti, istikrarı kralın gücüne bağlıydı. Kral, aşırı kontrolcü ve halkına yabancı bir lider olmamalıydı. Muhakeme yeteneğine sahip ve kendi halkıyla iletişim kurabilmeliydi.

Joseon Hanedanlığı döneminde en uzun süre tahtta kalan Kral Yeongjo, tahtın gelecekteki varisleri için bir eğitim rehberi yazarken önsözde aşağıdaki şiire yer vermişti:

> *İnsanın yaratılış ve ruh özelliklerinin en iyisi gökten bahşedilir*
>
> *Bahşedileni besler ve yüceltirseniz aziz, yüce bir lider olabilirsiniz*
>
> *Ders çalışma konusunda kibri nasıl engellerim diye sorarsanız şayet*
>
> *En önce, derin bir muhakeme ile engelleri aşmanız, karanlığı yırtmanız gerekir*
>
> *Ahlaki öğreti ve siyasi politika insana bağlıdır*
>
> *Halkın refahı bana bağlıdır*
>
> *Bir ülkeyi nasıl yöneteceğini öğrenmek istiyorsan şayet*
>
> *Önsezin kuvvetli olmalı ve mevkilere doğru kişileri yerleştirmelisin. (The JoongAng, 2023)*

Öncesinde de bahsettiğimiz üzere Joseon Hanedanlığı'nda mutlak otorite gökten bahşedilirdi. Kral, kendisine bahşedilen ile yetinmemeli ve kendisini daimî geliştirmeliydi. Kral Yeongjo'ya göre ancak o zaman yüce bir lider olunabilir ve üst insan konumuna ulaşabilirdi. Ayrıca yine bu şiirden kralın kibirli olmaması gerektiğini anlıyoruz. Halkı yönetmek ve ülkesini korumakla yükümlü kral, muhakeme yeteneğine sahip olmalı ve ahlaki öğretilere riayet etmeliydi. Joseon Hanedanlığı'nda üst düzey mevkilere atama yapma görevi krala aitti ve kral bu mevkilere doğru kişileri yerleştirerek devlet yönetiminde istikrarı sağlamalıydı.

Joseon Hanedanlığı'nda yönetici konumundaki kral mutlak son kararın sahibiydi. Kral her türlü sorunun çözümünü bulmakla görevli olduğu ve son karar verenin kendisi olduğunu bilerek hareket etmeliydi. Mutlak bir güce sahipti ancak söz konusu önemli kararlar olduğunda, bir atama yapılacağı zaman ya da bir ihanetin cezası verileceğinde divan toplantılarında konular konuşulur ve istişare edilirdi. Divan üyelerinin düşüncelerini ifade etme ve toplantılara katılma hakkı bulunurdu. Bu gibi sistemler aracılığıyla sınırsız güce sahip görünen kralların yetkileri bir bakıma sınırlandırılırdı.

Kral varis olarak eğitimine küçük yaşlarda hatta anne karnında başlardı. Kraliçe geleneksel müzik aletlerini dinler, Konfüçyüsçü düşüncenin temel kitaplarından olan "Dört Kitap ve Beş Klasik[6]" eserleri Kraliçe'nin yanında sesli okunurdu. Varis doğduktan sonra güzel ahlaklı ve sağlıklı bir sütanne seçilirdi ve hanedanlıktaki en yüksek rütbelerden biri olan Hanım Bonğbo unvanına sahipti. İlk eğitimine Yetiştirme Mektebi Boyanğçonğ (보양청)'da başlardı. Burada ahlaki öğretileri öğrenirdi. Ardından okuma yazma öğrenebileceği yaşa geldiğinde Erken Eğitim Kurumu'na Ganğhakçonğ (강학청)'a başlardı. (Yook, 2018) Eğitimden usta eğitmen sorumluydu. İlk olarak Yüz Temel Hanca kitabı (천자문) ile eski Çince öğrenirdi. Varis adım adım kademeli olarak eğitim görür okuma ve yazması gelişince klasik kitapları okurdu.

Varisin asıl eğitimi, kral tarafından veliaht ilan edildikten sonra başlardı. Veliaht olarak tayin edilen varis için Okula Giriş Töreni (입합식) düzenlenirdi. Bu törende veliaht, Joseon'un en önemli Konfüçyüs tapınağına ev sahipliği yapan Sonğkyungvan Okulu (성균관)'ndaki Mun Tapınağı (문묘)'nı ziyaret ederdi. Hem eğitimin hem de Konfüçyüsçü düşüncenin temsili olan bu okulu ziyaret ederek veliaht "Konfüçyüsçülük'ün varisi" olduğunu da kanıtlardı.

Veliahtın okuduğu bazı kitaplar (Yook, 2008): Konfüçyüs'ün sekiz temel ahlaki öğretisinin anlatıldığı Dehak (대학), Konfüçyüs'ün öğrencileri tarafından derlenen anne babaya saygı, sadakat ve iyilik ilkelerinin açıklandığı Non-o (논어), Mensiyüs'ün siyaset kitabı Menğca (맹자), Zhu Segeol tarafından kaleme alınan matematik kitabı Gyemonğ (계몽), Konfüçyüs'ün torunu Zisi'ye atfedilen erdemli insan doğasının anlatıldığı Cunğyonğ (중용), Chae Chim'in coğrafya ve tarih kitabı Socon (서전) gibi. Veliahtın öğrendiklerini pekiştirmesi adına eğitimden sorumlu eğitmenlerle klasik metin ve tarih

6 Dört Kitap: Konfüçyüs'ün Konuşmaları, Mensiyüs'ün Sözleri, Orta Yol Doktrini, Büyük Bilgi; Beş Klasik: Değişiklikler Klasiği, Belgeler Klasiği, Şiirler Klasiği, Törenler Klasiği, İlkbahar ve Sonbahar Kayıtları.

alanında soru-cevapların yapıldığı, veliahtın onların görüşlerini dinlediği Sode (소대) dersleri yapılırdı. Pratik eğitim aşamasında kral tarafından elçi kabulü ve vekaleten üslendiği görevler vasıtasıyla siyasi tecrübeler kazanırdı.

1.2.2.Divan Teşkilatı

Joseon kralı, devletin çeşitli konularında karar vermeden evvel divan üyeleriyle birlikte toplantı yapar, fikirlerini alır ve nihai kararı belirlerdi. Kral, nihai karar veren ve tüm konularda son kararı verme yetkisine sahip yöneticiydi. Öte yandan devlet işlerinin hızlı ilerlemesi için kral işinin ehli kimselerin ilgili görevlere atamasını yapar, yetki verirdi. Iycıonğbu Teşkilatı olarak adlandırılan Divan teşkilatı içerisinde özellikle Altı Bakanlık Sistemi Yugco en önemli isimlerdi. (Lee, 2023)

Joseon Hanedanlığı döneminde gerçekleşen büyük divanlar üç taneydi: Ocak ve aralık aylarında olmak üzere düzenlenen Cıonğci Divanı (정지조회) , beş günde bir düzenlenen Ail Divanı (아일 조회) ya da diğer adıyla Co Divanı (조참), her gün yapılan Sanğ Divanı (상참). Ayrıca her gün sabahın erken saatlerinde Coco (조조) , öğlen Oco (오조) , akşamüzeri ise Manco (만조)toplantıları olurdu. Saray tebaası sabah erkenden kralı selamlar ve güne öyle başlardı. Kralın otoritesinin devam ettiğini gösteren bu toplantılarda devlet meseleleri görüşülür ve kararlar alınırdı. Beş günde bir olan Ail Divanı divanı ayın 1, 6, 11, 16, 21 ve 26'sı olmak üzere ayda altı kez yapılırdı. Ail Divanı genellikle şafak vakti ile başlar güneş doğumunda sona ererdi ve 1. ve 9.'u rütbeye kadar tüm devlet çalışanları toplantıya katılır kralı selamladıktan sonra ilgili işler hakkında bilgi verip onay alınırdı. Kral Taejo devrinden beri süregelen divan geleneği hanedanlığın sonuna kadar sürdürülmüştü. Kralın otoritesinin bir göstergesi olarak devlet çalışanlarının daimî katılımı mecburiydi.

Devlet işlerinin yürütülmesinde önemli bir yere sahip Iycıonğbu teşkilatı Joseon'dan önceki hanedanlık olan Goryeo'dan alınan bir sistemdi. Devleti ilgilendiren konularda fikir sunma, en yüksek karar alma ve yürütme organı olan Goryeo dönemi divanın aşırıya kaçan gücünü zayıflatma ve kraliyet otoritesini güçlendirmek için divan teşkilatı Joseon

döneminde yeniden düzenlenmişti. Buna göre kurulan yeni divan teşkilatı en yüksek devlet idaresi ve karar alma organı olma işlevini devam ettirecek ve devlet idarelerinde çalışanların işlerini denetlemeye devam edeceklerdi. Iycıonğbu teşkilatındaki görev dağılımını daha net ortaya çıkarmak için de Yugco yani Altı Bakanlık kuruldu. Iyconğbu'dan çıkan sonuçları yürürlüğe sokan Yugco teşkilatıydı. (Lee, 2021, s.187) Divan toplantılarında alınan kararlar Altı Bakanlığa bildirilirdi. Kral'dan sonra gelen divan üyeleri arasında Iycıonğ-bu dışında yasama organı olarak üç devlet dairesi bulunurdu. Samsa; Hansıonğ-bu, Çunçug-van, Iygım-bu, Sınğcıonğ-vıon olarak ayrılırdı.

Devlet işlerine yardımcı olacak idari kurum çalışanları ise sarayda yaşamazdı ancak bazı devlet daireleri sarayda bulunuyordu. Ve bu devlet dairelerine Gvolnegaksa (궐내각사) denirdi ve kelimede geçen "ne" hanca imi iç/içeride anlamına gelir. Sarayın ana giriş kapısı Gvanğhva Kapısı'nın sol ve sağ caddelerinde de devlet daireleri bulunurdu ve bu dairelere dış/dışarıda manasına gelen "ve" hanca iminden türetilen Gvolvegaksa (궐외각사) denirdi. Iycıonğ-bu teşkilatı sarayın ana giriş kapısı Gwanghwamun'un önündeki sağ taraftaki caddede bulunuyordu. (Heung, 2016, s.32) Bu yüzden devlet işlerinde istişare edilenlerin mahallesi olarak tanımlanmıştı. Teşkilat içerisinde görev dağılımı için getirilen Altı Bakanlık şunlardı;

İco (이조): Günümüz bakanlarından İç İşleri Bakanlığıdır. Merkezi ve yerel yetkilileri seçer, işleyişi kontrol ederdi. Joseon Hanedanlığı bünyesinde çalışan devlet memurlarının görevlendirilmesinden, memuriyet sınav sonuçlarına göre devlet memuru atamalarından, çalışanları denetlemekten ve işinde iyi olan görevlileri terfi etmekten ve ödüllendirilmelerinden sorumlu bakanlıktır. (Lee vd., 2010, s.60)

Hoco (호조): Ekonomi ve maliyeden sorumlu bakanlıktı. Joseon Hanedanlığı topraklarındaki evlerin ve aile üyelerinin sayısını listeler, aile kayıtlarını oluşturur, arazi yönetimini kontrol eder, arazide çalışan halkın maaşını öder, vergi tahsilatını ve işleyişini kontrol ederdi.

Yeco (예조): Tören, protokol, kültür ve eğitim alanında görevleri vardı. Eğitim sistemini düzenler, memuriyet sınavını hazırlar ve uygular, çeşitli törenleri düzenler, elçi kabulü ve resmî belgelerin hazırlanmasından sorumluydu.

Byıonğco (병조): Askeriyeden sorumlu bakanlıktı. Merkezi ve yerel askeriyelerin yapılandırılmasından, asker seçiminden ve askeriyenin işleyişini kontrol etmekten, ülke genelinde askeriyeye ait gemi, muhafız ve atların kontrolünden sorumluydu.

Hyıonğco (형조): Adalet Bakanlığıydı. Yargılama aşamalarından, mahkumların kontrolünden, kamu davalarından ve alt tabaka çonmin ile kölelerin idaresinden sorumluydu.

Gonğco (공조): İmardan sorumlu bakanlıktı. Yolların, köprülerin, binaların, gemilerin, kağnı ya da çekçek arabaların yapılmasından, tarım, madencilik ve zanaatkarlığın kontrolünden sorumluydu.

Divan toplantılarından bu altı bakanlığı ilgilendiren bir konu hakkında karara varılırsa kralın emri ilgili bakanlıklara iletilirdi ve bakanlar gereğini yerine getirirdi.

1.2.2.1.Yasama organından sorumlu üç devlet dairesi, Samsa (삼사)

Joseon Hanedanlığı döneminde devlet işlerinde söz hakkına sahip ve divanda en güçlü teşkilatlar Iycıonğ-bu ve bünyesindeki Altı Bakanlık'tı. Otoritenin zayıflamaması, divanda güç savaşlarının ortaya çıkmaması için Samsa adı verilen yasama organından sorumlu üç devlet dairesi kurulmuştu. 1438 yılında Kral Sejong devrinde kurulan Samsa teşkilatı kraliyet otoritesini destekleyen Iycıonğ-bu ve bünyesindeki Altı Bakanlık teşkilatını denetliyordu ve Samsa da onlar tarafından denetleniyordu. (Heung, 2016, s.36) Böylelikle divanlarda iktidar gücü tek bir tarafa yönelmesine engel olunuyordu. Üç devlet dairesi şunlardı:

Honğmu Dairesi (홍무관): Eski devlet teşkilat sistemlerini inceleyen, kraliyet ferman ve belgelerini denetleyen, edebiyat araştırmalarından sorumlu, klasik metin yarışmalarını

düzenleyen devlet dairesiydi. Ayrıca klasik metinlerin derlenmesinden sorumlu Honğmu Dairesi, Konfüçyüs düşünce sistemine hakimdi ve padişahın sorularını yanıtlardı. Kralla birlikte klasik metinler ve tarih kitapları hakkında münazara yapardı. Honğmu Dairesi kralın klasik metinlere dair bilgisini ve devlet meselelerine hakimiyetini ölçmek ve pekiştirmek için düzenlenen toplantılara başkanlık ederdi. Binası Araştırma Enstitüsü olan Jiphyeonjeon'un solundaydı.

Sahon Dairesi (사헌부): Sahon Dairesi binası sarayın ana giriş kapısı Gvanğhva Kapısı'nın güney kısmında bulunuyordu. (Lee, 2011, s.75) Müfettişlik görevi üstlenen Sahon Dairesi devlet meselelerinin artılarını ve eksiklerini inceler, idari işleyişi denetler, örfleri düzenler, adaletsizlikleri çözerdi. Kral bir atama emri verdiğinde Sahon Dairesi ve Saga Dairesi bu atamayı inceler, gözden geçirir ve resmi atama belgesini kralın mührü ile damgalardı.

Sagavon (사간원): Krala yanlışını ya da iyi düşünülmemiş meseleleri, düzgün yapılmamış işleri düzeltmesini açıkça söyleyen dairedir. Ayrıca müzakere meclislerinden, adil olmayan atamaları düzeltmekten de sorumluydu. Sagavon binası da yine saray dışında bulunurdu.

1.2.2.2.Sınğcıonğ Teşkilatı (seungjeongwon-승정원)

Kraliyet Sekreterliği olarak anılan Sınğcıonğ Teşkilatı saray içerisindeki devlet dairelerinin merkezi konumundaki yerdi. En önemli görevi kralın emirlerini ilgili tebaaya iletmesiydi. Kralın verdiği mühürlü belge halindeki emirler siyasetin ve politikaların kılcal damarlarını oluştururdu ve doğru şekilde aktarılması teşkilatlar açısından çok önemliydi. Aynı zamanda kral ile bürokrasi arasındaki tüm siyasi işlerden sorumluydu. Kralın otoritesini koruması ve faaliyetlerini yürütebilmesi için krala yakın bir konumda bulunan idareci konumundaydı. Kraliyet Sekreterliği bireysel sunulan temyiz başvurularını ve devlet daireleri tarafından sunulan çeşitli belgeleri krala iletir, kralın ilgili konulara dair çözümlerin ya da cevapların yer aldığı belgelerin muhataplarına ulaştırılmasından da sorumluydu. (Heung, 2016, s.38) Özetleyecek olursak, Sınğcıonğ

Teşkilatı saray içerisindeki bürokrasinin denetlenmesinden sorumlu üst düzey bir devlet dairesiydi.

1.2.2.3. Iygum Dairesi (uigeumbu-의금부)

Iygum dairesi, devlet memurlarının suçlarını yargılayan adli bir kurumdu. Direkt olarak kralın emri altında çalışırdı. Kraliyet otoritesini ve toplum düzenini bozacak isyan, komplo, iftira, yalan beyanlar, şiddet suçları, vatana ihanet, Konfüçyüsçü düşünce sistemindeki etik kuralları ihlal edenleri yargılayıp karar verir ve bir daha olmaması adına tedbirler alırdı. Ayrıca halkın şikâyette bulunduğu, sonucunun adil olmadığını bildirdiği davalara da Iygum adli makamı bakmaktaydı. 1403'te Kral Taejong saltanatında kurulmuştu.

Mutlak kralın otoritesini savunmaktaydı. Halktan ya da tebaadan kraliyet otoritesine meydan okuyan ya da kralın emirlerine açıktan ve dolaylı yoldan karşı çıkanları yargılar ve cezalandırırdı. Konfüçyüs düşünce sisteminin etkili olduğu devlet topraklarında ve özellikle sarayın içerisinde Konfüçyüs'ün belirlediği kurallara aykırı davrananları cezalandırmak da göreviydi. Soylu sınıftan gelen devlet memurlarının davalarına öncelikli olarak bakmaktaydı. Diğer yargı makamlarınca verilen kararları yeniden yargılama gücüne sahipti. Yabancı elçiliklerin gözetimi, yabancıların yargılanması ve kaçakçılık ile mücadele Iygum'un görevleri içerisindeydi.

1.2.2.4. Çunçu Dairesi (chunchugwan-춘추관):

Joseon Hanedanlığı dönemi boyunca gelişen olayları kaydeden ve tarihi kitapların derlemesinden sorumluydu. Çunçu Dairesi Joseon'dan önceki hanedanlık olan Goryeo'dan alınmış bir teşkilattı ve Joseon'un kuruluşundan sonra Yemun-Çunçu Dairesi adını almıştı. Teşkilat Kral Tejong'un tahta geçmesinden sonra Yemun Dairesi ve Çunçu Dairesi olarak ikiye ayrıldı. Çunçu Dairesi'nin en temel görevi Saço adı verilen kralın günlük kayıtlarını tutmaktı. Bu kayıtlar Yemun Dairesi'nde kopyalanırdı ve bir Çunçu kopyası Dairesi'ne verilirdi. Bir kral öldüğünde ya da yeni kral tahta geçtiğinde önceki kralın yıllıkları, diğer tarihi kayıtlar bir araya getirilerek devlet arşivinde yerini alırdı.

1.2.2.5. Hansonğbu (hanseongbu-한성부):

Joseon Hanedanlığı ilk kurulduğu dönemde başkenti günümüz Seul sınırlarında olan Hanyang'a taşımıştı. Hanyang adı 1395 yılında Hansonğbu olarak değiştirildi. Başkentin adı ile aynı isme sahip Hansonğbu devlet dairesi Joseon döneminde daha çok hukuki görevleri yerine getiren yargı organı yetkisine sahip olması ile ön plana çıktığı gibi idari bölge teşkilatı olarak da görev almıştır. (Lim, 2017, s.131) Başkent Hansonğbubu halkı üzerinde yargı yetkisine sahip Hansonğbu dairesi adli ve idari yetkileri bir arada yürütüp başkentteki kamu güvenliğini sağlama, geceleri sarayda ve sokaklarda devriye gezme, aile kayıtları, yol yönetimi ve onarımı, köprü yapımı gibi görevleri bulunmaktaydı. Başkentin korunması demek sarayın korunması ve dolasıyla kralın korunması anlamına geliyordu. Bu yüzden özel yetki alanına sahip Hansonğbu teşkilatı kraldan kişisel olarak talimat da alıyordu. Başkent olması sebebiyle hanedan ailesi, soylu kimseler, güçlü aileler ve devlet memurları burada yaşıyordu ve aralarında ticari anlaşmazlıklar, davalar zuhur ediyordu. Hansonğbu benzeri davalar ve anlaşmazlıkları çözmek için yargı organı olarak görev alıyordu.

1.3. Joseon Saray Yapısı

Joseon Hanedanlığı, kendinden önceki Goryeo Hanedanlığı döneminde general olan Yi Seong-gye tarafından kurulmuştu. Genel Yi Seong-gye krallığı kurup tahta yükselince adını Kral Taejo olarak değiştirmişti. Değiştirdiği tek şey kendi adı değildi. Aynı zamanda ülkenin başkentini Seul'e taşımış, yüzyıllar boyunca Budizm etkili hanedanlıkların gelip geçtiği topraklarda Konfüçyüsçü bir hükümdarlığın yeni saltanatını başlatmıştı. Hükümdarlığın inşa edeceği yeni sarayı Gyıonğbok Sarayı (경복궁)'nı Konfüçyüs düşünce sistemine uygun şekilde inşa edecek ve yapılandıracaktı.

Joseon Hanedanlığı Yıllık Kayıtları, Kral Taejo devri, saltanatının 3. Yılı, 6. Cilt kayıtlarına göre Kral Taejo dönemin yüksek rütbeli idarecilerini Konfüçyüsçü düşünceyi yansıtan Conğ Tapınağı'nın; saray, pazar yeri ve yol gibi devlet için önem arz eden yapıların nereye inşa edileceğini karar vermeleri için Seul'e gönderdi. Bu kişiler arasında Kral'ın her zaman yanında tuttuğu yüksek rütbeli ve aynı zamanda Konfüçyüsçü bir bilge Jeong Do-jeon da vardı. Bu Seul ziyaretinde, kayıtlara göre, yirmi dört yön manasına

gelen İşibsa Bangvi (이십사방위) kuralına göre kuzey yönü hesap etmede kullanılan Hebang (해방) kuralına uygun şekilde, sırtı kuzeybatıya dönük, güneydoğuya bakan ve kuzeyi dağ ile çevrili, vadi gibi ortası düz ve geniş olduğundan burayı (bugünkü Gyıonğbok Sarayı konumunu) yeni sarayın inşa edileceği yer olarak karar vermişlerdi.

Jeong Do Jeon önemli bir Konfüçyüsçü bilgeydi, "Kral gökten gelir ancak ülkenin sahibi halktır. Kral halk için var olan bir aracıdır." diyerek halkın efendi olduğu bir ülke iradesini dile getirmişti. (Park, 2012, s.132) Yeni hanedanın hedeflerininin Konfüçyüsçülük'ün ideallerine uygun olmasını istiyordu. Bu düşünce ile Jeong Do Jeon hanedanlığın kalbi olan başkenti ve sarayı tasarladı ve her aşamasını denetledi.

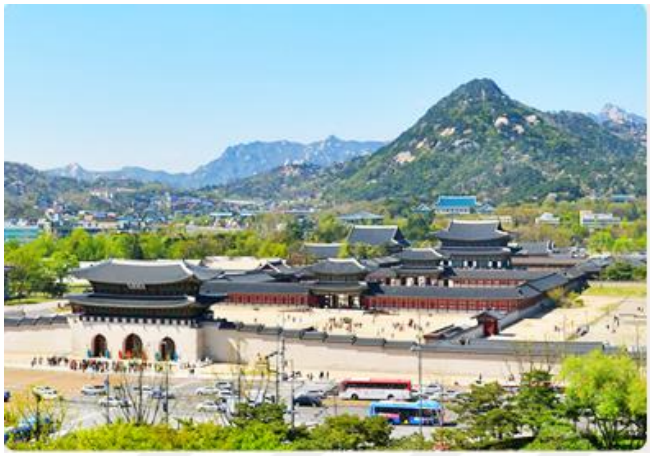
Joseon Hanedanlığı dönemini temsil eden saraylar; Gyıonğbok Sarayı (경복궁), Çanğdok Sarayı (창덕궁), Çanğgyonğ Sarayı(창경궁), Doksu Sarayı (덕수궁)'dır. Bu saraylar arasında ise hanedanlığın kullandığı saray Gyıonğbok Sarayı ana saraydır ve kuzey güney yönünde uzanır. Çanğdok Sarayı ise Joseon Hanedanlığı döneminde en iyi korunan saraylardandı. Kral ya da veliaht prensin düğünlerinde kraliçe ve prenses burada konaklardı. Özellikle doğa ile uyumlu bir şekilde inşa edilmiş olması ana saray dışında gözde saraylardan olmasını sağlamıştı.

Ana saray olan Gyıonğbok Sarayı'nın doğu, güney ve batı tarafları 1398'de Kral Taejo devrinde üç yıl içinde inşa edilmişti. Kuzey tarafı ise sonraları tamamlandı ve kuzey tarafına Şinmu kapısı eklendi. Gyıonğbok Sarayı Japon sömürge döneminde ve Kore Savaşı sırasında hasar görmüştü. Bağımsızlığını elde eden Kore, hasar gören saray kısımlarını yeniden inşa etmişti.

Kral Taejo'nun saltanatının 4. Yılı (1395), 29 Eylül tarihli Taejo Kayıtları'nda inşası tamamlanmış Gyıonğbok Sarayı'nın yapısı ve kullanım amaçları gibi bilgiler detaylı bir şekilde yer almaktadır. (National Institute of Korean History, 2023) Bahsi geçen Taejo Kayıtları'nda her bir bölümde kaç oda bulunduğu yazılıdır. Sarayın çevresi beş metre yüksekliğindeki duvarlarla çevrilidir. Sarayın dört büyük kapısı bulunmakla birlikte her birinin ismi yin yang felsefesi doğrultusunda doğadaki beş önemli elementin manasını taşır.

Gyıonğbok Sarayı iki kelimeden oluşur, ilki gyonğ (경) kelimesi büyük mutluluk, bok (복) iyi talih anlamlarını taşır. Gunğ (궁) ise saray demektir. Gyıonğbok kelimesi aynı zamanda Konfüçyüs'ün klasik metinlerinde görülen ve 'talihin değerini bilmek ve başarılı olmak' düşüncesini yansıtır. Yeni kurulan hanedanlık ve saray için isabetli bir isim tercihi olmuş diyebiliriz. Gyıonğbok Sarayı içerisinde yer alan diğer binaların isimleri de Konfüçyüslük'ü yansıtır.

Görsel 1.2. Gyıonğbok Sarayı

Kaynak: Gyıonğbok Sarayı Yönetim Ofisi, 2023.

Gyıonğbok Sarayı'nın Kuzey-Güney, Doğu-Batı olmak üzere dört giriş kapısı bulunurdu. Ana kapısı ise Gvanğhva Kapısı'ydı ve sarayın güney tarafında bulunur. Doğu tarafında bulunan kapı ise Gıonçun Kapısı olup kelimeyi oluşturan hanca karakterler 'baharın başlangıcı' manasını taşımaktadır. Doğu tarafında bulunan saray Donğ Sarayı ise Veliaht Prens ve hizmetkarları tarafından kullanılmıştı. Ana sarayın batı kapısı ise Yıonğçun Kapısı'dır ve 'sonbaharı karşılama' anlamına gelir. Bu kapıdan girince genellikle devlet işleri ile ilgilenenler tarafından kullanılan binalar bulunurdu. Bu yüzden idari bir özellik kazanmıştı. Son olarak ana sarayın kuzey kapısı Şinmu Kapısı'dır. Kral bu kapıyı özellikle Hömenğce adı verilen kralın tebaasının toplanarak krala bağlılık yemini ettikleri törene katılmak için kullanırdı. (Gyeonbokgung Palace Management Office, 2023)

Gvanğhva Kapısı (Gwanghwamun-광화문): Sarayın güneyinde bulunan ana giriş kapısı Gvanğhva Kapısı'dır. Yin yang ve beş element düşüncesine göre mevsimlerden

yazı ve ateşi temsil ederken (Lee, 2016, s.148) mun kelimesi kapı anlamına gelir. Gvanğhva Kapısı'nın üç girişi bulunurdu. Ortadaki kapı kralın kullandığı kapıydı. Sağdaki/Doğu'daki kapı alim devlet görevlilerinin, soldaki/Batı'daki kapı askeri görevlilerin ve saray çalışanlarının kapısıydı.

Görsel 1.3. Gvanğgva Kapısı

Kaynak: Yazarın kendi çektiği fotoğraf, 2017.

Gvanğhva Kapısı önünde bir heçi heykeli bulunurdu. Heçi, mitte yer alan hayali bir hayvan olup kökeni Çin'e aittir. Fakat Çin'den farklı bir form ve mana ile Kore kültüründe yer edinmişti. Heçi heykelleri başkentin farklı noktalarında bulunurken özellikle saray girişindeki bu heykel adaleti, koruyuculuğu ve iyi şansı temsil ederdi. Büyük gözlerinin doğru ile yanlışı ayırt ettiği düşünülürdü ve saraya gelen herkese adil ve vicdan sahibi birer görevli, vatandaş olmayı hatırlattığı söylenirdi. (Park vd., 2009)

Görsel 1.4. Heçi

Kaynak: Lee, 2022.

Gvanğhva Kapısı'ndan Dış Avlu'ya giriş yapılırdı. Avlular aşağıda ayrıntılı olarak anlatılacaktır. düz devam edersek karşımıza ikinci kapı olarak Hınğne Kapısı (흥례문) çıkar. Bu kapı muhafızlar tarafından sürekli korunurdu.

Gıonçun Kapısı (Geonchunmun -건춘문): Joseon Hanedanlığı Kayıtları Kral Taejo devri, saltanatının 4. Yılında yer alan kayıtta Gyıonğbok Sarayı'nın Doğu Kapısı'nın adı Gıonçun Kapısı olacağına karar verildiği yazılıdır. Kapının ismi "Baharın başlangıcı" manasını taşır. Giriş kapısının tavanında bir ejderha resmi bulunur ve ejderha kralı simgeler. Kapının üst kısmında kule bulunur, Joseon Hanedanlığı döneminde askerler burada nöbet tutardı. Doğu kapısından giriş yapıldığında Veliaht Prensin yaşadığı Doğu Sarayı yer alır.

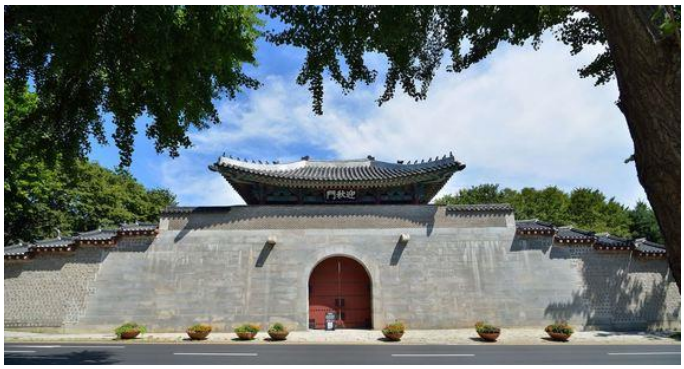
Görsel 1.5. Gıonçun Kapısı

Kaynak: Gyıonğbok Sarayı Yönetim Ofisi, 2023.

Yıonğçu Kapısı (Yeongchumun -영추문): Sarayın batısında yer alan Yıonğçu Kapısı "sonbaharı karşılama" manasına gelir ve metali temsil ederdi. Batı kapısından giriş yapıldığında divan üyelerinin ve diğer idari çalışanların merkezi olan Gvolnegaksa (궐내각사) avlusuna geçiş yapılır.

Görsel 1.6. Yıonğçu Kapısı

Kaynak: Gyıonğbok Sarayı Yönetim Ofisi, 2023.

Şinmu Kapısı (Shinmumun-신무문): Gyıonğbok Sarayı'nın kuzey kapısı olan Şinmu Kapısı, adı hayalet anlamına gelen 'şin' ile askeri rütbe manası taşıyan 'mu' kelimelerinin bir araya gelmesi ile oluşur. Yin yang ve beş element teorisine göre kuzey yin enerjisini taşırken ölümü, gölgedeki tarafı ve gizemi temsil eder. Bu inanış sebebiyle de Kuzey kapısı Şinmu Kapısı her daim kilitli tutulurdu. Şinmu Kapısı'ndan geçince Gyıonğbok Sarayı'nın arka bahçeleri bulunurdu. Günümüzde burada Güney Kore Devlet Başkanı'nın ikametgahı olarak bilinen Mavi Saray bulunur. Saray 1395 yılında Kral Taejo tarafından inşa ettirilmişti.

Görsel 1.7. Şinmu Kapısı

Kaynak: Wong, 2007.

1.3.1. Dış Avlu, Vecıon (Wejeon-외전)

Dış avlu, kralın tebaasıyla resmi işler sebebiyle bir araya geldiği yerdi. Mahkemeler burada görülür, elçi kabulü gibi resmi devlet törenleri de bu alanda yapılırdı. Ana Avlu'da Cıgvişig (즉위식) adı verilen Tahta Çıkma Töreni düzenlenir, yabancı devlet elçileri ve görevlileri ile görüşülürdü. Ayrıca divanlar da bu avluda yapılırdı.

1.3.1.1. Yıonğce Köprüsü (Yeongjegyo-영제교)

Güney'de bulunan Gvanğhva Kapısı'ndan girerek düz devam edersek karşımıza ikinci kapı olarak Hınğne Kapısı çıkar. İkinci kapıyı da geçtikten sonra Yıonğce Köprüsü bulunur. Bu köprü Kral Sejong'un saltanatının 8. Yılının ekim ayında, Kral Sejong tarafından kurulan Kraliyet Araştırma Enstitüsü (집현전) öğrencileri tarafından Yıonğce Köprüsü olarak anılmaya başlandı. Sarayın ana taht salonunun bulunduğu Gınconğcon'a girmek için geçilmesi gerekilen bu köprü, sarayı dış dünyadan ayıran sembolik bir köprüdür. (Cho, 2015, s.38)

Görsel 1.8. Yıonğce Köprüsü

Kaynak: Gyıonğbok Sarayı Yönetim Ofisi, 2023.

Köprünün altından akan su, gımçon yani yasak dere manasına gelir ve bu ziyaretçilerine kralın mülküne adım atmak üzeresiniz, dikkat ediniz uyarısında bulunurdu. Köprünün dört ayağı üstünde sıogsu (석수) ya da çollog (촐록) adı verilen hayali hayvanlar vardı ve Joseon Hanedanlığı döneminde bu hayvanların kötü ruhları kovduklarına inanılırdı.

(Lee, 2018, s.12) Köprüden geçtikten sonra Kralın tahtının bulunduğu Gınconğcon'a giden taşlı yol üçe ayrılır ve ortadaki yol krala ait olup sağ ve solundaki yol divan üyelerine aitti. Divan üyelerine ait taşlı yoldaki her bir granit taşta rütbelere göre üyelerin işaretleri bulunurdu. (Choi vd., 2015, s.183) Toplantı olacağı gün Kral tahtına yürürken divan üyeleri işaretli taşlar üzerinde dururdu. Yerdeki granit taşlar güneş ışığını yansıtmayacak şekilde özellikle pürüzlü bırakılmıştı ki taşlardan yansıyan ışık kralı rahatsız etmesin.

Köprü ile taht salonuna giderken arada Gınconğ Kapısı (Geunjeongmun-근정문) bulunur.

Aynı taşlı yol bu kapıdan sonra da devam eder. Gınconğ Kapısı'ndan geçince büyük bir avlu karşılar ve bu avluda kralın tahta çıkması, veliaht prensin ilanı, resmi toplantılar, elçi kabulü gibi önemli devlet işleri ve resmî törenler düzenlenirdi. Taht salonu Gınconğcon'u avlu ile ayıran iki katlı bir stilobat bulunurdu ve Kore geleneğinde bu yapıya volde adı verilirdi. (Lee, 2011, s.238) Yerden iki kat olmak üzere iki katmanlı inşa edilen volde, Taht Salonu'nun etrafını sarar ve heykellerle süslenmiş korkuluklar ihtişamı gözler önüne sererdi. Taht salonuna çıkan iki merdiven bulunur. Kral bu merdivenleri tahtırevan içinde çıkardı.

Görsel 1.9. Volde'deki hayvanlar

Kaynak: Lee, 2006.

İlk merdivenin orta zeminine Bonğhvanğ (봉황), Kore'nin Anka kuşu heykelleri oyulmuştur. Bonğhvanğ yıllar boyunca kralın sembolü olmuştu. Bu sembol uğru temsil ederken efsaneye göre yalnızca barışın hüküm sürdüğü zamanlarda ortaya çıkan anka kuşu Kore Sarayı'nda hep var olmuştu. Volde'nin korkulukları Çin burcunun on iki hayvan heykeli ile ve dört dünyevi tanrının heykelleri ile süslenmişti. Kara Kaplumbağası

Kuzeyin koruyucu, Beyaz Kaplan Batının koruyucu, Ejderha Doğunun koruyucu, Tavus Kuşu Güneyin koruyucusuydu. (Lee, 2011, s.241) Tüm bu hayvan ve dünyevi tanrıların tahtı ve hanedan üyelerini kötülüğe karşı koruduğuna inanılıyordu. Ayrıca bina zemininde yine kötü ruhları uzaklaştırdığına inanılan iki adet üç ayaklı bronz tütsülük bulunurdu. Sarayda neredeyse her binanın yakınında içerisinde su bulunan bir adet bronz kap bulunurdu. Eski Kore evleri ve sarayları ahşaptan yapıldığı için yangın riski çok yüksekti ve inanışa göre bu yangınlara ateş hayaleti sebep oluyordu. İnsanlar da evlerinin yakınına içinde su bulunan kap koyarak gece yangın çıkarmaya gelen hayaletin kendi çirkin yansımasını görerek kaçacağına ve yangın çıkaramayacağına inanıyorlardı. Saray'daki bronz kap hayalet kovmaktan öte insanlara Joseon hukukunda yer alan yangın güvenlik sistemini hatırlatarak caydırıcı etken olsun diye konmuştu.

1.3.1.2. Gınconğcon (Geunjeongjeon-근정전):

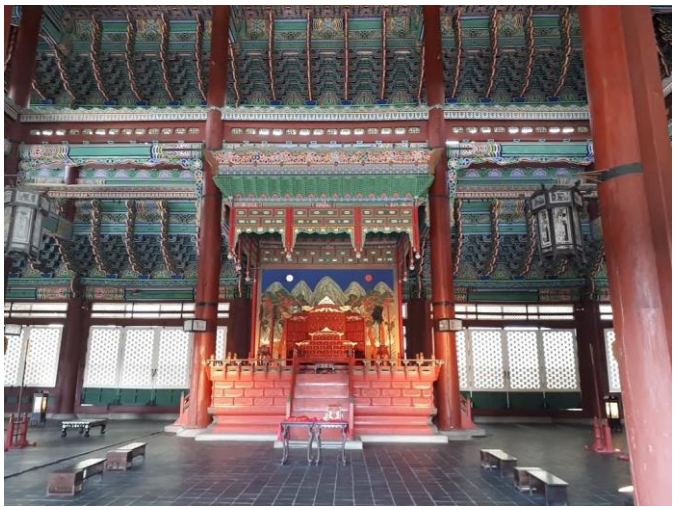
Taht salonu Gınconğcon, Gyıonğbok Sarayı'nın idari merkeziydi. Salonun kelime manası krala görevlerini hatırlatmaktaydı: Gın hanca karakteri çalışkan olmayı, conğ hanca karakteri devlet işlerini, con ise kralın evi manalarını taşırdı. Gın ve conğ, krala 'devlet görevlerini hakkıyla yapmalısın' uyarısını yapardı. Taht Salonu kralın ihtişamını değil kralın görevlerini yansıtmaktaydı. Salon tavanına iki altın ejderha kazınmıştı ve ejderha Kore'de kutsaldı, kralı temsil ederdi. Kralın tahtının arkasında bulunan resimli paravandaki kırmızı güneş kralı, ay ise kraliçeyi, resimdeki beş zirve Kore'nin en ünlü beş dağını simgelerdi.

Görsel 1.10. Taht Salonu

Kaynak: Gyıonğbok Sarayı Yönetim Ofisi, 2023.

Görsel 1.11. Kral tahtı

Kaynak: Yazarın kendi çektiği fotoğraf, 2018.

Görsel 1.12. Resimli Paravan

Kaynak: Kore Ulusal Saray Müzesi, 2023.

Saconğcon (사정전): Taht Salonu Gınconğcon'dan düz devam edildiğinde Saconğcon (사정전) bulunur. Düşünmek manasına gelen "sa" hanca imi ile devlet işleri manasına gelen "conğ" iminin bir araya getirilmesiyle oluşturan saconğ kelimesi "kralın en doğru kararı vermeden evvel derinlemesine düşünmesi gerekir" manasını taşırken sondaki con kralın yeri anlamına gelir. Bu odaya ismini veren yine Konfüçyüsçü alim Jeong Do Jeon idi.

Joseon Hanedanlığı Yıllık Kayıtları, Kral Taejo, Saltanatının 4. Yılı, 7 Ekim kayıtlarına göre:

Jeong Doceon Saconğcon hakkında şöyle der:

"Saconğcon'dan bahsetmek gerekirse, dünyanın kuralı şudur: Eğer düşünürsen dünyayı kavrarsın, eğer düşünmezsen dünyayı kaybedersin. Kral tek bir beden olarak yüksek konumunda oturur gözükür ancak her insan bilgeliğin, bilgisizliğin, merhametin ve acizliğin bir karışımıdır. Bütün işler de doğru ile yanlışı fayda ile zararı içinde barındırır. Halkın hükümdarı, derinlemesine düşünmez ve her şeyi ayrıntılı olarak incelemezse olayların doğrusunu ya da yanlışını nasıl anlar? İnsanların iyi ya da kötü olduğunu nasıl bilecek ve neye göre atayacaktır? Eski çağlardan beri kral olan kişi hep daha büyük arzuların esiri olmuştur ve bu uğurda karşısına yanlış bir şey çıksa dahi o arzuya sahip olmak için yoluna devam etmiş bedenen insan ancak kalben insan olmayanlarla yaklaşmıştır. Bu arzu yüzünden başlarına felaketler, yenilgiye yol açacak kötü şeyler gelmiştir. Bunların hepsi gerçeği görememekten, düşünmeden hareket etmekten kaynaklanır. Konfüçyüs Klasikler Kitabı'nda şöyle der: "Düşündükçe hikmetin artar, hikmetin arttıkça bilge olursun." Siz Kralımız da her sabah burada devlet işleri ile meşgul oluyor, toplantılar neticesinde alınan kararları halkınıza duyurmak amacıyla fermanlar yazdırıyorsunuz. Bu odada derin düşünmeden geçireceğiniz tek bir vakit olmayacaktır. Adının Saconğcon olmasını teklif ediyorum."

İsminden de anlaşılacağı üzere Kral devlet işlerini genellikle buradan yürütürdü. Taht salonu resmî törenler ve büyük divan toplantıları için kullanılırken bu salon kralın günlük vaktini geçirdiği mekandı. (Jang & Han, 2004, s.189) Bu salonda da kralın bir tahtı bulunurdu. Divan üyeleri ile sabahları burada toplantı yapar, tartışmalar bu salonda gerçekleştirilir, Konfüçyüs klasik metinlerini burada okur, alimlerle sohbetler yapılırdı. Bu odada kralın yaptığı her şey kaydedilirdi ve bu kayıtlara Saço (사초) adı verilirdi.

Mançucon (만춘전): Gınconğcon'un arka kısmında Saconğcon tam ortada yer alırdı ve Saconğcon'un sağında Mançucon (만춘전) bulunurdu. Bu odada yerden ısıtma sistemi

ondol bulunduğundan kış aylarında kral, devlet işlerini bu odada yürütebiliyordu. (Park, 2015, s.30)

Çonçucon (천추전): Saconğcon'un solunda Çoncucon bulunurdu. Bu oda da Mançucon gibi yerden ısıtma sistemi bulunurdu ve bu nedenle kışın kral tarafından tercih edilirdi. Ayrıca Saconğcon'un etrafını çevreleyen sıralı odalara hanedan mensuplarının özel mülkleri konurdu.

1.3.2. İç Avlu, Necon (Nejeon-내전)

Sarayın tam merkezinde bulunan Necon yani İç Avlu, Kral ve Kraliçe'nin resmi etkinlikler düzenlediği ve aynı zamanda Kral ve Kraliçe'nin evi olarak adlandırabileceğimiz avludur. İç Avlu yalnızca mekânsal olarak sarayın tam merkezinde bulunmaz. İç Avlu devletin çekirdeği, ana merkeziydi. Kral burada hem yaşamını sürer hem de devleti yönetirdi.

1.3.2.1. Ganğnyıonğcon (Gangnyeongjeon-강녕전)

Dış Avlu'daki Saconğcon'u geçince Hyanğo Kapısı (향오문) bulunur ve ardından kralın günlük yaşamını geçirdiği yer karşımıza çıkar: Ganğnyıonğcon. İsmini Konfüçyüsçü düşünce sisteminde Beş Nimet'ten biri olan ganğnyıonğ yani sağlık kelimesinden almıştı ve Joseon Hanedanlığı Yıllık Kayıtları Kral Taejo'nun saltanatının 4. yılı kayıtlarına göre ismi veren Jeong Do Jeon'du. Kral burada maiyetiyle istişare eder, tek başına ders çalışırdı ve burada uyurdu. Osmanlı'daki Has Oda sistemine benzer bir oda sistemine sahip Ganğnyıonğcon'da kral daha rahat kıyafetlerle hem devlet işleriyle ilgilenirdi hem de dinlenirdi. Ganğnyıonğcon'dan içeri girildiğinde sedir benzeri rahat bir kral koltuğu olurdu, binanın merkezinde de ise kralın yatak odası vardı. Kralın yatak odası da dahil toplam on bir adet oda bulunurdu. Bu odalarda kralın çamaşırlarından, temizliğinden, giyinmesinden sorumlu cariyeler kalırken hadımlar da kralın emrini bekler vaziyette hazır bulunurdu. Bu odalar kralın hizmetindeki kadın çalışanların koğuşlarıydı. İç Avlu'da çalışan kalfalar Sanğgunğ (상궁)'ların başı olan Büyük Kalfa Cecosanğgunğ (제조상궁) ve bir an olsun kralın yanından bir an olsun ayrılmadan kralı korumakla görevli

Deryonğsanğgunğ (대령상궁) bu odalarda kalırdı. (Park, 2015, s.32) Ganğnyıonğcon binasının etrafı kale duvarı gibi sıralı odalarla çevrili olduğundan binanın ön kısmında bir de avlu bulunurdu.

Ganğnyıonğcon'un karakteristik bir özelliği ise binanın etrafının kum ile kaplı olmasıydı. Olası bir suikast girişiminde suikastçının yaklaştığını kum ile fark edebilmek mümkün olduğundan bu yöntem tercih edilmişti. (Park, 2015, s.33)

Görsel 1.13. Ganğnyıonğcon

Kaynak: Gyıonğbok Sarayı Yönetim Ofisi, 2023.

1.3.2.2.Gyotecon (Gyotaejeon-교태전)

Kralın yaşam alanından sonra Kraliçe'nin yaşam alanı gelirdi. Kral ve Kraliçe'nin özel odaları arasında Yanğe Kapısı (양의문) Kapısı bulunur ve kapı yin ve yang manasını taşırken bu kapı mutlu bir evliliğe açılan kapı olarak nitelenirdi. Gyotecon ismi, Konfüçyüs tarafından derlenen evrenin temelinin yin- yang ile açıklandığı (Okay, 2017, s.44) Yi Jing (Değişimler Klasiği)'ndeki semboller içerisinde Te (태괘) sembolü baz alınarak verilmiş bir isimdi. Te sembolü (☱) üst kısmı toprağı ve kadın manasını taşıyan "gon (곤)" ile alt kısmı gökyüzü ve erkek manasını taşıyan "gıon (건)" birleşimiydi. Yin enerjisi yükselerek yang enerjisinin düşmesiyle refahın ortaya çıkacağına inanılan bir semboldü. (Park, 2015, s.34) Kraliçe'nin evi olarak Gyotecon, saraydaki en korunaklı yerdi, Kraliçe'nin babası ya da kardeşleri dahi izinsiz bu alana geçiş yapamazdı.

Kraliçe'nin odası 中, cunğ-중 orta/merkez, 宮, cib-집 ev/saray, 殿, congak-전각 mekân hanca karakterlerinin bir araya getirdiği Ana Oda Cunğgunkcon (중궁전) olarak da adlandırılırdı. (Park, 2015, s.34) Kraliçe'nin odasının ne denli ihtimamla korunduğunun göstergesidir. Sarayda yaşayan tüm cariye ve kadın kalfaların (saray hizmetlilerin) başıydı. Ataları anma töreni ve cenaze gibi bazı saray törenleri ile ilgilenirdi. Sarayın kadınlara sunduğu haklar dahilinde vaktini diğer kadınlara örnek olacak işlerle geçirirdi. Bir Kraliçe'nin saraydaki en önemli görevi ise erkek evlat doğurmaktı. Doğumdan önceki süreçte kraliçe evladı için Konfüçyüs klasik metinlerini okumaya başlardı ve hamileliğin son aylarından itibaren veliaht olarak yetişecek olan prense dair her şey kayıt altına alınmaya başlanırdı. Erkek evlat sahibi olan kraliçe sarayda tüm kadınların başı olmaya devam ederdi. Kraliçe'nin evinin arkasında Amisan (아미산) adında küçük bir bahçe bulunur ve buradaki Kore'nin geleneksel süslemeli dört bacası meşhurdu. Kraliçe'nin evinin kuzeyinde yer alan Cibgyıonğdanğ (집경당), Hamhvadanğ (함화당) ve Hınğbokcon (흥복전)'da cariyeler ve sarayın kadın kalfaları için koğuşlar bulunurdu. Hınğbokcon günümüze kadar ulaşamamış olsa da Cibgyıonğdanğ ve Hamhvadanğ korunmuştur. Gyotecon'un sol güneyinde Hımgyıonğgak (흠경각), sol kuzeyinde Hamvoncon (함원전) bulunur. İki binanın da arka kısmı kale duvarını andıran sıralı odalarla çevriliydi. (Joo, 2009)

Görsel 1.14. Gyotecon

Kaynak: Gyıonğbok Sarayı Yönetim Ofisi, 2023.

İç Avlu, Harem kısmında ve hanedan üyelerinin ikametgahlarında hanedan üyelerinin hizmetinden sorumlu çalışanlar şu şekildedir;

Cariye, Gunğnyo (궁녀) ve Kadın Kalfalar, Sanğgunğ (상궁): Sarayda görev yapan kadın kalfalar gunğnyo olarak adlandırılırdı. Kralın ikametgahı Ganğnyıonğcon, kraliçenin ikametgahı Gyotecon, veliaht prensin ikametgahı Doğu Sarayı, valide sultanın ikametgahı Cagyıonğcon'da görev yapmaktaydılar. Her bir konutta yaklaşık otuz ila yüz arasında cariye bulunmaktaydı. (Milli Saray Müzesi, 2013, s.289) Erken Joseon Hanedanlığı'ndan geç Joseon Hanedanlığı dönemine kadar sarayda var olan kadın kalfalar Nemyıonğ Dairesi (내명부)'ne bağlıydılar. (Hong, 2004, s.243) Nemyıonğ Dairesi'nde rütbeler birden dokuza kadar gitmekteydi, dört üstü cariyeler kralın emrinde çalışırken dört ve altı cariyeler hanedan üyelerine hizmet etmekteydi. (Hong, 2004, s.245) Genellikle 10 yaşında saraya alınan cariyeler Nain (나인) olarak eğitime ve göreve başlardı. Kalfa konumuna yükselebilmek için 15 yıla yakın bir eğitimden geçmek mecburiyetindeydi ki altıncı rütbeye sahip olsun ve yükselmeye devam etsin. 15 yıllık eğitimin ardından sanğgunğ yani kalfalığı kazanmak ve konumunu yükseltmek için otuz yıllık bir görev hizmetini tamamlamalıydı. (Milli Saray Müzesi, 2013, s.289) Cariyeler tıp, musiki, nakış gibi alanlarda eğitimlerini ilerleterek uzmanlaşıyorlardı. Cariye ve kalfaların her biri hizmetinde bulunduğu hanedan üyesinin belirli bölümlerinde çalışmaktaydı. Yatak odası düzen ve temizliği Cimil (지밀), dikiş bölümü Çimbanğ (침방), nakış bölümü Subanğ (수방), atıştırmalık ve lapa gibi yemeklerden sorumlu Senğgva Dairesi (생과방) yemeklerden sorumlu Socu Dairesi (소주방) gibi bölümlerde çalışırlardı. (Hwang, 2009, s.10) Bunlar arasında Cimil, cariyelerin çalışabileceği en yüksek yerdi. Cimil'de çalışan cariyelerin görevi kral ve kraliçenin kişisel hizmetinde bulunmak, yiyecek ve giyecek ihtiyacını karşılamaktı. Ayrıca düğün töreni, ziyafet ve ataları anma töreninde görev almaktaydılar. (Hwang, 2009, s.11) Çimbanğ ve Subanğ'da görev alan cariyeler hanedan üyelerinin kıyafetlerini yapardı. Kralın cübbesindeki ejderhanın işlenmesinden yastık kılıfı işlemesine kadar her şey burada yapılırdı. Sesugan (세수간)'a bağlı cariyeler kral ve kraliçenin banyolarından sorumluydu. (Milli Saray

Müzesi, 2013, s.289) Senğgva ve Socu Dairesi'ne bağlı cariyeler ise hanedan üyelerinin yemeklerini hazırlar ve sunarlardı. Ayrıca ziyafet sofralarını hazırlamak, misafire ikramda bulunmak da bu dairede çalışan cariyelerin göreviydi. Sedadbanğ (세닷방) cariyelerinin görevi çamaşır yıkamak, ütülemekti. Bukiço (북이초) cariyelerinin görevi ise odayı temizlemek, ateşi yakmak ve ışıkları yakmaktı. Tösıongan (퇴서간) cariyeleri ara mutfak görevi üstlenmekte ve soğuyan yemekleri ısıtmak, sofra malzemelerini getirip götürmekle görevliydiler. (Hong, 2004, s.249) Heminso (혜민서)'da görevli cariyeler kadınların tedavisinden sorumluydu ve burada kadınlara tıp eğitimi verilmekteydi. Heminso bünyesindeki Neivon (내의원) rütbeli kadınlar en yüksek rütbedeki cariyelerdi ve kral ile hanedan üyelerinin ilaç ve tedavilerinden sorumluydular. (Hwang, 2009, s.14) Joseon Hanedanlığı'nda cariye ve kalfalar, kral ve ailesine hizmet eden, sarayın en mahrem yerlerinde görev alan kadınlardı.

Hadımlar, Hvangvan (환관): Joseon Hanedanlığı'nda hadımlar kralın ikametgahı Ganğnyıonğcon, kraliçenin ikametgahı Gyotecon, veliaht prensin ikametgahı Doğu Sarayı, valide sultanın ikametgahı Cagyıonğcon'da görev yapmaktaydılar. Küçüklükten itibaren saray içerisinde yetiştirilen hadımlar Hvangvan olarak adlandırılmaktaydı. Kore'ye hadım sistemi Goryeo Hanedanlığı döneminde Çin'den getirildi ve Joseon Hanedanlığı'na kadar bu sistem devam etti. Çin'deki kadar siyasete ve toplumsal kültüre etki bırakmamış (Jeon, 2009, s.40) olsa da Joseon'da özellikle saray içerisinde hadımlar çeşitli görevlerde yer aldılar. Doğrudan doğruya krala bağlıydılar. Saraydaki yemek malzemelerinin temini, kral emirlerinin ilgili kişi ve daireye iletilmesi, saray kapılarının korunması ve nöbet tutulması, saray arazisinin temizlenmesi gibi görevleri bulunurdu. (Shin, 2005, s.3) Ayrıca hadımlar binaların düzeninden ve çalışanların yönetiminden sorumluydu. Hadım Canğbon (장번 환관) yani Haremağası doğrudan hizmetinde bulunduğu kral, kraliçe, veliaht prens, valide sultandan talimat alır hizmetini görür ya da verilen talimatı ilgili görevliye aktarırdı. (Milli Saray Müzesi, 2013, s.296) Hadımların çeşitli devlet dairelerinde de görev almaktaydılar; keten, pirinç gibi çeşit çeşit eşyaların tedarikinden sorumlu Nesusa ya da saray mutfağına malzeme tedarikinden sorumlu

Saonğ Dairesi'nde çalışabilmekteydiler. (Park, 2016, s.86) Joseon Hanedanlığı hadım sisteminde hadımların evlenmesi ve çocuk evlat edinmesi yasak değildi. Hadımlar aileler kurdular ve aile isimlerini evlat edindikleri oğlanlar aracılığıyla aktarabildiler. (Shin, 2005, s.3)

1.3.2.3. Cagyıonğcon: (Jagyeongjeon-자경전):

Kral'ın annesinin eviydi. Cagyıonğcon kelimesi anne için huzur dilemek manasını taşırdı. (Joo, 2015) 24. Kral Heonjong tarafından annesi için yaptırılmıştı. Valide Sultan dairesi olarak nitelendirebileceğimiz Cagyıonğcon Gyıonğbok Sarayı'nın Kuzeydoğusunda idi ve birden fazla odanın oluşturduğu bir daireydi. Kuzey kısmında yerden ısıtmalı ondol sistemli oda bulunurken doğusunda yaz aylarında tercih ettiği bir salon bulunurdu. Batısında uzun ömrü simgeleyen çiçek, ağaç, kuş, kelebek ve arı desenleri ile süslenmiş bir duvar bulunurdu ve duvarın üstünde Kraliçe'nin dairesinde olduğu gibi ondol sistemi için bacalar vardı. Baca güneş, bulut, dağ, turna, kaplumbağa, geyik, çam ağaçları ve kayaların yanı sıra üzüm ve nilüfer çiçekleri de dahil olmak üzere uzun ömürlülüğün on sembolüyle süslüydü. (Park, 2015, s.38) Kral, Kraliçe, Veliaht Prens ve eşi güne ailenin en büyüğü Valide Sultanı evinde ziyaret ederek başlarlardı.

1.3.2.4. Socu Dairesi (Sojubang-소주방):

Kral ve hanedan üyelerinin yemeklerinin yapıldığı saray mutfağıydı. Mutfakta kadın kalfalar çalışıyordu. Socu Dairesi yalnızca tek bir yerde bulunmuyordu. Valide Sultan, Veliaht Prens gibi özel dairelerin kendi mutfakları bulunuyordu. Nadiren birlikte yemek yiyen hanedan halkı ayrı mutfaklarda pişen yemekleri yerdi. Kral ve Kraliçe için yemek pişirilen saray mutfağı Kral'ın yatak odasının da içinde bulunduğu Gangnyıonğcon'un doğusunda yer alıyordu.

Görsel 1.15. Socu Dairesi

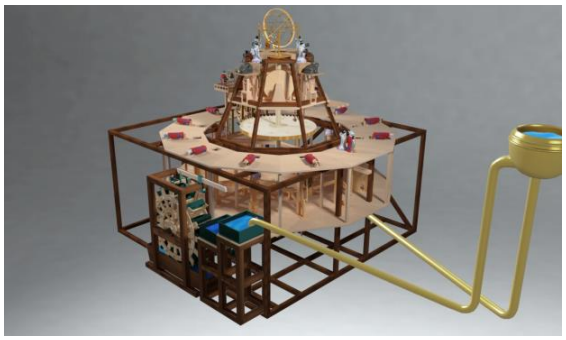

Kaynak: Yazarın kendi çektiği fotoğraf, 2018.

1.3.2.5. Hımgyıonğgak (Heumgyeonggak-흠경각):

Joseon Hanedanlığı Kayıtlarına göre Kral Sejong'un saltanatının 20. Yılında, 1438'de maiyetindekilere bir Bilim Merkezi kurulmasını emreder ve Hımgyıonğgak 1438'de kurulur. Joseon bir tarım toplumu olduğundan mevsimler, iklim gidişatı, hava durumu gibi şeyler halk için çok önemliydi. Bunu bilen Kral Sejong gök cisimlerinin takibi ve halkın yararına mevsimlerin ve zamanın doğru ölçülmesi için Bilim Merkezi'ni kurdurmuştu. Burada yağmur ölçer, güneş saati, su saati, astronomik gözlem aletleri gibi pek çok alet bulunmaktaydı. Çiftçilerin tarıma başlama ve hasat vaktini halkına duyurma görevine sahip kral Bilim Merkezi'nde elde edilen verileri halkına fermanla duyururdu. Bilim Merkezi'nde en önemli iki alet su saati Ogru ve güneş saatiydi. (Kim vd., 2013, s.7) İkisinin de mucidi Joseon dönemi ünlü bilim adamı Jang Yeong-sil'di. Ogru günümüze kadar ulaşamamış olsa da aktarılan kayıtlara göre yalnızca basit bir su saati değil, aynı zamanda güneşin hareketini ve gök cisimlerindeki değişiklikleri gösteren donanıma sahip astronomik bir saatti. Ayrıca kış gündönümü, ilkbahar ekinoksu, yaz gündönümü ve sonbahar ekinoksu hakkında da bilgi verirdi. (Jang Yeong-sil Science Museum, 2023)

Görsel 1.16. Su saati Ogru

Kaynak: Kore Ulusal Bilim Müzesi, 2023.

1.3.2.6. Cibhyıoncon (Jiphyeonjeon-집현전):

Cibhyıoncon Kral Sejong devrinde kurulan Araştırma Enstitüsü'ydü. Kral Sejong saltanatında devrin alimleri burada kendi çalışma alanlarına odaklanarak kitap yayınlamaları sağlanırdı. Bir bakıma Kral Sejong bir yönetim sistemi ortaya çıkarmak, alim bürokratlar yetiştirmek için bilgili ve yetenekli insanların sürekli araştırma yapmasını istedi. Pratik ve politik bir araştırma enstitüsü olarak Cibhyıoncon'da (Song, 2018, s.19) bilimsel ve edebi kitaplar yayımlandı. Cibhyıoncon'un en büyük başarısı harf inkılabıydı: Kore alfabesi Hangıl'ın ilanıydı.

Görsel 1.17. Cibhyıoncon'da Alimler

Kaynak: Sejong Korea, 2023.

Kral Sejong döneminde soylu kesim okuma yazma bilirken, halkın diğer kesimi Çince karakterleri öğrenmekte zorlanıyordu. Kral Sejong herkesin öğrenebileceği ve okuyabileceği yeni bir alfabe bulmak için alimlerle Araştırma Enstitüsü'nde birlikte çalışmıştı. Çalışmalar sonucunda ortaya çıkarılan Joseon'un yeni alfabesi Hangıl 9 Ekim 1446'da ilan edildi. Araştırma Enstitüsü'nün adı 1867'de yeniden inşasında Sucıonğcon (수정전) olarak değiştirildi.

1.3.3. Veliaht Köşkü, Donğ Sarayı (Donggung-동궁)

Donğ Sarayı veliaht prensin yaşadığı yerdir. Donğ Sarayı, doğu manasındaki donğ ile saray manasındaki gunğ kelimelerinden oluşmuştur. Aslında özel bir saray olarak nitelendirebileceğimiz Donğ Sarayı, ana sarayın doğusunda bulunuyordu. Doğu'daydı çünkü Joseon'da Veliaht Prens yükselen bir güneş olarak görülüyordu. Veliaht prens burada kraliyet stajı görüyor gibiydi. İyi birer kral olmaları gereken veliaht prenslerin iyi bir kral olmak için çabalamaları gerekiyordu. Kral olduktan sonra ülkeyi doğru bir şekilde yönetebilmesi için politika uygulama, idare ve yönetim süreçlerini öğrenmesi (Song, 2018, s.24) adına kendi maiyetinde çalışanlar bulunurken devletin ona yüklediği sorumlulukları Donğ Sarayı'nda yerine getiriyordu. Özel sarayın batı yakasında Veliaht prens ve eşinin yaşam alanı Casıondanğ (자선당) bulunurken doğu yakasında bulunan Bihyıongak (비현각)'ta Veliaht prens eğitim görüp devlet işleriyle ilgileniyordu. Güneyde yer alan Çun Dairesi (춘방) ve Gye Dairesi (계방)'nde derslikler, protokol hizmetleri ve Veliaht prensin muhafızlarının daireleri bulunuyordu.

1.3.4. Hasbahçe, Huvon (Huwon-후원)

Sarayın kuzey tarafındaki dağın eteklerine kurulan Huvon, Kral ve diğer saray halkı tarafından dinlenme yeri olarak kullanılırdı. (Lee, 2011, 145) Huvon civarında küçük göletler yer alırken köşkler inşa edilirdi. Ayrıca kraliyet sınavları bu bahçelerde yapılırdı. Bazı askeri eğitimler burada verilirken kraliyet ailesinin hep bir arada yemek yediği toplantı tarzındaki buluşmalar da burada yapılırdı.

1.3.4.1. Gyıonğhöru (Gyeonghoeru-경회루):

Gyıonğhöru Köşkü Joseon Hanedanlığı'nın ziyafet salonuydu. Joseon Hanedanlığı Yıllık Kayıtları'na göre Kral Taejong'un saltanatının 12. Yılı 1412'de Gyıonğhöru tamamlanmıştı. Kral bu köşkü Çin'den gelen elçiler adına ziyafet düzenlemek (Kim vd., 2011, s.330) ya da elçinin rahat edebileceği bir yer olmasını temenni ederek inşa ettiğini belirtir. Ayrıca kendi rahatım ve sefaya düşkünlüğümden yaptırmadığını ekler. Yani bu köşkte Kral ve divan üyeleri sadece Çinli değil yabancı elçileri kabul eder ağırlardı. Yapay bir göletin üzerine inşa edilmiş köşk iki katlıdır. İlk katında duvar yoktur, 48 kolon bulunur. Köşkün çatısında 11 adet hayvan heykelleri bulunur, geleneksel mimaride en fazla hayvan heykelinin bulunduğu bina burasıdır. (Gyeonbokgung Palace Management Office, 2023) Köşk 1592'deki Japon İstilası sırasında yakıldı ve ancak 275 yıl sonra 1867 yılında yeniden inşa edildi. 1997'de yapılan bir kazıda 1867'de ikinci inşa sırasında köşkü yangından korumak için gölete iki adet bronz ejderha heykeli yerleştirilmişti.

Görsel 1.18. Gyıonğhöru

Kaynak: Yazarın kendi çektiği fotoğraf, 2018.

1.3.4.2. Hyanğvonconğ Köşkü (Hyangwonjeong-향원정)

Kraliçe evinin kuzeyinde kalır ve bu köşk Gyıonğbok Sarayı'nın arka bahçesi olarak anılırdı. Gölet üzerinde bir yapay adada inşa edilen köşkün adında geçen hyanğ kelimesi

güneş ışığı, von kelimesi ise mutluluk anlamını taşır. Ada üzerinde bulunan köşke geçiş tahta köprü ile sağlanırdı. Kral, kraliçe ve hanedan üyeleri burada sessiz yürüyüşler yaparak doğanın keyfini çıkarırlardı. (Park, 2015, s.42)

1.3.4.3. Gıonçonğ Sarayı (Geoncheonggung 건충궁):

Hyanğvonconğ'un arka tarafına inşa edilen Gıonçonğ Sarayı, Joseon'un son kralı Gojong devrinde inşa edilmiş kral ve kraliçenin eviydi. Son dönem yapılarından olan bu bina geleneksel Kore sarayı gibi değil daha çok malikaneyi andıran modern bir tasarımdı. Sarayın Hasbahçe kısmında yer alırdı.

1.3.4.4. Cibokce (Jibokjae-지복재):

Gyeongbokgung'un en kuzeyinde bulunan Cibokce Joseon Hanedanlığı'nın 26. Kralı Gojong tarafından yaptırılmış olup "saklı hazine" manasını taşır. Burası kralın özel kütüphanesi olarak kayıtlara geçer ve kral burayı ofis olarak kullandığı da bilinmektedir. Çin tarzında inşa edilen bina içerisinde bilime meraklı Kral Gojong'un toplattığı 40.000'den fazla kitap yer almaktadır.

1.3.4.5. Tevon Tapınağı (Taewonjeon-태원전):

26. Kral Gojong devrinde ilk olarak Joseon Hanedanlığı'nın kurucusu Kral Taejo'nun portresinin muhafaza etmek için inşa edildi. Sonraları diğer kralların da portreleri de konuldu. Kral Gojong atalarına bir tür bağlılığını gösteriyordu. Tapınak Gyıonğbok Sarayı'nın Kuzeybatısında yer alıyor.

1.3.5. Gvolnegaksa (Gwolnaegaksa-궐내각사)

Gvolnegaksa divan üyelerinin ve maiyetindeki görevlilerin çalıştığı yerdi. Devlet dairesi olarak ifade edilebilir. Divan toplantılarında görevli kimselerin, idareden ve diplomasiden sorumlu teşkilatın, güvenlikten sorumlu askerlerin, padişah ve ailesine refakat eden askeri sınıfın, harem işlerini organize eden sınıfın çalıştığı alandı. Joseon hükümetine bağlı bakanların resmi toplantılarını yürüttüğü Binçonğ (빈청), iç işlerinden sorumlu bakan ile

askeri işlerinden sorumlu bakan bünyesinde çalışan idari teşkilatın selamlamaları kabul ettiği Conğçonğ (종층) binası gibi kamu binaları burada bulunurdu. (Gungstory, 2023) Saray içindeki bu yapılar, hanedan ailesinin günlük yaşamını gerekli hizmetleri ve yönetim işlerini yürüttüğü yerlerdi. (Lee, 2011, s.63)

Gvolnegaksa sarayın taht salonunun batısındaydı ve çok sayıda küçük binalardan oluşan bu alanda krala devlet işlerinde yardımcı olan Kraliyet Sekreterliği, Hadım Dairesi, Seramik Atölyesi (Lee, 2011, s.70), hanedan mensuplarının hizmeti ve faaliyetleriyle ilgilenen daireler, gök gözlem evi, zaman ölçen alimler gibi bilimsel çalışmalardan sorumlu daireler, sarayın ve hanedan mensuplarının korunmasından sorumlu askeri birlikler yer alırdı.

Gvolnegaksa ismine ilk olarak Joseon Hanedanlığı Kayıtları Kral Sejong'un saltanatının 4. Yılında rastlanır. İsim sarayın içi anlamına gelen gvolne ile devlet dairesi anlamına gelen gaksa kelimelerinden meydana gelmektedir. Tarihi kayıtlara göre sarayın güneybatısında bulunmaktaydı. İlk kurulduğunda divan üyeleri, kraliyet sekreterliği, kayıt tutan katipler gibi en önemli görevlere sahip devlet memurları burada çalışmaktaydı. Joseon Hanedanlığı büyüyüp geliştikçe ihtiyaca göre artan yeni teşkilat ve devlet daireleri neticesinde Gvolnegaksa'daki devlet dairelerinin sayısı da artmıştı. Gvolnegaksa bünyesinde saray içinde çalışanlar, yukarıda divan üyeleri olarak zikrettiklerimiz dışındakiler, şunlardır:

Sanğe Dairesi (상의원): Kralın kıyafetlerinin, hanedan üyelerinin temel ihtiyaçlarından ve hanedan üyelerinin hazinelerinden sorumlu devlet dairesiydi. (Kim, 2007, s.12)

Gvansanğgam (관상감): Astronomi, coğrafya, hava durumu ve iklim değişiklikleri, su saati gaknu ile alakalı araştırmalar yapan, eş zamanlı olarak gözlemleyen ve yazılı ya da görsel olarak kaydeden devlet dairesiydi. (Oh vd., 2015, s.448)

Gımnu Dairesi (금루방): Kral Taejo'nun saltanatının 7.yılında (1398) kurduğu Gımnu Dairesi'nin görevi su saati araştırmaları yapmaktı. Kral Taejeong'un saltanatının 15. Yılında (1415) Sıoungvan dairesi ile birleştirilmişti. (Heung, 2011, s.137)

Sadoşi (사도시): Saraya pirinç, soya sosu ve hardal tedarik ederdi. (Kim, 1988, s.247)

Neivon (내의원): Kraliyet hekimliği olarak görev yapardı. Kralın ve hanedan üyelerinin tıbbi tedavisinden ve kullanılan ilaçların hazırlanmasından sorumluydu. (Shin, 2018, s.153)

Sabogşi (사복시): Sarayın tahtırevan, at ve hayvan çiftliklerinden sorumluydu. Hanedanlığın ve askeri birliklerin ulaşımını sağlar, ticaret kervanlarını denetlerdi. (Cho vd., 2007, s.4) Sarayın içinden sorumlu çalışanlar ayrı, sarayın dışına çıkacak olanlardan sorumlu çalışanlar ayrıydı.

Nebanvon (내반원): Hadımları yöneten devlet dairesi. Hadımlar arasında belirli göreve getirilenlere Harem Ağası anlamına gelen Hvangvan (환관) denirdi.

Degançıonğ (대간청): Üç devlet dairesi Samsa'da yer alan Sahonbu ve Saganvon'un ana binaları saray dışında buluyordu ancak saraya geldiklerinde de kullanmaları için bina tahsis edilmişti. Bu binanın adı Degançıonğ'tu. (Lee, 2011, s.75)

Degvan (대관): Sarayda kullanılan çeşitli gıda malzemelerinin temininden ve dokumadan sorumluydu. Ayrıca sarayda düzenlenen şölenlerden biri olan Necinyıon (내진연)'dan sorumluydu.

Gyosogvan (교소관): Klasik metinlerin basımından ve redaksiyondan sorumluydu. Ayrıca ataları anma töreninde kullanılan tütsünün tedarikinden, tören sırasında okunan metinden ve incıon denilen yazılı mühürden sorumluydu.

Nebyıonğco (내병조): Saray içinde krala ya da bir yetkiliye eşlik ederdi. Başka ülkenin kral ya da yüksek statüye sahip bir yetkilisi Joseon Hanedanlığı'nı ziyarete geldiğinde teşrifat geleneğine uygun alana yerleştirilen mızrak ya da bıçak gibi silah ve nesnelerden sorumluydu.

Ovido Çonğbu (오위도 총부): Merkezi asker karargahını, kral ve hanedan üyelerini korumaktan sorumluydu. (Heung, 2011, s.138)

Çunğhovi (충호위): Kral Taejong devrinde (1414) kurulan daire sarayın korunmasından sorumlu saray muhafızları Gımgun'a ait alt askeri bir birlikti. Ataları anma töreninde de görev alırdı.

Sınğmunvon (승문원): Dış siyaset ile ilgili belgelerden sorumluydu. (Park, 2001, s.171)

Cıonyıonsa (전연사): Sarayın onarımı ve temizliğinden sorumlu daireydi. (Lee, 2011, s.77)

Gımgun (금군): Gyıonğbok Sarayı'nın korunmasından sorumlu askeri birlik bünyesinde bulunan alt askeri birlikleri de yönetirdi. (Kwak & Yang, 2011, s.1)

Negımvi (내금위): Kralı yakından koruyan askeri birlik. Sarayın korunmasından sorumlu Gımgun'a ait alt bir birlikti.

Gyıomsabog (겸사복): Atlı askeri birlik. Gımgun'a ait alt bir askeri birlikti ve gerektiğinde savaşa katılırdı. (Kwak & Yang, 2011, s.1)

1.4. Joseon Hanedanlığı'nda Saray Teşrifatı

Joseon Hanedanlığı, kendinden önceki Goryeo Hanedanlığı'nda etkili olan Budizm'i reddederek Konfüçyüsçü düşünce sistemi temelli yeni bir devlet kurmuştu. Buna göre ülkenin gelenek, görenek, örf, adet, tören gibi unsurlarının yeniden yapılandırılması gerekiyordu. Saraydan halka yayılan yeni sistem kurulmadan evvel sarayda kralın emriyle Konfüçyüsçülük üzerine araştırmalar yapıldı. Kralın ilk görevi buydu çünkü Konfüçyüsçü siyasete göre Gök'ün onayıyla seçilen yeni hükümdar sahip olduğu erdemler ışığında kendi düzenini kurmalıydı. (Kang, 2023, s.280) Bin yılı aşkın bir süredir topraklarında hâkim olmuş Budizm gelenekleri tamamen terk edilmemişti. Budizm düşüncesi ile şekillenmiş ancak halkın benimsediği geleneksel özellik kazanmış

unsurlar varlığını korurken Konfüçyüsçü düşünce sistemi ile sarayda köklü bir değişim başlatılmıştı. Zaman ilerledikçe düşünce sistemi Joseon Hanedanlığı içerisinde sistemleştirildi ve ciltler halinde kayıt altına alındı.

Öncelikle Joseon'un 3. Kralı, Kral Taejong'un talimatıyla törenleri, ataları anma töreninin ayrıntılı teşrifatını, siyasi düzenlemeleri ve toplumsal sistemleri incelemek, yasa ve sistemleri oluşturmak, kuralları belirlemek ve yürürlüğe koymak üzere Iyresanğcıonğ-so (의례상정소) adı verilen bir devlet dairesi kuruldu. (Lim, 2002, s.83) Kral Taejong ayrıca saltanatının 10. Yılında Cesa-Sarye adlı ataları anma töreni gibi atalara dair yapılması gerekilen törenleri, uyulması gerekilen kuralların yer aldığı bir kitabın derlenmesi için talimat verdi. Derlenen kitap ile ilk ataları anma töreni dört yıl sonra yapıldı ve yapılan törenin kayıtları Iycu (의주) ve Sorye (서례) olarak iki farklı kitapta kayıt altına alındı. Iycu tören teşrifatını anlatan kitap iken Sorye Konfüçyüsçü düşünce temelli oluşturulan Beş Temel Tören'in açıklandığı kitaptı. (Lim, 2002, s.101) Kral Taejong'dan sonra tahta gelen Kral Sejong babasının başlattığı araştırmaları ilerleterek Cibhyıoncon adında bir Araştırma Enstitüsü kurdu ve Iyresanğcıonğ-so yerine Cibhyıoncon'a ülkede yapılan tüm törenlerin üzerine geniş çapta bir araştırma yapmasını emretti. Yapılan araştırmalar sonucunda Joseon Hanedanlığı'nın özellikle tören konusundaki teşrifat kültürü böylelikle belirlenmiş ve temellenmiş oluyordu. Törenler Konfüçyüs düşüncesinden alınan Beş Temel Tören (Orye-오례) olarak kayıtlara geçirildi. (Lim, 2010, s.48) Diğer teşrifat ve usuller ise yine etkili düşünce sistemi temel alınarak yeniden düzenlendi.

Teşrifattan görevli devlet memurları, Joseon Hanedanlığı'nın kuruluşunun hemen ardından Goryeo'daki sistemin aynen takip edilmesiyle Kral Taejo devrinde kurulan Hapmun (합문) bünyesinde çalışanlardan oluşmaktaydı. Törenlerden ve divan toplantılarından sorumlu Hapmun, Kral Taejong devrinde Tonğnyemun (통례문) olarak yeniden adlandırıldı. (Lim, 2002, s.93) Tonğnyemun bünyesinde; Çıomcisa (첨지사), Pangvan (판관), Tonğçan (통찬) çalışmaktaydı. 1466 yılında Kral Sejo devrinde

Tonğnyemun adı Tonğnyewon olarak değiştirildi ve bünyesinde çalışan yüksek rütbeli memur görevli sayısı sekize çıkartıldı.

1.5. Joseon Hanedanlığı'nda Saray Törenleri

Joseon Hanedanlığı'nın kuruluşu Konfüçyüsçü bir değişimin kapısını açan Kore tarihindeki keskin bir dönüm noktasıydı. (Kang, 2015) Joseon'un Konfüçyüs düşüncesine olan eğilimi Konfüçyüsçü törenlerin uygulanması ve halka tanıtılması ile benimsenmiş oldu. Konfüçyüsçü törenler daha çok Çin'de görülmekteydi ancak Joseon Çin'deki törenleri birebir almadı ve devlete uygun biçimde yorumlayarak kendi tören kültürünü oluşturdu.

Konfüçyüsçü düşünce sistemi ile yeni bir dönemi başlatan Joseon Hanedanlığı meşruiyeti güçlendirmek ve Konfüçyüsçü düşünce sistemini benimsetmek amacıyla törenlere ayrı bir önem vermişti. Törenler kutsallaştırılarak halk Konfüçyüsçülük'e teşvik edilecek ve sarayın görkemli törenleri ile de otorite sağlanacaktı. Ayrıca bu yeni dönemde ülkede 'Budizm'i bastırıp Konfüçyanizm'i yüceltme politikası okbulsunğyu (억불숭유)' (Ölçer, 2020, s.36) uygulandı.

Törenler Kral Taejo devrinden itibaren araştırma çalışmaları yürütüldü ve özellikle Kral Sejong devrinde kitap neredeyse bitme noktasına gelmişti. Belirlenen törenler kuruluş yılından itibaren kutlandı ve yıllık kayıtlara geçildi. Ancak 1601 yılından itibaren törenlere ait teşrifat ve tarihi kayıtlar Kraliyet Tören ve Protokol Kayıtları, Korece Uigwe (의궤) adı altında toplanmaya başlandı. İlk kral Taejo'dan itibaren Uigwe geleneği kullanılmakla birlikte Kral Taejong'dan itibaren geliştirildi. Uigwe adı altında kapsamlı bir tören ve protokol kitabı 1601 yılında kayıtlara geçmeye başlamıştı. Joseon Hanedanlığı'nın ruhunu gelecek nesillere aktarmak amacıyla bir tören varsa törenin kapsamlı bir kaydı ve gerekirse bir resmi eklendi. 2007 yılında Uigwe, bir devletin önemli olaylarının neredeyse kesintisiz bir şekilde kayıt altında tutarak, geleneksel minyatür ya da diyagramlar gibi görsel materyaller ile zenginleştirip çağın yaşam tarzını canlı bir şekilde nesilden nesile aktarması nedeniyle UNESCO Dünya Belleği listesine alınmıştır. (Shin, 2010, s.270)

Kral Taejong'un saltanatının 11. Yılı, 21. Cilt, 11 Mayıs 1411 kayıtlarına göre; "Conğ Tapınağı'nda yapılacak olan törende ataları anma masasına kiraz çiçeği koyulması gerektiği Uigwe kayıtlarında bulunmakta. Kaide muhakkak beşinci ayın ilk gününde ve on beşinci gününde ataları anma töreninde uygulanmalıdır. Beşinci ayın ilk günü kirazlar olgunlaşmamışsa on beşinci gün beklenmelidir…" Bu kayda da görüldüğü üzere Uigwe kayıtlarında en ufak ayrıntılar dahi kayıt altına alınmıştı. Törenler teşrifat kaidelerine uygun bir şekilde düzenlenmekteydi.

Uigwe kayıtları ve Kral Sejong'un emri ile yapılan araştırmalar sonucunda Joseon Hanedanlığı'nda törenler Beş Temel Tören, Orye olarak ayrılmıştı. Bunlar: atalara ait törenler Gillye (길례), Hareme ait törenler Garye (가례), askeri törenler Gullye (군례), yabancı elçilerin kabulü Billye (빈례) ve cenaze törenleri Hyunğnye (흉례)'dir. (Lim, 2010, s.46)

Joseon Hanedanlığı'nda eski devletler için önem arz eden tahta çıkma törenleri önemli törenler arasında değildi. Joseon'da tahta çıkma törenleri Sıonvi (선위), Savi (사위), Banconğ (반정), Dınğgık (등극) (Nam, 2013, s.250) olarak dört gruba ayrılırdı. Sıonvi töreni kral hayatta iken tahtını veliaht prense devrettiğinde yapılırdı ve taht salonu Gınconğcon'da tören düzenlenirdi. Kralın ölümünden sonra veliaht prensin tahta çıkması Savi töreni ile kutlanırdı ve bu tören Beş Tören arasında cenaze törenleri Hyunğnye içerisinde yer alırdı. İsyan yoluyla iktidarı ele geçirerek tahta çıkarılan krallar için Banconğ töreni düzenlenirdi. Askeri güç ile taht ele geçirildiğinden taç giyme töreni için hazırlık yapılmamış olurdu ve bu sebeple tören kısa sürerdi. Dınğgık töreni devleti hanedanlıktan imparatorluğa yükselten kral için düzenlenirdi ve bu tören 1897'de Kore İmparatorluğu'nu kuran Kral Gojong için düzenlendi. (Song, 2022, s.2015)

1.5.1. Atalara Ait Törenler, Gillye (Girye-길례)

Konfüçyüsçü düşünceye göre insan öldüğünde iki ruhu ortaya çıkar ve biri göğe yükselir diğeri yeryüzüne iner. Bu ruhlardan biri hon (혼-魂)'dur ve gücünü gökyüzünden alır, bu yüzden öldüğünde gücün kaynağına geri döner. (Shin, 2023, 39) Diğeri beg (백-魄) 'dir

ve gücünü yeryüzünden alır, bu yüzden öldüğünde gücün kaynağına yeryüzüne iner. Hon olarak adlandırılan ruh için ölen kişinin adı bir tablete yazılır, bu tablet artık o ruhun tabletidir ve ruhu muhafaza etmek için bir tapınağa ya da evin bir bölümüne konurdu. Beg olarak adlandırılan ruh ise bir mezara, bahçeye konurdu. (Gwon, 2020, s.73) Atalara ait törenlerde ruh tabletinin ve beden ile beg ruhunun bulunduğu bir mezarın önünde ataya bağlılık yemini edilir, ona yiyecek ikramında bulunurdu. Buradaki amaç, ölümden sonra bile evladın atasına karşı saygısını kaybetmediği ve atasını her daim andığını göstermekti. Neo Konfüçyüsçü düşünür Zhu Xi; "Bir kişi öldüğünde hon ve beg olarak ruhu yerlerine gider ancak henüz ruh bütünüyle yerleşmediğinden ataları anma töreni vasıtasıyla bir ortak duygu ve düşünce mümkündür. Ölen kişi ile onun soyundan gelenler aynı maddesel güce (gi-기) sahip olduklarından kalpte duygu hissedilir ve aktarılır." demiştir. Buna ek olarak, Kore'de Ye (예-禮) olarak adlandırılan "ilke ve ahlak"ın temeli üç şeye dayanmaktaydı: gökyüzü ve yeryüzü yaşamın temelidir, atalar soyun temelidir, bilge imparator yönetimin temelidir. Bütünüyle bireysel ve toplumsal düzeyde düzenin temeli olarak "Ye"nin atalara ait törenlerin sebebi ve motivasyonunu meydana getirdiğini söyleyebiliriz. (Gwon, 2020, s.47) Ayrıca Konfüçyüs, atalara kurban sunarken sanki ataları oradaymış gibi; ruhlara kurban sunarken de sanki ruhlar oradaymış gibi davranırdı. (Konfüçyüs, 2022, s. 13)

Gillye törenleri Joseon Hanedanlığı'nda en önemli törenlerdi. Sadece ölen atalar değil, gök tanrılar ve insanlar tarafından kutsal kabul edilen dünyevi tanrılar da anılırdı. Joseon Hanedanlığı'nda 33'e yakın atalara ait töreni bulunurdu ve bu törenler üst düzey ataları anma töreni, orta düzey ataları anma töreni ve halka açık ataları anma töreni olarak üç gruba ayrılmıştı. Burada Gillye törenleri içerisinde en dikkat çeken törenleri inleyeceğiz.

1.5.1.1. Conğ Tapınağı'nda Ataları Anma Töreni (Jongmyo Jerye -종묘제례)

Joseon Hanedanlığı'nın en önemli törenlerinden birinin düzenlendiği Conğ Tapınağı Gyıonğbok Sarayı'nın dışında ataları anmak için özellikle inşa edildi. Tapınak alanı Joseon Hanedanlığı'nda bir düşünce yapısı olarak kabul edilen gök, dünya ve insan merkez alınarak inşa edildi ve Conğ Tapınağı üç bölüme ayrıldı: ana tapınak Cıonğcon (정전), Yıonğnyonğcon (영녕전) ve kral ve veliaht prensin kullandığı Cegunğ (재궁).

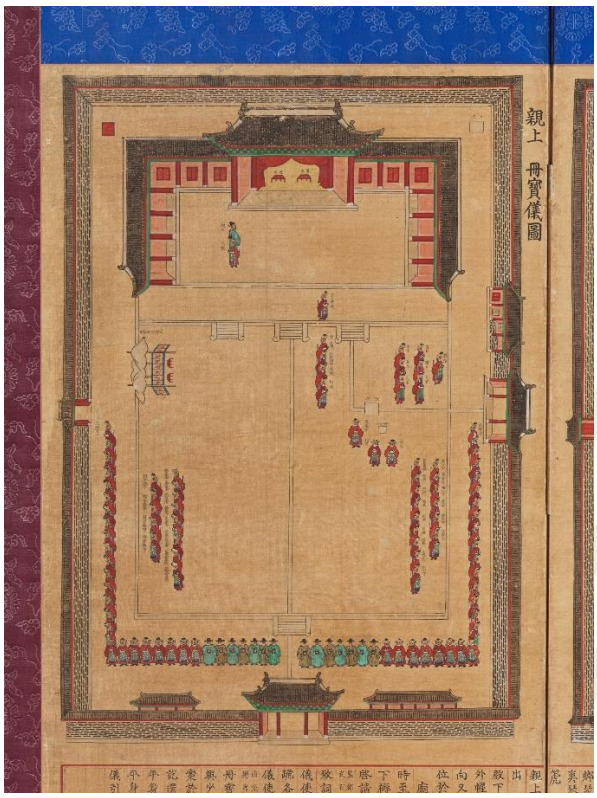
Günümüzde Conğ Tapınağı'nın merkezinde, Conğcon'da ruh tableti ya da ataların resimlerinin bulunduğu 19 oda bulunurken ilk kral Taejo da dahil olmak üzere kral ve kraliçe toplam 49 adet üzerlerinde isimleri ve ölüm tarihleri yazılı olan anma tabletleri bulunur. Conğ Tapınağının kuzeybatısında bulunan Yıonğnyonğcon 'da 16 oda bulunurken 34 adet ataları anma tableti bulunur. (Lee, 2008, s.65)

Ataları Anma Töreni, Joseon Hanedanlığı atalarının isimlerinin yazılı olduğu ruh tabletlerinin ya da resimlerinin bulunduğu Conğ Tapınağı tapınağında yapılan ataları anma törenine verilen isimdir. Conğ Tapınağı'nda Ataları Anma Töreni, UNESCO Dünya Miras Listesi'nde olan Conğ Tapınağı ile UNESCO Somut Olmaya Kültürel Miras olarak belirlenmiştir. Conğ Tapınağı yeni kurulan Joseon'un bağımsız kalması, varlığını koruması ve toplumda dayanışma ve düzenin oluşmasında önemli bir rol oynamıştı. Bu tapınakta yapılan ataları anma töreni gök-dünya-insan düşünce yapısına, yin yang teorisine dayanıp yönetme ve güç özelliklerini vurgulayarak kralın görevlerini hatırlatan bir özellik taşırdı. (Shin, 2019, s. 152) Ataları anma töreni her yılın 1-4-7-10 ve 12.ayı olmak üzere yılda beş kez yapılırdı. Bundan dolayı diğer bir adı da beş kez ataya saygı sunma manasına gelen O-hyanğce (오향제)'dir. (Lee, 2022, s.294) Ataları anma töreni çok önemli bir tören olduğundan düzen ve teşrifat titizlikle yerine getirilirdi. Konfüçyüsçü düşüncesine göre sistemleştirilen Beş Tören arasında bizzat kral tarafından yönetilen tören olması sebebiyle büyük önem taşırdı. Konfüçyüs şöyle der: "Eğer atalara kurban törenine katılmazsam, tören benim için hiç yapılmamış gibidir." (Konfüçyüs, 2022, s.14) Bu nedenle kral törene muhakkak katılmak zorundaydı.

Tören tapınağın avlusunda başlardı. Conğ Tapınağı'ndaki törende öncelikle tanrılar karşılanır ve selamlanırdı. Cegvan (제관) denilen görevliler tören sırasında durmaları için belirlenen noktalara Çüvi (-취위) merasimi ile geçiş yapar, tanrıların ve ataların ruhlarını çağırmak için Şingvannye (신관례) merasimi ile tütsüler yakılır ve tanrıya şükranlarını göstermek üzere hediyeler sunulurdu. Şarkı, müzik ve danslarla Tanrı'nın karşılandığı Yıonğşin (영신) töreni yapılırdı. Yıonğşin töreninde söylenen şarkıların adı Conğ

Tapınağı Tören Şarkısı (종며제례악)'dır ve sözlerinde ataların erdemli davranışlarından bahsedilirdi. Bu şarkılar eşliğinde danslar edilirdi.

Görsel 1.19. Conğ Tapınağı'nda düzenlenen Ataları Anma Töreni Minyatürü

Kaynak: Kore Ulusal Saray Müzesi, 2023.

Ardından tapınağın içine girilir ve Çoncorye (천조례) aşamasında kralın yönetimiyle ataları anma töreni masasında kullanılan inek, koyun ve domuzların kanı ve darıları yağlanıp Kore pelini ile yakılırdı ve ataları anma töreni için özel üretilen lale esanslı içki yere dökülürdü. Yakılan tütsü gökteki ruhlar için, yere dökülen içki ise yeryüzüne dönen ataların ruhları içindi. Cinçan (진찬) merasimi ile ataların ruhlarına yiyecekler sunulurdu, özel bir ataları anma masası kurulurdu. Yemek sunulurken cinçan özel şarkısı söylenirdi. Yemeğin ardından atalara üç bardak kadeh kaldırılır hıoncak (헌작) tamamlanırdı. Her bir kadeh kaldırmada özel şarkılar söylenir geleneksel danslar edilirdi. Ayrıca her kadeh sonrası ataları öven ve yaşanan olaylar hakkında bilgilendirmelerin bulunduğu çukmun

(축문) yazıları okunurdu. Buradaki amaç Tanrı'nın sunulan hediyeler ve evlatlarının samimiyetini kabul ettiğini vurgulamaktı. Bu kabul etme merasimi Hımhyanğ (흠향) olarak adlandırılırdı. (Shin, 2019, s.153) Atalar tarafından kutsanan yiyeceklerin yenilmesi gerektiğine inanılırdı ve bu aşamada Imbokrye (음복례) merasimi gerçekleştirilir tüm katılımcıların aynı anda yemesi tören esnasında mümkün olmadığından görevli Çohongvan (초헌관) temsilen biraz yerdi. (Shin, 2019, s.154) Tören tamamen bittikten sonra kral ve törene katılan diğer kişiler törende kullanılan içki ve yiyecekleri yiyerek Tanrının kutsamasına kavuştuklarını düşünürlerdi.

Tören bitimine doğru Çıolbyondu (철변두) aşamasında törende kullanılan aletler kaldırılar müzik çalar ve danslar edilirdi. (Gwon, 2020, s.89) Ardından Songğşin (송신) sırasında cinçan esnasında söylenen şarkı tekrarlanır, danslar edilerek ataların ruhları uğurlanırdı. Son aşamaya gelindiğinde artık şarkı söylenmez, dans edilmez ve kadeh kaldırma ardından okunan çukmun yazıları toplanıp yakılırdı. Manğyeye (망예례) denilen merasimle kullanılan malzemelerin yakılıp göğe geri dönen ruhlara gönderildiğine inanılırdı. Böylelikle tören son bulurdu. (Shin, 2019, ss.154-155)

1.5.1.2. Sacik (Sajik-사직)

Sacik Töreni tarım toplumu olarak Joseon Hanedanlığı'nda önemli yere sahip ve insanlığın hayatta kalmasını sağladıklarına inandıkları tanrılara adanmış bir törendi. Tahıllardan sorumlu Gokşin (곡신) ve toprağa hükmeden Cigi (지기) için düzenlenen bu tören Gyıonğbok Sarayı'nın batısında yer alan sunakta gerçekleştirilirdi. (Lee, 2019, s.161) Sacik Töreni toplum için refah bir yaşam dilemek, toprakları kötülüklerden korumak, toplum ve devlet arasındaki birliği sağlamak amacıyla düzenlenirdi. Conğ Tapınağı'nda Ataları Anma Töreni devleti yani hanedanlığı temsil eden bir törenken Sacik halkı temsil ediyordu. (Lee, 2019, s.164) Sacik Sunağı'na ülkenin çeşitli bölgelerinden getirtilmiş olan beş renkli toprak konulurdu ve bu sayede tüm ülke adına tören düzenlenirdi. Joseon büyükleri "İşlenecek bir toprak yoksa hayatta kalamayız, var

olan toprak işlenmezse yaşamanın bir anlamı olmaz.” diyerek tarım toplumu olma özelliğini vurgulardı. (Lim, 2010, s.55) Ayrıca Joseon’da kral göğün seçilmiş hükümdarı ve toprakların yöneticisi olarak bütün halkı temsil ederdi. Mensiyüs ise şöyle der: “Halk, bir devletteki en önemli unsurdur; toprağın ve tohumun ruhları, ikincildir; hükümdar, sonuncudur.” (Fung, 2019, s.102) Tarım toplumu olan Joseon’da kral, halkın refahı ve faydası için Sacik Töreni’ni düzenlemek zorundaydı.

Görsel 1.20. Sacik Töreni başlatmak için çalınan çan, Tıkconğ (특정)

Kaynak: Kore Ulusal Saray Müzesi, 2023.

Tarıma dayalı Joseon toplumunda kral iyi bir hasadın sorumluluğunu üstlenirdi. Kral ataları ve tanrıları hoşnut etmeli, iyi bir hasat ve bereketli topraklar için dua etmeliydi. İşte bu görevi halk nezdinde yerine getirebilmek için Joseon kralları tarafından Sacik Töreni düzenlenirdi. Sacik Töreni ilkbahar (2.ay) ve sonbaharın (8.ay) beşinci günü ile yılın son gününde düzenlenirdi. (Lee, 2019, s.166) Sacik Töreni kral tarafından bizzat yönetilir ve bizzat kral tarafından toprakların bereketlenmesi için Konfüçyüsçü düşünceye uygun prosedürler takip edilerek dualar edilirdi. Sacik Töreni içerisinde yer alan Gigokce (기곡제) töreni ay takvimine göre birinci ayın birinci gününde düzenlenirdi ve yeni yılda bereketli bir mahsulün lütfedilmesi adına dualar edilirdi. (Lim, 2010, s.56) Sacik Töreni yalnızca başkentte kral tarafından yapılmazdı, ülkedeki her bölgede ve şehirde Sacik Sunağı bulunur ve dualar edilirdi.

Belirli günler dışında Sacik Töreni kuraklık zamanında, yağmur mevsiminde, hastalık gibi çeşitli felaketler meydana geldiğinde de düzenlendi. Çiftçilerin iyi bir hasat elde edebilmesi rüzgâr, yağmur ve sıcaklığın dengeli olmasıyla mümkündü. Kral doğa olaylarıyla ilişkin bir problem olduğunda evreni yarattığına ve yönettiğine inanılan Sanğce (상제)'ye dua ederdi, Sanğce töreni düzenlenirdi. (Lee, 2019, s.153) Ülkedeki önemli dağ ve nehirler için de tören düzenlenir dualar edilirdi.

1.5.2. Hareme Ait Törenler, Garye (가례)

Joseon Hanedanlığın'nın kurucu düşünce sistemine uygun olarak kendinden önceki Budist ve Konfüçyüsçü törenler araştırılıp sentezlendi ve Joseon toplumuna uygun şekilde sosyal ve kültürel düzende Konfüçyüsçülük'e dayalı özgün Garye törenleri oluşturuldu. (Hyo & Young, 2018, s.354) Garye törenleri kral ve hanedan mensupları adına düzenlenen törenlerin genel adıdır. Kraliyet düğünleri, veliaht prensin tayin edilmesi, veliaht prensin yetişkinliğe geçiş töreni gibi özel günlerde hanedan ailesi halk ile mutluluğunu paylaşırdı. Kralın da pek çoğuna bizzat katıldığı törenlerle halk ile kral arasında yakınlık hissedilirdi. Garye törenlerinin halk tarafından sevilme sebebi kuşkusuz zengin ziyafet sofralarında bir araya gelen insanların mutlu bir günde birlikte keyif almasıydı. Ayrıca kral ve hanedan ailesinin özel gününü birlikte kutlamak halk için ayrıcalıklı ve özeldi. Kardeşler, akrabalar, komşular, birbirini hiç tanımayanlar Garye törenlerinde bir araya gelir ve misafirperver Joseon Hanedanlığı'nın ihtişamına şahit olurdu.

Konfüçyüsçü düşünceye göre kral erdemlere sahip, tebaasının saygısını kazanmış olmalıydı. Garye törenleri vasıtasıyla kral halkı saraya davet eder, misafir olarak ağırlar, karnını doyurur, eğlenmesine izin verirdi. Bu nedenle kral halkı tarafından sevilirken saygı duyulan bir yönetici konumuna yükselirdi.

1.5.2.1. Düğün Töreni, Hollye (혼례)

Beş Tören kitabında geçen kayıtlara göre Joseon Hanedanlığı'nda kral, prens için bir düğün töreni hazırlanmasını emrettiğinde prensin düğün töreninden sorumlu Garye Emini (가례청) dairesi oluşturulur ve hazırlıklara gelin adayının seçilme aşaması Gantek (간택)

ile başlanırdı. (Lee, 2019, 21) Gelin seçildikten sonra kral tarafından seçilen görevli Cuhonca (주혼자), gelinin evine bir mektup gönderilerek evlilik talep edilirdi, gelin ile ailesi tarafından evliliğin kabul edildiğine dair cevabını gönderirdi ve bu aşamaya Nabçe (납채) denirdi. Gelinin ailesi tarafından gönderilen cevap Saca (사자) tarafından krala bildirilirdi. (Lee, 2019, s.29)

İki aile de evliliğe onay verdiğinde artık yapılacak olan törenler saat-i muhtar Taekil (택일)'e uygun günlerde yapılırdı. Belirlenen günde Nabpee (납패) merasimi ile hanedan ailesi gelinin evine yedan (예단) adı verilen çeyizi gönderirdi. Bir başka gün içerisinde saray kıyafetlerinin bulunduğu kutu Myıonğbok Neçul (명복내출) töreni ile geline götürülürdü ve artık Çinyıonğ (친영) aşamasına geçilirdi. (Lee, 2022, s.47)

Düğün günü prens erkenden uyanır ve tapınağa giderek atalarına düğününü haber verip içki ve meyve sunardı. (Lee, 2022, s.48) Ardından prens, sınğci (승지), birkaç üst rütbeli cesanğ (재상) ve cuhonca katılımıyla Sıon-ollye (선온례) töreniyle alay oluşturur ve gelinin evine doğru hareket ederdi. Bu düğün alayının önünde görkemli kıyafetleriyle askerler bulunurken düğün alayı geçtiği sokaklardaki halkı heyecanlandırır ve mutlu ederdi. Prens elinde kazlarla eve varır ve prensi gelinin anne ile babası karşılardı. Gelin tahtırevana binerken prens ata biner ve düğün alayı olarak prensin sarayına gidilirdi. Önce prens saraya ulaşır gelini sarayda karşılardı ve Donğnö (동뢰) töreni düzenlenirdi. (Lim, 2012, s.217) Donğnö'de prens ve gelin karşılıklı otururken birbirlerine içki ikramında bulunurdu. Bu sırada sarayda ziyafet verilir halk ziyafet sofrasında yerdi.

Ertesi sabah prensin eşi, hanedanın büyüklerini selamlamak ve tanışmak üzere Cohyıollye (조현례) töreni düzenlenirdi. Prensin eşi tahtırevana binerek öncelikle ana saraya geçer ve kralı selamlar ardından geri kalan hanedan mensuplarını selamlardı. (Lee, 2019, s.31) Prens ise düğünden dört gün sonra eşinin anne ve babasını ziyaret eder, sohbet

eder ve böylelikle prens ve eşinin birbirlerinin anne ve babasını ziyaret etme geleneği ile düğün töreni tamamlanırdı.

Görsel 1.21. Düğün Töreni Minyatürü

Kaynak: Kore Ulusal Saray Müzesi, 2023.

Eğer evlenen kralın kızı ise prensesin düğününe haga-ıy (하가의) olarak adlandırılırdı. Aşağı manasına gelen ha ve evlenmek manasına gelen ga imlerinin bir araya gelmesiyle oluşturulan kelime prensesin ülkenin en soylu ailesinden ayrıldığını ifade eder. Prensesin saraydan çıkmasına çulhab (출합) denirdi. Kapıdan çıkmak manasına gelen çulhab, prenses için bir ayrılışı temsil ederdi. (Lee, 2019, s.33)

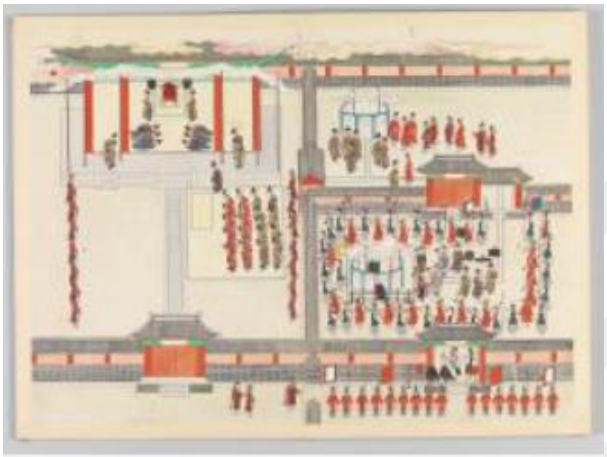
1.5.2.2. Erkek Çocuğun Yetişkinliğe Geçiş Töreni, Gvallye (Gwallye-관례)

Konfüçyüsçü düşünce sistemini yansıtan Gvallye töreni bir erkek çocuğun 15 yaşını doldurduğunda artık yetişkin olmanın sembolü olan gvanmo (관모) denilen şapkayı taktığı ve yetişkin kıyafetleri giydiği bir yetişkinliğe geçiş törenidir. (Song, 2021) Gvallye veliahtlığı ilan edilen prens ya da prensin en büyük oğlu için yapılırdı. Joseon toplumunda diğer gençler için de yapılan törendi. Tören sonrası yetişkinliğe geçen genç artık toplumun bir üyesi olarak sorumluklara sahip olur (Song, 2019, s.43), kral ve devlet daireleri tarafından görevlendirilir, evlenmesine izin verilir, üst düzey okullara girmesine hak verilirdi. Tören düzenlenirken Uigwe'de yazılı prosedürler takip edilir törenler kaydedilirdi.

Gvallye töreni hazırlıklarına öncelikle tören gününü saat-i muhtar taekile göre belirleyerek başlanırdı. 15 yaşını doldurduğu yıl içinde ya da 20 yaşına kadar belirlenen

taekil gününde aile fertleri, akrabaları ve diğer misafirler davet edilirdi. Törenden üç gün önce Gyıonğbok Saray Tapınağına bilgi verilir ve tören duyurulurdu. Töreni yönetecek olan görevli bingek (빈객) belirlenir ve Ganğnyonğcon'un merkezinde bulunan Deçonğ (대청)'un kuzeydoğu tarafına perde benzeri tören afişi asılırdı. (Lee, 2019, s.14) Tören günü misafirler ve hanedan halkı resmi kıyafetlerini giyerek törene katılırdı.

Görsel 1.22. Gvallye Minyatürü

Kaynak: Kore Ulusal Saray Müzesi, 2023.

Yetişkin olan genç için ilk yapılan tören Şigarye (시가례) törenidir. Genç prens ya da veliaht prensin en büyük oğlu uzattığı saçlarını topuz yapar, Gvallye töreni için özel dikilen sagyusam (사규삼) kıyafetinin üzerine nıgbek (늑백) denilen kemeri takar ve desenli pabuç çeri (채리)'yi giyerek masa önünde diz çökerek otururdu. Çanca (찬자) adı verilen görevli gencin topuzu çözüp tarar ve tekrar topuz yapar ve ardından kafa bandı manğ-gıon (망건)'u takardı. Topuza uygun olarak yapılan çigvan (치관) tacı takılır, gye (계) adı verilen toka ve gıon (건) adı verilen siyah uzun şapka takılır ve genç tebrik edilirdi. Genç başka bir odaya geçerek üzerindeki kıyafeti çıkarır yetişkinliğe geçişin diğer bir temsili şim-ıy (심의) denilen geleneksel kıyafeti giyer beyaz bir kemer takardı ve siyah bir pabuç giyerdi. (Lee, 2019, s.52)

Ardından Cegarye (재가례) ve Samgarye (삼가례) aşamasında Gwallye'yi yöneten görevli bingek tebrik konuşmalarını yapardı. Çorye (초례) Töreni düzenlenir ve misafirler artık yetişkin olan prensi tebrik eder, karşılıklı içki içilirdi ve misafirler hediyelerini takdim ederdi. Son aşama olarak Cagwan Töreni (자관자례)'ninde tören yöneticisi bingek, prens için Ca (字) hanja imini yazar ve prense verirdi. Ca imi, yazı kelimesinin karşılığıdır ve Ca imi oğlan/ca (子) iminden türetilmiştir. Tören bitiminde prens tapınağa giderek resmi olarak yetişkin bir birey olurdu. (Kim, 2020, s.55)

Kızlar için yapılan yetişkinliğe geçiş töreni ise Gyerye (계례) idi. Sarayda prensesler için yapılırdı. Erkekler de olduğu gibi kız çocuğu 15 yaşını doldurduğunda Akrabalar arasından görgü kurallarını iyi bilen erdemli bir kişi seçilir ve Curye (주례) olarak töreni yönetmekle görevlendirilirdi. Eşref saati taekile uygun belirlenen tarihte sabah gün doğumunda curye saraya ulaşır geleneksel saç tokası binyıo (빈여)'yu prensesin saçına taktıktan sonra prenses odaya geçer ve yardımcıları ile beca (배자) adı verilen geleneksel kıyafeti giyerdi. (Kim, 2020, s.55) Prenses curye'yi selamlar ve curye prensese Ja imi yazılı kâğıdı verirdi. Prenses annesi ile tapınağa gider atalara saygılarını sunarak resmi olarak yetişkin bir birey olurdu. Ardından gelen misafirler için bir ziyafet düzenlenirdi. Prenses artık evlenecek yaşa gelmiş olup toplumdaki sorumluluklarını üstlenirdi.

1.5.2.3. Veliaht Atama Töreni, Çegnye (Chaekrye-책례)

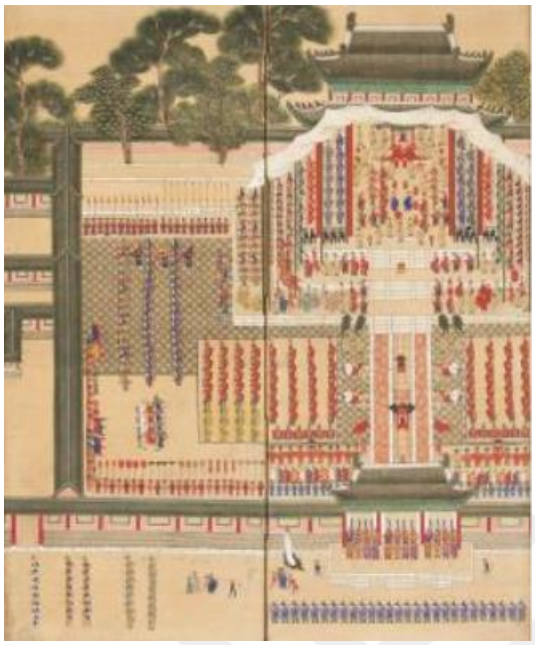
Çegnye Töreni veliaht prens, veliaht prensin en büyük oğlu, eğer kralın oğlu yoksa tahta geçmeye hak kazanan kralın küçük kardeşi, kraliçe, veliaht prensin eşinin unvanlarının ilan edildiği bir törendi. (Lim, 2017, s.62) Özellikle belirlenen prensin veliaht prens olarak ilan edildiği Çegnye Töreni en önemlisiydi çünkü veliaht prense kraliyet soyunun üstlendiği ülkeyi yönetme ve toprakları koruma sorumluluğu senin görevin ve gökteki tanrıların seçtiği sensin deniliyordu. Joseon topraklarında edinilecek en yüksek rütbe buydu. Kral tahtının varisi olan veliaht prens seçimi geleneksel en büyük oğul mirası

devralır mirasına uygun seçilirdi ancak başka sebeplerden ötürü diğer prensler arasından ya da kralın oğlu yoksa kralın küçük kardeşinin seçildiği de olurdu. Veliaht prens hususunda kral ve bakanları istişare ederdi ve nihai karar kralındı.

Atama töreni ile ilgilenmesi için Çegnye Dairesi (책례도감) adında geçici bir devlet dairesi kurulurdu ve her türlü tören teşrifatından sorumluydu. (Yoon, 2007, s.280) Veliaht prens ve eğer evliyse eşi, belirlenen tarihte halkın saraya davet edilmesiyle Gınconğcon avlusunda kral tarafından ilan edilirdi. Veliaht prens ve eşinin atama törenleri ayrı yapılırdı. Kral Jungjong'un saltanatının on beşinci yılında kayıtlara geçen Joseon Hanedanlığı Yıllık Kayıtlarında şöyle denir, "Bu mesele ülke açısından mühim bir mesele olduğundan aydınlık bir alanda teşrifata uygun şekilde yapılması gerekir. Tüm rütbeli görevlilerin ve bütün ülke halkının önünde ilan edilmelidir." denmiştir.

Tören günü saat-i muhtar taekile göre belirlenirdi ve tören günü Sacik ve Conğ tapınaklarında duyurulurdu. Tören günü Gınconğcon avlusunda sivil rütbeli görevliler avlunun doğu tarafında, askeri rütbeliler ve hanedan mensupları batı tarafında resmi kıyafetleriyle yerlerine geçerdi. Kralın veliaht prens atama emrinin duyurulacağına dair ferman okunur tören başlardı. Kral myıonbok (면복) adı verilen kıyafeti giyerek öne gelir ve tahta çıktığında dört kez eğilerek selam verirdi. Törenin sembolü atama emrinin yer aldığı belge gyomyıonğ (교명), kitap ve kral mührü bo (보) yerlerine konduktan sonra (Lee & Lee, 2014, s.128) kral veliaht prens atama emrini duyurur. Ardından belge, kitap ve mühür veliaht prense kral tarafından verilirdi. Verilen belge ile veliaht prensin ülkenin en değerli ve yüksek rütbesine layık görüldüğünü hissetmesi ve üstleneceği sorumlulukların bilincinde olması amaçlanırken kitap ise aynı amaçla sorumluluğun büyüklüğünü kavraması adına verilirdi. (Oh & Hong, 2018, s.43) Veliaht prense verilen kitap yeşim taşı ile süslenirken geleceğin kraliçesi eşine bambulu kitap verilirdi. Tören bittikten sonra veliaht prensin eşi tebaanın tebrik metinlerini kabul etmesiyle kutlanırken veliaht prens kraliçeyi sarayında ziyaret ederdi.

Görsel 1.23. Çegnye Minyatürü

Kaynak: Kore Ulusal Saray Müzesi, 2023.

1.5.3. Askeri Törenler, Gullye (군례)

Kore tarihinde askeri törenlerin kökü geçmişe dayanır. Joseon'dan önceki Goryeo Hanedanlığı'nda da Üç Krallık'ta da askeri törenlere rastlanırdı. Joseon Hanedanlığı askeri törenleri Kral Taejong devrinde araştırılmaya başlanıp Kral Sejong devrinde tamamlanmıştı. Askeri törenler ülkenin sahip olduğu ordunun gücünü göstermek için yapılırken ordunun denetimi ve eğitimlerin kusursuz ilerlemesi sağlanırdı. Sefere çıkıldığında ya da zaferle saraya dönüldüğünde de askeri törenler yapılırdı. Ayrıca askerlerin kötü şanstan korunması için Konfüçyüsçü düşünceye uygun törenler düzenlenirdi.

Gullye törenleri arasında bulunan Daeyeol Töreni (대열의), Daesa Töreni (대사례의) saray dışında yapılırdı. Daesa Töreni başkent sınırlarında yapılırdı ve törende kral, tebaası ve askerleri ile ok atardı. (Park, 2013, s.85) Bu tören vasıtasıyla orduyu koruduğuna inandıkları savaş tanrısı ile ordu arasındaki uyum ve düzen vurgulanıyordu. Daeyeol Töreninde ise kral tarafından ordu bizzat teftiş edilirdi ve bu tören genellikle başkent

sınırları dışındaki ordugahlarda yapılmıştı. Törenler saray dışında yapılsa da askeri törenlerin saray otoritesine yansıması kaçınılmazdı. (Park, 2013, s.91)

1.5.3.1. Gangğmu Töreni (Gangmu-ui-강무의)

Gangğmu Töreni, Joseon Hanedanlığı döneminde avcılıkla birleştirilen bir askeri eğitimdi. Törene farklı bölgelerden binlerce asker gönderilirdi ve tören genellikle Gyeonggi Bölgesi'nde yapılırdı. Bizzat kralın katılımıyla gerçekleştirilen törende avlanma sahasına bırakılan hayvanlar kral ve tebaası tarafından ok ile vurulurdu ve askerler hayvanları avlardı. Burada amaç sadece avlanmak değildi, askerlerin emirleri alma ve uygulama hususunda ustalık kazanmaları ve avlanma yoluyla askeri becerilerini geliştirmeleri amaçlanmaktaydı. (Kang, 2009, s.21)

Saray dışında gerçekleştirilen Gangğmu Töreni'nde avlanan hayvanlar Gyıonğbok Sarayı'ndaki Conğ Tapınağı'nda yapılan ataları anma töreni sırasında kullanılırdı. (Park, 2013, s.87) Törende kullanılan etlerin Gangğmu Töreni'nde avlandığını bilen kralın tebaası ve halk krala duydukları saygı artar ve kralın otoritesi güçlenirdi.

1.5.3.2. Guilşik Töreni (Guilshik-ui-구일식의)

Kore tarihinde güneş tutulmasının kötü şans getireceğine, ülkenin başına bir felaket geleceğine dair bir inanış bulunmaktaydı. Joseon Hanedanlığı döneminde de güneş tutulması aynı şekilde kötü şansı temsil ederdi ve bu yüzden güneş tutulmasının beraberinde getireceği felaketleri engellemek amacıyla kral ve tebaası, ordunun yönettiği bir törende gökyüzüne yalvarır dua ederlerdi. (Park, 2013, s.87) Ayrıca güneş tutulmasının kralın, tebaanın yaptığı bir yanlıştan ötürü olduğuna inanılır ya da düşmanın bir saldırısının olacağı düşünülürdü. Tüm bu kötü şanstan kurtulmak için düzenlenen bu törene Guilşik Töreni adı verilirdi. (Kim, 2009, s.24) Dua içeren diğer törenlerden farkı, bu törende askerler ok atardı, askeri ekipman kullanılırdı ve ordu bizzat yer alırdı.

Güneş tutulmasının olacağı gün törende yer alacak askeri birlikte Gınconğ Kapısı önünde yerlerini alırdı. Ordunun komutanı ve törenden sorumlu görevli sagım (사금) gerekli malzemelerle güneş tutulmasını gözlemlerdi. Güneş tutulmasına az bir süre kala Kral,

Gınconğcon'a konulan tahtına yüzü güneşe dönük şekilde otururdu. Törenlerden sorumlu bakanlık Yeco'ya bağlı Gvansanğ-gam (관상감) tutulma gerçekleştiğini duyururdu ve görevliler tütsüleri yakar, davullar çalınırdı. (Park, 2013, s.90) Tutulma bittikten sonra davul çalmaya son verilirdi. Kral ile törene katılan herkes dua ederdi. Her şeyin gökyüzünden geldiğine inanılan toplumda insanların dünyasını yöneten kralların gökyüzünün iradesine uyması gerektiği düşünülüyordu. (Kim, 2009, s.24)

1.5.4. Elçi Kabulü, Billye (빈례)

Joseon Hanedanlığı döneminde komşu ülke olarak Ming Hanedanlığı, Qing Hanedanlığı, Curçen Hanedanlığı, Japonya ve Liuqiu Adaları yer alıyordu. Ming ve Qing Hanedanlığı ile diğer ülkelere nazaran daha yakın ilişkiler kurulurken Ming ve Qing'ten gelen elçileri kral ile ülke siyaseti konusunda istişareler yapardı. Curçen, Japonya ve Liuqiu Adaları'ndan gelen elçiler komşu ülke elçileri olarak kayıtlara geçerdi ve ülke siyaseti konusunda kral ile istişarede bulunamazlardı. (Lim, 2010, s.66) Yabancı ülke elçi ve komutanları Joseon Hanedanlığı'nı ziyaret edeceği zaman tören düzenlenirdi ve bu törene Billye adı verilmişti. Yalnızca karşılama töreni düzenlenmez aynı zamanda ziyafet de düzenlenirdi.

Kral Taejong devrinden itibaren yabancı ülke elçilerini ağırlama konusunda düzenlemeler yapılmaya başlandı ve ilerleyen diplomatik ve siyasi ilişkiler neticesinde Kral Sejong devrinde yabancı ülke elçilerin önem sırasına göre yeniden düzenlemeler yapıldı. Joseon Hanedanlığı Yıllık Kayıtları'nda Billye'de yer alan törenler belirtilmişti. Büyük güç sahibi Ming ve Qing Hanedanlıkları'ndan gelen elçiler için daha büyük törenler düzenlenirdi. Elçi Kabulleri ikiye ayrılırdı: kral, veliaht prens ve hanedan mensupları tarafından elçilerin kabul edilmesi ve ziyafet verilmesi. Diğeri ise Japonya, Curçen ve Liuqui Adaları gibi yerlerden gelen elçilerin getirdiği belge ve hediyelerin kabul edilip ardından ziyafet düzenlenmesiydi. (Lim, 2010, s.66)

1.5.4.1. Çinli Elçilerin Kabulü, Yıonco-conğsa (Yeonjojeongsa-연조정사)

Yıonco-conğsa Töreni, Çin Hanedanlıkları Ming ya da Qing'den gelen elçilerin Joseon kralının huzuruna kabul edildikleri törendi. Elçiler bağlı bulundukları hanedanlıklardan

önemli belge ve fermanları krala sunardı. Törenden Yıonğcob Dairesi (영접도감) sorumluydu. (Kim, 2021, s.158) Elçiler Gınconğ Kapısı önünde beklerdi ve kralın emri ile elçi Gınconğcon'da kabul edilirdi. Belge ve ferman kabulü sonrası elçi ziyafetin düzenleneceği Tepyonğ-gvan (태평관)'a giderdi. Tepyonğ-gvan Çinli elçiler için özel olarak inşa edilmiş bir yapıydı. (Lim, 2010, s.66) Burada ziyafet öncesi çay seremonisi yapılır ve ziyafet başlardı. Ziyafete Joseon kralı bizzat katılırken veliaht prens, altı bakanlık ve divan üyeleri de katılırdı.

1.5.4.2. Hanedan Mensuplarının Çinli Elçiler için Düzenlediği Ziyafet, Hanedan Üyelerinin Düzenlediği Yonco- Conğsa Ziyafeti (Jeongchin-Yeonjojeong-Saui,종친연조정사의)

Ming ve Qing Hanedanlıkları'ndan gelen elçiler için hanedan mensupları tarafından ziyafet düzenlenirdi. (Kim, 2017, s.18) Siyasi ve politik bir tören değil, misafirperverlik göstergesi olarak düzenlenen tören Tepyonğ-gvan 'da yapılırdı. Ziyafet öncesi çay seremonisi düzenlenmezdi. (Kim, 2017, s.13)

1.5.4.3. Veliaht Prensin Çinli Elçiler için Düzenlediği Ziyafet, Veliaht Prens'in Düzenlediği Yonco-Conğsa Ziyafeti (Wangseja-Yeonjojeong-Saui-왕세자연조정사의)

Joseon Hanedanlığı'nda veliaht prens ilan edildikten sonra kral olma yolunda deneyimler kazanması adına prense bazı sorumluluklar yüklenirdi. Bunlardan bir tanesi de Ming ve Qing Hanedanlıkları'ndan gelen elçiler için ziyafet düzenlemekti. Prens ziyafeti Tepyonğ-gvan'da düzenlerdi ve kralın düzenlendiği ziyafette olduğu için ziyafet çay seremonisi ile başlardı. (Kim, 2017, s.17)

1.5.4.4. Diğer Ülkelerden Gelen Elçilerin Kabulü, Suringuk-Sope-ıy (Suringuk-Seopeui-수린국서페의)

Suinguk-Sope-ıy Töreni komşu ülkelerle barışın korunması adına elçilerin gönderilip belge ve hediyelerin verildiği bir törendir. (Kim, 2017, s.37)

1.5.4.5. Diğer Ülkeler Elçileri için Düzenlenen Ziyafet, Yoninguk-Saıy (Yeoninguk-Saui-연인국사의)

Japonya, Curçen ve Liuqui Adaları gibi yakın ülkelerden gelen elçiler kabul edildikten sonra onlar adına ziyafet düzenlenirdi. Yeco- yoninguk- saıy (예조연인국사의) ziyafeti ise törenden sorumlu bakanlık Yeco tarafından komşu ülke elçileri adına düzenlenirdi. (Kim, 2017, s.43)

1.5.5. Cenaze Töreni, Hyunğnye (Hyungnye-흉례)

Hyunğnye cenazeyle ilgili tüm tören işlemlerini kapsayan Konfüçyüsçü düşünce temelinde düzenlenen bir cenaze töreniydi. Joseon Hanedanlığı döneminde Konfüçyüsçü düşünceye göre sistemleştirilen Beş Tören arasında en kapsamlı ve Konfüçyüsçü düşünceyi en iyi yansıtan tören olması sebebiyle en önemlisiydi. Ölüm din ve felsefenin temel problemidir ancak Konfüçyüsçülük ölümden ya da ölümden sonraki yaşamdan bahsetmez. Konfüçyüsçülük ölümü başka bir yönüyle, cenaze töreni ve ataları anma törenlerinin biçimsel yönüyle ele alır. (Gu, 2019, s.41) Konfüçyüsçü düşünceye göre ataların cenaze törenini layıkıyla gerçekleştirmek sağ olan anne ve babaya hizmet etmekten daha önemliydi ve hayırlı bir evlat olmanın göstergesi olarak düşünülürdü. Ayrıca devlet cenaze törenleri, hanedanlık cenazeleri ciddiyetle yapılırdı ve daha karmaşıktı. Çünkü devlet cenaze törenleri kral ve hanedanlığın otoritesini gösterirdi.

Kral ya da kraliçenin naaşının muhafaza edildiği köşkten mezara kadar takip edilen teşrifat içerisinde en ince ayrıntısına kadar düşünülmüş toplam 91 adet aşama yer alırdı. Cenazenin devamı niteliğindeki atalara yemek sunma töreni cenazeden sonraki 27. ayda sunulan son yemekle tamamlanırdı. Düzenli olarak sunulan yemekler gün içerisinde sabah ve akşam olmak üzere her ayın son günü ile on beşinci günü sunulurdu. Cenaze töreninden evvel sunulan sabah ve akşam yemeği cosok-con (조석존), her ayın ilk günü ve dolunay sabahı sunulan yemek sakmanğ-con (삭망전), naaşın yıkanıp kıyafetleri giydirildikten sonra sunulan yemek sıb-con (습전), naaş tapınağa taşındıktan sonraki gün sunulan yemek soryom-con (소렴전), derye-om (대례옴) töreni tamamlandıktan sonra

sunulan yemek Deryom-con (대렴전) (Gu, 2019, s.42)gibi sunulan yemekler naaşın defnedilmesinden önce sunulan yemek olan "con"dur. Naaş defnedildikten sonra atalara sunulan yemekler ise "je" olup ilk sunulan yemek u-ce (우제)'dir. Colgok-ce (졸곡제) (Hong, 2017, s.95), cenazeden sonraki 13.ayda sunulan yemek yon-ce (연제), 25.ayda sunulan sanğ-ce (상제) ve 27.ayda sunulan dam-ce (담제) ile cenaze töreni son bulurdu. (Hong, 2017, s.98)

Hyunğnye Cenaze Töreni kral, veliaht prens, veliaht prensin en büyük oğlu ve onların eşleri için düzenlenirdi. Hyunğnye'nin amacı yalnız bedeni uğurlamak için yapılmazdı, ölen kişinin ruhunun yerleşmesi sağlanırdı. Tören teşrifatından çonğho-sa sorumluydu. (Hong, 2017, s.83) Joseon Hanedanlığı Yıllık Kayıtları, Sejong Devri, Beş Tören teşrifatının yer aldığı kayıtlara göre cenaze töreni özetle şu aşamalardan geçerdi:

Bog, 복: Ölüm haberi çatıya çıkan Konfüçyüsçü alim tarafından duyurulur ve bedenden ayrılan ruhu bedene geri çağırmak için alim bir ritüel yapardı. Ardından bedene geri döndüğüne inanılan ruh için içki ve meyveler sunulurdu ve bu aşama con olarak adlandırılırdı. (Gu, 2019, s.49) Ölüm haberinden sonra kraliçe, veliaht prens ve diğer akrabalar yas sürecine girer ve Yokbokbulşik (역복불식) teşrifatına uygun şekilde geleneksel yas kıyafeti giyerlerdi. (Lim, 2010, s.73)

Mogyok,목욕: Naaşın başı yıkanır ve vücudu temizlenirdi. Sıb (습) töreninde naaş kaynamış pelin ya da ardıç suyuyla yıkanır ve elbiseleri değiştirilirdi. Ardından tekrar con sunulurdu. (Gu, 2019, s.282)

Soryom, 소렴: Ertesi gün naaş kefenlenirdi. Ardından tekrar con sunulurdu. (Hong, 2017, s.83)

Deryom, 대렴: Kefenleme işleminden sonraki gün naaşı tabuta koymak için kefen düğümlenirdi. Ardından tekrar con sunulurdu. (Gu, 2019, s.284) Buraya kadar olan

teşrifat aşamaları naaşın öldüğü yerde yapılırdı. Bu aşamadan sonra naaş Binjon (빈전)'a taşınır ve orada törenler düzenlenirdi. (Gu, 2019, s.276)

Songbin, 성빈: Naaş beş ay boyunca muhafaza edileceği odaya konurdu ve ataya con sunulurdu. (Hong, 2017, s.86) Ardından hanedan mensupları Sangbok (상복) adı verilen geleneksel yas kıyafetini giyerdi.

Savi, Tahta Çıkma Töreni, 사위: Vefat eden kralın sağken tayin ettiği veliaht prens için düzenlenen tahta çıkma töreniydi. Kralın ölümü ulusal bir yası nitelediğinden büyük bir tören düzenlenmezdi. Yeni kral yas kıyafetleri yerine kısa bir süre resmi kral üniforması myıonboku giyerdi. Ölen kralın naaşının konduğu Binjeon'da taç giyme töreni Savi gerçekleştirilirdi. Savi sonrası Gınconğ Kapısı önüne konulan tahta çıkardı. Hanedan mensupları, sivil ve askeri devlet erkanı, bando takımı ve komutanlar "Çok yaşa kralım, çok yaşa, bin yıl yaşa!" diye bağırırlardı. Törene katılan herkesin dört kez eğilmesiyle tören son bulurdu. Tören sonrası herkes yas kıyafetlerini tekrar giyerdi ve aynı yerde ferman yayınlanır yeni kral duyurulurdu. (Kim, 2023) Ardından vefat eden kralın ölüm haberini vermek ve halefi kralın tahta geçmesi için onay almak üzere Çin'e elçi gönderilirdi. Çin'e elçi gönderilme aşamasına Gobuçonğ- şiçonğsınğsıb (고부청시청승습) adı verilirdi.

Divan Üyeleri ve tüm Rütbelilerin Tütsü Yakma Töreni (의정부솔백관진향의): Divan üyeleri ve bütün rütbeli görevliler bir araya gelerek tütsü yakıp tören düzenlerdi. (Sillokwiki, 2023)

Gyebin, 계빈: Tabut Bincon'dan çıkarılmadan önce Binjeon kapısının açılıp kutsal ataların anıldığı törendi. Atalara Bincon'da con sunulurdu. Ardından Bincon önünde ataları anma töreni gerçekleştirildi. (Hong, 2017, s.90)

Barin, 발인: Tabutun Bincon'dan çıkarılıp mezar yerine götürülür ve geçici olarak taht benzeri yere konulur, con sunulurdu. (Gu, 2019, s.276) Ardından Çonçon (천천) töreni

gerçekleştirilir ve tabut mezara taşınırdı. Ölen kişinin naaşı gömülürdü ve mezarı başında u-ce anma yemeği sunulurdu. (Lim, 2010, s.72) Colgok-ce, 13.ayda, 25. Ve 27.ayda da con sunulurdu. Sunulan son con ile cenaze tören işlemleri biterdi. (Gu, 2019, s.298)

Bu Tapınağı, 부묘: Cenaze töreni sonrası vefat eden kişinin adının yazılı olduğu ruh tableti şincu (신주), geçici tapınak Honcon (혼전)'da üç yıl boyunca muhafaza edilirdi. (Gu, 2019, s.303) Cenazeden üç yıl sonra ruh tableti Bu Tapınağı töreni ile Honcon'dan alınıp merkezi tapınak olan Conğ Tapınağı'na götürülürdü. Bu Tapınağı töreni sonrası tapınakta Bumyo-ce (부묘제) anma yemeği ataya sunulurdu. Ruh tableti Conğ Tapınağı'na geldikten sonra artık burada yapılacak olan ataları anma törenleri Hyunğnye değil Ataları Anma Töreni Gillye kategorisine girmekteydi.

Görsel 1.24. Vefat eden kral ve kraliçelerin isimlerinin ve mezar yerlerinin yazılı olduğu tablet

Kaynak: Kore Ulusal Saray Müzesi, 2023.

1.6. Joseon Hanedanlığı'nda Saray Sanatı

Joseon Hanedanlığı kurulurken kabul edilen Konfüçyüsçü düşünce sistemi sanat hayatını da şüphesiz etkiledi. Eski hanedanlıkların temel düşünce sistemi olan Budizm'in sanat anlayışı geride bırakıldı ve Konfüçyüsçü estetik anlayışı kabul edildi. Artık sanat daha sade ve yalın bir yolla ortaya çıkarılıyordu.

Konfüçyüsçülük'te her şey doğanın bir eseriydi ve bu düşünce sanatın temelinde de yer aldı. Doğa'nın yansımaları, özün hakikatini gösteren, doğalın ön plana çıktığı, abartıdan ve süslemeden kaçınılan, gösterişten uzak bir sanat anlayışı benimsendi. Doğadan elde edilen malzemeler ile doğayla uyumlu eserler ortaya çıkarıldı. Ancak Budizm etkisi tamamıyla silinmiş değildi, özellikle mimaride etkisi uzun sürdü.

Joseon Hanedanlığı döneminde soylu sınıf yanğban (양반)'lar ülkenin temelini oluştururdu. O dönemin sanat icra edeni ve sanatın muhatabı ise genellikle yanğbanlardı. Yanğban sınıfına dahil olanlar halkın geri kalanını da etkilemekteydi ve yanğbanlar uyulması gerekilen ahlak kurallarını iyi bilmeli, müzik, ok atma, yazı yazma ve matematik konularında iyi olmalı ve bir mesleğe sahip olup unvan kazanmalıydı.

Joseon'da eğitimin amacı Yanğban sınıfına mensup alimlerden bilgin yetiştirmekti ve alim ile bilginler şiir, yazı ve resim alanında kendilerini geliştirirlerdi. Şiir, yazı ve resim aracılığıyla alim ya da bilgin beden ve zihnini arındırmalı, arkadaş edinmeli, sadık ve güvenilir olmayı ve işini severek yapmayı öğrenmeliydi. (Mi, 2016, s.132)) Tüm bu özellikler saray içinde yaşamını sürdüren soylular ve hanedan mensupları için de geçerliydi. Sanat ile ilgilenenler etrafında saray sanatı ortaya çıktı ve halk arasında yayılma gösterdi.

1.6.1. Resim Sanatı

Joseon Hanedanlığı döneminde saray içinde gerekli olan resimlerin çizilmesi için Dohva Dairesi (도화서) kuruldu. Dohva Dairesi'ne alınacak ressamlar dört aşamalı bir sınavdan geçerdi. Yalnızca resim sanatında usta olanların girebildiği Dohva Dairesi bünyesinde kurumsal resim dersleri de verilmekteydi. Resim dairesi törenlerden sorumlu Yeco Bakanlığı'na bağlıydı. Hanedan mensuplarının ve soyluların istedikleri resimleri

çizmekten sorumluydular ve özellikle tören kayıtlarına geçecek resimleri çizerlerdi. (Do, 2015, s.13) Ayrıca harita çizimleri de Dohva Dairesi'ne aitti. Joseon Hanedanlığı Yıllık Kayıtları, Kral Taejong'un saltanatının 8.yılı, 16.cilde göre:

"Üç yıllık yas sürecince yeni yılı kutlamak amacıyla Dohva Dairesi tarafından çizilen sehva (세화) resminin çizilmemesini emretti." Buna göre Dohva Dairesi'nin resmi bir kurum olarak görev yaptığı ve kralın emrine göre eserler ortaya çıkarmaktaydı.

Saray'da gelişen resim sanatı genel hatlarıyla ikiye ayrılıyordu: duyguların ön plana çıktığı tasvir yoluyla çizilen resimler Gamsanğ resmi (감상화) ve bir olayın gerçekler doğrultusunda çizildiği resimler Girok resmi (기록화). (Do, 2015, s.12) İnsanlardan ziyade kralın düzenlediği ziyafetlerin resmedildiği Gyehödo (계회도), kralın bizzat yer aldığı tören alaylarının gerçekçi bir şekilde resmedildiği Uigwe-do (의계도) gibi resimler girok resimleri kategorisine girmektedir.

Dağ ve suların uyum içerisinde olduğu manzaraların resmedildiği tür olarak Sansu resmi (산수화)'nin temsili ressamı An-gyeon, kral gibi yüksek rütbeli kimselerin portresi ve tanrıların tasvir edildiği tür olan Inmul resmi (인물화)'nin temsili ressamı Choi-gyeong gibi ünlü ressamlar saraydan çıkmıştı. Kim Hong-do sadece insan yüzünün merkezde olduğu Çosanğ resmi (초상화)'nin temsili ressamı iken aynı zamanda manzara, tören, hayvan, tanrı, çiçek gibi şeyleri içeren resimleri çizmekle meşhurdu. (Do, 2015, s.30) Kim Hong-do ile Shin Yunbok duyguların ön planda olduğu gamsanğ resmi kategorisinin başlıca ressamlarıydı. Halkın günlük yaşantısının, geleneklerin resmedildiği Pungsok resimleri (풍속화) türünde değerli eserler ortaya çıkarmışlardı.

Görsel 1.25. Sansu Resmi örneği, Ressam: Kim Eunho, 1918

Kaynak: Kore Ulusal Saray Müzesi, 2023.

1.6.2. Kaligrafi, Soye (서예)

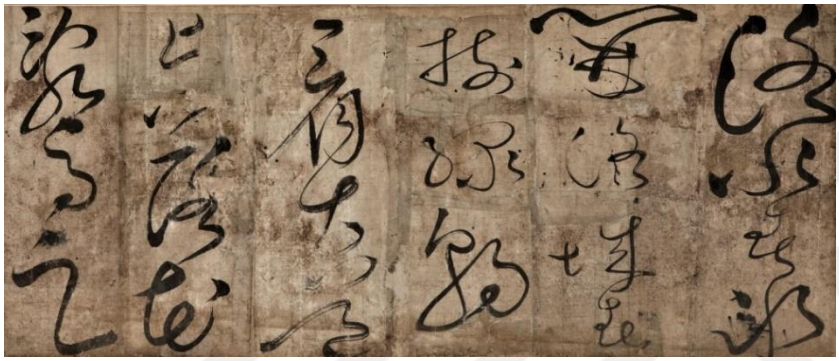
Kore geleneksel sanatlar arasında önemli bir yere sahip olan Soye güzel yazı sanatı olarak ülkemizde görülen hat sanatı ile benzer özellikler gösterir. Soye sanatında uzman hattatlar ihtiyaç halinde gerekli devlet dairelerinde görev yapmaktaydılar. Örneğin; diplomatik belgelerden sorumlu Sınğmun Dairesi'nin dairesinin hazırladığı belgelerde soye sanatına rastlanırdı. (Oh, 2017, s.98)

Budizm'i reddederek Konfüçyüsçülük'ü kabul eden Joseon Hanedanlığı'nda yeni düşünce sistemine göre sanat geliştirmek ve yeni sanat anlayışının tebaa tarafından kabul görmesi zaman almıştı. Değişen düşünce sistemine uygun yazı tipi geliştirilene dek Goryeo Hanedanlığı'nda hâkim olan yazı tipi kullanılmaktaydı. Özellikle Kral Sejong döneminde özgün kaligrafi yazı tipini geliştirme konusunda çalışmalar yapıldı. (Oh, 2017, s.245) Soye sanatına en özgün formunu kazandıran olay Kral Sejong devrinde eski Çince hanca yerine günümüzde kullanılan Kore alfabesi Hangıl kabul edildi. Artık Joseon'un kendi alfabesi vardı ve bu alfabe ile ortaya çıkarılan sanat Joseon'a özgüydü. Joseon

dönemi soye sanat eserlerinde kişinin zihin dünyasını yazı yoluyla ifade ettiği düşünülürdü. Joseon Hanedanlığı'nın Konfüçyüsçü alimleri ortaya çıkardıkları kaligrafi sanatı soye aracılığıyla felsefe ve öğretilerin yanı sıra sanatsal duyarlılıklarını da ifade etmeye gayret gösterirlerdi. (Cho, 2021, s. 162)

Joseon Hanedanlığı dönemi önemli hattatlarından birkaçı; Yang Saeon (양사언), Han-ho (한호), Lee Gwangsa (이광사), Kim Jeong-hui gibi.

Görsel 1.26. Yang Saeon tarafından çizilen Soye

Kaynak: Kültürel Miras İdaresi, 2023.

1.6.3. Minyatür Sanatı, Uigwe Kayıtları'nda Bançado (Uigwe Banchado-의계반차도)

Joseon Hanedanlığı döneminde düzenlenen törenlerin resmedildiği ince detaylı resimler bançado olarak adlandırılırdı. Bançado eserleri Kraliyet Tören ve Protokol Kayıtları Uigwe için özel çizilmekteydi. Hanedan mensuplarının katıldıkları evlilik, okçuluk törenleri, kutlamalar, tahta çıkmalar gibi törenler resmedilir ve kaydedilirdi.

Bançado, hiyerarşi sistemi manasına gelen bança'ya göre törene katılan yetkililer, ordu bandosu Çügo-su (취고수) ve Seak-su (세악수), saray muhafızlarının belirlenmiş yerlerini ve kostümler ile törende kullanılan eşyaların ayrıntılarını, etkinliğin başkahramanı kralın tahtırevanını tasvir eden bir tablo niteliğindedir. (Cha, 2019, s.528)

1.7. Joseon Hanedanlığı'nda Saray Mimarisi ve Kullanılan Motifler

Joseon Hanedanlığı döneminde her alanda olduğu gibi saray mimarisi alanında da yeniliklere gidilip Konfüçyüsçü düşünce sistemiyle gelişen bir mimari ortaya çıkarıldı. Dönemin sarayı Gyıonğbok Sarayı, geliştirilen mimari doğrultusunda inşa edildi. Saray diğer inşa edilen yapılardan daha büyük ve daha önemliydi. Yeni kabul edilen Konfüçyüsçülük'ün düşünceleri sarayda hayata geçirildi ve saray inşa edilirken mekânsal yapı ve her binanın adı Konfüçyüsçülük düşüncesine göre belirlendi.

Çin'den alınan Konfüçyüsçü kaynak olan Curye (주례)'ye dayanan mimari yönteme göre saray üç ana bölüme ayrılır, her alan bir duvar ile çevrilir ve bir kapı ile birbirine bağlanırdı. Yönetim alanı, günlük yaşam alanı ve bahçe alanı olarak ayrılırdı. (Kim, 2016, s.130) Gyıonğbok Sarayı'nda bu ayrım gözetilerek saray alanı bölündü. Sarayın güvenliğini arttırmak amacıyla sarayı çevreleyen kale duvarları inşa edildi. Joseon Hanedanlığı döneminde mimariyi ortaya çıkaran unsurlar şu şekildedir:

Punğsu, Feng Shui (풍수): Korece Punğsu olarak adlandırılan Feng shui ilkesi, kelimesi kelimesine "rüzgar ve su" anlamına gelir. Feng shui, insanın evrenin ürünü olduğu anlayışına dayanır. Bundan dolayı, onun evi ya da gömülme yeri, tabii güçlerle yani "rüzgâr ve su" ile uyum içinde olacak şekilde düzenlenmelidir. (Fung, 2019, s.176) Çin Geleneksel kültürünün mistik bir parçası olan Feng shui'nin mezarlıklarda, sarayların, evlerin, tapınakların inşasında ve hatta şehir planlamasına kadar etkisi vardır. (Liu & Lim, 2014, s.463) Feng shui ilkesi, insanların doğanın bir parçası olduğunu ve doğanın insan yaşamına fiziksel ve zihinsel olarak olumlu etkiler bıraktığını gösterir. Feng shui ile yalnızca fiziksel olarak "iyi" bir eve sahip olunmaz, manevi dünyayı da "iyi"ye götürmektedir.

Feng shui ilkesinin Çin'den Kore'ye ne zaman geldiği ve nasıl yayıldığı konusunda kesin bir belge bulunmamasına karşın tarih kayıtları ile feng shuinin Şilla Krallığı döneminde Kore'ye geldiği bilinmektedir. Gök Tanrı soyu (천무지보-天父地母) ile Yin yang ve Beş Elementin gelişimi ve dönüşümü yoluyla evrendeki ve toplumdaki tüm olguları, ayrıca her şeyin yaratılışını ve yok oluşunu açıklamak için kullanılan teorilerine

(음양오행설-陰陽五行說) dayanan bir feng shui kullanılmaktaydı. (Son & Thuy Van, 2022, s.172) Kore, feng shui ilkesinin teorik sistemini Çin'den aldığı açıktır ancak kendi topraklarına uygun, sosyal ve kültürel iklimine tam manasıyla uyumlu feng shui ilkesi Doseon (도선) ile başladı. Doseon (826-898) Şilla Krallığı'nın çöküş döneminde yaşamış bir Budist keşişti. Çalışmalarını ilerletmek adına; Taoizm, gökbilimsel Budizm ve feng shui öğretilerini yerinde öğrenmeye Çin Tang Hanedanlığı'na gitti. Vatanına döndüğünde öğrendikleriyle Kore'nin doğasına ve kültürel ortamına uygun feng shuiyi ortaya çıkardı. Goryeo Hanedanlığı'nın kurucusu Kral Taejo Wang Geon (877-943)'un Doseon'un feng shui ilkesini benimsemiş ve ülkede kullanılması emrini vermişti. Wang Geon'un rehber niteliğindeki kitabı Hunyoşibco (훈요십조)'da; ülkedeki tapınakların, doğanın ve suyun düzenini gözeterek bilgelik ve erdem dengesini koruyarak inşa edildiğini ve bu şekilde inşa edilmeye devam etmesi gerektiğini, ileride pervasızca inşa ederek dengeye, bilgeliğe ve erdeme zarar verilmemesini not düşmüştü. (Min, 2015, s.386)

Goryeo'nun ardından kurulan Joseon Hanedanlığı'nda Doseon'un feng shuisi etkiliydi. Joseon'un kurucusu Kral Taejo'nun Joseon Hanedanlığı Yıllık Kayıtları (saltanatının 2. yılı, Eylül 6)'nda geçen kayda göre Kral Taejo Goryeo'nun eski başkenti Gegyeonğ (개경) diğer adıyla Sonğdo (송도)'dan başka bir yere taşınmasını istiyordu. Çünkü Doseon, Sonğdo'nun 500 yaşında olduğunu, bu topraklardaki ataları anma töreninin kesildiğini bu nedenle iyi bir yer olmadığını söylemişti ve Goryeo Hanedanlığı 475 yıllık saltanatı ardından yıkılmıştı. (Min, 2015, s.411) Kral Taejo'nun emri ile başkent için en uygun yer feng shui ilkesine göre seçildi.

Joseon Hanedanlığı dönemi feng shuisi başkent Hanseong'un konumu da dahil olmak üzere çeşitli bina ve yerlerin mekânsal düzenlenmesi ve peyzaj yönetimi için kullanılan geleneksel coğrafyanın temelini oluşturdu. (Jeong, 2022, s.53) Feng shuinin temel ilkelerinden biri "Dağlar suyu geçemez, su da dağları geçemez." Yani, doğanın hikmeti kanunlara uymaktır. Rüzgâr ise su ile hareket ederek gücüne göre dağların ve nehirlerin şeklini alır, dünyanın enerjisiyle uyum sağlayarak dağlar ve nehirler ortaya çıkarır. (Park, 2017, s.30) Bu nedenle Joseon Hanedanlığı alimlerince dağ ve suyun bol olduğu ve feng shui ilkesine göre insan yaşamına fiziksel ve zihinsel iyi etki bırakacağına inandıkları

Hanseong şehri başkent olarak seçilmişti. Kuzeyde Bukak Dağı (북악산), Batıda Nak Dağı (낙산), Doğuda İnvanğ Dağı (인왕산) Güneyde An Dağı (안산) bulunur. Şehrin içinde akan Çonggyeçon Çayı (청계천) Han Nehri (한강)'ne akardı.

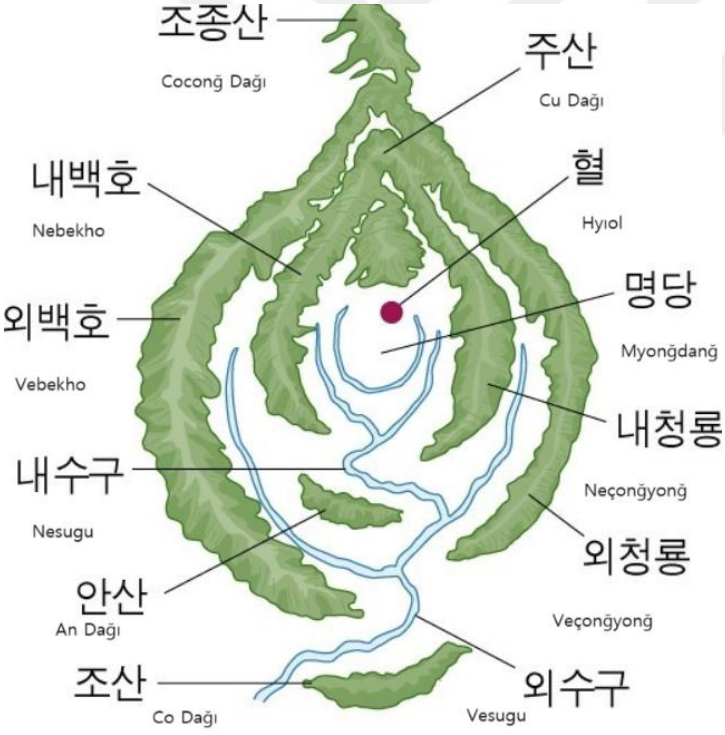
Başkent Hanseong'a taşındıktan sonra burada yeni bir saray inşa edilmesi gerekiyordu. Feng shui temelinde inşa edilmiş olan Gyıonkbok Sarayı'nın feng shui temel kavramlarına karşılık gelen konumlara bakalım;

> *Feng shui ilkesine dağın ruhu sıradağlar boyunca akar ve hepsinin enerjisinin toplandığı yer ana dağ Cu Dağı (주상) olarak adlandırılır. (Son & Thuy Van, 2022, s.171) Buna göre Gyıonğbok Sarayı'nın Cu Dağı (주산) kuzeyde yer alan Bukak Dağı'dır. Cu Dağı'nın arkasında bulunması gereken Coconğ Dağı (조종산) ise Bukhan Dağı (북한산)'dır. Cu Dağı'nın iç batı tarafındaki Neçonğyonğ (içteki mavi ejderha-내청용) Nak Dağı'dır. Dış batı tarafındaki Veçonğyonğ (dıştaki mavi ejderha-외청용) Aça Dağı(아차산)'dır. Ülke ve mahallenin huzurunu korumak adına bulunan An Dağı (안산), Nam Dağı'dır. Cu Dağı'ndan en uzak noktada kalan Co Dağı (조산) Gvanak Dağı (관악산) 'dır. Cu Dağı'nın iç doğu tarafındaki Nebokho (iç beyaz kaplan-내백호) İnvanğ Dağı (인왕산)'dır. Dış doğu tarafındaki Vebokho (dış beyaz kaplan-외백호) Dokyanğ Dağı (덕양산)'dır. (Park, 2017, ss.54-63)*

Feng shuiye göre belirlenen yerde su yolları bulunması gerekir. Buna göre Gyıonğbok Sarayı'ndaki su yolları şu şekildedir; iç su yolu (Negusu-내구수) Çonğgyeçıon'dur. Dış su yolu ise (Vegusu-외구수) Han Nehri'dir. Tüm bu dağ, su yolu ve rüzgarın bir araya gelerek oluşturdukları enerjinin merkezine ise Hyıol (혈) adı verilir ve Hyıol tam olarak Gyıonğbok Sarayı'nın bütünüdür. Hyıol noktasından dağ, tepe ve suyun akışı görülebilir ve ayrıca feng shui kuvveti tam olarak bu noktadan hissedilebilir. Hyıol'un ön kısmına ise aydınlık ev manasına gelen Myonğdanğ (명당) adı verilir. Özetleyecek olursak, yaşamaya elverişli bir yer bulmak için dağ sıraları, su yolları, yönler, rüzgâr ve arazi şekilleri gibi feng shui ilkesinin koşulları sağlanmalıdır. (Son & Thuy Van, 2022, s.171)

Gyıonğbok Sarayı, kuzeydeki Bukhan Dağı'ndan güneydeki Bukak Dağı'na doğru hizalanmış, tek eksende kurulan bir saraydı. Sarayın merkezine kralın ana taht salonu Gınconğcon konuldu. Sarayın içi düzenlenirken avlu ve ana salon ön kısımda, uyku alanı ve bahçeler arka kısımda olacak şekilde sistemleştirilen Concohuçim (전조후침-前朝後侵) uygulandı. (Park, 2017, 64) Ana dağ olarak kralın sembolü olan Bukhan Dağı'nın sahip olduğu kraliyet enerjisinin Bukak Dağı'na kadar iletildiğine ve Bukak Dağı'ndan Gyıonğbok Sarayı içindeki Ami Dağı'na dek bu enerjinin gittiğine inanılıyordu. Bu nedenle Gyotecon, Ganğnyıoncon, Saconğcon ve Gınconğcon Ami Dağı hizasında inşa edildi. Diyebiliriz ki, Joseon'un kurucu kralı Taejo feng shui ilkesini kullanarak meşruiyetini tesis etmeye çalışmıştı. (Kim, 2019, s.139)

Görsel 1.27. Gyıonğbok Sarayı'nın Feng Shui haritası

Kaynak: Daum, 2023.

Yin yang ve Beş Element (음양오행설): Yin ve yang prensibi (음양), Çin düşüncesinde Çin kozmolojisinin iki ana prensibi olarak kabul edilir. Onların birleşmesi ve karşılıklı etkileşimi, Çinlilere göre bütün evrensel fenomenlere yol açar. (Fung, 2019, s.40) Yang

kelimesinin ilk anlamı güneş ışığı ve ışıkla ilgili şeyleri ifade ederken yin bulutlarla kaplı olduğu için güneş ışığından yoksunluğu, karanlık ve gölgeyi ifade eder. (Ju, 2019, s.12) Sonraki aşamada yin ve yang, iki kozmik ilke ya da güç olarak kabul edilmeye başlandı. Yang erkekliği, aktifliği, sıcağı, parlaklığı, kuruluğu, sertliği temsil eder. Yin dişiliği, pasifliği, soğuğu, karanlığı, ıslaklığı, saflığı temsil eder. (Fung, 2019, s.185) Konfüçyüs'ün bu doğrultuda evren görüşünü özetlersek: Evren, yin ve yang adı verilen karşıt maddelerden oluşmaktadır. (Okay, 2017, s.60) Yin ve yang prensini evrenin oluşumunu açıklarken Beş Element (오행) evrenin yapısını açıklamaktadır. Beş Element, her şeyin değişimini ve oluşumunu beş elementle açıklar; ahşap, ateş, toprak, metal ve su. (Ju, 2019, s.20) Okay (2017, s.52-53), beş maddenin birbiriyle sıkı ilişki içinde olup sürekli değişim içinde olduklarını belirtmiştir. Beş Element prensibi yönler ve mevsimler ile ilişkilendirilir: Güney ve yaz, sıcaktır ve ateşi temsil eder. Kuzey ve kış, soğuktur ve suyu temsil eder. Doğu ve ilkbahar, ahşabı temsil eder. Batı ve sonbahar, metali temsil eder. Toprak ise dört yön noktasının merkezini temsil eder. (Fung, 2019, s.180)

Yin yang ve Beş Element prensibi, Gyıonğbok Sarayı'nın inşasında ve mimari alanında etkili olmuştu. Jeong Dojeon, "Eğer büyük bir kralsanız, güneye dönük oturmalı ve her yöne hükmetmelisiniz." demiştir. (Park, 2023, s.13) Ve böylece ana taht salonu Gınconğcon güneye doğru inşa edildi ve kralın tahta güneye bakar şekilde yerleştirildi. Beş Elementin her biri bir renk ile ilişkilendirilmekteydi: mavi ahşap, kırmızı ateş, sarı toprak, beyaz metal ve siyah su. (Park, 2023, s.13) Renkler bu prensibe uygun şekilde kullanıldı ve mimaride fazlaca kullanılan kırmızı yani ateşin enerjisini bastırmak adına kırmızının kullanıldığı mekanlarda siyah da kullanılmaya dikkat edildi.

Dançonğ (단청): Saray mimarisinde kullanılan dekoratif süslemelere Dançonğ adı verilirdi. Dançonğ, Üç Krallık Dönemi'nden itibaren kullanılan bir süsleme tarzıydı ve özellikle Budist tapınaklarında kullanılırdı. Temel beş renk kırmızı, mavi, sarı, beyaz ve siyah kullanılarak çeşitli desenlerin yer aldığı bir sanattı. Saray genellikle ahşap ile yapıldığından ahşap süslemesi olarak biliniyor olsa da heykel, el sanatları, resim gibi sanat dallarında da kullanıldı. Ayrıca renklerin içerisine karıştırılan malzemeler ahşabın mantarlamasına engel olurken böceklerin ahşabı tahrip etmesine de engel olurdu. Joseon Hanedanlığı döneminde Budist tapınaklarından farklı olarak saray ve devlet dairelerinde

ağırlıklı olarak kullanıldı ve otoriteyi simgeleyen desenlerle ihtişam gözler önüne serildi. Budist tapınaklarında yaygın olarak görülen lotus deseni Gyıonğbok Sarayı'nda da kullanılırken lotus çiçeğini andıran paryon-hva (파련화) çiçek deseni, kırmızı renkli çiçek deseni cu-hva (주화), çiçek hatmi kullanılırdı. (Kim, 2007, s26) Dançonğ desenleri arasında insanlar, çiçekler, kuşlar, hayvanlar gibi çeşitli farklı desenler de kullanılırdı.

Sarayda kullanılan Dançonğ, ana salon, ana kapı, yatak odası, dinlenme odası gibi çeşitli binalarda kullanılmaktaydı. Bu binalar arasında özellikle sarayın en görkemli yapısı ana taht salonu Gınconğcon'da kralın otoritesini ve gücünü simgeleyen desenler kullanıldı. (Kim, 2007, s.22) Gınconğcon'un dış kısmında pencere ve üst tavanların boyandığı Moru Dançonğ (모루단청) tarzı kullanılırken salon içinde tavana sarı bir ejderha, yarım bir anka kuşu (Park, 2023, s.5), turna, şakayık, krizantem gibi desenlerle süslendi. Gyıonğbok Sarayı'nda binanın iç ve dış renkleri farklıydı, dış cephede daha parlak, turuncu ve sarı tonları kullanılırken iç mekânda nispeten sakin ve yumuşak bir uyum yakalamak için yeşil ve mavi ağırlıklı kullanıldı. (Kwak, 2001, s.49)

Görsel 1.28. Dançonğ Motifi

Kaynak: Yazarın kendi çektiği fotoğraf. (2018, Mart 17). Hva Kalesi, Suwon/Güney Kore.

Saray mimarisinde kullanılan bazı hayvan desenleri arasında ejderha, turna, kelebek, tavus kuşu, anka kuşu, sincap, yarasa, turna, ördek bulunurdu. Bonğhvanğ adı verilen

Kore anka kuşu kralın ve hanedanlığın sembolüydü ve anka kuşunun barışın hüküm sürdüğü zamanlarda ortaya çıktığına inanılırdı. Ayrıca doğayla ve çevreyle uyumu sağlama noktasında başvurulan feng shui öğretisine göre anka kuşu kraliçeyi simgelerdi. Bu nedenle kraliçenin özel yaşam alanı olan Gyotecon'da anka kuşuna rastlanırdı. Ejderha ise özellikle kralı temsil eden hayvan olduğundan kralın bizzat yaşadığı ve toplantı düzenlediği binalarda fazlaca kullanılırdı. İçerisinde beş yarasa bulunan dairesel desen ise uzun ömür, zenginlik, barış, erdemli aşk ve mutlu bir ölümden oluşan beş temel mutluluğu simgelerdi. Çocuğu simgeleyen sincap ile bereketi simgeleyen üzüm asması kullanılarak ortaya çıkarılan desen de geniş bir aileyi ve zenginliği simgelerdi. (Ulusal Tarih Derleme Komitesi, 2006, s. 111) Desenler kimi zaman duvara direkt çizilir, kabartmalar halinde yapılırdı. Kimi zamanda güzel yazı sanatı soye tarzında veya resim olarak kâğıda veya tahtaya çizilir duvara asılır veya yapıştırılırdı. Bu tarz eserlere duvar resimleri Bubyok (부벽) ve soye'li resim Sıohva (서화) olarak adlandırılırdı. (Kim, 2022)

1.8. Joseon Hanedanlığında Saray Kıyafetleri

Saray kralın yaşam alanı olarak içinde hanedan mensuplarının, askerlerin ve devlet dairesinde çalışanların birlikte yaşadığı alandı ve saray hayatı katı kuralların geçerli olduğu ve hiyerarşik düzenin bulunduğu bir yer olarak kendi kültürünü var etmişti. Böyle bir ortamda saraya giren ve burada çalışan kişilerin kıyafetleri onların konumlarını, rollerini ve özelliklerini yansıtırdı. (Ulusal Tarih Derleme Komitesi, 2006, s.113) Tören günlerinde ise özel kıyafetler giyilirdi. Kişiler kendi isteğine göre değil devletin belirlediği kurallar dahilinde giyinirdi, başına takacağı şapkadan ayağına giyeceği ayakkabıya kadar her şey belliydi. Joseon Hanedanlığı'nda törenlere uygun ve düzgün giyinmek adabın başlangıcı sayılmakta ve "yeme, giyinme ve barınma" içerisinde giyim kültürü ön planda tutulmakta ve adaba saygı gösterilmekteydi. (Lee, 2013, s.9) Törensel kıyafetler ile gündelik kıyafetleri arasındaki ayrım açık bir şekilde orta çıkmış ve kral ile tebaası arasındaki statü farkı açıkça ortaya konmuştu. (Kim, 2013, s.10) Kelimesi kelimesine "Kore kıyafeti" anlamına gelen hanbok (한복)'un tarihi Üç Krallık Dönemi (MÖ 57- MS 668)'ne dayanmaktaydı. (Lee, 2013, s.5) Geleneksel kore kıyafeti hanbok Joseon Hanedanlığı'nda aynı şekilde korundu ancak Neo Konfüçyüsçü düşünce etkisiyle

daha sade bir giyim tarzı etkili oldu. Hanbok kadınlar için cogori (저고리) üstlüğü ve etek anlamındaki çima (치마)dan oluşurken erkekler için cogori üstlüğü ve bol pantolon manasına gelen baci (바지)den meydana gelirdi. Kurdele tarzı ip gorım (거름), geleneksel iç çamaşırı sokgot (속곳) gibi parçalar da bulunurdu.

Genel olarak Joseon Hanedanlığı'nda kıyafetlerde hayvan ve bitki, geometrik desenler, uğurlu olarak bilinen desenler kullanılmaktaydı. Mitolojik, hayali ya da gerçek hayvanlar aracılığıyla hayatiyet, doğurganlık, uzun ömür gibi anlamlar atfedilirdi. Mavi, sarı, kırmızı, beyaz ve siyah renklerle ejderha, kaplan, panter, anka kuşu, zürafa, kaz gibi hayvanlar desen olarak kullanılırdı. (Yoo, 2011) Bitki deseni olarak lotus çiçeği, sarmaşık, şakayık, kasımpatı gibi çiçekler kullanılırdı. Geometrik desen olarak düz ya da eğri çizgilerden meydana getirilen desenler kullanıp doğada gözlemlenen desenler taklit edilirdi. Bulut, güneş, dağ, nehir gibi doğada yer alan manzaralar da kullanılırdı. Joseon Hanedanlığı'nda kıyafet renkleri yin yang ve beş element prensibi doğrultusunda seçilirdi. Bu nedenle renk kültürünün ideolojik sistemleriyle derinden etkili olduğunu ve dört mevsimin yaşanması gibi çevresel etkiler gibi faktörlerle şekillendiğini (Kim, 2013, s.4) söyleyebiliriz. Kırmızı, mavi, siyah gibi renkler dünyanın her yerinde kullanılan renklerdi ancak renklerin kullanım şekli ve yorumlanması farklıydı. Beş element prensibine göre mavi ahşabı, doğu ve ilkbaharı; kırmızı ateşi, güneyi ve yazı; sarı toprağı, merkezi; beyaz metali, batı ve sonbaharı; siyah suyu, kuzey ve kışı temsil etmekteydi. Bu beş ana rengin birbiriyle karıştırılmasıyla da ara renkler oluşturuluyordu Dört elementin merkezi toprak olduğundan merkezi renk konumundaki sarı hem evrenin merkezini hem de kralı simgeleyen bir renkti. (Kim, 2013, s.29). Bu nedenle saray halkının sarı giymesine izin verilmiyordu. Kırmızı kral, kraliçe ve üst düzey yetkililerin kıyafetlerinde kullanılan özel bir renkti. Ayrıca koyu kırmızı ve çivit mavisi özellikle kraliçe ve valide sultanın gücünü simgeleyen renklerdi ve onlara özeldi. Beş element prensibine göre Doğu'da yer alan Joseon'da doğuyu temsil eden maviye değer verilir ve saygı gösterilirdi. Beyaz rengin ise herkesin giymesine izin verilmezdi ve kimi zaman beyaz kıyafet yasağı uygulanırdı. (Kim, 2013, s.58) Siyah renk ise genellikle resmi üniformalarda kullanıldı.

Kral ve hanedan üyelerinin kıyafetlerinin üretimi ve yönetimi Sange Dairesi (상의원)'ne aitti. (Hong, 2005, s.367) Çeşitli alanlarda uzman görevliler kumaş dokuyor, kumaş üzerindeki desenleri ve süslemeleri işliyorlardı. Süsleme için kullanılacak mücevherat ve malzemelerin tedariği de bu daireye aitti.

Sarayın ve ülkenin sahibi kralın kıyafetleri herkesten farklıydı. Kralın resmi kıyafetleri arasında Myon kıyafeti (면복), Co kıyafeti (조복), Sangğ kıyafeti (상복) yer alırdı. (Park, 2017, s.34) Kral sabah erken saatte güne başlardı ve gün boyu devlet işleriyle ilgilenen en yüksek rütbeli kişi olarak çeşitli renk ve desendeki Gvan kıyafeti (관복) resmi üniformasını giyerdi. Yatak odasında ise daha rahat, genelde sarı veya kırmızı ipekten yapılan ejderha desenli Gonnyonğpo (곤룡포) giyerdi ve geleneksel şapka ikson şapkası (익선관)'ı takardı. Kralın giydiği kıyafetler Goryeo Hanedanlığı'nda da görülüyordu ancak Budizm temelli Goryeo sonrası Konfüçyüsçülük'ü kabul eden Joseon, kendisi gibi Konfüçyüsçülük temelli Ming Hanedanlığı'ndan etkilendi ve onlara benzer kıyafetler tercih edildi.

Myon kıyafeti: Ataları anma töreni, düğün töreni, Sacik Töreni, Conğ Tapınağı'ndaki Ataları Anma Töreni gibi törenler sırasında giyilen bir tür tören kıyafetiydi ve kraliyet gücünü simgelemekteydi. En üst tören kıyafeti olan Myon, Gök'ü ve dünyada vefat eden ataları anarken özellikle giyilirdi. (Chon vd., 2022, s.358) Myon, Çin Ming Hanedanlığı'ndan alınmış bir kıyafetti, tacı ise Myonryu tacı (면류관)'ydı. Arka ve ön kısmından boncuk sarkan tacın boncuk sayısı statüye göre belirlenirdi. Çin İmparatoru on iki boncuklu tacı takarken oğlu dokuz boncuklu taç takardı. Doğu Asya'daki birçok ülke arasında Ming Hanedanlığı yalnızca Joseon kralına dokuz boncuklu taç takma ayrıcalığını vermişti. (Gu, 2021, s.62) Bu boncuklar kralın gözü ve kulağının hiçbir detayı kaçırmayacak kadar açık olduğunu ve devlet işlerinde çok dikkatli olduğunu temsil etmekteydi. (Kim, 2013, s.21) Myon giyindiğinde sangğ adı verilen bir içlik giyilirdi ve ön kısım üç parçadan arka kısım dört parçadan oluşmaktaydı. Tek sayı yangı, çift sayı ise yini simgeleyerek bir bütünlüğü ifade ederdi. Myon kıyafeti için dokuz desen kullanılırdı; dağ, ejderha, bayağı sülün kuşu, kaplan ile maymun, suço (수초) çimeni,

ateş, beyaz pirinç işlemesi bunmi (분미), balta, yönetmek manasına gelen hanja imi ile oluşturulan desen. (Park, 2017, s.35)

Co Kıyafeti: Kralın ülkede ataları anma töreni, ay takvimine göre yeni yıl, kış gündönümü ve halkla ilgili etkinlikleri duyururken giydiği kıyafetti. Co ile vonyu şapkası takardı. Myonryu tacından farklı olarak conyu şapkasının sarkan boncukları yoktu ve genellikle siyah şapka üstüne kırmızı boncuklar dizilirdi. (Kim, 2013, s.26)

Sanğ Kıyafeti: Joseon Hanedanlığı döneminde kral ve saray yetkililerinin resmi görevleri sırasında giydiği kıyafetlerdi. (Lee, 2013, s.3) Aynı zamanda yas sürecinde de giyildiğinden yas kıyafeti olarak da bilinmekteydi. Elçi kabulü, atama töreni, cenaze vb. törenlerde sanğ kıyafeti giyilirdi. Söz konusu kral olduğunda diğer görevlilerden farklı olarak sanğ kıyafeti yapımında kullanılan kumaş daha değerliydi; renkler, süslemeler ve içine giydikleri farklıydı. Kral günlük yaşamı içerisinde ejderha işlemeli gonnyonğpo giyer ikson şapkasını ve yeşim kemerini takardı. Ayrıca bazen dapho (답호) adındaki soyluların cübbesini giyerdi. Gonnoyonğpo yapımında genellikle uzun ömürlülüğün sembollerinden biri olan bulut desenli ipek kumaş kullanılmaktaydı. İç ve dış kıyafetlerin renkleri yin yang prensibi doğrultusunda zıt renklere boyanmaktaydı. (Lee, 2013, s.322)

Görsel 1.29. Ejderha motifli Myıonbok

Kaynak: Yonhap Gazetesi, 2023.

1.9. Joseon Hanedanlığı'nda Musiki

Joseon Hanedanlığı, Goryeo'nun devamı niteliğindeki devlet dairelerini ve teşrifat kaidelerini zamanla benimsedikleri Konfüçyüsçü düşünceye göre iyileştirdi ve değiştirdi. Bunların arasında geleneksel Kore müziğinin temelini oluşturan Joseon saray musikisi de bulunmaktaydı. Geleneksel Kore müziğini, şarkılarını, danslarını ve tören performanslarını ifade etmek için kullanılan Gugak (국악) terimi tam manasıyla "ulusal musiki" anlamanı gelirdi. Kore müziğinin geçmişi çok eskilere dayanır ancak müzik Kral Sejong'un hükümdarlığı sırasında gelişti. (Kore Kültür Merkezi, 2023) Goryeo Hanedanlığı'nın son dönemlerinde ve Joseon Hanedanlığı erken dönemlerinde var olan, Yeco Bakanlığına mensup devlet daireleri; Saray musikine dair işlerden sorumlu A-ak Dairesi (아악서), saray musiki yöneticisi konumundaki Con-ak Dairesi (전악서), sanatçıları seçme ve eğitim vererek performanslara hazırlamaktan sorumlu Musiki Okulu (악학) ve halk müziği ile Çin Tang Hanedanlığı'nın müziğini öğreten Gvansıb Dairesi (관습도감) bulunmaktaydı. Kral Sejong (1418-1450) devrine gelindiğinde dört devlet dairesi Cangak Dairesi (장악원) altında toplandı. Cangak Dairesi ve bünyesinde çalışan görevliler saray musikisinin çeşitli törenlerde ve diğer etkinliklerde doğru bir şekilde icra edilmesinden (Kim, 2014, s.47) sorumluydular.

Joseon Hanedanlığı döneminde müzik daha derin bir anlam taşır hale geldi. Bunun sebebi Konfüçyüsçü düşünce sebebiyle ataları anma töreni gibi törenlere verilen önemin artması ve bu törenlerin her aşamasında müziğin yerini almasıydı. (Jeong, 2022) Konfüçyüsçü bir devleti kurma sürecinde tebaaya ve saray mensuplarına düşünce sistemini benimsetmenin ve öğretilerini öğretmenin bir yolu olarak törenleri ve bu törenlerdeki şarkıları kullandılar. Beş Tören, bir devletin izlediği ideolojik yönelimin ve ahlaki değerlerin belirli bir tören çerçevesinde görselleştirildiği ve somutlaştırıldığı resmî törenlerdi. (HistoryNet, 2023) Bu törenlerde kullanılan şarkılar sıradan bir eser değildi, Joseon'da musiki Konfüçyüsçü öğretilerin yer aldığı sözler, enstrüman ve danstan meydana gelmekteydi ve temeli "ahlak ve musiki" (Ye-Ak/예와 악) öğretilerine dayanmaktaydı. "Ahlak yol gösterir, musiki ahenk sağlar, siyaset davranışları tamamlar ve ceza menfaat peşinde koşmayı önler.

Ahlak, musiki, siyaset ve cezanın tek bir sonucu vardır; Halkın zihinleri birleşir ve hanedanın yönettiği yolda ilerler." denirdi. (Shin, 2014, s.11) Ahlak farklılıkları kabul eder, musiki çeşitliliği birleştirirdi. Ayrıca üst sınıf soylu kesimin bulunduğu hiyerarşik toplumda ortaya çıkan çeşitli farklılıkları kabul ederek bu düzeni sürdürmenin ve tarafları toplum içinde uyum içinde yaşatmanın anahtarı musikiydi. (Kim, 2004, s.7) Soylu sınıf ve alt sınıf insanların birlikte katılabildiği resmî törenler bu düşüncelerin gerçeğe dönüştüğünü kanıtlar nitelikteydi.

Beş Tören; Ataları anma törenleri Gillye, Harem ait törenler Garye, Askeri törenler Gullye, Cenaze töreni Hyunğnye ve Yabancı elçilerin kabulü Billye'den meydana gelmekteydi ve bunların hemen hemen hepsi musiki içerirdi. (Cho, 2022, s.37) Musikinin kullanıldığı törenler arasında başta Ataları anma törenleri Gillye gelirdi. Sacik Töreni ve Conğ Tapınağı'nda Ataları Anma Töreni'nin aşamalarında kullanılırdı. Dağ, nehir, yağmur, sel, kuraklık, salgın hastalıklar, savaşlar sırasında atalar ve tanrı olarak kabul edilenler için törenler düzenlenirdi ve bu törenlerde de musiki kullanılır öyle dua edilirdi. Ataları anma törenlerinin seviyesine göre enstrümanların türü, sayısı, şarkı ve dans performansı değişiklik gösterirdi. Törenin yapılacağı tapınağın üstünde Dınğ-ga (등가), tapınak önünde Hıonğ-ga (헝가) şarkıları söylenir ve İlmu (일무) şarkıları eşliğinde tapınak avlusunda bir sıra oluşturuluup dans edilirdi. Dınğ-ga gökyüzünü, hıonğ-ga yeryüzünü ve ilmu insanları simgelerdi. (Song, 2023) Gillye dışında saray ziyafetleri, düğün törenleri, doğum günleri, tahta çıkış töreni, veliaht atama töreni, elçi kabulü Billye töreni gibi çeşitli törenlerde de musiki yer alırdı.

Üç Temel Ulusal Musiki: Joseon Hanedanlığı'nda temel ulusal musiki niteliğinde üç müzik bulunmaktaydı: resmi törenlerde kullanılan A(雅) Müziği (aak-아악), geleneksel yerel Hyanğ Müziği (향가) ve Tang Hanedanlığı'ndan gelen Danğ Müziği (당악). A(雅) Müziği içerisinde üç ana kategoriye ayrılırdı. Cohö Şarkıları (조회악) tüm rütbeli görevlilerle yapılan toplantılarında sergilenen şarkılardı. Hörye Şarkıları (회례악) bakanlarla yapılan toplantılarda sergilenen şarkılardı ve Cerye Şarkıları (제례악) ataları anma törenlerinde sergilenirdi. (Cho, 2022, ss.68-70)

Askeri Şarkılar: Joseon Hanedanlığı alimlerinden Jeong Dojeon'un kaleme aldığı 14 ciltlik şiir kitabı Sambonğ Divanı (삼봉집)'nda yer alan üç tür askeri şarkı bulunurdu. Savaş taktiklerin içeren Ohenğçulgin Şarkısı (오행출긴가)'nda ön ve ortadaki askerlerin savunma görevini üstlendiği, arkadaki askerlerin hücum hattı olduğu ve sol ve sağdakilerin atlı süvarilerden oluştuğu anlatılmaktaydı. Gihü Şarkısı (기휘가) askeri birliklerin ilerleme, geri çekilme, oturma ve ayakta durma gibi emirleri anlaması için bayrak ve bayrak işaretlerini kullanarak emirleri anlatan şarkıydı. Gakgyıonğ Şarkısı (각경가) gak (각) adı verilen üflemeli bir çalgı ile emirleri anlatan bir şarkıydı. Üç şarkı da dövüş eğitimi için gerekli olan bilgileri öğreten ve askerler arasındaki fiziksel ve zihinsel birliği sağlamayı amaçlardı. (Park vd., 2006, ss.81-82) Ayrıca askerlerin morallerini yüksek tutmak için de şarkılar yazıldı, saray içindeki yürüyüşler sırasında da şarkılar söylendi. Joseon Hanedanlığı'nda askeri bando benzeri olarak Çügo-su (취고수) ve Seak-su (세악수) bulunmaktaydı. (HistoryNet, 2023)

Kullanılan Enstrümanlar: Nefesli çalgılar; enine bir bambu flüt olan Degım (대금), çift kamışlı üflemeli çalgı Piri (피리), çentikli flüt Danso (단소) ve sekiz delikli pirinç başlıklı nefesli çalgı Tepyıonğ-so (태평소).

Telli çalgılar; on iki ipek telli Gayagım (가야금), ipek iplikten yapılmış altı telli Gomungo (거문고), iki ipek telli ve yaylı bir çalgı Hegım (해금), ince bir çubuk ile çalınan ve yedi ipek telli kanun benzeri çalgı Acenğ (아쟁) ve mızrapla çalınan, dört ya da beş telli ahşap çalgı Bipa (비파).

Vurmalı çalgılar; hayvan derili davul Buk (북), solunda at derisi, sağında inek derisi, iki başlıklı kum saati şeklinde davul Canğgu (장구), her biri farklı kalınlıktaki sekiz yassı taşın iki katlı bir askıya L şeklinde asılıp boynuz şeklindeki sopayla vurulmasıyla ses

üreten bir çalgı Pyıongyıonğ (편경), on iki demir çanın iki katlı askıya düz asılıp çekiçle vurulmasıyla ses üreten Pyıonconğ (편종), pirinçten yapılmış ve sert bir sopayla çalınan Ggenğ-gvari (깽과리) ve pirinçten yapılmış ve bir ucu kumaşla kaplı çubukla çalınan Cinğ (징). (Kore Kültür Merkezi, 2023; Naver Sözlük, 2023)

1.10. Joseon Hanedanlığı'nda Saray Mutfağı

Joseon Hanedanlığı döneminde gelenekleri ve kanunları içeren Gyeongguk daejeon (경국대전) kitabından saray mutfağının çeşitli görevlerinden sorumlu birim Saonğvon (사옹원), Neşibu (내시부) ve görevli kadınları ifade eden Nemyıonğbu (내명부) gibi çalışanlar hakkında bilgiler, hazırlanan yemekler ve servis edilirken dikkat edilen noktalar vb. kayıtlıdır. (Joo, 2013) Bu kitap vasıtasıyla Kore saray mutfağının işleyişi, kral ve ailesinin beslenmesi hakkında bilgiler edinilir.

Saraydaki yemeklerden sorumlu daireler; Senğgva Dairesi (생과방), hanja ateş so, mutfak cu, ve oda banğ imlerinden meydana gelen Socu Dairesi (소주방)'dir. Senğgva Dairesi, Kral ve Kraliçe'nin yaşadığı Cıongak (전각) 'ta yani haremde bulunurdu ve kral ve kraliçenin yemeği burada hazırlanırdı. Ayrıca Senğgva Dairesi'nde sarayda düzenlenen ziyafetler için içecekler, çaylar, atıştırmalıklar, tatlı ve kurabiyeler hazırlanırdı. Socu Dairesi ise iç oda ve dış oda olmak üzere ikiye ayrılırdı. İç Socu Dairesi Kral'a sunulan sabah ve akşam yemeklerinden ve ana yemeğe uygun olarak çeşitli mezeler hazırlamaktan sorumluydu. Dış Socu Dairesi ise sarayda düzenlenen ziyafet yemeklerini hazırlamaktan sorumluydu. Ayrıca kraliyet ailesinin düzenlediği çay seremonisi ve büyük küçük ziyafetlerden, önemli kişilerin doğum gününde şölen masalarını hazırlamaktan sorumluydular. Bunun dışında ulusal bayramlarda geçici olarak saray mutfak çadırını Sugsolso (숙설소)'yu saray dışına kurmak Dış Socu Dairesi'nin göreviydi. (Sillokwiki, 2023) Kral ve Kraliçe'ye yemekler üst kısmı yuvarlak siniye benzer, alt kısmı ayaklı vonban (원반) adı verilen yer sofrasında servis edilirdi. Vonbanın

hemen soluna servis için vonbana göre daha küçük bir gyıodban (곁반) denilen masa konulurdu. Gyıodbanın hemen önüne suffe osmanlı rahlesini andıran çegsanğban (책상반) adı verilen yer sofrası olurdu ve yanında congolu için mangal yer alırdı.

Görsel 1.30. Kral ve Kraliçe'nin sofra düzeni

Kaynak: Kyujanggak Kore Araştırmaları Enstitüsü, 2016.

Sarayda Kral ve Kraliçe'ye beş kez yemek servis edilirdi: Sabahın seher saatlerindeki kahvaltı Cari Coban (자리조반) ya da diğer bir adıyla Ço Coban (초조반), sabah yemeği Coban (조반), akşam yemeği Sıokban ve sabah ile akşam yemeklerine kısaca Surasanğ (수라상) da denirdi, öğlen Nadgıodsanğ (낮것상) ve gece vakti servis edilen Yaçam (야참). (Kore Kültür Ansiklopedisi, 2023)

1.10.1. Seher Yemeği, Cari Coban (자리조반)

Seher vakti verilen kahvaltı cari coban'da genelde lapa ve lapaya uygun mezeler servis edilirdi. Lapanın içindekiler mevsime göre değişiklik gösterirdi. Lapalardan bazıları şunlardır: Beyaz pirinçli Hön lapası (흰죽), deniz kulağı ve pirincin beraber kaynatılmasıyla yapılan Cıonbog lapası (전복죽), öğütülmüş pirinçten yapılan lapaya şeker, geleneksel kore içkisi soju ve buzun eklenmesiyle soğuk servis edilen Vonmi lapası (원미죽), inek eti ve pirinç ile yapılan Cangug lapası (장국죽), mantarlı Bosod lapası

(버섯죽), çam fıstığı ve pirinç ile yapılan Cad lapası (잣죽), suda bekletilmiş pirincin değirmende öğütülüp sütle karıştırılmasıyla hazırlanan Tarak lapası (타락죽), soyulmuş susam ve yapışkan pirinç ile yapılan Gge lapası (깨죽) gibi. (Han, 2017, s.15) Lapalar yalnız hastaların yediği bir yemek olarak düşünülmezdi. Lapa, insan sağlığına faydalı olduğundan kralın güçlenmesi için öncelikli olarak yemesi gerekirdi.

Kore Kültür Ansiklopedisi'nin çevrimiçi kaynağına göre lapalara uygun mezelere örnek olarak: tuzla fermente edilmiş deniz ürünlerinden codgal (젓갈)'den yapılan çorba Cıodgug (젓국), soya sosu veya codgal çorbası kullanılarak veya kırmızı biber salçası ve soya fasulyesi ezmesi kullanılarak yapılan güveç Coçi (조치), turptan yapılmış kimchi (동치미), çin lahanası ve turp ile yapılan kimchi çorbası Nabag kimchi (나박김치), bal (꿀), soya sosu gancanğ (간장) gibi.

Joseon Hanedanlığı dönemine ışık tutan Joseon Hanedanlığı Yıllık Kayıtları (조선왕조실록)'nda seher kahvaltısının önemine ithafen şöyle bir kayıt geçer:

Kral Seonjo (선조왕) dönemi, 7. Cilt, saltanatının 6. Yılı.

Yoo Hee Chun (유희춘), devlet idaresi kurumda en yüksek rütbeye sahip kişi.

Yoo Hee Chun Kral'a,

"'Sabah bir şey yemediğinizi, hatta öğlene kadar yemediğinizi duyunca şaşırdım ve bu durum ıstırap duymama sebep oldu. Ekseriyetle insanoğlu akşam yemeğini yemese de olur fakat sabah ve öğlen yemeğini yemeden olmaz. Seher vaktinde bir kâse beyaz pirinç lapası Höncug yenirse mideyi yumuşatır, Hastalıklara karşı koruma hususunda da pek işe yarar. Kıymetli Kral'ımızın da her zaman yemesini dilerim.' der. (Joseon Hanedanlığı Yıllık Kayıtları, 2023)

1.10.2. Sabah ve Akşam Yemekleri, Surasanğ (surasang-수라상)

Surasanğ Kral ve Kraliçe'ye sunulan sabah ve akşam yemeklerinin adıdır. Sabah sura (수라)'sı saat 10 gibi, akşam surası ise saat 6-7 gibi sunulurdu. Bu yemekler sarayın Socu Dairesi'ndeki kadın aşçıbaşı tarafından yapılırdı. Kral ve Kraliçe'ye sunulan yemeklerde sofra düzeni ana yemek ve mezeler şeklinde ayrılırdı. 12 çeşit kadar meze sofrada bulunurdu. (Han, 2017, ss.54-55) Mezelerin çeşitleri mevsimlere göre değişiklik gösterirdi. Genellikle pilav, çorba, kimchi, soya fasulyesinin fermente edilmesiyle elde edilen sos Canğ (장), güveç ya da balık, kabuklu deniz ürünleri, et, sebze gibi malzemelerin ıtri baharatlarla buharda pişirilmesi ile yapılan Ccim (찜) yemeği hazırlanırdı. (Yun, 2015, s.92)

Yüzyıllardır süregelen bir gelenekle Kore mutfağında pilav her yemeğin yanında yenir ve bulunurdu. Joseon Hanedanlığı'nda kral ve kraliçeye sunulan sura öğünlerinde iki çeşit pilav olurdu: Beyaz pirinçten yapılan pilav ve kırmızı (adzuki) fasulyeli pilav. Kırmızı fasulyeli pilav yaparken kırmızı fasulye haşlanır ve haşlanan fasulye beyaz pirinç ile karıştırılıp pişirilir. (Pettid, 2008, s.29) Beyaz pirinç pilavı Yosun çorbası ile, kırmızı fasulyeli pilav ise inek kemiği, koyun eti, işkembe, inek döşü ile yapılan Gomtanğ (곰탕) çorbası ile servis edilirdi.

Kore güveci cige (찌개) topraktan yapılmış küçük güveç kabı dugbegi (뚝배기)'de porsiyonluk kaynatılır ve güveç kabında sunulurdu. Ayrıca coçibo (조치보) adı verilen kapaklı kaselerde de servis edildiği olurdu. Ayrıca Coçi (조치) yemeği Kore güveci cige gibidir, aralarındaki tek fark cigenin, coçiden daha büyük kaplarda yapılıyor olmasıdır. Coçi içerisindeki malzemeler mevsime göre değişkenlik gösterirken yemeğin adı içerisindeki ana malzemeye göre değişir. Malgıncoçi (맑은조치) fermente edilmiş karidesle yapılıp biraz tuzsuzdur ve içerisinde soya sosu bulunur. Tocanğcoçi (토장조치)

biraz tuzlu olup içerisinde soya fasulye ezmesi Döncanğ (된장) ve biber salçası Goçucanğ (고추장) bulunurdu. (Standart Korece Sözlük, 2023)

Geniş güveç kabında çeşitli malzemelerin kavrulup et suyu ile pişirilmesiyle yapılan Congol (전골) da kral ve kraliçeye sunulan yemekler arasındaydı. Congol ateş üstünde hemen pişirilip servis edilen bir yemekti. Yemeği pişirmek için mangal (화로) ya da mangal çeşitlerinden olan kilden yapılma Pungno (풍로) kullanılırdı. (Han, 2017, s.66) Günümüz Kore'sinde ocak başı restoranları oldukça meşhurdur. Masaların ortasında bulunan mangalda et ya da güveç, çeşitli yemekler pişirilip hemen servis edilir. Tıpkı bunun gibi Joseon Hanedanlığı döneminde congol kral ve kraliçe önünde hazırlanırdı. Kor halindeki ateş iyice yakılır ve congol için özel yapılmış geniş güveç kabında ya da geniş bir tencerede pişirilirdi. Tüm malzemeler baharatlanır ve tunç-bakır-kalay alaşımlı küçük saklama kaplarına konurdu. Susamyağı Çamgirım (참기름) conğci adı verilen küçük kâsede, et suyu çorbası Canğgug (장국) kapaklı bir kasede sofrada yerini alırdı. Yemek esnasında congolu, kadın aşçıbaşı pişirmeye başlardı. Aşçıbaşı önce eti kavurur ardından et suyu çorbası canğgug'u ilave ederdi. Son olarak da sebze ve yumurtayı ekler ve biraz pişirdikten sonra kral ve kraliçeye sunardı. Günümüzde ünü Kore sınırlarını aşan kimchi Joseon saray mutfağında da üç çeşidi ile bulunurdu. Yuvarlak kesimli turp kimchisi Dıonğçimi (동치미), çin lahanası kimchisi Beçukimchi (배추김치), küçük kare parçalar halinde kesilen ve kırmızı biber tozu ile kurulan turp kimchisi Ggagdugi (깍두기). Mevsime göre kimchi türü değişirdi. Soslar ise hazırlanıp saklanırdı. Soslar: Soya sosu gancanğ, soya sosu gancanğa sirke eklenip susam tozu ya da çam fıstığı tozu serpilerek hazırlanan Çocanğ (초장), sirkeli acı biber salçası Çogoçucanğ (초고추장), fermente edilmiş karides ile yapılan çorba Seucod Çorbası (새우젓국), hardal, pirinç, sirke, şeker ve tuzun karıştırılmasıyla elde edilen Gyıocacıb sosu (겨자즙) gibi. Seucod çorbası soslar gibi bekletilebilirdi. (Yun, 2015, s.91)

Bançan adı verilen mezeler çeşitli hazırlama yöntemiyle on iki çeşit hazırlanırdı. Şişte pişirilmiş baharatlı et ya da balık Sancıog (산적), sebzeler ile birlikte şişte pişirilen et Nurımcıog (누름적), kağıt gibi ince kurutulmuş yosun Gim (김), kaput çan çiçeği (더덕), kurutulmuş mezgit (북어), yumurta ve una bulanarak kızartılan ince kıyılmış et, balık, sebze Cıonyuıo (전유어), ince ve yuvarlak dilim halinde kesilen suda pişirilmiş et Pyıonyug (편육), dağdan ve tarladan toplanan yenilebilen ve pişirilmiş sebzeler Namul (나물), taze sebzeler ise Senğçe (생채), kabuklu deniz ürünleri, et ve sebzeler ile haşlama tarzı yapılan Corim (조림), tuzla fermente edilmiş deniz ürünlerinden codgal, tuz ya da soya sosu gancanğ ile fermente edilmiş sebzeler kullanılarak hazırlanan konserve tarzı yemek Canğacci (장아찌) gibi. Gündelik hazırlanan bançanlar dışında özel olarak ya kralın isteği ile ya da özel günlerde hazırlanan bançanlar da vardı. Örneğin; poşe yumurta Suran (수란), sirkeli acı biber salçası ile soslanan çiğ ya da biraz haşlanıp dilimlenen et ya da balık Hö (회), maydanoz ya da soğan ile hafif haşlanan ciğer türleri Ganğhö (강회) gibi. (Han, 2017, s.58; Oh, 2016; Oh, 2015)

Surasanğ kral ve kraliçeye ondol sistemi bulunan yerden ısıtmalı odada sunulurdu. Odanın Doğu tarafında Kral, Batı tarafında ise Kraliçe otururdu. Aynı masada değil farklı masalarda yemeklerini yerlerdi. Kral ve Kraliçe'ye üçer Suracı Başı (수라상궁) isimli görevli hizmet ederdi. Yemekler kırmızı renkli üst kısmı yuvarlak siniye benzer, alt kısmı ayaklı vonban masasında sunulurdu ve yemekler yere oturularak yenirdi. Büyük olan vonban kral ve kraliçe önüne konur, sağ tarafına küçük vonban ve onun arkasında rahle tarzı çegsanğban olurdu. Kral ve Kraliçe'ye özel gümüş kaşık ve çubuklar büyük vonbanın sağ tarafına yerleştirilirdi. Vonbanın sol tarafına togu (토구) adı verilen kapaklı boş bir kâse konurdu. Kral ya da Kraliçe balık kılçığı ya da yenilemeyen, yutulamayan şeyleri bu kâseye koyardı.

Küçük vonbanda gümüş kaşık ve çubuk, ahşap çubuk, üç adet kâse ve tabak bulunurdu. Bunları yemekte zehir olup olmadığını kontrol eden Gimi Görevlisi (기미상궁) ile yemek hizmetinden sorumlu Suracı Başı kullanırdı. Gimi Görevlisi yemekte zehir olup olmadığını kontrol ederdi. Çegsangğban üzerinde birer adet uzunca gümüş kaşık ve ahşap çubuk bulunurdu. Kaynar suya zencefil, toz tarçın, şeker ya da bal ekleyip üzerine kurutulmuş hurma çam fıstığı serpilerek hazırlanan Suconğgva (수정과), tatlı pirinç içeceği Şikhye (식혜) tarzı geleneksel içecekleri karıştırmak için begca (백자) porseleninden yapılmış çay kaşığı kullanılırdı. (Chon, 2003, s.3)

1.10.3. Öğlen Yemeği – Nadgodsanğ (낮것상)

Öğlenleri hafif yemekler ve atıştırmalıklar sunulurdu. Pirinç lapası Miım, lapa türleri, meyve, kurabiye, pirinç lokumu Ddıok (떡), ballı ya da şekerli su içerisine dilimlenmiş meyvelerin veya yenilebilir çiçeklerin eklenmesiyle hazırlanan içecek Hvaçe (화채) servis edilirdi. Bazen de sadece çay ve kurabiyeden oluşan Dagva masası (다과상) kurulurdu. Soylu bir kimsenin doğum günü ya da bayram gibi özel günlerde misafirler için öğlenleri erişte, Kore mantısı mandu, pirinç lokumu çorbası gibi yemeklerin bulunduğu Canğgu sofrası (장국상) hazırlanırdı. Ayrıca öğle vaktinde saray dışından akraba veya misafir gelirse erişte çorbası ikram edilirdi. (Hwang, 1998)

1.10.4. Gece Atıştırmalığı – Yaçam (야참)

Kraliyet sarayında üç öğün dışında geceleri de yemek servis edilirdi. Kral'ın içmesi gereken bir ilaç varsa ilacı içerdi ya da yemek isterse erişte, süt lapası, şekerli pirinç içeceği Şikhye servis edilirdi.

Sarayda bir yıl içerisinde sürekli etkinlik ve törenler yapılırdı ve özel masalar kurulurdu. Kimi etkinlik ve törene halk da katılabilirdi ve onlar için de ziyafet çadırları kurulur, yemek servis edilirdi. Ataları anma töreni gibi kraliyet için önem arz eden ziyafetlerde çeşitli meyveler, balık, et, çorba, pirinç lokumu gibi ana malzemelerin kullanılmasıyla

görkemli sofralar kurulurdu. Joseon Hanedanlığı saray mutfağı günümüz yemek kitapları gibi kaydedilmediğinden son kralın hizmetindeki ve yakın çevresindeki kişiler tarafından aktarılan kadarıyla (Han, 2008, s.15) bilinmektedir. Bilinen kadarıyla Joseon Hanedanlığı yüzyıllar süren saltanatı boyunca ihtişamlı bir saray mutfağına sahip olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ'NDE SARAY KÜLTÜRÜ

2.1. Osmanlı Devleti

Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi, 1281 yılında Kayı Beyliği'nin başına geçerek gaza hareketine hız kazandırdı. 1299 yılında Bilecik'i fethetti ve bu tarih Osmanlı Devleti'nin kuruluşu olarak kabul edildi. (Aksun, 1994, s.20) 14. yüzyıl başında kuruluşu sırasında Osmanlı Devleti, İslam dünyasının sınırlarında kendini gazaya adamış küçük bir beylikti. (İnalcık, 2003, s.9) Devletin kuruluş ve gelişmesinde gaza ülküsü önemli bir etmendi. Gaza ve Darülislam'ın bütün dünyayı kapsayana dek sürekli yayılması ülküleriyle kurulan (İnalcık, 2003, s.16) devlet Rumeli, Balkanlar ve Anadolu'da fetihler yaparak hızla sınırlarını genişletti. Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethetmesiyle Osmanlı Devleti büyük bir güç haline gelerek Fatih İslam aleminin en şanlı sultanı durumuna geldi (İnalcık, 2009, s.59). Ardından Yavuz Sultan Selim Mısır'a sefer düzenleyerek Memlük Devleti'ne son verdi ve hilafet vazifesi Osmanlı-Türk Sultanlarına geçti. (Aksun, 1994, s.228) Halife unvanını kazanan Osmanlı Devleti Arap ve Yemen topraklarının da sahibi oldu. Bu suretle de Osmanlılar hem İslam Halifeliğini hem Roma dünyasının hükümdarlığını hem de büyük Türk hakanlık makamını uhdelerinde birleştirerek devlet telakkisinde cihanşümul bir terkibe ulaşmışlardı. (Aksun, 1994, s.230)

Kuruluşundan itibaren gaza ülküsünü benimseyen Osmanlı Devleti'nde kamu hayatını, toplumdaki ilişkileri düzenleyen ve İslami emirlere dayanan şeriatı kabul edip uygulamaktaydı. Devletin yönetim sistemi kuruluşundan yıkılışına değin aynı devam etmekle birlikte devletin gelişme dönemlerine bağlı olarak devlet içerisinde sentezlenen devlet ve hükümranlık anlayışı değişiklik göstermişti. 600 yıllık tarihe sahip Osmanlı'nın Klasik Dönem (1299- 1600) olarak kabul edilen döneminde etkin anlayış üzerinde

durulacaktır. Bu anlayışın temelde bir yanıyla Orta Asya Türk geleneğine, diğer yanıyla da Yakındoğu devlet anlayışını özümsemiş İslam devlet geleneğine dayandığını söyleyebiliriz. (Öz, 1999, s.28)

Osmanlı Devleti'nin idari ve teşkilatı ve buna bağlı olarak merkez teşkilatı İslamiyet'ten önceki Türk devletleriyle İslamiyet'in kabulünden sonra kurulan Müslüman Türk devletlerin birikimlerinin başarılı bir sentezidir. (Cin & Akyılmaz, 1995, s.169) Osmanlı devlet anlayışı "Devlet-i Ebed Müddet" yani devletin sonsuza kadar yaşatılması, dünya düzeninin, adalet ve barışın sağlanması (Nizam-ı Alem) ve kamu hukuk kurallarının üstünlüğü (Kanun-ı Kadim) şeklinde üç temel üzerine kurulmuştu. (Atay, 2022, s.4) Bir İslam devleti olarak Osmanlı Devleti esas itibariyle Kur'an ve sünnette ifadesini bulan şeriatın üstünlüğü ilkesini izledi. Yürütme ve yargı gücünün başı hükümdar iken İslamiyet'in izin verdiği sınırlar içinde yasama yetkisine de sahip olmuştu. Padişahın sınırlı yasama yetkisi kendisini örfi hukuk olarak gösterirdi. Böylece şer'i hukuk (şeriat) ve örfi hukuk (kanun) olmak üzere ikili bir hukuk sistemine sahipti. (Armağan, 2011, s.143)

Örfi hukuk, Orta Asya'dan beri süregelen adet ve geleneklere dayanmaktaydı. Türk-İslam devlet anlayışını yansıtan Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig eserinde şöyle der; "İl tutmak için erat ve ordu gerek / Eratı tutmak için de mal, davar gerek / Bu malı elde etmenin gereği halkın zengin olmasıdır / Halkın zenginliği için doğru yasalar konulmalıdır / Bunlardan biri kalırsa dördü de kalır / Dördü de kalırsa beylik çürür." (Hacib, 2019, s.183) Hükümdara rehber olacak nitelikteki bu eserde devletin ayakta kalabilmesi için orduya ihtiyaç olduğunu ve orduya sahip olabilmek için de mala; halkın doğru yasalarla korunan hakları doğrultusunda zengin olmasına bağlanmıştı. Osmanlıların da kabul ettiği bu yönetim anlayışında halk, Allah'ın yeryüzünde padişaha bıraktığı emanetler olarak kabul edilirdi. Padişah, bu emanetleri adaletli bir şekilde yönetmekle sorumluydu ve halk da padişaha itaat etmekle yükümlüydü. (Armağan, 2011, s.142)

İslam dininin kutsal kitabı Kur'an'da doğrudan doğruya uygulamaya yönelik olarak belirli bir yönetim tarzı tanımı ve modeli mevcut değildir. Ancak her çağ ve toplum için evrensel nitelikte yönetim ilke ve kuralları emredilmişti. (Eroğlu, 2016, s. 58) Adalet, emanet, liyakat, şura, özellikle emredilen ilke ve kurallardır. Ancak her şeyden önce

devleti yönetecek hükümdarın Allah'a kul olmuş Müslüman özelliklerini taşıyan örnek bir insan olması gerekmekteydi. Ne kendisini israf ve safahat dolu bir hayata kaptırmalı ne de memleketin idaresini başkalarına devretmeye mecbur olacak derecede kendisini ibadete vermeliydi. (Çolak, 2016, s.190) Aşırıya kaçmamalı, devleti yönetme hususunda emredilen ilke ve kuralları iyi bilmeliydi. Adalet hususunda temel alınan Nisa suresi 58. ayette geçen "Allah, size emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder." (Karaman vd., 2005, s.86) hükmü Türk-İslam devleti olan Osmanlı yönetim anlayışını özetleyen bir hükümdü. Devlet görevleri emanet olarak görülmekteydi ve emanet görevlerde bilgi, tecrübe ve liyakat esastı. (Sağlam, 2017, s.46) Padişah devlet yöneticisi olarak makamlara işin ehli kişileri seçmesi gerekmekteydi. Maide suresi 42. Ayette ise yine adalet ile alakalı şöyle denmektedir; "… Aralarında adaletle hükmet. Şüphesiz Allah adil olanları sever." (Karaman vd., 2005, s.114) İslam yönetim anlayışında şüphesiz hükümdarların adaletli olması öncelikliydi. Kur'an'da yöneten ve yönetilenler arasında en önemli ilkelerden biri adalettir ve adalet, bir erdemlilik, hak ve ödevlerde bir denge, eşitlik, kendine düşeni yapması, kendine düşeni alması, benzer durumlarda aynı ilkelerin uygulanmasıydı. (Sağlam, 2017, s.46) Ayrıca halkın yöneticilere itaat etmesi konusunda Nisa suresi 59. ayette şu hüküm yer alır; "Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin ve içinizden kendilerine yetki verdiğimiz yöneticilere de itaat edin." (Karaman vd., 2005, s.86)

Osmanlı yönetim anlayışında istişare usulü benimsenmişti. İstişare usulü ise Şura suresi 38. Ayette geçmektedir: "…İşleri de aralarındaki danışma ile yürür." (Karaman vd., 2005, s.486) Böylece padişah da bu ayet doğrultusunda Divan-ı Hümayun ile yaptığı toplantılarda istişare emrini yerini getirirdi. İslam dinine göre yönetim sadece yönetenlere emanet edilmemişti, yönetenlerin denetlenmesi sorumluluğu da kamuya emanet edilmişti. Divan üyelerinin bu noktada "emanet" aldıkları görevleri büyüktü ve makam sahipleri aklıyla, ilmi ve dürüstlüğüyle (Âdem, 2016, s.47) görevlerini yerine getirmeliydi. Padişahların karmaşık, işlevsel ve sonuçları itibariyle başka insanların hayatını etkileyici yönleri bulunan bir iş veya görevin yerine getirilmesine dair aldıkları kararlarda, yetenek ve bilgi sahibi divan üyelerine danışması (Eroğlu, 2016, s.65) daha sağlıklı kararların almasına vesile olmuştur diyebiliriz.

Müslüman Türk alim Farabi'nin kaleme aldığı ve padişahların şehzade döneminde okuduğu el-Medinetü'l Fazıla kitabında yöneticilerle alakalı şöyle söylenmektedir:

> *"Hafızası kuvvetli olmalı ki anladığı, gördüğü, işittiği ve sezdiği her şeyi iyi bellesin ve unutmasın. Öğretmeyi ve öğrenmeyi sevmesi, buna kendini kaptırmış olması lazımdır. Doğruluğu ve doğruları sevmesi lazımdır. Tabiatıyla hep yüksek şeyleri arasın. Adaleti ve adalet ehlini sevmesi, istibdattan, zulümden ve zalimlerden nefret etmesi lazımdır. Zaruri bulduğu şeyleri gerçekleştirmek hususunda cesaret göstersin, korkak olmasın."* (Farabi, 2001, ss.87-89)

Farabi'ye göre padişahların özelliklerini özetleyecek olursak; padişah muhakeme yeteneğine sahip olmalıydı. Öğrenmeyi, kendini geliştirmeyi hayatında ilke edinmeli ve öğrendiklerini öğreterek yakın çevresine ve halkına örnek bir insan olmalıydı. Adalet ile hükmetmeli, zalimlerden nefret etmeli ve kendisi bir zalim olmamalıydı. Bir hükümdar cesur olmalıydı. Korkak bir hükümdar halkın refahını sağlama hususunda başarısız olur yönetici olmayı hak etmezdi.

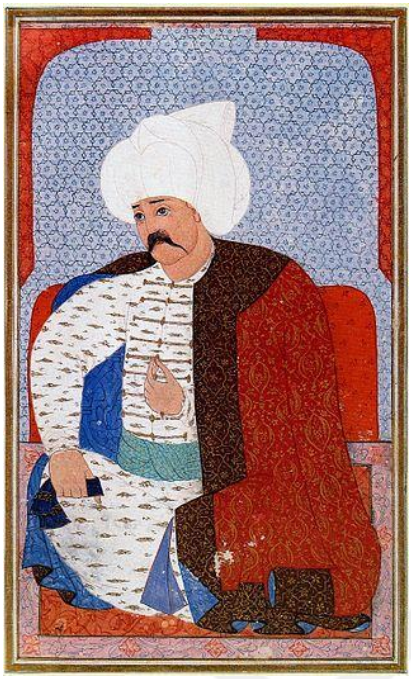
2.2. Osmanlı Devleti'nde Saray Teşkilatı

Osmanlı Devleti'nde saray, sadece padişahın ve hane halkının yaşadığı bir mekân değildi. Padişahın ve hane halkının hizmetinde bulunan devlet dairelerinin oluşturduğu bir kurumu ve yönetimde bulunan görevlilerin oluşturduğu bir teşkilatı içeren bir idare ve kültür merkeziydi.

2.2.1. Osmanlı Devleti'nde Padişah

Osmanlı Devleti'nde hakimiyet anlayışı İslamiyet'e dayanmaktaydı ve hükümdara yönetme hakkının Allah tarafından verildiği kabul edilirdi. Hikâyeye göre, devletin kurucusu Osman Gazi, Allah tarafından kendisine cihan hakimiyeti verildiğini rüyada görmüş ve Şeyh Edebali ona bunu tefsir ve tebşir etmişti. (İnalcık, 1958) Hükümdar Allah tarafından kendisine verilen padişahlık görevlerini gereğince yerine getirmeliydi. Toplumun ihtiyacını karşılamalı ve refahını sağlamalı, devlet düzenini korumalıydı. Padişah çok güçlü bir otoriteyi elinde tutuyor olsa da İslam Hukuku ve Türk devlet geleneği, örfi kurallar, ataların koyduğu kanunnameler çerçevesinde bu otorite sınırlandırılmaktaydı.

Görsel 2.1. Yavuz Sultan Selim Minyatürü

Kaynak: Osmanlı Minyatür Müzesi, 2023.

Osmanlı Devleti padişahı, Eski Türk Devleti geleneğinde olduğu gibi: adaletli, cesur, bilgili, akıllı, cömert, halkın ihtiyaçlarına önem veren, özü sözü doğru kimse olmalıydı. İslamiyet sonrası hükümdarlık özelliklerine dindarlık eklenmiş ve hükümdarın dinin emir ve yasaklarına uyarak ülkeyi yönetmesi esas kılınmıştı. Pâdişah, mâlikü'l-mülk'tü. Ülkenin, devletin tek sahibiydi. Osmanlı devlet düzeninde her karar son kertede, pâdişahın mutlak "emr ü fermânı" olarak çıkardı. (İnalcık, 2014) Devlet hususunda verdiği karar kanun niteliğinde olmasının yanı sıra devlete ve halka dair konularda ilgili kimselerin de görüşüne başvurarak istişare yapmaktaydı. Osmanlı idaresinin, yönetim anlayışı, "âlemi yaratan Allah'ın emaneti olan reaya fukarasının ve Allah'ın bütün kullarının güven ve rahatım, dirlik ve düzenliğini koruma" görevi ve sorumluluğu ile açıklanmıştı. (Defterdar Sarı, 1969) Bu yönetim anlayışı ile padişah farklı etnik ve dini kökenlerden olan herkesin hükümdarıydı ve bu farklı etnik ve dini kökenler ayrıştırıcı bir özelliğe sahip değildi.

Padişahlar daha bir şehzade iken hatta anne karnında iken eğitimlerine başlanırdı. Şehzadenin doğumundan sonra ona bir daye yani sütanne seçilirdi ve dayenin güzel ahlaklı, sağlıklı biri olmasına özen gösterilirdi. Saray içi eğitim ve sancak eğitimi olmak

üzere iki süreçli bir eğitimden geçerdi. Bed'i Besmele, "Besmele ile başlamak" Töreni ile saray içindeki Şehzadegan Mektebi'nde eğitime başlardı. Eğitimlerinden Lala sorumlu olurdu. Kur'an ve hadis dersleri öncelikliydi. Şehzadelerin okuduğu bazı kitaplar: (YediKıta, 2022) Ömer Nesefi'nin Akaid-i Nesefiyye, Katib Çelebi'nin coğrafya kitabı Cihannüma, Maverdi'nin devlet yönetim esaslarını kaleme aldığı el- Ahkamü's-Sultaniye, Farabi'nin ideal bir devleti anlattığı el-Medinetü'l-Fazıla, Ali Kuşçu'nun kaleme aldığı gök cisimleri ve muhtelif astronomi mevzularından bahsettiği er-Risaletü'l-Fethiyye, Makyavel'in politik eseri Hükümdar gibi.

Yedi ile on beş yaşına geldiğinde Şehzade, pratik eğitimi olan sancak eğitimine başlardı. Şehzade tayin edildiği bölgeye validesi, lalası ve maiyetindekiler ile giderdi. Sancak bölgesinde bir hükümdar gibi hükmeder yönetim eğitimi alırdı. Tüm eğitim süreçlerinden geçen şehzade, hükümdar olabilme vasıflarını taşıdığını babası padişaha ve yönetici sınıfa kanıtlardı. Padişah olduktan sonra eğitimi gitmez, kendisini geliştirmeye devam ederdi. Padişah huzurunda huzur dersleri yani münazaralı tefsir dersleri yapılır, padişah alimlerin bilgilerinden istifade ederdi.

2.2.2. Divan-ı Hümayun

Osmanlı Devleti'nde Divan-ı Hümayun devlet işlerinden birinci derece sorumlu kurumdu. Bizzat padişahın başkanlığında devlet işlerinin görüşüldüğü bu divan-ı hümayun toplantısında birinci ve ikinci derecedeki siyasi, idari, askeri, örfi, şer'i, adli ve mali işler, şikâyet ve davalar görüşülüp karara bağlanırdı. (Halaçoğlu, 1995, s. 9) Osmanlı Devleti'nde divan Orhan Bey döneminden itibaren vardı ve divanlar her gün yapılmaktaydı ancak Fatih Sultan Mehmed'ten itibaren haftada dört güne indi ve padişah divana katılmadı. Padişah divan toplantılarını Kubbealtı'ndaki Kasr-ı Adl adı verilen kafes arkasından dinleyerek kontrol ederdi. Bundan sonra divana veziriazamlar başkanlık yapmıştı. Veziriazam, divanın bitiminden sonra bu hükümleri arz odasında padişahın tasdikine sunardı. (Ortaylı, 2008, s. 210)

Divana katılan üyelerin görevleri kısaca şöyledir:

Veziriazam ve Vezirler: Veziriazam diğer vezirlerin ve divana katılanların başıydı. Padişahın isminin yer aldığı Mühr-i Hümayun'u alarak göreve başlardı. Fatih

Kanunnamesi ile veziriazam padişahın mutlak vekili oldu ve devlet idaresinde büyük yetkilere sahipti.

Kadıaskerler: Kazasker ya da kadıasker olarak bilinirdi ve şeri davalarla ilgilenen askeri bir hakimdi. Kadı, müderris atamalarıyla da ilgilenirdi. Divan toplantılarından sonra padişahın huzuruna çıkar, arz verirdi ve tayin edileceklerle alakalı istişarede bulunurdu.

Defterdar: Padişahın malının mutlak vekili olan Defterdar günümüz maliye bakanına karşılık gelmektedir. Salı günkü divandan sonra padişahın huzuruna çıkar ve arz verirdi.

Nişancı: Divan'da görüşülecek konuları önceden inceleyip bir gündem hazırlamak, Divan'da görüşülüp karara bağlanan işleri ilgililere duyurmak, Padişah fermanlarına tuğra çekmek ve toprak ve vergi hukuk kurallarını derlemek gibi çok önemli görevleri yerine getirmekteydi. (Pamir, 2010)

Diğer üyeler: Nişancı emrinde çalışan Reisülküttablar katipler ile kalemlerin başıydı ve başlıca görevleri verilen hükümler ile kararların kaydını tutmak, fermana uygun emirler yazmak, maliye dışındaki yazışmaları yürütmekti. (Ahıshalı, 2007) Kapıcılar Kethüdası kapıcıların amiriydi ve padişahla divan arasındaki haberleşmeyi sağlardı. Çavuşların başı olan Çavuşbaşı divana gelen üyeleri karşılar uğurlardı ve divana gelen davacılara da eşlik ederdi. Yabancı davacılar için tercüman da bulunurdu.

2.2.3. Enderun

İç kısım anlamına gelen Enderun mülki ve askeri görevlilerinin yetiştirildiği bir okuldu. Sarayın Enderun halkını devşirme denilen bazı Hristiyan tebaa çocukları ile harplerde esir alınıp yetiştirilen gençler ve gönüllüler meydana getirmekteydi. Sekiz ila on yaşları arasında toplanıp önce Edirne Sarayı, Galata Sarayı, İbrahim Paşa Sarayı gibi saraylarda tahsil ettirilip Türk-İslam adet ve geleneklerine göre yetiştirilirdi. (Hallaçoğlu, 1995, s.37) Aralarında uzun boylu, gösterişli, ahlaklı ve zeki olanları Topkapı Sarayı'nın Enderun kısmına getirilirdi. Enderun Osmanlı kültür ve geleneğinin öğretildiği; edebiyat, Farsça, Arapça, Kur'an-ı Kerim, hüsnühat, hadis fıkıh, belagat, tarih, coğrafya, şiir, musiki ve spor eğitimleri (Hallaçoğlu, 1995, s.38) derslerinin verildiği yerdi. Enderun'da yetişen ve eğitim gören gençler büyük ve küçük odalardan başlayanlar başarılı oldukça bir üst odaya geçerdi. En yüksek hizmet odası ise padişahın özel hizmetlilerinin yer aldığı has odaydı.

Enderun kısmında eğitim görenler ve padişaha hizmet verenler sarayda yaşamaktaydı, dışarı ile alakaları yoktu. Yatma, kalkma, yemek ve istirahat için belli saatler belirlenmişti. (Kömür, 2010, s.70) Enderun kurumunun asıl hedefi askeri temele dayanan Osmanlı Devleti'ne yetenekli kumandan yetiştirmek ve devamlı büyüyen ülkenin farklı din, dil ve kültürlere mensup kitlelerini idare edecek sağlam yönetici kadroları temin etmekti. (İşpirli, 1995)

2.2.4. Birun

Farsça dış anlamına gelen Birun, Bab-ı Hümayun ile Babüssade arasında yer alan devlet dairelerinin bulunduğu alandı. Burada görev alanlar sarayda ikamet etmez dışarıdan gidip gelirlerdi. Birun mensuplarının en büyüğü Veziriazam'dı. Sarayla ilgili güvenlik, kapıcılık, taşımacılık, din, sağlık, vakıf ve benzeri işlere bakanlar sarayın Birun halkını oluşturmaktaydı. (Alikılıç, 2002, s. 7) Padişahın hocası, hekimbaşı, cerrahbaşı, göz hekimi, hünkâr imamı gibi ulema sınıfından olanlarla şehremini, darphane ve arpa eminleri gibi sivil vazife sahipleri Birun halkı içerisinde yer alırdı.

Birun mensupları şu şekildeydi; altı bölükten oluşan atlı Kapıkulu süvarileri, bayrak, tuğ, çadır ve otağ hizmetlerine bakan ve askeri bando görevini yerine getiren Mehter takımı, padişah saray dışına çıktığında ona gösterişli kıyafetleriyle eşlik eden Müteferrikalar, ziyafet işlerinden sorumlu Çaşnigirler, protokol ile ilgilenen Dergâh-ı mualla çavuşları ve kapıcılar, padişahın kullandığı atlarla ilgilenen Mirahur, padişahın avda kullandığı av kuşları ve köpekleri besleyen Çakırcılar. (Dinler 2023, s.23)

2.2.5. Harem

Osmanlı Devleti'nde harem diğer adıyla Darü's-saade, anlamı ise "saadet evi" demektir. Devletin de reisi konumundaki padişah hane reisi olarak ailesiyle haremde yaşardı. Padişahın haremi olarak bilinen bu bölümde şehzadeler büyür, onların eğitim ve öğretimi sağlanırdı. Padişah, dairenin işlerini güvendiği kalfalarına danışarak yürütürdü ve bu bütün işler için bu büyük kalfaları görevlendirirdi. Büyük kalfalar görevlerini yerine getirecek derecede okuryazardı ve eğitimli, bilgili, görgülü kimselerdi.

Haremde yaşayanlar günlerini yemekle, içmekle, ibadet etmek ve okumakla geçirirlerdi. Sarayın dört duvarı arasında yaşamak zorunda olan harem halkının dışarı ile alakaları çok

azdı. Haremden dışarı çıkacakları vakit binecekleri araba ya da kayık örtülerle örtülürdü, kafeslerle kapatılırdı. Harem ağaları, dışarıya çıkan harem kadınlarına eşlik ederlerdi. Ayrıca Harem ağaları, Harem kapısında sıra ile nöbet tutarlardı. Hava kararınca nöbetçi haremin kapısını belirli bir saatte kapardı. Sabahleyin de yine belli bir saatte nöbetçi harem ağası kapıyı açardı. (Uluçay, 2017, s.39)

Harem'de padişah, valide sultan, kadınlar, ikballer, sultanlar, şehzadeler, ustalar, kalfalar ve cariyeler yaşardı.

Haremağaları: Afrika'nın içlerinden kaçırılmış ve sekizle on iki yaş arasında hadım edilip esirciler tarafından saraya satılırlardı ve eskilerin idareleri altında terbiye görürlerdi. (Saz, 2010, s.79) Hareme alınan hadımlardan oluşan bir Ağalar Ocağı kurulmuştu. Belli bir yaşa kadar eğitilen hadımlar, bu süreyi doldurduktan sonra haremde bulunan şehzadeler, kadın efendiler, sultanlar ve valide sultanların hizmetine verilirler, burada bir çeşit staj görürlerdi. Bu ocaktan yetişenlere genellikle harem ağaları adı verilirdi. (Uluçay 2017, s. 208)

Ağaların en büyüğü Kızlar Ağası diğer bir adıyla Darüssade ağasıdır ve vazifesi hareme ait işlere bakmak ve diğer ağaları görevlendirmektir Babüs Saade kapısını ak hadım ağaları beklerdi, bu ağaların en önemli görevi mabeyin daireleri ile harem dairesini korumaktı. Giriş izni olanlar dışında kimsenin Babüs Saade kapısından girmelerine izin vermezlerdi. Babüs Saade kapısı, sarayın en iyi korunan kapısıydı.

Cariyeler: Hareme cariye alınması iki şekilde olabiliyordu: ya savaşlarda ve fethedilen şehirlerde esir edilen güzel ya da tam azatlı kızlar arasından seçilerek ya da devlet adamlarının cariyeleri padişaha armağan ederek. Hizmet halayığı, ticaret için alınanlar ve odalıklar olmak üzere üç tür cariye bulunurdu. Cariyeler çamaşır, kiler, sofra gibi genel hizmetlerden sorumluydu ancak en güzelleri padişahın hizmet ederdi.

Harem'de cariyeler yalnızca saray ahlakını ve hizmet etmeyi öğrenmiyordu. Kur'an dersleri alırdı, cariyeler ibadetlerini yerine getirir okuma yazma ve musiki öğrenirlerdi. Odalık alınan cariyeler eğer has odalığa yükselir ve padişahtan bir çocuğu olursa ikbal sınıfına girerlerdi.

Kalfalar: Sarayın Harem kısmında hizmet veren cariyelerin başıydı ve emrine verildiği sultanın ya da şehzadenin hizmetini görürlerdi.

Padişahtan sonra Harem'de yaşayan en önemli kimseler Valide Sultanlar, şehzadeler, sultanlar ve padişahın eşleriydi. Osmanlı hareminde en yüksek makam padişahın annesi Valide Sultan'a aitti ve padişahın dairesinden sonra en geniş daire Valide Sultan dairesiydi. Valide Sultan'ın dairesinde yemek sofası, yatak odası, hamam, kiler, matbahı vardı ve dairede kethüdalar görev alırdı. (Uluçay, 2017, s.124)

2.3. Osmanlı Saray Yapısı

Saray, Osmanlı padişahlarının ve hanesinin yaşadıkları yer olmasının yanı sıra devletin yönetim merkezi, üst düzey protokollerin gerçekleştiği; törenlerin düzenlendiği bir yerdi. Osmanlı Devleti İslamiyet temelinde kurulan bir devlet olması hasebiyle sarayda da İslamiyet izleri görülürdü. Topkapı Sarayı'nın giriş kapılarının üstlerinde bulunan ayet yazılı kitabeler, hane halkının yaşam alanı olan haremin mahremiyetine son derece önem verilmesi gibi özellikler dikkat çekerdi.

Görsel 2.2. Topkapı Sarayı

Kaynak: Atmaca, 2023.

Osmanlı Devleti'nde saray planı genellikle şu şekildedir; avlu ve bahçeler, devlet işlerinin görüldüğü daireler, padişahın haremi, köşkler, kasırlar. Osmanlı Devleti'nin temsili sarayı Topkapı Sarayı üç ana kapı ve dört avludan oluşurdu. Birinci kapı Bab-ı

Hümayun'dur, ikinci kapı Babü's selam'dır ve devlet daireleri bölümü burada başlar. Üçüncü kapı ise Babü's Saade'dir ve bu kapıdan sonra asıl saray hayatı ve padişahın özel ikametgahı harem başlar.

2.3.1. Bab-ı Hümayun

Topkapı Sarayı'nın ana giriş kapısı olan Bab-ı Hümayun kapısı Hicr suresi 45-48.ayeti kerime[7] yazılı hatlar ile bezenmişti. Bab-ı Hümayun kapısı Kapıcılar Ocağı tarafından korunurdu ve gece gündüz nöbet tutulurdu. Kapı sabah ezanı ile açılır yatsı namazından sonra kapanırdı. Bab-ı Hümayun'dan birinci avlu olan Alay Meydanı'na çıkılırdı. Alay Meydanı denmesinin sebebi sarayda düzenlenen çoğu törenin başlangıç ve bitiş noktasının bu meydan olmasından dolayıydı.

Sarayda çalışan yakınını ziyaret etmek isteyenler, her hafta salı günleri divanda işi olanlar, devletin ilgili bölümüyle olan işlerini halletmek için gelenler neden geldiklerini ve kimi göreceğini söyleyerek içeri girerlerdi. Günümüze kadar ulaşamayan Daevi Köşkü birinci avluda bulunurdu. Köşk sıkıntılarını, sorunlarını dile getirmek sebebiyle saraya gelen tebaanın müracaatta bulunduğu ve dilekçesini bıraktığı yetkili bölümdü. Birinci avluda Darphane yani eski saray atölyeleri bulunurdu. Bu eski saray atölyelerinde sarayın marangozluk, kitap ciltleme, kitapların tezhibi, deri işleri gibi ince işçilikleri yanında dış devletlere gönderilecek hediyeler de hazırlanırdı. (Ortaylı 2008, s.37) Avlunun sağ tarafında odun ambarı, her yıl belirli bir ayda bütün sarayın mekanlarını hasırla döşeyen hasırcıların ocakları ve bu ocakların hamamları, koğuşları, işlikleri, ahırları ile kompleks oluşturan yapıları bulunuyordu. (Cimilli, 2007, s.91)

[7] Hicr Suresi 45-48. Ayeti kerime: Allah'a karşı saygısızlıktan sakınanlar mutlaka cennet bahçelerinde ve pınar başlarında olacaklar. "Esenlikle, güvenle girin oraya!" (denecek). Onların gönüllerini düşmanlık duygularından temizledik; artık bir kardeşler topluluğu olarak sedirler üzerinde karşı karşıya oturacaklar. Orada hiçbir yorgunlukla karşılaşmayacaklar. Oradan çıkarılmaları da söz konusu olmayacaktır. (Karaman vd., 2005, s.263)

Görsel 2.3. Bab-ı Hümayun

Kaynak: Cambaz, 2010.

2.3.2. Babü's Selam

Orta kapı olarak da adlandırılan Babü's Selam'ın kapısı iki kuleliydi. Kapının üst kısmında kelime-i tevhid hattı yer alırdı. Babü's Selam ikinci avluya yani Divan Meydanı'na açılan kapıydı. İki kulenin alt kısımları bekleme salonu işlevini görürken yabancı ülke elçileri saraya girme izinleri gelene dek burada ağırlanırlardı. Babü's Selam kapısı ile devlet işlerinin görüldüğü binalar başlardı.

İkinci avlunun sağ tarafında Matbah-ı Amire denilen mutfaklar, aşçılar koğuşu, cami bulunurdu. Avlunun solunda padişah ve yakınlarının atlarının bulunduğu Has Ahır, haremin odun ihtiyacını karşılayan ve kimi zaman saray hizmetlerini yerine getiren Baltacılar Koğuşu bulunurdu. Divan Meydanı'nda Divan-ı Hümayun'u temsilen bir kule bulunurdu ve bu kuleye Kasr-ı Adl ya da Adalet Kulesi denirdi. Adalet Kulesi'nin alt katında Kubbealtı'nda Divan-ı Hümayun toplanırdı.

Görsel 2.4. Babü's Selam

Kaynak: Cambaz, 2010.

2.3.3. Babü's Saade

Babü's Saade, Saadet Kapısı manasına gelir ve padişahın ikametgahının başladığı yer burasıydı. Sarayın en iyi korunan kapısıydı. Girişi iki kapıdan oluşan Babü's Saade'nin iki kapısı arasındaki alanın sağ tarafında Babü's Saade Ağası'na ait daireler ile sol tarafında Akağaların daire ve koğuşları bulunmaktaydı. (Alikılıç, 2002, s.142) Babü's Saade'den girince üçüncü avluda ilk olarak ortasında büyük bir avlu ve etrafını çevreleyen koğuşlardan meydana Enderun kısmı yer alırdı. Babü's Saade'den sonra yer alan bazı mekanlar şunlardır:

Hazine Köşkü: Enderun Hazinesi ya da Fatih Köşkü olarak da bilinen Hazine Köşkü padişaha mahsus bir hazineydi. Burada bulunan mücevherat ve kıymetli eşyalar cami, çeşme ve medrese gibi imar ve hayır işlerinde kullanılırdı.

Has Oda: Hırka-i Saadet Dairesi ya da Mukaddes Emanetler Dairesi olarak da bilinen Has Oda, Enderun avlusunda padişahların kendilerine mahsus dairesidir. (Ortaylı, 2008, s.109) Has Oda'nın ilk yapılırken çalışma odası olarak düşünülmüş ve bir süre öyle kullanılmış olsa da sonraları Mukaddes Emanetler'in buraya getirilmesiyle kullanış amacı değiştirilmiş.

Arz Odası: Enderun avlusunun baş kısmında padişahın elçileri, vezirleri ve veziriazamı kabul ettiği Arz Odası bulunurdu. Padişahın divan toplantılarından sonra veziriazamla kararlaştırılan hususları müzakere ettikleri bu mekân aynı zamanda devlet büyüklerinin elçilerin, ulemanın kabul edildiği yerdi. (Ortaylı, 2008, s. 85) Odanın içerisinde padişahın tahtı ve üstünde ihtişamlı bir kubbe bulunurdu. Oda mütevazı bir yapıya sahip olsa içerisinde kullanılan eşyalar padişahın otoritesini yansıtırdı.

Görsel 2.5. Babü's Saade

Kaynak: Milli Saraylar Başkanlığı, 2023.

2.3.4. Dördüncü Avlu: Köşkler Bahçesi, Hasbahçe

Dördüncü avluda ilk zamanlar yalnızca bahçeler bulunurken sonraları bu alana köşkler inşa edilmişti. Padişahlar avlanmak, eğlenmek ve dinlenmek amacıyla Boğaz'da ve yaşanmaya elverişli yerlerde bahçeler yaptırmışlardı. Bu bahçelerde meyve ağaçları, çiçekler ve sebzeler yetiştirilirdi. (Uluçay, 2017, ss.33-34) İki türlü bahçe bulunmaktaydı: birincisi padişahlara ait olanlar Hasbahçeler olarak adlandırılırken, ikincisi kurucularının adlarıyla anılmışlardı. (Yıldız, 2014, s.550) Ayrıca saray bahçelerinde cirit, güreş, tokmak, kılıç ve mızrak oyunları, top ve humbara, tüfenk atışları gibi savaş oyunlarıyla beraber mehter fasıl yapar, geceleri Karagöz ve ortaoyunuyla meddahların fıkra ve hikayeleri, cüce ve maskaraların şakalarıyla eğlenilirdi. (İnalcık, 2010, s.292)

Dördüncü avluda bulunan önemli mekanlardan bir tanesi de Sofa-i Hümayun'dur. Padişah yaz aylarında devlet adamlarıyla genellikle burada görüşürdü. Dördüncü avlunun Lale Bahçesi kısmında ise Mecidiye Köşkü, Esvab Odası, Mustafa Paşa Köşkü ve Sofa Camii bulunurdu. Ayrıca haremin özel doktoru Hekimbaşı'nın odası da burada bulunurdu. (Ortaylı, 2008, s.125)

Görsel 2.6. Dördüncü Avlu

Kaynak: Cambaz, 2010.

2.4. Osmanlı Devleti'nde Saray Teşrifatı

Saray, selamlık ve harem olmak üzere başlıca ikiye ayrılırdı. Selamlık hükümdarın resmi ve gayri resmi kabullerini yaptığı bölümdü. Harem sultanın nikahlı ve cariyelerinin

yaşadıkları yerdi. (Taneri & Erdoğdu, 2019, s. 75) Padişahın yaşantısını sürdürdüğü ve devleti yönettiği sarayda birçok tören düzenlenirdi. Tüm bu törenlerin düzenlenmesinden sorumlu bir teşrifat teşkilatı da kurulmuştu.

Günümüz protokol manasını taşıyan teşrifat sistemi ilk olarak Fatih Sultan Mehmed emriyle kaleme alınan kanunnamesinde teşrifatın kuralları ve kaideleri belirtilmişti. Teşrifatçının saray adabını ve bütün törenleri bilmesi şarttı. Teşrifatçı, merasimleri elindeki teşrifat defterine göre idare ederdi. Yapılan her merasim muntazam olarak teşrifat defterine kaydedilirdi. (Temelkuran, 1975, s.135)

2.5. Osmanlı Devleti'nde Saray Törenleri

Törenler, bir toplumun sosyo-kültürel hayatında önemli olan olayları ve günleri anmak veya kutlamak için hazırlanan ve yapılan toplantılardır. (Alıkılıç, 2002) Törenler hem birer tarihi olay hem de dönemin ve devletin sanat ve kültür anlayışını anlamak için birer ipucudur. Diğer devletlerde de olduğu gibi, Osmanlı Devleti'nde de saray teşrifat ve törenleri devletin kültürel kimliğini yansıtmakla birlikte padişah otoritesini, devletin ihtişamını ve gücünü yansıtırdı.

Osmanlı'da teşrifat gerektiren pek çok tören bulunmaktaydı. Bu çalışmada törenleri devlet işlerine ait törenler, dini törenler ve hareme ait törenler olarak üç kategoride inleyecek ve her bir kategorinin öne çıkan törenlerine yer verilecektir.

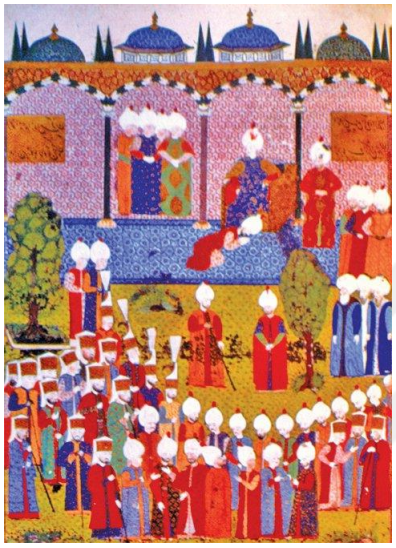
2.5.1. Devlet İşlerine Ait Törenler

2.5.1.1. Cülus Töreni, Cülus-u Hümayun

Cülus Arapça bir kelimedir ve "oturmak" manasına gelir (Ortaylı, 2008, s.71) ve Türkçe'de taç giyme, tahta çıkma manalarını karşılar. Osmanlı devrinde Cülus, padişahın vefatı ya da tahttan indirilmesi sonucunda yeni padişahın tahta çıkma töreniydi. Tören Alay Meydanı'nda yapılırdı. Osmanlı'daki en görkemli tören olmasının yanı sıra devletin yapısını ve iktidar anlayışını, padişahın otoritesini yansıtan bir törendi. Tören saati Müneccimbaşı'nın tespitiyle saat-i muhtar denilen uygun vakit olarak belirlenirdi. Törenden Teşrifatçı sorumluydu.

Tahta çıkacak şehzade öncelikle Hırka-i Saadet Dairesi'ne giderek iki rekât namaz kılar ve ardından Has Odalıların biatını kabul ettikten sonra Cülus töreni için dışarı çıkardı. (Alıkılıç, 2002, s.27) Babü's Saade önüne çıkan şehzadenin yeni padişah olduğu ilan edilirdi devlet erkanı, askeri kumandalar biatlerini sunardı. Padişah tahta oturur, biat edenler tahta yanaşır ve rütbelere göre ya padişahın eli öpülür ya da padişahın eteğini öperlerdi.

Görsel 2.7. Cülus Töreni

Kaynak: TDV İslam Ansiklopedisi, 2023.

Yeni padişahın cülusunda ilk işi kendi namına mühr-i hümayun kazdırmaktı. Padişah kendi adına bastırılan para ile devlet erkanına, ulemaya ve kapıkulu ocaklarına cülus bahşişi verirdi. (Uzunçarşılı, 1984 s.59) Divan toplanır padişah tarafından yeni divan üyesi atamaları yapılırdı. Tellallar sokaklarda duyuru yapardı, saraydan atılan toplarla yeni padişah halka duyurulur ve komşu ülkelere fermanlar gönderilirdi.

Cülus Töreni'nin ardından iki ile yedi gün arasında bir hükümdarlık göstergesi olarak Kılıç Kuşanma Töreni gerçekleştirilirdi. Sarayda bir Kılıç Alayı tertip edilir ve padişah en önde Eyüb Sultan Türbesi'ne kadar gidilirdi. Alay gün ve saati Müneccbimbaşı tarafından belirlenirdi. Padişah Eyüb Sultan Türbesi'ne geldiğinde Kılıç Kuşanma Töreni gerçekleştirilir ve padişahın siyasi, dini ve askeri yönü vurgulanırdı. Padişahın kuşandığı kılıçlar saraydaki kutsal emanetler arasından seçilirdi.

2.5.1.2. Ulufe Dağıtımı ve Elçi Kabulü

Osmanlı Devleti'nde Elçi Kabulü, yeniçerilerin maaşı olan Ulufe Dağıtımı'na denk getirilmeye özen gösterilirdi. Ulufe Dağıtımı ve Elçi Kabulü Divan Meydanı'nda yapılırdı. Divan Meydanı'nı dolduran yeniçerilere önce çorba dağıtılır, çorbadan sonra maaşları dağıtılırdı. Osmanlı'nın askeri gücü gösterilir, padişahın kudreti ve sarayın ihtişamı gözler önüne serilirdi.

Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren, münasabette olduğu bir kısım beylikler ve devletlere karşılıklı geçici elçiler göndermişti. (Halaçoğlu, 1995) Elçiye İstanbul'a kadar eşlik etmekle görevli Mihmandar ile elçi saraya gelirdi. Elçi önce Sadrazam tarafından Kubbealtı'nda karşılanırdı, padişah ile görüşme sebebini Sadrazam'a bildirirdi. Gerek görülürse padişah huzuruna çıkabilirdi. (Alıkılıç, 2002)

Osmanlı Devleti'nde elçinin karşılanması için Divan Meydanı'nın sağ ve soluna yeniçeri ve sipahiler dizilirdi. Meydana değerli kumaşlar asılırdı. Sadrazam tarafından karşılanan elçiler Müslüman ya da yabancı devlet elçisi oluşuna göre farklı teşrifatlarda karşılanır ve misafir edilirdi. Elçi için Sadrazam sofrasında ziyafet düzenlenirdi ve ziyafet sonrası Ulufe Dağıtımı izlenirdi. Ardından Padişah ile görüşme izni alan elçi Arz Odası'na alınırdı. Yabancı devlet elçisinin getirdiği itimadname, name gibi belgeler tercüme ettirilerek huzura arz olunurdu. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, 2023) Kabul sonrası padişahın "izin" demesiyle elçi huzurdan çekilirdi.

Görsel 2.8. Ulufe Dağıtımı ve Elçi Kabulü

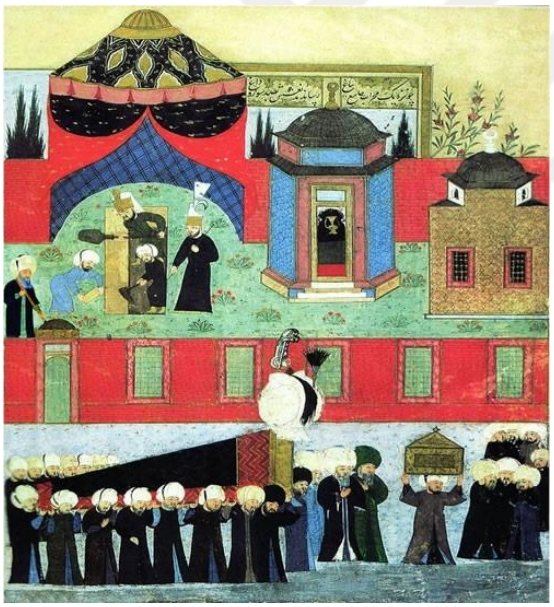
Kaynak: Pera Müzesi, 2023.

2.5.2. Dini Törenler

2.5.2.1. Cenaze Töreni

Osmanlı'nın ilk dönemlerinde cenaze törenleri padişahın seferde veya saray dışında vefat etmesi gibi nedenlerle tam olarak gerçekleştirilememiştir. (Şen, 2019, s. 147) Topkapı Sarayı padişahın daimî ikametgahı olduktan sonra cenaze töreni teşrifat kaidelerine uygun şekilde yapılmaya başlanmıştı. Padişahın vefatı camilerden okunan salalar ile halka duyurulur, eyaletlere ve komşu ülkelere ferman ile haber gönderilirdi. Padişahın vefatı ilan edildikten sonra tahtın varisi şehzade için Tahta Çıkma Töreni yapılırdı ve tören sonrası ölen padişahın naaşı Hırka-i Saadet'e taşınır orada yıkanma ve kefenlenme işlemleri yapılırdı. Hırka-i Saadet Dairesi'nin önündeki mermere tabut içindeki naaşı konurdu.

Görsel 2.9. Cenaze Töreni

Kaynak: Osmanlı Minyatür Müzesi, 2023.

Hırka-i Saadet önünde kısa bir duaya iştirakten sonra tabut Babü's Saade önündeki musallaya getirilir ve Şeyhülislam tarafından cenaze namazı kılınırdı. Tabut üzerine Kâbe örtüsü ve siyah bir sarık konurdu. Cenazeye katılan herkes matem elbiseleriyle ata biner ve alay ile belirlenen mezar yerine gidilirdi. Matem alametleri kıyafetlerde özel bir biçim olmayıp renklerle ifade edilmişti. (Tarım Ertuğ, 1995, s.130) Genellikle koyu ve siyah

renkler ağırlıklı olarak kullanılırdı. Şemle adı verilen siyah sarık da matem kıyafetlerinden biriydi.

2.5.2.2. Cuma Selamlığı

Cuma Selamlığı Osmanlı sultanlarının, binlerce defa her cuma düzenli olarak ifa ettikleri dini, siyasi ve resmi özellikleri olan bir devlet ve saltanat şiarıdır. (İpşirli, 2016, s.396) Padişah cuma günleri cuma namazını kılmak üzere İstanbul'daki halka açık bir camiye giderdi. Özellikle Sultanahmet, Eyüpsultan, Beyazıt, Süleymaniye ve Ayasofya'da cuma namazı kılınırdı. Saraydan devlet erkanının resmi kıyafetleriyle katıldığı Cuma Alayı merasimi ile çıkar ve alay ile namazın kılınacağı camiye giderdi. Yol boyunca padişaha halkın şikâyet ve talep dilekçeleri verilirdi. Padişah, tebaasını aracısız bir şekilde bizzat dinlerdi padişah halk ile kaynaşırdı.

2.5.2.3. Surre-i Hümayun

Surre-i Hümayun her sene Hac mevsiminden önce Mekke ve Medine halkının ihtiyaçlarını karşılamak için gönderilen para ve hediyelerden oluşmaktaydı. (Akgündüz, 2005) Devlet erkanının katılımıyla Surre-i Hümayun Kubbealtı'nda düzenlenirdi. Mekke Şerifi'ne gönderilecek mektup, surre torbaları ve hediyeler Surre Emini'ne teslim edilirdi. Bu sırada hafızlar Kur'an-ı Kerim okurdu. Ardından padişahın hediyeleri ve namesinden oluşan mahmil-i şerifi taşıyan deve başta, Surre torbalarının yüklendiği diğer deve ve katırlar arkada olmak üzere sarayın orta kapısı olan Bab-ı Hümayun'ndan çıkılır (Akgündüz, 2005) ve Mekke-i Mükerreme'ye yolculuk başlardı.

Surre-i Hümayun'un önemi büyüktü. Mekke ve Medine'deki Müslüman kardeşlere her sene yardım gönderilirdi. Kutsak topraklarda aç ve susuz kimsenin kalmamasına önem verilirdi.

2.5.2.4. Bayram Tebriki ve Bayram Alayı

Osmanlı sarayında cülus tebrikinden sonra en ehemmiyetli merasim Ramazan ve Kurban bayramlarında yapılan tebrikler idi. (Uzunçarşılı, 1984, s.201) Bayram gününden bir öncesi arife gününde, divan üyeleri sarayın ikinci avlusunda arife merasimi yapardı. Arife günü ikindi namazına müteakip padişah Babü's Saade'ye gelir ve tahta otururdu. Tahtın

sağ, sol ve arkasına protokole uygun şekilde devlet erkanı yerini alırdı. Padişah sarayda yaşayanların bayram tebriklerini Arife Divanı'nda kabul ederdi. Tebrik merasimi sırasında mehter çalınır ve top atışı gerçekleştirilirdi.

Bayram günü tebrik merasimi sabah namazı ile bayram namazı arasında (Alıkılıç, 2002, s.100) yapılırdı. Divan üyeleri, devlet erkanı, ilmiye sınıfı protokol sırasıyla bayram tebrikini sunarlardı. Bayram tebriki bittikten sonra padişah Has Oda'ya geçerek elbisesini değiştirir ve bayram namazını belirlediği camide kılmak üzere Babü's Selam'dan çıkar, bir alay ile camiye giderdi. Hünkâr mahfilinde bayram namazını kıldıktan sonra yine alay ile saraya dönerdi. Alaya katılan herkes en görkemli kıyafetleri giyerdi. Halk için şölen tadında bir atmosfer oluşurdu. Bazı padişahlar bayram münasebetiyle sarayda halka açık şenlikler düzenletirdi. Çeşitli geleneksel oyunların oynandığı, macunların, şerbetlerin ikram edildiği, ziyafetlerin düzenlendiği bu törenlerde sportif oyunlar oynanır, mehter takımı gösteri düzenlerdi.

2.5.3. Hareme Ait Törenler

2.5.3.1. Viladet-i Hümayun

Hanedan ailesinde doğumlar Viladet-i Hümayun ile kutlanırdı. "Doğum, dünyaya gelme" manasına gelen Viladet töreni ile bizzat padişahların anneleri alakadar olurdu. Tören için gerekli olan eşyalar, bebeğin ihtiyaçları, mücevherat Valide Sultan'ın emriyle temin edilirdi. Doğum için haremdeki büyük odalardan birisi ayarlanır, ebe ve daye (sütnine) belirlenirdi. Doğum odası kaliteli kumaşlardan yapılma yatak takımı, değerli taşlarla süslü yastık yüzü gibi değerli eşyalarla süslenirdi. Odadaki en süslü yer doğacak bebeğin beşiği olurdu. İnciler ve sırma işlemelerle süslenerek hazırlanan beşik, doğumun yedinci günü hareme teslim olunurdu (Çelebi, 2023, s.228) ve Valide Beşik Alayı gerçekleştirilirdi.

Doğum gerçekleştiğinde ilk olarak kız ya da erkek evlat olduğu Sadrazam'a haber verilirdi. Doğan erkek çocuklara şehzade, kızlara sultan denirdi. Eğer doğan bebek erkek ise deniz kıyısından yedi top, eğer kız ise üç top atış yapılırdı. Enderun'da sultan için üç, şehzade için beş kurban kesilirdi. (Uluçay, 2017, s.142) Ardından devlet erkanı padişaha tebriklerini sunmak üzere padişahın huzuruna çıkarlar, hediyeler sunarlardı.

2.5.3.2. Sur-ı Hümayun

Sur-ı Hümayun saray düğünlerini kapsarken şehzadelerin sünnet düğününü, sultan ve padişahın kız kardeşlerinin evlilik düğünlerini ifade ederdi. Osmanlı Devleti'nde evlenme, sünnet töreni olmasının yanı sıra içte ve dışta devletin prestiji olarak görülen ve adeta bir gövde gösterisi şeklinde gerçekleştirilen Sur-ı Hümayunlar, başından sonuna değin kusursuz bir şekilde planlanırdı (Sunay, 2017, s.328) ve törenden Sur Emini sorumluydu.

Yapılacak olan Sur-ı Hümayun Müneccim Başı'nın belirlediği saat-i muhtara göre yapılırdı. Düğün günü padişah ve divan üyeleri protokole uygun oturur davetlilerin ve elçilerin tebriklerini kabul eder hediyeleşmeler gerçekleşirdi. Şehzade için yapılan sünnet töreni Sur-ı Hıtan ve evlenme töreni Sur-ı Arus gününde Nahıl Alayı ve Şeker Alayı gerçekleştirilirdi. Nahıl, çeşitli süslemelerle, kaliteli kumaşlarla, sırmalı işlemelerle bezenmiş bir tür kutlama ağacıydı ve Nahıl Alayı'nın en önünde götürülürdü. Şeker Alayı ile şekerden yapılmış ve bazen anıtsal boyutlara erişen eşya, bitki, hayvan ve hatta insan figürleri At Meydanı'na getirilirdi. Şekerden heykeller At Meydanı'nda dolaştıktan sora halka dağıtılırdı. (Özlü, 2011, s.176) Sünnet ve evlilik törenlerinde günlerce ziyafetler verilirdi.

Görsel 2.10. Sur-ı Hümayun

Kaynak: Kültür İstanbul, 2023.

Halkın da katılım gösterdiği sünnet ve evlilik törenlerinin yapılacağı alanda çeşitli eğlenceler düzenlenir, boğazda kandiller yakılırdı. Düğün törenlerinde cihaz ve arus

alaylarının geçişi, cihaz ziyareti ve damadın ayrıca verdiği Velime Ziyafeti de teşrifatta yer alırdı. (Alıkılıç, 2002, s.192)

2.6. Osmanlı Saray Sanatı

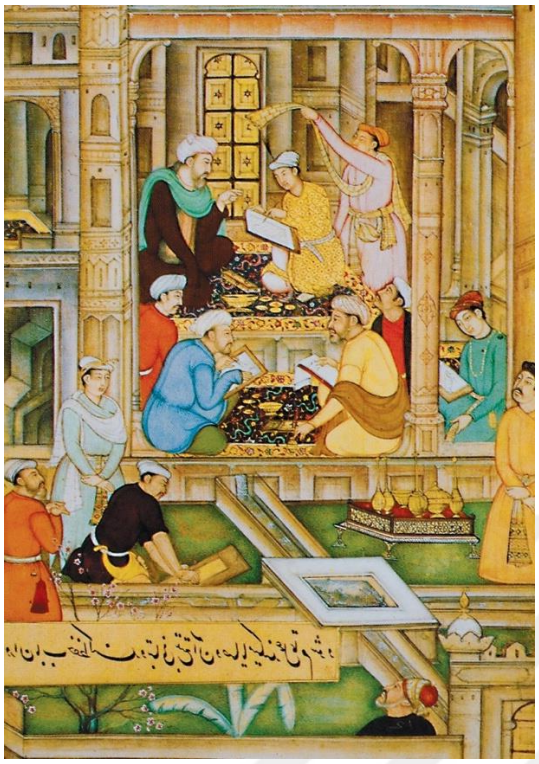
İslam temelinde kurulan ve yönetilen Osmanlı Devleti sanatı da şüphesiz bir İslam sanatıydı. Osmanlı Devleti, Orta Asya Türk Devletlerinden gelen altyapısı, kendisinden önce Anadolu'da yerleşik toplulukların devrettikleri kültür miraslarını ve üç kıtaya yayılmış sınırlarını çevreleyen (Kalyoncu, 2015) topraklardaki kültürleri harmanlayarak kendine özgü bir sanat ortaya çıkardı. Bütün büyük devlet ve imparatorluklarda sultanların, devletin ileri gelenlerin himayesinde toplanan sanatkârlar kurumsallaşarak ve o devletin gelenek-göreneklerine göre bir ekol oluşturarak sanatlarını yapmaktaydılar. (Çokay, 2003, s.147) Devletin sanat faaliyetlerini yürüten kurum Ehl-i Hıref'ti. Bu kurumda devletten maaş alarak padişah ve saray eşrafı gibi devletin önemli şahsiyetleri için eserler üretilmişti. (Yaman, 2008) Sanat ve zanaat ile uğraşan Ehl-i Hıref teşkilatı bünyesinde çalışan birimler mevcuttu. Sanat dalı olarak; mimari, edebiyat, minyatür, tezhip, hat gibi. Zanaat dalı olarak; halı, cilt, ahşap gibi.

Osmanlı'da minyatür ve seramik sanatında insan sureti kullanılsa da İslam'ın etkisiyle genel sanat alanlarında insan sureti kullanılmayıp İslamiyet'in kurallarına uyarak daha çok hayvan, çiçek ve çizgiler kullanılırdı.

2.6.1. Nakkaşhane

Süslemek, boyamak ve işlemek manalarını taşıyan nakş kökünden türeyen Nakkaşhane'de ressamlar, minyatür sanatçısı musavvirler, portre çizen şebihnüvisler, siyahkalemler, tezhip sanatçısı müzehhibler, boyaları hazırlayan renkzenler, duvar ve tavan nakışçıları gibi sanatçılar yer alırdı. Nakkaşlar kitapların bezenmesi, resimlenmesi, cetvellerin çekilmesi, boyaların hazırlanması, minyatür eklenmesi gibi sanatları kullanarak yazma eserleri hazırladılar. Mimari süslemelerin tasarlanması ve bezenmesi ile de ilgilendiler.

Görsel 2.11. Nakkaşhane

Kaynak: TDV İslam Ansiklopedisi, 2023.

Nakkaşhane'de en önemli sanatlardan biri olan minyatür ilk olarak kitap süslemek için ortaya çıkan bir resim türüyken tarihi olayları betimleyen, dönemin yaşam tarzını, örflerini, adetlerini, geleneklerini, göreneklerini aktaran önemli bir belge (Özaltın & Ölmez, 2011) haline gelmişti. Çeşitli törenlerin betimlendiği minyatür sanatında insan, hayvan, bitki figürleri kullanılırken betimlenen törene dair detaylar minyatürde yer alırdı. Genellikle bir meydanda düzenlenen tören minyatüründe, meydanda yer alan esnafın kullandığı malzemeye kadar detaylar yer alırdı. Padişahın yer aldığı minyatürlerde padişahın kaftanı, tahtı, sarığı; rengi, deseni ayrıntılı olarak betimlenirdi. Osmanlı'da minyatür sanatının en büyük temsilcileri; Mustafa Çelebi, Levni, Süleyman Çelebi ve Matrakçı Nasuh'tur.

2.6.2. Hat Sanatı

Hat; Arap harflerinden doğarak İslam medeniyetinde müstakil ve olağanüstü bir mevki kazanan güzel yazı sanatıdır. (Bektaşoğlu, 1999) Hat sanatı el yazması kitaplarda, Kur'an-ı Kerim'lerde, cam ve çerçeveye konarak hazırlanan levhalarda, hilyelerde,

kitabeler, fermanlarda kullanılır cami ve duvar süslemelerinde yer alırdı. Aklam-ı Sitte denilen altı yazı tarzı bulunurdu: Tevki, rika, muhakkak, reyhani, sülüs ve nesih. (Çetin, 1989)

Hat sanatı, kendi başına bir mektep formuyla Osmanlı sanatında yerini almıştı. Hat mektepleri kurulup öğrenciler yetiştirildi. Fatih Sultan Mehmed devrinden itibaren geliştiği görülen hat sanatı Osmanlı kültürü ile yeni bir forma kavuşmuş İslam medeniyetleri arasında da dikkat çeken bir 'Osmanlı Hat Sanatı' ekolü ortaya çıkmıştı. (Derman, 2015, s.322) Saray içinde hat sanatı icra eden hattatlar Nakkaşhane'ye mensubuydular. Burada kendilerine verilen görevleri yerine getirirlerdi. Kitabe ve levhaları yazardı, resmi yazışmalar için de hat kullanılırdı. Hat sanatının temsilcileri; Hafız Osman, İsmail Zühdi, Mehmet Şevki Efendi, Ali Alparslan, Neyzen Emin, Hulusi Yazgan gibi. (Memiş, 2018, s.54)

Görsel 2.12. Hat

Kaynak: TDV İslam Ansiklopedisi, 2023.

2.7. Osmanlı Saray Mimarisi ve Kullanılan Motifler

İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı saray mimarisi, gelişmiş ve geniş topraklara sahip devletin çeşitli kültürlerle kurduğu etkileşim sonrası kendi özgün mimari anlayışına ulaşmıştı. Fetih sonrası Fatih Sultan Mehmed tarafından inşa emri verilen Topkapı Sarayı, Osmanlı mimarisinin temsili eseri olması hasebiyle Osmanlı'nın gücünü, zenginliğini yansıtır ve İslam'ın izlerini taşırdı. İnsan suretlerinin neredeyse hiç kullanılmadığı mimaride hat, geometrik şekiller ve nebati motifler kullanılırdı.

Osmanlı mimarisinde bezeme sanatı, alçı süsleme sanatı dikkat çekerdi. En fazla tercih edilen süsleme, kütle ve hacimden çok nebati motifler olurdu. Bulut motifi, pek çok bitkinin yaprağı, gonca, gül (Çiçek, 2021, s.898), sümbül, karanfil, lale, nar, elma, lotusa sıklıkla rastlanırdı. Ahşap süsleme sanatı ile ahşap kapılar, pencerelerde kullanılırdı ve ahşap boyama uygulanırdı. (Gök & Durak, 2022, ss.152-154) Kapı girişlerinin üstlerinde, salonların duvarlarında, çeşmelerde hat sanatı ile yazılmış ayet ve hadisler yer alırdı. Taş oyma ve taş kabartma teknikleri ile de süslemeler yapılırdı. Ayrıca odalar parlak renklerle boyanmış çinilerle süslenirdi. Mimaride kemer, kubbe fazlasıyla kullanılırdı ve kemerli revaklarla avlular çevrelenirdi. Padişahın odasında yerden ısıtma sistemi bulunurdu. Arz Odası kuzey revak tavanında bir ejder ile Anka Kuşunun savaşı nakşedilmişti. Padişahın odasına nakşedilmiş ve Kanuni Sultan Süleyman devrinde yapıldığı düşünülen Anka ve Ejder hayali hayvan resminin Doğu'nun ve Batı'nın hâkimi sultanlara işaret ettiği söylenebilir. (Doğanay, 2021, s. 14)

2.8. Osmanlı Saray Kıyafetleri

Osmanlı giyim kuşamında temel belirleyici İslami esaslar olmakla birlikte sosyal gruplar arasındaki farklılığı vurgulama adına Divan-ı hümayun üyeleri, saray erkanı ve resmi görevlilerin giyimleri farklıydı. (İpşirli Argıt, 2015, s.230) Osmanlı saray halkı ve tebaa rütbe, statü, meslek ve dine göre farklı kıyafetler giyerdi ve bu kanunnamede yer alırdı. Başka millete ait kıyafet giymeleri yasaktı. (Özcan, 2009, s.4) Kıyafette kullanılan kumaş ve süslemeler statü farkını ortaya koyardı. Padişah ve şehzadeler ince ipek, seraser ve kadife kullanırken vezir ve ondan sonra gelenler atlas, engilyon gibi kumaşlar kullanırdı.

Osmanlı erkeği günlük yaşamlarında altta şalvar, üstte gömlek veya iç entarisi, üzerine kısa kaftan veya uzun kaftan giyerdi. Bellerinin etrafına kuşak dolarlardı. (Koca, 2009, s.64) Soğuk günlerde kürk giyilir başlık da takılırdı. Başlık, kişinin sosyal, ekonomik, kültürel, mesleki ve dini statüsünü gösteren bir dış unsurdu ve Osmanlı'da kavuk denirdi. (İpşirli Argıt, 2015, s.232) Osmanlı'da kadınlar sokak kıyafeti olarak ferace, yaşmak ve peçeyi kullanırlardı. (Ocakoğlu, 2018, s.1540) Günlük yaşamda saray kadınları iç kıyafet olarak şalvar, gömlek, entari, kaftan ve soğuk havalarda kürk giyerlerdi. Başlarına ise mücevher ve işlemelerle süslü, başlık kullanır ince işlemeli başörtüsü takarlardı. Osmanlı'da gümüş ve altın veya alaşımlı gümüş tel kullanılarak desen yapılırdı. Motif olarak; badem şekil, geometrik şekiller, lotus, palmet, lale, stilize çiçekler, tavus kuşu,

madalyon, kozalak, nar gibi motifler kullanılırdı. Ayrıca padişahın kıyafetlerinde kudret ve kuvvet simgeleyen Uzakdoğu kökenli kaplan postu ve pars beneği kullanıp Çin bulutu motifi işlenirdi. (Yardımcı, 2016)

Osmanlı'da törenlerin önemine binaen padişahlar tarafından giyilen ya da kullanılan kumaşların sembolik önemi vardı. Cülus tasvirlerinde padişah koyu mavi ve lacivert yas kıyafetleri tercih ederdi. (İpşirli Argıt, 2015, s.234) Padişah sefere çıktığında da padişahın hükümdarlık alameti olan sarı edük (bir çeşit çizme), kırmızı kemer ve kaftan giyerdi, kırmızı atlastan elbise de giyerdi. (Genç, 1997, s.1079) Sarı, kırmızı ve yeşil renkler, köklerini en eski Türk inanışlarından alarak, asırlar boyu Türklerin dini ve manevi önem verilen, devleti yönetenleri ve hakimiyeti temsil eden renkler olarak kabul görürdü. (Genç, 1997, s.1110) Beyaz rengi adalet, güçlülük gibi manalar taşımaktaydı. Ayrıca Türk tarihinin muhtelif devrelerinde renklerin yönleri ifade etmek için de kullanıldığı belirtilmektedir:

> *Dört yönün her birisi ayrı renk ile şekillenmiştir. Bunlardan kara=kuzey, kızıl=güney, gök=doğu, ak=batı olarak kullanılır. Mesela Türkler, Anadolu'nun kuzeyindeki denize Kara-Deniz, batısındakine Ak-Deniz, güneyindekine Kızıl-Deniz adını vermiş, fakat doğuda bu isimle adlandırılacak deniz bulunmadığı için büyükçe bir gölün adını da Gökçe-Göl olarak tanımlamışlardır. Aynı şekilde, Osmanlı tarihinde Boğdan'ın kuzeyi ifade edilmek istendiği zaman Kara-Boğdan şeklinde söylenmiştir. Bu dört renkle birlikte kullanılan bir beşinci renk vardır ki, o da sarıdır. Sarı renk yön değil, bu dört rengin ortasında yer alan merkezi karşılamak için kullanılmıştır. Devlet yapısı bakımından değerlendirilecek olursa, sarı renk merkez hâkimiyetini ve kudreti ifade etmektedir. (Kafalı, 2002, s.39)*

Kuzeyi siyah, güneyi kırmızı, doğuyu mavi, batıyı beyaz rengiyle ifade eden Türklerde dört yönün ortası ise sarı olarak kabul gördü. Boğdan'ın kuzeyini Kara-Boğdan olarak isimlendiren Osmanlı'da eski Türk gelenek izlerinin devam ettiğini söylemek mümkündür. Aynı zamanda sarı merkeziyetin, hakimiyetin ve kudretin anlamlarını taşırken padişahlar sarı rengini hükümdarlık alameti olarak kullanmışlardı.

Görsel 2.13. Güneş desenli kısa kollu kaftan

Kaynak: Topkapı Sarayı Müzesi 2023.

2.9. Osmanlı Musikisi

Osmanlu musikisi, Osmanlı saray veya halk müzisyenlerinin askeri, dini, klasik ve folklorik türlerde ürettiği ve toplumun her kesiminde kullanılmış bir sanattı. (Kuloğlu & Gülmemed, 2009) Sarayda musikişinaslar maaş alır ve özel gün ve gecelerde, musiki meclislerinde sanatlarını icra ederlerdi. Topkapı Sarayı'nda ney, ud, tanbur, kanun, kemençe, kopuz, tef, zurna, zil, bağlama, davul, kös, saz gibi müzik aletleri bulunurdu. (Uzunçarşılı, 1977)

Askeri müzik Mehter Takımı tarafından resmî törenlerde, şenlik ve şölenlerde icra edilirdi. Ayrıca Türk tarihinde bir savaş taktiği olarak da kullanılır ve savaşlarda da çalınırdı. Mehter her gün ikindiüstü padişahın bulunduğu yerde ya çadırının önünde ya da sarayda her zamanki yerinde çalardı. (Pekin, 2023) Saray içinde Enderun Musiki Mektebi bulunurdu ve musikişinaslar yetiştirilirdi. Dini müzik olarak Meşkhaneler bulunurdu. İslam kültürüyle birleştirilen Osmanlı musikisi kendine has bir dini müzik ortaya çıkmıştı. Osmanlı musikisi temsilcilerinden biri ünü Türkiye topraklarını açmış Itri'dir. Padişahlardan Sultan 2. Mahmud'un kendisi bir musikişinastı, 2. Murad, 2. Bayezid Han, 4. Murad, 3. Selim, Sultan Abdülaziz de bestekarlık ve musiki ile ilgenirdi. Bestekar Zaharya, Tanburi Emini Ağa, Kantemiroğlu, Hafız Post, Çömlekçizade Recep Çelebi gibi isimler musikide tanınırdı.

2.10. Osmanlı Saray Mutfağı

Osmanlı saray mutfağı Orta Asya'dan göç eden Türklerin, Anadolu ve Trakya'nın, Ortadoğu ve Balkanların, Kafkasların yemek kültürünün harmanlandığı mutfaktı. Matbah-i Amire Osmanlı saray mutfağına verilen isimdi ve sarayda ikinci avluda bulunuyordu. Yalnız yemek pişirilen bir yer değil teşkilatlanmaya sahip bir kurum ve okuldu. Matbah-ı Amire'nin en önemli kısmı padişah için yemek pişirilen Has Mutfaktı. Devletin farklı bölgelerinden getirilen en kaliteli ürünlerle (Samancı, 2008) padişah için yemek pişirilirdi. Padişah yemeğini Has Oda'da yer sofrasında yerdi. Sofranın altına ve üstüne altın sırmalı ipek kumaşlar serilirdi. Padişahın yemeğini Zevvakin diğer adıyla Çaşnigirbaşı getirir ve tadımcı çaşnigir zehirlenme ihtimaline karşın yemeği önceden tadardı.

Saray'da padişah ve saray halkı iki öğün yemek yerdi: Sabah kahvaltısı ve akşam yemeği. Fatih Sultan Mehmed'in Eyüb sultan vakfiyesinde yemeklerin sabah ve akşam olmak üzere günde iki defa pişirileceği ve iki öğün yemek verileceği, dini ve müstesna günlerde yemeklerin latif ve nefis olması yazılıdır. (Ünver, 1952, s.79) Bir ziyafet ya da şölen olduğunda ise devletin kudretini gözler önüne sermek amacıyla gösterişli sofralar kurulur, mutfaklardan çeşit çeşit yemekler çıkarılırdı.

Padişah sabahları çok daha doyurucu, besin değeri yüksek ve güç verici yemeklerden oluşmaktaydı. Sabah yemeği sabah namazından öğlen on iki arasında yenirdi. Ramazan ayında sabah yemeği sahur vaktinde verilirdi. Sabah sofrasında genellikle yumurtalı lapa, Bide lapası, çorba bulunurken etli yemek, pilav, yahni, börek, katmer ve hamur işi de servis edilirdi. Akşam yemeği ikindi namazını müteakip yenir Ramazan ayında ise iftar saatinde yenirdi. Akşam yemeklerinde çorba, yahni, kebap, pilav, sebze yemekleri ve tatlılar bulunurdu. Yemeklerin hemen hemen hepsinde et suyu ya da tavuk suyu olurdu. Çoğunlukla et olarak tavuk eti, deniz ürünleri, kırmızı et, koyun eti, kuzu eti, tavşan eti, işkembe kullanılır; kuru bakliyat olarak nohut, bulgur, pirinç kullanılırdı. Sirke, salça, kuruyemiş, bal, meyve, nane, tarçın, pulbiber ve kurubiber de yemeklerde kullanılırdı.

Yemek olarak; Zerde çorbası, tutmaç çorbası, buğday aşı çorbası; Uskumru yahnisi, tatlılı et yahnisi, tavuk yahnisi, curcaniye, içliköfte, kadınbudu köfte, ciğer tavası; Bulgur pilavı, luhum pilavı, acem pilavı, lüfer pilavı, Özbek pilavı; kapuska, yumurta mücveri,

şalgam dolması, soğan dolması; baklava, aşure, güllaç, saray lokması, zerde tatlısı, kadayıf vb. Helvahanede özel olarak çeşit çeşit helva ve macunlar yapılırdı ve macunlar çoğunlukla ilaç olarak kullanılırdı. Hoşaf, limon suyu, şerbet, boza ve kahve içilirdi. Ekmek yemeklerin vazgeçilmeziydi.

Osmanlı saray mutfağında şenlikler, şölenler ya da törenler söz konusu olduğunda sofralar daha gösterişli hazırlanırdı. Törenler protokol içi ve halk için diye ikiye ayrılırdı. Bu şenlikler Osmanlı Devleti'nin güç, iktidar ve zenginliğini sergilerdi. Sofralar At Meydanı'nda kurulur ve herkese yemeği dağıtılırdı. Devlet erkanının da yer aldığı şenliklerde herkes rütbesi ve idari konumuna göre belirli bir masada otururdu. Genelde şenliklerde yirmi ila yüz çeşit arası yemek olurdu. Tavuk, piliç, koyun, yahni, paça, kebaplar, dolmalar masada yer alırken çeşitli börekler, çorbalar, tavuklu pilav, aşure, baklava, çeşit çeşit şerbetler de bulunurdu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

JOSEON HANEDANLIĞI ve OSMANLI DEVLETİ SARAY KÜLTÜRÜNÜN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 3.1. Joseon ve Osmanlı Saray Kültürü'nün Kısaca Karşılaştırılması

	JOSEON HANEDANLIĞI	**OSMANLI DEVLETİ**
SARAY	Gyıonğbok Sarayı	Topkapı Sarayı
DİN	Devlet dini yok.	İslamiyet
YÖNETİM ANLAYIŞI	Neo Konfüçyüsçülük ve Gök Tanrı soyu (천무지보)	İslam ve Türk Töresi
YÖNETİCİ	Kral	Padişah
DİVAN TEŞKİLATI	Iyconğbu Teşkilatı bünyesinde Altı Bakanlık, Samsa, Iygum Dairesi, Çunçu Dairesi, Hansonğbu.	Divan-ı Hümayun bünyesinde Veziriazam, Vezirler, Kadıasker, Defterdar, Nişancı, Reisülküttab.
SARAY KAPILARI	Giriş kapısı Gvanğhva Kapısı Doğu kapısı Gıonçun Kapısı Batı kapısı Yıonğçu Kapısı Kuzey kapısı Şinmu Kapısı	Bab-ı Hümayun Babü's Selam Babü's Saade
SARAY YAPISI	Dış Avlu (vecıon), İç Avlu (necon), Veliaht Köşkü (Donğ Sarayı) ve Hasbahçe (Huvon)	Alay Meydanı, Divan Meydanı, Harem ve Hasbahçe (Köşkler Bahçesi)
VARİS/VELİAHTIN YAŞADIĞI YER	Gyıonğbok Sarayı içerisindeki Veliaht Köşkü (Donğ Sarayı)	Sancağa gönderildiği şehir
HAREM'DE CARİYE VE HADIM TEŞKİLATI	Mevcut.	Mevcut.
DEVLET GÖREVLİLERİNİN ÇALIŞTIĞI YER	Gvolnegaksa	Divan Meydanı, Birun
TEŞRİFAT	Beş Temel Tören (Orye) ile teşrifat sistemleştirildi.	Fatih Kanunnamesi ile teşrifat sistemleştirildi.
SARAY TÖRENLERİ	Atalara Ait Törenler (Gillye) Hareme Ait Törenler (Garye Askeri Törenler (Gullye) Elçi Kabulü (Billye)	Devlet İşlerine Ait Törenler Dini Törenler Hareme Ait Törenler
SARAY SANATI	Resim Sanatı Kaligrafi (Soye)	Resim ve minyatür içinde bulunduğu Nakkaşhane

	Minyatür (Iyge Bançado)	Hat Sanatı (Kaligrafi)
SARAY MİMARİSİ	Punğsu (Feng Shui) ilkesi Yin yang ve Beş Element prensibi Dançonğ süsleme sanatı Heykel, ahşap boyama, ahşap süsleme, taş kabartma teknikleri.	Ahşap süsleme, ahşap boyama, taş oyma, taş kabartma teknikleri.
SARAY KIYAFETLERİ	Kıyafet statü belirtirdi. Hanbok (Kore geleneksel kıyafeti) Beş Element prensibine uygun renk kullanımı mevcuttu. Merkezi ifade eden sarı renk kralı simgelerdi. Sarı, kırmızı, mavi ve beyaz hükümdar renkleriydi. Kral kıyafetleri; Myon kıyafeti, Co kıyafeti ve Sanğ kıyafeti.	Kıyafet statü belirtirdi. Padişah kaftan giyerdi. Padişahlık alameti olarak sarı ve kırmızı renk ağırlıklı kullanılırdı. Renkler yönleri ifade etmek için de kullanılırdı ve merkezi ifade eden sarı renk padişahlık alametiydi.
SARAY MUSİKİSİ	Gugak (ulusal musiki) Üç Temeş Ulusal Musiki (A Müziği, Hörye Şarkıları, Cerye Şarkıları) Askeri Şarkılar Askeri Bando; Çügo-su ve Seak-su.	Askeri, dini, klasik ve folklorik musiki. Enderun Musiki Mektebi, Meşkhaneler. Askeri Bando; Mehter Takımı
SARAY MUTFAĞI	Seher Yemeği (Cari Coban) Sabah ve Akşam Yemekleri (Surasanğ) Öğlen Yemeği (Nadgodsanğ) Gece Atıştırmalığı (Yaçam) olmak üzere günde beş kere.	Sabah ve akşam olmak üzere günde iki kere.

3.1. Joseon Hanedanlığı ve Osmanlı Devleti

Joseon Hanedanlığı (1392-1897) ve Osmanlı Devleti (1299-1922) aynı yüzyıllarda tarih sahnesinde yer alan iki devletti. Joseon Hanedanlığı kurulduğunda kendinden önceki hanedanlıkların etkin düşünce sistemi Budizm'i reddederek Neo-Konfüçyüsçü düşünce sistemini kabul etmişti. Osmanlı Devleti ise İslam'ı kabul eden atalarının izinden yürüyerek İslamiyet temelinde bir devlet yönetmekteydi. Konfüçyüsçülük bir düşünce ekolü ve ekolün kurucusu bir düşünür iken İslamiyet ilahi bir dindir ve tebliğ edeni bir peygamberdi. İkisi arasındaki mukayese dinler arası mukayeseden ziyade içlerinde barındırdıkları doğru insan olma ve kendini yetiştirme yollarının karşılaştırılması ve yönetim anlayışına etkileri üzerinden yapılabilir. İslamiyet'te düşünce ve öneriden ziyade

inanmış olanlar için bunlar birer emir ve yasaktır. Neo-Konfüçyüsçü düşünce sistemi ise Konfüçyüsçülük'ün klasik eserlerinin düşünürler tarafından yeniden yorumlanması neticesinde ortaya çıkmıştı. Temelde Konfüçyüs'ün ilke ve prensipleri kabul edilirken dönemin şartları gereği daha kozmolojik ve metafizik yorumlamalar yapılmıştı.

Öncelikle iki devletin saray içerisindeki düzenini ve ilişkilerini ortaya çıkaran düşüncelerinin temeline bakacak olursak: Konfüçyüs'e göre insanlar ve özellikle yöneticiler üst insan olmalıydı. Neo Konfüçyüsçülük'ün de nihai maksadı insanları üst insana ulaşmayı öğretmekti. İslam'da da insanlar ve özellikle yöneticiler "kul" olmalıydı. Allah'a kul olmak demek İslamiyet'in emrettiği üzere doğru bir insan olmaktı. Üst insan ve kul arasındaki en belirgin ortak özellik ise erdemli olmaktır. "Erdemlilik" kavramı en kapsamlı kavramlardan biridir ve işin özüdür. Korece'de Dodok (도덕) olarak adlandırılan Dao De (道德) ilkesi erdemli, ahlaklı olmayı ifade eder. (Okay, 2017, s.31) Dao De noktasına ulaşabilmek için gerekli bazı temel ilkeler şunlardır: İn (인/仁) insanları sevmek, Hyodo (효도/孝) hayırlı evlat olmak, Ye (예/礼) adetlere ve kurallara uymak, Cunğyonğ (중용/中庸) aşırılıktan kaçınmak, her şeyi kararında yapmak, Cıonğmyıonğ (정명/正名) bulunan mevkiye uygun davranışlar içinde olmak, Iy (의/义) adil, dürüst, adaletli olmak, Ci (지/智) bilgili olmak, İci (이지/理智) akılcı olmak, Çunğ (충/忠) sadık olmak, Sıo (서/恕) bağışlayıcı olmak ve Yonğ (용/勇) cesur olmak. (Okay, 2017, s.31-40) Tüm bu ilkeleri kendinde toplayan kişi erdemlidir ve üst insan olabilir. İlkelerin temel manaları İslam'da da karşılık bulmaktadır. İslam dini de insanların birbirini sevmesini[8], hayırlı birer evlat olmasını[9], aşırılıktan kaçınmasını[10], bulunan

[8] Bknz. İslam peygamberi Hz. Muhammed (sav) ise şöyle buyurmuştur: "İman etmedikçe cennete giremezsiniz; birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız." (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2024, s.661)

[9] İsra suresi 23. ayette "Allah'ın rızası, anne ve babanın rızasında, gazabı da anne ve babanın gazabındandır" (Karaman vd., 2005, s.283) denilerek anne ve babayı razı etmenin önemi vurgulanmıştır.

[10] Maide suresi 77. ayette "Hakkın sınırlarını aşarak dininizde aşırıya gitmeyin." (Karaman vd., 2005, s.120) buyrulmuş her türlü tutum ve davranışta sağduyulu, uyumlu ve ölçülü olmak emredilmiştir.

mevkiye uygun davranmasını[11], adil, dürüst ve adaletli olmasını[12], bilgili olmasını[13], akılcı olmasını[14], sadık olmasını[15], bağışlayıcı olmasını[16] ve cesur olmasını[17] bekler.

Temelde Konfüçyüsçülük ve İslam'da bir insanın sahip olması gereken özellikler (ilkeler) benzerlik göstermektedir. Kişinin kendini manevi olarak yetiştirmesi bilgisini artırmasına bağlıdır ve kişi öğrendiklerini hayatına geçirmelidir. Konfüçyüs (2022, s.8) der ki: "Sadece öğrenmek ve öğrendikleri üzerinde düşünmemek boş bir iştir; öğrenmeden boş boş düşünmek ise güvensizlik verir." Sadece öğrenmek kendi başına yeterli değildir, öğrendiklerin üzerinde düşünmeli, unutmamalı ve uygulamalısın. Bilgisini artıran insan iyi ile kötü arasındaki farkı anlayabilir buna göre doğru kararlar alabilir. Aynı zamanda Konfüçyüsçülük ve İslam'a göre bilgisini artırarak kendi hal ve mevkiini bilen kişi emredilen/öğütlenen şekilde hayatını yaşayabilir ve bilginin sınırlarını genişletebilir. İnsan manevi olarak kendini yetiştirdiğinde geldiği son noktada Konfüçyüsçülük'te "Gök'ü" bilmeye ulaşır, İslam'da "Rabb'ini" bilmeye ulaşır.[18] Buradaki gök, Rab manasında kullanılmamaktadır. Konfüçyüsçülük'te Gök bilinemeyen ve tanımlanamayan bir güç konumundadır, ahlaki olarak evrenin en yüksek prensibidir. (Okay, 2017, s.54) Bu gibi temel düşünceler doğrultusunda özellikle yönetici ve üst makamdaki görevliler kendilerini manevi olarak yetiştirmek ve kendi kalplerini terbiye etmek zorundaydılar. Hükümdarlar kalplerini doğru üzere sabit kılmalı Gök'ün yasasını/İslam'ın yasasını aklında tutmalı ve kendi hallerinde insani bir açgözlülük varsa bunu düzeltmeliydi. Yöneticinin ideal insan/kul olarak emrinde çalışanlara ve halka örnek olmaları

---

11 Nisa suresi 58. ayette "Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi…" denilerek bütün insanlar nazarında özellikle yönetici ve devlet çalışanları uyarılmıştır.

12 Maide suresi 8. Ayette "Adaletli olun; bu, takvaya daha uygundur." denilmiş ve Tevbe suresi 119. Ayette "Doğrularla beraber olun." (Karaman vd., 2005, s.107-205) denilmiştir.

13 Alak suresi 1. ayet; "Yaratan Rabbinin adıyla oku!" (Karaman vd., 2005, s.597) İslam'da okumanın ve bilmenin dinde ve insan hayatında ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

14 Bakara suresi 269. ayette "… Bu hakikatleri ancak gerçek akıl sahipleri anlar, üzerinde düşünüp ibret alır." (Karaman vd., 2005, s.45) denilerek insanların aklını kullanmasının gerekliliğinden bahsedilmiştir.

15 Nisa suresi 59. ayet; "Allah'a itaat edin, peygambere itaat edin, sizden olan ülü'l-emre de itaat edin." (Karaman vd., 2005, s.86) diyerek sadıklık vurgulanmıştır.

16 A'raf suresi 199. Ayet "Sen af yolunu, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir." (Karaman vd., 2005, s.175) ile bağışlayıcı olmak vurgulanmıştır.

17 Al'i İmran suresi 104. ayette "İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun." (Karaman vd., 2005, s.62) denilmiştir. Konfüçyüs'ün cesur olmaktan kastı doğruluğun ve adaletin korunması için gösterilmesidir. İslam dini de insanların doğrunun savunucusu olmasını emreder.

18 Mensiyüs "Akılını bütünüyle geliştiren kişi, kendi doğasını bilir. Kendi doğasını bilen kimse, Göğü bilir." demiştir. Hz. Muhammed (sav) de "Kendini (nefsini) bilen Rabbini bilir." demiştir.

gerekmekteydi. Joseon'da kral, Osmanlı'da padişah kendisini daima geliştirmeliydi, bilgisini artırmalı, tembellikten sakınmalıydı. Konfüçyüs (2022, s.48) der ki: "Bilgili insan sağlam iradeli olmalıdır çünkü yükü ağır, yolu uzundur; bu dünyada iyiliği gerçekleştirme sorumluluğu onundur, bu yük ağır değil midir? O ancak ölünce istirahat edebilir, bu da çok uzak değil midir?" Kur'an'da Bakara suresi 195. ayette ise "Bir de iyilik edin yaptığınızı güzel yapın." (Karaman vd., 2005, s.29) hükmü bulunmakla birlikte İslam'da insanın iyiliği emretme ve kötülüğü sakındırma sorumluluğu vardır ve bu sorumluluk yalnızca insana yüklenmişti.

Joseon ve Osmanlı'da devleti yönetme yetkisi hükümdara bahşedilirdi. Hükümdarlığın Joseon'da Tian yani Gök, Osmanlı'da Allah tarafından verildiğine inanılırdı. İki devlet anlayışında yeryüzü üzerinde yaşayan halk, Gök/Allah tarafından yöneticiye emanet edilmişti. Halk ise hükümdarına mutlak itaat göstermeliydi. Hükümdarlar Allah'ın/Gök'ün emrettiği üzere dünyadaki düzeni sağlamalı, halkı yönetirken ahlaka uygun şekilde davranması gerekmekteydi. Joseon ve Osmanlı'da hükümdar mutlak otorite sahibiydi ancak istişare usulü benimsenmişti. Önemli kararlar söz konusu olduğunda ya da bir atama yapılacağı zaman hükümdar divan üyelerine bu konu hakkında fikirlerini sorardı, son karar ise hükümdara aitti. İki devlette de atamalar yapılırken işin ehline verilmesi hususunda hassasiyet gösterilmekteydi. Kur'an'da emanetlerin muhakkak ehline verilmesi emredilirken Konfüçyüs'ün temel ilkelerinde "bulunduğu mevkiye uygun davranışlar içerisinde olmak" vardı. Devlet görevleri emanet olarak görülürdü. Yönetici bu emaneti bilgi, liyakat ve ahlak prensiplerini taşıyan kimselere vermeliydi ve atanan kişi görevini hakkı ile yerine getirebilmeliydi. Konfüçyüs (2022, s.21) der ki: "Bir makama sahip olmamaktan dolayı endişelenme, sadece o makama layık olmaya çalış; başkalarının seni tanımamasından endişelenme, seni tanımaları için gerekenleri yap." Ayrıca iki devlette de "adalet" ile hükmetmek vurgulanırdı. Kur'anda birçok ayette adaletle hükmet, adil ol emri geçerken "adaletli olmak" Konfüçyüs'ün temel ilkelerinden biri olarak kabul görmüştü.

Konfüçyüs'ün temel ilkelerini kabul etmiş Neo Konfüçyüsçü düşünce sisteminde ve İslamiyet'te yöneticiler ve yönetilenler aşırılıktan kaçınmalıydı, yapılan her şey kararında olmalı ve duygular aşırıya gitmemeliydi. Konfüçyüs'e göre ülkedeki savaşların nedeni, aşırı isteklerden doğmaktaydı. İktidar olmak, daha güçlü olmak, daha zengin olmak

(Okay, 2017, s.35) gibi arzu ve istekler zapt edilmeliydi. Kur'anda Kassas suresi 58. ayette; "Oysa biz, bolluk içinde azmış nice şehir halkını helak etmişizdir." (Karaman vd., 2005, s.391) buyrulmuş ve güç ve servetlerine güvenerek azan toplulukların sonunun helak olduğu bu nedenle aşırıya gidilmemesi emredilmişti. Sadece kötü değil iyi duygularda da aşırıya gidilmemeliydi. Her türlü insani duygu ve düşünce kararında olmalıydı, insan sınırlarını bilmeliydi. Konfüçyüs (2022, s. 22) der ki: "Sınırlarını bilen bir kişinin hataya düştüğü neredeyse hiç görülmemiştir." İnsan kendi istek ve arzularının esiri olmamalıydı.

Bu gibi temel düşünce ve ilkeler doğrultusunda Konfüçyüsçülük ve İslam'ın "doğru" insan kavramının benzer olduğunu; ahlaklı, erdemli, iyi ve kötüyü ayırt edebilen, adil, cesur, işini hakkıyla yerine getiren, dürüst, bilgili ve aklını kullanabilen, aşırılıktan kaçınan gibi özellikler taşıması gerektiğini söyleyebiliriz. İnsanların kendini "manevi" olarak yetiştirme noktasında izleyecekleri yolların da benzer olduğunu ve bu yolun bilgiden, öğrenmekten ve anlamaktan geçtiği çıkarımını yapabiliriz. İslamiyet bir din olarak düşünce ekolü olan Konfüçyüsçülük'ten başka bir noktada yer alıyor olsa da yaratıcı/öteki dünya kavramlarının dışında insana yüklenen manaların ve insan olmanın ortak bir düşüncede birleştiğini anlayabiliriz. Bu düşünceler doğrultusunda Joseon Hanedanlığı ve Osmanlı Devleti'nde hükümdarın emanet edilen halkı yönetme hususunda Gök'ün/Allah'ın hükümlerine uyduğunu görüyoruz. Joseon Hanedanlığı ataları kabul ettiği Konfüçyüsçü düşünce sisteminin etkili olduğu Eski Joseon'un bir ardılı olarak görerek dönemin şartlarına uygun yorumlamalar ile ortaya çıkan Neo Konfüçyüsçülük ekolünü benimsemişti. Böylelikle Neo Konfüçyüsçü bir devlet olarak tarih sahnesine adım atmış oldular. Osmanlı Devleti Müslümanlığı yayma ve koruma hedefini amaç edinmiş gaza hareketini benimsemiş bir beylik olarak çıktığı yolda bir Türk-İslam devleti haline gelmişti. İslamiyet yanında Türk kimliğini de unutmayan Osmanlı Devleti Orta Asya'dan gelen Türk izlerini taşımaktaydı.

Joseon Hanedanlığı kurucusu Yi Seonggye, önceki hanedanlık Goryeo sınırlarını koruyan bir askerdi ve kendine ait özel kuvvetleri bulunmaktaydı. Goryeo'nun sonlarında yaşanan sıkıntılar neticesinde reform ihtiyacı hisseden aydınlar ile askerler birleşerek Yi Seonggye'yi tahta çıkardı, Goryeo Hanedanlığı'na son verildi. Osmanlı Devleti kurucusu Osman Gazi ise babasının ölümü üzerine Kayı Boyu'nun başına geçerek gaza

hareketlerine hız kazandırmıştı. Kazandığı savaşlar neticesinde sınırlarını genişleten Osman Gazi, Osmanlı Devleti'ni kurarak Anadolu'daki yeni Türk-İslam devleti kimliğine sahip olmuştu. Joseon Hanedanlığı'ndan önceki devletlerde Konfüçyüsçülük yönetim, eğitim ve akademik alanlarda etkiliydi ancak baskın değildi. Joseon ise Neo Konfüçyüsçü idealleri kabul ederek tüm sosyal normlarda egemen ideoloji haline gelmesini sağladı, artık baskın olan düşünce Neo Konfüçyüsçülük'tü. Bu doğrultuda Joseon, devletin yeniden yapılandırılması, yeni yönetim ideolojisinin oluşturulması ve yeni toplum düzeninin kurulması için büyük çaba harcadılar. Ancak Osmanlı Devleti bir beylikken ve dahi çok öncesinden itibaren kabul ettiği İslamiyet ile devleti teşkilatlandırdı, yapılandırdı. Yöneticilerin ve yönetilenlerin yabancı olmadığı, çoğunluğun Müslüman olduğu bir devlet kuruldu. Hakeza, Türk gelenekleri de beylikten devlete geçiş yapan Osmanlılar için yabancı değil, alışılmış bir kimlikti. Genişleyen topraklarla yönetim ve idare hususunda değişiklikler yapılmış olsa da temelde İslam ve Türklük dışına çıkılmamıştı. Halkın yeni ideolojiyi benimsemesi derdini taşımayan Osmanlı'nın aksine Joseon yeni ideolojiyi halka benimsetme çabasındaydı.

3.2. Joseon Hanedanlığı ve Osmanlı Devleti'nde Saray Teşkilatı Karşılaştırılması

Dünya üzerinde saraylar ortak bir anlam taşırdı: Saray hükümdarlık makamı olarak devletin yönetim merkeziydi ve hükümdarın hanesi olarak hanedan ailesinin yaşam alanıydı. Mekân ve hane dışındaki atfedilen manalar, ilgili devletin temel aldığı din ya da ideolojinin izlerini taşırdı. Joseon Hanedanlığı, Neo Konfüçyüsçü düşünce sistemini kabul ederek devletin idare merkezi sarayı da bu minvalde bir kimliğe kavuşturmuştu. Osmanlı Devleti, İslam'ı devletin dini olarak belirlemiş ve sarayı da bu dinin bir temsiliyeti olarak inşa etmişti. Sarayda yalnızca hükümdar ve hanedan üyeleri değil onların hizmetini gören saray çalışanları da ikamet etmekteydi. Aynı zamanda saray içerisinde devlet işlerinde görevli devlet dairelerinin binaları da bulunmaktaydı. Tüm bu karmaşık görünen kalabalık çalışma ortamının ve hizmet ağının aksamadan, sorunsuz bir şekilde işlemesi için bir teşkilat sistemi kurulmuştu.

3.2.1. Hükümdar Karşılaştırılması

Joseon ve Osmanlı'da hükümdar devletin başıydı, mutlak otorite sahibi ve Gök'ün/İslam'ın emanet ettiği halkın yöneticisiydi. Joseon'da krala yönetme yetkisi Gök

tarafından verilirken Osmanlı'da padişaha bu yetki Allah tarafından bahşedilirdi. Gök, ilahi bir dinin tanrısı manasını taşımamakla birlikte evrenin en yüksek prensibi olarak kabul edilmekteydi. Gök'ün emrettiği üzere ülkedeki düzeni sağlamalıydı ve halkı ilgilendiren her türlü konuyu sorumluluk olarak benimseyerek halkına karşı görevlerini ve ahlaki yükümlülüklerini yerine getirmeliydi. Osmanlı'da ise bu emir Allah tarafından verilmekte ve padişah Allah'ın emrettiği üzere devleti yönetmekteydi. İki devletin hükümdarı da mutlak otoriteye sahip olmanın yanında bu mutlak otoriteyi sınırlandıran bir sistem de devlet içinde bulunurdu. Devlet adına önemli kararlar alınacağı vakit divan toplantıları düzenlenir ve hükümdar divan üyelerinin fikirlerini dinlerdi ancak iki devlette de son karar hükümdara aitti. Hükümdarlar istişare usulü benimsemişti.

Hükümdarlar eğitimlerine çok küçük yaşta başlarlardı. Hükümdar eşleri daha hamile iken devletin tahtına yaraşır bir çocuk dünyaya getirme hazırlığına başlar devletin düşüncesini oluşturan eserleri okurlardı ya da yanlarında bu eserler okunurdu. Doğumdan sonra Joseon'da veliaht prens, Osmanlı'da şehzade için birer sütanne seçilirdi. Bu sütannenin ahlaklı, sağlıklı biri olmasına dikkat edilirdi. Joseon'da Hanım Bonğbo olarak adlandırılan sütanneye Osmanlı'da daye adı verilirdi. Joseon Hanedanlığı'nda veliaht prensin eğitimi Boyangğconğ adı verilen kurumda başlardı ve burada ahlaki öğretileri öğrenirdi. Okuma yazma öğrenebileceği yaşta Ganğhakçonğ'a gider ve Yüz Temel Hanca ile eski Çince öğrenirdi. Resmi olarak Çegnye Töreni ile veliaht prens ilan edildikten sonra asıl eğitimine Okula Giriş Töreni ile başlardı. Eğitiminden usta eğitmen sorumluydu ki Osmanlı'da lala olarak adlandırılmaktaydı. Osmanlı Devleti'nde şehzade saray içi ve sancak eğitimi olarak iki süreçli bir eğitim görürdü. Saray içi eğitimine Bed'i Besmele Töreni ile başlar ve Şehzadagen Mektebi'ne giderdi, pratik eğitim olan sancak eğitimi ise padişahın tayin ettiği şehirde yapardı ve burada hükümdar gibi hükmeder yönetici eğitimi alırdı. Joseon'da pratik eğitim görmesi için veliaht prens Donğ Sarayı'na yerleşirdi. İki devlette de kademeli olarak eğitimden geçen tahtın varisleri kendi maiyetindekileri yöneterek hükümdar olabilme yolunda ilerler, hükümdarlık vasıflarını taşıdığını kanıtlardı. Aynı zamanda varisler eğitimleri süresince yönetimi şekillendiren Neo Konfüçyüsçülük/İslam'a dair eserleri okur, bir yöneticinin sahip olması gereken vasıfları öğrenir, erdemli ve ahlaklı olma yolunda ilerler, manevi olarak kendini geliştirmeye çabalar ve pratik eğitimle tüm öğrendiklerini pekiştirirdi. Ancak iki devlette de varisin eğitimi tahta çıkmaya hak kazanacak noktaya geldiğinde bitmiş olmazdı. Neo

Konfüçyüsçülük ve İslam'ın üst insan/kul olma yolunda insanın son bulmayan bir öğrenme serüveninde olduğu düşüncesi doğrultusunda hükümdar tahta çıktıktan sonra kendisini geliştirmeye devam ederdi. Joseon'da münazaralı klasik metin ve tarih dersi "sode dersleri", Osmanlı'da münazaralı tefsir dersi "huzur dersleri" yapılırdı. Hükümdarlar hem alimlerin bilgilerinden istifade eder hem de kendi bilgilerini diğerlerine öğretir pekiştirirdi; öğrenme ve öğretme bir aradaydı.

Joseon ve Osmanlı'da okula giriş törenleri manevi bir anlam taşırdı. Joseon'da Okula Giriş Töreni'nde veliaht prens Joseon'un en önemli Konfüçyüsçü tapınağına ev sahipliği yapan Songkyungvan Okulu'ndaki Mun Tapınağı'nı ziyaret ederdi ve böylece Gök'ün emrettiği üzere devleti yönetme sorumluluğunu yüklenirdi. Osmanlı'daki okula giriş törenine besmele ile başlamak anlamına gelen Bed'i Besmele denirdi ve şehzade dini bir sorumluluk yüklenirdi.

3.2.2. Divan Teşkilatı Karşılaştırılması

Joseon Hanedanlığı ve Osmanlı Devleti'nde devlete dair çeşitli konularda fikir alışverişinde bulunmak, devlet yönetimini sorunsuz ilerletmek adına bir divan teşkilatı kuruldu. Bizzat hükümdarın başkanlığında divan üyeleri ile toplantılar düzenli olarak yapılmaktaydı. Osmanlı'da padişah başkanlığında her gün düzenlenen divan toplantıları Fatih Sultan Mehmed döneminden itibaren haftada dört güne indirildi ve padişah yerine veziriazamlar başkanlık yapmaya başladı. Her toplantı sonrası divandan çıkan hüküm ve kararlar veziriazam tarafından padişaha arz olundu. Joseon'da Iycıonğ-bu Teşkilatı olarak isimlendirilen divan teşkilatı ile gerçekleştirilen büyük divanlar üç taneydi: Ocak ve aralık ayında Cıonğçi Divanı, beş günde bir Ail Divanı, her gün Sanğ Divanı. Ayrıca her sabah erken saatte Coco, öğlen Oco, akşamüzeri Manco toplantıları yapılırdı. Hükümdarın otoritesinin bir göstergesi olarak divan üyelerinin toplantıya her daim katılması gerekmekteydi.

İki devletin divan üyeleri en yüksek devlet idaresi olarak karar alma organı ve devlet idarelerinde çalışanları denetleme görevini yerine getirirlerdi. Osmanlı'da devlet daireleri saray içerisinde bulunurken Joseon'da kimi daireler saray içerisinde kimileri de saray dışında yer alırdı. Saray içerisinde bulunan devlet daireleri Gvolnegaksa, dışarıdaki devlet daireleri Gvolvegaksa olarak adlandırılmaktaydı. Iycıoğbu'daki görev dağılımını daha

net ortaya çıkarmak için Altı Bakanlık sistemi geliştirilmişti. İco, İç İşleri Bakanlığı olarak görev yapmakta olup merkezi ve yerel yetkilileri seçmekten, işleyişi denetlemekten, işinde iyi olan görevlileri terfi etmekten ve ödüllendirilmelerinden sorumluydu. Hoco, ekonomi ve maliyeden sorumlu bakanlıktı ve aile kayıtlarını tutar, arazi yönetimini kontrol eder, arazide çalışanların maaşını öder, vergi tahsilatını ve işleyişi kontrol ederdi. Yeco Bakanlığı tören, protokol, kültür ve eğitim alanında görevde yapar, eğitim sistemini düzenler, memuriyet sınavını hazırlar ve uygular, çeşitli törenleri düzenlerdi. Byıonğco askeriyeden sorumlu bakanlıktı; merkezi ve yerel askeriyelerin yapılandırılmasından ve askeriyenin işleyişinden sorumluydu. Hyıonğco Adalet Bakanlığıydı; kamu davalarından ve halk ile kölelerin idaresinden sorumluydu. Gonğco ise imardan sorumlu bakanlıktı; yolların, köprülerin, binaların yapılmasından, tarım ve madenciliğin kontrolünden sorumluydu. Divanda iktidar gücü tek bir tarafa yönelmesine engel olmak amacıyla Iycıonğbu üyelerini denetlemekten sorumlu yasama organı olan Samsa kurulmuştu. Üç devlet dairesi manasına gelen Samsa Honğmu Dairesi, Sahon Dairesi ve Saga Dairesi'nden oluşmaktaydı. Honğmu Dairesi eski devlet teşkilat sistemlerini incelerdi, klasik metinlerde bilgiliydi, ferman ve belgeleri denetlerdi. Sahon Dairesi tüm devlet meselelerinin artılarını eksilerini inceler, idari işleyişi denetlerdi. Saga Dairesi ise krala bizzat yanlışını, doğrusunu söyleyen daireydi. Ayrıca Sahon ve Saga daireleri bir atama yapıldığında, atamayı inceler ve resmi atama belgesini kralın mührü ile damgalardı. Divanın diğer bir üyesi de Kraliyet Sekreterliği olarak bilinen Sınğconğ Teşkilatı'ydı. Kraliyet Sekreterliği kralın emirlerini ilgili devlet görevlilerine iletir saray içerisindeki iletirdi, saray içindeki bürokrasinin denetlenmesinden sorumluydu. Iygum Dairesi, devlet memurlarının ve halktan ya da tebaadan kral otoritesine meydan okuyanları yargılayan adli bir kurumdu. Çunçu Dairesi'nin en temel görevi ise kralın günlük kayıtları olan Saço kayıtlarını tutmaktı.

Osmanlı'da divana katılan asli üyeler ve görevleri; Veziriazam diğer vezirlerin ve divana katılanların başıydı, tüm yönetim işlerini padişahın adına onaylama, padişahın yürütmeye ilişkin bütün işlerine vekildi (Kaşıkçı, 2015, s.113), sivil ve askeri görevlilerin atamalarını yapma ya da görevden alma yetkisine sahipti. Veziriazamın bünyesinde vezirler görev almaktaydı. Kadıasker ya da Kazasker, şeri davalarla ilgilenirdi, kadı ve müderris atamaları yapardı. Defterdar maliye işlerinden sorumluydu. Nişancı divan gündemini belirlemek, divan kararlarını ilgili kişilere iletmek, padişah fermanlarına tuğra çekmek,

toprak ve vergi hukuk kurallarını derlemekten sorumluydu. Nişancı emrinde görev yapan Reisülküttap katipler ile kalemlerin başıydı ve verilen hükümler ile kararların kaydını tutar, fermana uygun emir yazar, yazışmaları yürütürdü.

İç İşleri Bakanlığı olarak Joseon'daki İco ile Osmanlı'daki Veziriazam benzer görevleri üstlenmişti. Kazasker'in şeri davalarla ilgilenme görevi adli yargı kurumu olan Iygum Dairesi ile benzerdi. Maliye Bakanlığı olarak Joseon'daki Hoco ile Osmanlı'daki Defterdar benzerlik gösterirken kararları ilgili kişilere iletme hususunda Nişancı ve Kraliyet Sekreterliği, fermanlara tuğra çekmek hususunda Nişancı ve Sahon ile Saga Dairesi, toprak ve vergi hukuk kurallarını derleme hususunda yine Nişancı ve Hoco benzer görevleri yapmaktaydı. Böylelikle saray içinde ve dışındaki her türlü devlet işinin işleyişini denetleme, yürütme ve yasama görevleri işin ehli görevliler tarafından yürütülmekteydi. Her işin sorumlusu belliydi.

3.3. Saray Yapısı Karşılaştırılması

Joseon Hanedanlığı ve Osmanlı Devleti'nde saray yapısı devletin yönetim anlayışının izlerini taşımaktaydı. Joseon'un kurucusu Kral Taejo, kendinden önceki hanedanlıkların din olarak kabul ettiği Budizm'i reddederek Neo Konfüçyüsçü düşünce sistemini devletin resmî ideolojisi olarak kabul etmişti. Bu nedenle Kral Taejo devletin yeni sarayının Neo Konfüçyüsçülük'e uygun şekilde inşa edilmesi emrini vermişti. Yeni sarayın konumu İşibsa Bangvi yani 24 yön manasına gelen kurala göre hesaplanmış kuzeydeki bir yönü temsil eden Hebang kuralına uygun şekilde bugünkü Gyıongbok Sarayı'nın konumunda yeni saray inşa edilmişti. Yeni sarayın tasarlama ve inşa süresince Neo Konfüçyüsçü bilge Jeong Do Jeon yer aldı. Sarayın adı gyıong "büyük mutluluk" ve bok "iyi talih" anlamlarını taşırken gyıongbok kelimesi birleşik olarak Konfüçyüs'ün "talihin değerini bilmek ve başarılı olmak" düşüncesini yansıtırdı. Osmanlı'yı temsil eden Topkapı Sarayı, Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethedip başkent yapmasının ardından inşa edildi. Fatih döneminde yeni saray manasına gelen "Saray-ı Cedid" olarak isimlendirilen saray, bugünkü bilinen adını sonraları aldı. Bizzat Fatih'in tasarımında yer aldığı Topkapı Sarayı'nın sahil surlarını Bizans surları oluşturmaktaydı ve sonraları Türk surları eklendi. İki devletin saray alanı tören meydanı, devlet işlerinin görüldüğü alan, harem ve köşk/bahçe şeklinde sırasıyla meydana gelmekteydi. Sarayın etrafı surlarla çevriliyken önemli alanlar birbirinden kapı ile ayrılmaktaydı.

Gyıonğbok Sarayı'nın dört giriş kapısı bulunmaktaydı; mevsimlerden yazı ve ateşi temsil eden güneyde bulunan ana giriş kapısı Gvanğhva Kapısı, mevsimlerden ilkbaharı ve ahşabı temsil eden doğudaki Gıonçun Kapısı, sonbaharı ve metali temsil eden batıdaki Yıonğçu Kapısı, kışı ve suyu temsil eden kuzeydeki Şinmu Kapısı. Gvanğhva Kapısı'nın üç girişi vardır. Orta kapı kralın, sağdaki kapı alim ve devlet görevlilerinin, soldaki kapı askeri görevlilerinin ve saray çalışanlarının kapısıydı. Giriş kapısından Dış Avlu'ya giriş yapılırdı. Doğu kapısı Gıonçun'dan Doğu Sarayı'na giriş yapılırdı. Batı kapısı Yıonğçu'dan devlet dairelerinin yer aldığı Gvolnegaksa'ya giriş yapılırdı ve kuzey kapısı Şinmu'dan sarayın arka bahçelerine giriş yapılırdı. Topkapı Sarayı'nın üç ana kapısı bulunurdu; saltanat kapısı manasına gelen Bab-ı Hümayun, selam kapısı Babü's Selam, saadet kapısı Babü's Saade. Bab-ı Hümayun'dan 1. Avlu olan ve çoğu törenin düzenlendiği Alay Meydanı'na giriş yapılırdı. Her hafta salı günü divanda işi olan halk, saray çalışanları, bu kapıyı kullanırlardı. Babü's Selam'dan devlet dairelerinin yer aldığı Divan Meydanı'na girilirdi. Babü's Saade'nin ardından asıl saray hayatı başlardı, kapı padişahın ikametgahının da yer aldığı Harem'e açılırdı. Harem'in ardından köşkler ve bahçeler yer almaktaydı. Her bir kapı ayet yazılı ya da kelime-i tevhid yazılı kitabelerle süslenmişti. Joseon sarayının dört bir tarafında giriş kapısı bulunurken Osmanlı sarayının tek giriş kapısı bulunmaktaydı. Topkapı Sarayı sahilde yer aldığından padişah, hanedan üyeleri ve üst düzey görevliler sahil ulaşımını kullanabilmekteydi. Joseon'da yalnız girişlerde değil saray içerisinde avlular arası geçişlerde de kapılar bulunmaktaydı.

Saray içerisindeki düzene bakacak olursak; Joseon Hanedanlığı'nın sarayı Gyıonğbok Sarayı'nda Dış Avlu, İç Avlu, Huvon, Gvolnegaksa ve Donğ Sarayı olmak üzere beş ayrı alan bulunmaktaydı.

3.3.1. Dış Avlu, Vecıon

Vecıon olarak isimlendirilen Dış Avlu, kralın tebaasıyla resmi işleri görüştüğü anlandı. Resmi devlet törenleri ve divan toplantıları da Dış Avlu'da yapılmaktaydı. Gvanğhva Kapısı'ndan sonra gelen Hınğne Kapısı'nı geçince Yıonğce Köprüsü bulunurdu. Altından akan "yasaklı" dere, dış dünya ile kralı birbirinden ayıran sembolik bir anlam taşırdı. Köprünün ayaklarına kötü ruhları kovduklarına inanılan sıogsu ve çollog adında hayali hayvanlar konulmuştu. Köprüden sonra Gınconğ Kapısı gelir ve bu kapı ana taht salonu olan Gınconğcon'a açılırdı. Ana taht salonunun önü büyük bir avlu bulunur ve burada

resmî törenler düzenlenirdi. Yerden iki kat volde (stilobat) üstüne kurulu Gınconğcon'un etrafı heykellerle süslenerek ihtişamlı korkuluklar inşa edilmişti. Kralı temsil eden Anka kuşu ilk merdivenin orta zeminini süslerken voldenin korkulukları Çin burcunun on iki hayvan heykeli ile Kuzeyin koruyucusu Kara Kaplumbağası, Batının koruyucusu Beyaz Kaplan, Doğunun koruyucusu Ejderha, Güneyin koruyucusu Tavus Kuşu heykelleri ile süslenmişti. Tüm bu heykellerin tahtı ve hanedan üyelerini kötülüğe karşı koruduğuna inanılıyordu. Dış Avlu'nun en görkemli binası Gınconğcon, sarayın idari merkeziydi ve "devlet görevlerini hakkıyla yapmalısın" manasına gelen gınconğ kelimesi krala görevlerini hatırlatmaktaydı. Tavanına kralı simgeleyen iki altın ejderha kazınan ve büyük tahtın bulunduğu salonda büyük divan toplantıları yapılırdı. Taht salonunun tam arkasında Saconğcon bulunurdu. "En doğru kararı vermeden evvel derinlemesine düşünmek gerekir" manasını taşıyan bu odada kral günlük vaktini geçirirdi. Sabah divanı düzenlenen odada kral Konfüçyüs klasik metinlerini okur alimlerle sohbet yapardı. Saconğcon'da kralın yaptığı her şey Saço kayıtlarına kaydedilirdi. Saconğcon'un sağında Mançucon, solunda Çonçucon bulunurdu ve yerden ısıtma sistemi ondol bulunan odaları kral daha çok kış aylarında kullanmaktaydı.

Gvanğhva Kapısı'ndan Gyıonğbok Sarayı'na girildiğinde yer alan ilk avlunun tören meydanı olarak kullanılması Osmanlı Devleti'ndeki Alay Meydanı ile benzerlik göstermektedir. Alay Meydanı, Topkapı Sarayı'nın giriş kapısı Bab-ı Hümayun'dan içeri girildiğinde yer alırdı. İki meydanda da halkın katılabileceği saray törenleri düzenlenirdi. Osmanlı'daki Alay Meydanı bazı farklı özellikler göstermekteydi: Alay Meydanı'nda sıkıntı ve sorunlarını dile getirmek sebebiyle saraya gelen halkın müracaatta bulunarak dilekçe bıraktığı Daevi Köşkü bulunmaktaydı. Sarayın marangoz, kitap ciltleme, deri işleri gibi ince işçilik gerektiren zanaatların yapıldığı Darphane de burada bulunmaktaydı. Sağında ve solunda sarayın belli ihtiyaçlarını karşılamak için kurulmuş ocaklar da yer almaktaydı. Joseon'daki ana taht salonu Gınconğcon Dış Avlu'da yer alırken Osmanlı'da padişahın tahtı Arz Odası'nda bulunmaktaydı ve Arz Odası Topkapı'nın Harem kısmında yani üçüncü avluda yer almaktaydı. Resmî törenler düzenleneceği zaman padişahın tahtı Babü's Selam ya da Babü's Saade önüne çıkartılırdı. Joseon'da divan toplantıları Dış Avlu'da yapılırken Osmanlı'da divan toplantıları Babü's Selam'dan sonraki Divan Meydanı'nda yapılmaktaydı. Buradaki Kubbealtı'nda Divan-ı Hümayun toplanırdı.

3.3.2. İç Avlu, Necon

Joseon Hanedanlığı'nda sarayın en korunaklı yeri olan İç Avlu/Necon, Kral ve Kraliçe'nin ikametgâh yeriydi. Kralın özel yaşam alanı, ismini Konfüçyüsçü düşünce sisteminde Beş Nimet'ten biri olan gangnyıong yani sağlık kelimesinden alan Gangnyıongcon'du. Kral burada maiyetiyle istişare eder, ders çalışır ve uyurdu. Tam merkezde kralın yatak odası bulunurken etrafındaki koğuş tarzı odalarda kralın hizmetinden sorumlu kadın kalfalar, cariyeler ve hadımlar kalmaktaydı. Kralı her daim koruyan kalfalar vardı. Kral ile kraliçenin özel yaşam alanları arasında yin ve yang manasına gelen, mutlu bir evliliğe açılan kapı olarak sembolleştirilen Yangge Kapısı bulunurdu. Kraliçenin özel yaşam alanı Gyotecon'du ve ismi Konfüçyüs tarafından derlenen Değişimler Klasiği'nde geçen Te sembolü baz alınarak verilmişti. Sarayın en korunaklı yeri olan Gyotecon'da kraliçe vaktini sarayda yaşayan diğer kadınlara örnek olacak işlerle geçirirdi. Saraydaki cariye ve kadın kalfaların başıydı, bazı saray törenlerini hazırlamakla sorumluydu. Gyotecon'un etrafı kale duvarını andıran sıralı odalarla çevrilerek korunaklı hale getirilmişti. Kraliçenin evinin kuzeyinde cariye ve kadın kalfalar için koğuşların yer aldığı Cibgyıongdang, Hamhvadang ve Hınggbokcon yer alırdı. Kralın annesinin evi "anne için huzur dilemek" manasını taşıyan Cagyıongcon'du. Gyıonggbok Sarayı'nın Kuzeydoğusunda yer alırdı ve birden fazla odadan oluşmaktaydı. Kendi hizmetlileri bulunmaktaydı. Yaşam alanı içerisinde kral ve hanedan üyelerinin yemeklerinin yapıldığı saray mutfağı Socu Dairesi de bulunmaktaydı. Kral'ın özel yaşam alanının Doğusunda yer almaktaydı.

İç Avlu'nun Osmanlı Devleti'nde karşılığı Harem ya da saadet evi manasına gelen Darü's Saade'dir. Padişah, valide sultan, kadınlar, ikballer, sultanlar, şehzadeler yaşardı ve bir teşkilat sistemine dönüşen Harem'de görevli cariyeler, kalfalar, haremağaları da burada yaşamaktaydı. Osmanlı'da da saraya alınan genç kızlar saray ahlakı ve hizmet etmeyi öğrenirken bir yandan da Kur'an dersleri alıp dikiş nakış, musiki, seyirlik oyunlarda eğitim alırlardı. (Özmutlu, 2014, s.1033) Eğitimlerinde yükselen cariyeler ise kalfa ve büyük kalfa konumuna gelmekteydiler. Kalfalar ise cariyelerin başıydı ve emrine verildiği sultanın ya da şehzadenin hizmetini görürlerdi. Cariyeler çamaşır, kiler, sofra gibi genel hizmetlerden sorumluydular. Haremağaları eskilerin idareleri altında saray terbiyesi öğrenen hadımlardı. Belli bir eğitim aldıktan sonra hanedan üyelerinin

hizmetine verilirdi. Harem kapılarını korumak hadım ağaların göreviydi ve ağaların en büyüğü, hareme ait işlere bakmak ve diğer ağaları görevlendirmekle sorumlu Darüssade Ağasıydı. Aynı zamanda Osmanlı Devleti'nde hadımların bazıları ordu komutanı, devlet adamı konumuna yükselmişti. (Çelik & Kılıç, 2022, s.360) Harem'de padişahtan sonra en geniş yetkiye sahip kişi padişahın annesi, Valide Sultan'dı. Harem içerisinde kendisine ait bir dairesi bulunan Valide Sultan'ın maiyetinde çalışan kalfa ve cariyeleri bulunmaktaydı. Aynı zamanda mülki ve askeri görevlilerin yetiştirildiği Enderun da Harem'de yer alıyordu ancak hanedan ailesinin yaşadığı kısımdan ayrıydı. Çoğunluğunu devşirme denilen Hristiyan halkın çocuklarının oluşturduğu Enderun'da Osmanlı kültür ve geleneği öğretilir; edebiyat, Farsça, Arapça, Kur'an, hat, tarih, şiir, spor gibi çeşitli dersler verilirdi. Enderun'da başarılı olanların bazısı saray içerisinde odalarda çalışmaktaydı ve en yüksek hizmet odası padişahın özel hizmetlilerini kapsayan has odaydı. Bazıları da yetenekli birer kumandan olarak görev yapmaktaydı.

Joseon ve Osmanlı'da hükümdar ve ailesi sarayın en korunaklı yerinde yaşardı. Harem kadınlarının mahremiyetine özellikle dikkat edilirdi. Harem kadınları dışarıya kapalı tahtırevanlar içinde çıkarlardı. İki devletin hükümdarı da annesine saygıda kusur etmezdi ve hükümdar annesinin kendine ait özel bir yaşam alanı bulunurken maiyetinde kendi hizmetlileri vardı. Joseon Hanedanlığı ve Osmanlı Devleti'nde cariye, kalfa ve hadım teşkilatı bulunmaktaydı. Harem'de hizmetleri görmekten sorumlu bu üç teşkilata bağlı çalışanlar bir eğitimden geçerlerdi. Joseon'da Gunğnyo olarak adlandırılan kadın çalışanlar kral, kraliçe, veliaht prens ve kralın annesinin özel yaşam alanlarında çalışırlardı. Nemyıonğ Dairesi bünyesinde teşkilatlandırılan cariyeler bir ile dokuz arasında rütbe verilmekte ve dört üstü cariyeler kralın emrinde çalışmaktaydı. Genellikle on yaşında saraya alınan genç kızlar Nain olarak eğitime ve göreve başlar kalfa olabilmek için ise on beş yıla yakın bir eğitimden geçerek yükselmeye hak kazanırlardı. On beş yılın ardından sanğgunğ yani kalfalığı kazanmak için eğitim ve hizmetlerine devam ederlerdi. Cariyeler tıp, musiki, nakış, mutfak gibi alanlarda eğitimlerini ilerleterek uzmanlaşıyorlardı. Joseon ve Osmanlı'da cariye/kadın çalışan sistemi bulunurken bu çalışanların kendilerini hizmet sınırları içerisinde geliştirmelerine izin verilirdi. Aldıkları eğitimler ve hizmet yılları neticesinde Cariye-Kalfa-Büyük Kalfa olarak yükselebilirlerdi. Hadım teşkilatı Joseon'da Hvangvan olarak adlandırılmaktaydı ve cariyeler gibi kral ve hanedan üyelerinin hizmetinde çalışırlardı. Küçüklükten itibaren saray içerisinde

yetiştirilen Hvangvan'ın yemek malzemelerinin temini, kralın emirlerinin iletilmesi, saray kapılarının korunması ve nöbet tutulması gibi görevleri bulunurken sarayın bazı devlet dairelerinde çalışabilmekteydiler. Hadım Cangbon doğrudan hizmetinde bulunduğu hanedan üyesinden talimat alır, diğer hadımları görevlendirirdi. Joseon ve Osmanlı'da hadımlar hanedan ailesine hizmet etmekteydi ve küçüklükten itibaren eğitim görmekteydiler. İki devlette de harem kapılarını koruyanlar hadımlardı ve hadımların başı olan Haremağası diğerlerini görevlendirirdi. Joseon'da hadımların evlenerek evlat edinmelerine müsaade ediliyordu ancak Osmanlı'da böyle bir durum mevcut değildi. Aynı zamanda Joseon'da ve Osmanlı'da hadımların bazıları devlet kademelerinde çalışmışlardı. Osmanlı'da komutan ve vezir olan hadımlar vardı.

Görsel 3.1. Osmanlı'da Tahtırevan

Kaynak: Moda Müzayede, 2023.

Görsel 3.2. Joseon'da Tahtırevan, Gama

Kaynak: HistoryNet, 2023.

Joseon Hanedanlığı'nda İç Avlu bölümünde yer alan iki yer daha vardı: Bilim Merkezi Hımgyıonğgak ve Araştırma Enstitüsü Cibhyıoncon. Hımgyıonğgak'ta gök cisimlerinin takibi, halkın yararına mevsimlerin ve zamanın doğru ölçülmesi için kurulmuştu. Yağmur ölçer, su saati, güneş saati gibi pek alet ile ölçümler yapılmaktaydı. Osmanlı'daki müneccimbaşılık müessesesi bu bakımdan benzerlik göstermektedir. Osmanlı'da müneccimbaşı senelik takvimler hazırlamakta, Ramazan ayı için imsakiye yapmakta ve saat-i muhtar tayin etmekteydi. (Aydüz, 2004, s.412) Aynı zamanda Osmanlı'daki muvakkithaneler sıradan halk ve saray halkı için namaz vakitlerini belirlemekte ve müezzinlere, ilgililere vakitleri bildirmekteydi. Zaman içerisinde muvakkithanelerde yedi gezegenin batış ve doğuşu, burçların menzilleri, güneşin doğuş dereceleri gibi astronomi çalışmaları yapıldı; mekanik saatler üzerinde çalışıldı. (Aydüz, 2004, s.419) Joseon ve

Osmanlı'da astronomi çalışmaları hem halk ve devlet yararına yapılmakta hem de akademik olarak yürütülmekteydi.

Alim devlet görevlileri yetiştirmek amacıyla kurulan Cibhyıoncon'da devrin alimleri çalışmalarını yürütmekteydi. Osmanlı'da ise devletin idari mekanizmasını yürütecek seçkin görevliler Enderun'da yetiştiriliyordu. (İhsanoğlu, 1998, s.251) Alimlerin pek çoğu ise saray dışındaki padişahlar tarafından inşa edilen medreselerde çalışmalarını yürütmekte ve aynı zamanda eğitim vermekteydi. Aynı zamanda Cibhyıoncon'da çalışmalar neticesinde ortaya çıkarılan alfabe Hangıl, Joseon tarafından yeni alfabe olarak kabul edilmişti. Osmanlı Devleti kendinden önce var olan Türk-İslam devleti Anadolu Selçuklu Devleti'nin Farsçayı devlet dili, Arapçayı bilim dili olarak benimsemesinin aksine Osmanlı Türkçesini yazı dili olarak kabul etmişti. (Ak, 2017, s.21) Coğrafi, siyasi ve dini sebeplerden dolayı Arapça ve Farsça kökenli kelime içeren Osmanlı Türkçesi Orta Asya'daki kadim Türkçeden farklıydı ancak devlet kendi diline sahipti. Joseon'da da yeni alfabe hangıl ile eski Çince tamamen terk edilmiş değildi; Joseon'un kullandığı dil eski Çince kelimelerden fazlasıyla etkilenmişti. Bu doğrultuda Osmanlı'da olduğu gibi Joseon'da da coğrafi, siyasi ve düşünce sistemi/dini sebeplerden ötürü farklı dilden etkilenme söz konusuydu.

3.3.3. Veliaht Prens Sarayı, Donğ Sarayı

Joseon Hanedanlığı'nın saray içindeki temel alanlardan bir diğeri veliaht prensin özel yaşam alanı ve maiyetindekileri yönettiği Donğ Sarayı'ydı. Ana sarayın doğusunda bulunan Donğ Sarayı'nda veliaht prens bir bakıma hükümdarlık stajı görmekteydi; politika uygulama, idare ve yönetim süreçlerini öğrenmesi adına kendi maiyetini yönetirken devlet tarafından kendisine verilen görevleri bu alanda yerine getirmekteydi. Osmanlı'da şehzade hükümdarlık stajı olarak adlandırabileceğimiz eğitimi sancakta yani saray dışında başka bir şehirde almaktaydı. Ancak iki devlet için de amaç aynıydı; tahtın varisi yönetim hususunda öğrendiklerini pratik eğitimle pekiştirmeliydi.

3.3.4. Devlet Daireleri, Gvolnegaksa

Gyıonğbok Sarayı'nın temel alanlarından devlet dairelerinin çalışmalarını yürüttükleri Gvolnegaksa sarayın batısında yer almaktaydı. Divan toplantılarına katılan kimselerin,

idareden ve diplomasiden sorumlu teşkilatın, harem işlerini organize eden dairelerin binaları burada bulunurdu. Yukarıda bahsi geçen divan üyeleri, kralın kıyafetinden sorumlı Sanğe Dairesi, astronomik çalışmalar yürüten Gvansanğgam, kraliyet hekimi Neivon, hadımların bağlı olduğu Nebanvon, klasik metin basımı ve bazı tören malzemelerinden sorumlu Gyosogvan, kral ve hanedan üyelerini korumaktan sorumlu Ovido Çonğbu, dış siyasetle ilgili belgelerden sorumlu Sınğmunvon gibi daireler Gvolnegaksa'da görev yapmaktaydı. Osmanlı'da devlet daireleri Alay Meydanı ve Divan Meydanı'nda yer alan sarayın Birun kısmında yer alırdı. Sarayın güvenlik, kapıcılık, taşımacılık gibi işlerine bakanlar, hekimbaşı, cerrahbaşı, hünkâr imamı, darphane ve arpa eminleri, atlı askerler Kapıkulu süvarileri, Mehter Takımı, yemekten sorumlu Çanigirler, protokol ile ilginen Dergah-ı mualla çavuşları Birun kısmında görevlerini yerine getirmekteydiler.

3.3.5. Hasbahçe, Huvon

Joseon ve Osmanlı'da ortak olan diğer bir alan Huvon yani Hasbahçe'ydi. Hükümdar ve hanedan ailesi tarafından dinlenme yeri olarak kullanılan bu alanda köşkler, dinlenme alanları bulunmaktaydı. Ayrıca yabancı elçiler adına düzenlenen ziyafetler genellikle burada yapılırdı. Joseon Hanedanlığı Huvon alanında daha çok ziyafet salonu olarak kullanılan Gyıonğhöru Köşkü, sarayın arka bahçesi olarak adlandırılan Hyanğvonğconğ Köşkü, Gıonçonğ Sarayı, kralın özel kütüphanesi Cibokce ve Tevon Tapınağı bulunurdu. Osmanlı Devleti Hasbahçe alanında Mecidiye Köşkü, Esvab Odası, Sofa-i Hümayun, Sofa Camii bulunurdu.

3.4. Saray Teşrifatı Karşılaştırılması

Joseon Hanedanlığı Neo Konfüçyüsçü bir devlet olarak kurulduğunda devletin gelenek, adet, tören gibi unsurlarının yeniden yapılandırılması gerekiyordu. Özellikle Joseon'un üçüncü kralı Kral Taejong ile törenler hususunda derinlemesine araştırmalar yapılmaya başlandı ve ardından kral olan Kral Sejong babasının araştırmalarını ilerleterek Beş Temel Tören adı altında devletin yeni teşrifat sistemini belirledi. Osmanlı Devleti'nde kuruluşundan itibaren törenler düzenleniyor olsa da teşrifat sistemi ilk olarak Fatih Sultan Mehmed emriyle sistemleştirilmişti. Joseon ve Osmanlı'da sarayın ihtişamını,

hükümdarın otoritesini gösteren törenler teşrifatçı olarak atanan devlet görevlileri tarafından belirli kural ve kaideler doğrultusunda düzenlenmekteydi.

3.5. Saray Törenleri Karşılaştırılması

Sarayda düzenlenen törenler dönemin ve devletin sanat, kültür, devlet ve yönetim anlayışını anlamak için birer kaynaktır. Joseon Hanedanlığı ve Osmanlı Devleti'nde düzenlenen törenler devletin kültürel kimliğini yansıtmakla birlikte devletin temelinde yer alan düşünce sistemini yansıtırdı. Joseon Hanedanlığı törenleri Neo Konfüçyüsçü düşünce sistemine göre yeniden yapılandırdı ve düşünce sistemini halka benimsetmek için törenleri kullandı. İki devletin törenleri arasındaki mukayese Joseon'un Beş Temel Tören'inden yola çıkarak yapılacaktır. Joseon'da törenler atalara ait törenler Gillye (길례), Hareme ait törenler Garye (가례), askeri törenler Gullye (군례), yabancı elçilerin kabulü Billye (빈례) ve cenaze törenleri Hyunğnye (흉례)'dir.

3.5.1. Atalara Ait Törenler Açısından Karşılaştırılması

Atalara ait törenleri ifade eden Gillye'nin Osmanlı Devleti'nde karşılığı yoktur. Ölmüş atalar ya da aile üyeleri ölüm yıldönümlerinde hatırlanıyor olsa da saray teşrifatında onlar adına düzenlenen bir tören bulunmamaktaydı. Joseon Hanedanlığı tarafından kabul gören Neo Konfüçyüsçü düşünceye göre bir kişi öldüğünde iki ruh ortaya çıkar; hon ruhu gökyüzüne döner, beg ruhu yeryüzüne döner. Hon ruhu için ölenin adının yazılı olduğu bir ruh tableti hazırlanır ve tapınağa ya da evin bir bölümüne yerleştirilirdi. Beg ruhu ise bir mezara ya da bahçeye gömülürdü. Atalara ait törenler ruh tabletinin bulunduğu tapınak ile mezarın önünde yapılırdı ve ataya yemek sunulurdu. Bireysel ve toplumsal düzeyde atalara ait törenler ilke ve ahlakın (Ye) üç temelini[19] yansıttığından önemi büyüktü. Gillye içinde en önemli yere sahip törenlerden biri Conğ Tapınağı'nda Ataları Anma Töreni (Conğmyo Cerye)'ydi. Ataların ruh tabletlerini muhafaza etmek ataları anmak için özellikle inşa edilen bir tapınaktı. Tören bizzat kral tarafından yönetilirdi. Tapınağın avlusunda başlayan tören tütsülerin yakılıp ruhların çağrılmasıyla başlar ataların erdemli davranışlarından bahsedilen şarkıları söyleyerek dans edilmesiyle devam ederdi.

[19] 1. Gökyüzü ve yeryüzü yaşamın temelidir. 2. Atalar soyun temelidir. 3. Bilge imparator yönetimin temelidir.

Ardından tapınağın içine girilir teşrifata uygun aşamalardan sonra özel bir ataları anma masası kurularak geleneksel danslar edilir şarkılar söylenir ve böylelikle atalar anılırdı. Gillye içinde önemli bir yere sahip olan diğer bir tören ise Sacik'ti. Conğmyo Cerye hanedan ailesi için yapılan bir törenken Sacik halk için yapılırdı. Sacik tahıllardan sorumlu Gokşin ve toprağa hükmeden Cigi için düzenlenirdi. Sacik sunağında gerçekleştirilen tören toplum için refah dilemek, toprakları kötülüklerden korumak, toplum ve devlet arasındaki birliği sağlamak amacıyla yapılırdı. Osmanlı Devleti'nde de tarım önemliydi ve halkın büyük bir çoğunluğu tarım ile uğraşmaktaydı. Bu bakımdan iki devletin de tarım konusunda ortak düşüncelere sahip olduğunu ancak tören bakımından farklılık gösterdiklerini söyleyebiliriz. Aynı zamanda Sacik Töreni kuraklık zamanında, yağmur mevsiminde, hastalık gibi çeşitli felaketler meydana geldiğinde de düzenlenirdi. Buna benzer bir tören Osmanlı Devleti'nde de görülmekteydi. Osmanlı'da havaların sıcak olmasından kaynaklı kuraklık ve diğer tehlike, birtakım hastalıkların kolay yayılması gibi felaketlere sebep olduğundan yağmur duası edilmekteydi. (Kuzucu, 2015, s.421) Saraydan çıkan ve halkın da katıldığı bir yürüyüş ile camilere gidilir ya da bir meydanda toplanarak topluca dualar edilirdi.

3.5.2. Hareme Ait Törenler Açısından Karşılaştırılması

Hareme Ait Törenler olarak adlandırılan Garye Osmanlı Devleti'nde de bulunmaktadır. Harem törenleri hükümdar ve hanedan ailesi adına düzenlenen törenlerin genel adıydı. Joseon ve Osmanlı hükümdarlarının katıldığı törenlere halk da katılabiliyordu ve törenler sayesinde halk ile hükümdar arasında bir yakınlık meydana geliyordu. Gösterişli ziyafet sofralarında hanedan ailesine eşlik ediyormuş hissi yakalayan halkın hükümdarına karşı sevgisi ve saygısı artardı. İlk olarak düğün törenlerine bakacak olursak; Joseon'da düğün törenlerine Hollye denirken Osmanlı'da Sur-ı Hümayun olarak anılmaktaydı. Joseon'da düğün yani Hollye teşrifatı gelin adayının seçilmesi (gantek) ile başlardı. Seçilen gelinin evine mektup gönderilir ve evlilik talep edilirdi; gelin ile ailesi kabul ettiğine dair cevabını gönderirdi (nabçe aşaması). Bundan sonraki aşamalar saat-i muhtar yani taekil'e uygun günlerde yapılırdı. Gelin evine çeyiz (nabpe aşaması) ve saray kıyafetleri (myıonğbok neçul aşaması) gönderilirdi. Düğün günü prens sıon-ollye töreniyle bir alay oluşturur ve gelinin evine gider gelini alır yine düğün alayıyla kendi sarayına dönerdi. Karşılıklı anne ve babalarının ziyaretinden sonra düğün töreni tamamlanırdı. Osmanlı'da saray düğünleri

yani Sur-ı Hümayun şehzadelerin sünnet törenini sultanların ise evlilik düğünlerini ifade ederdi. Sur-ı Hümayun Joseon'da olduğu gibi saat-i muhtara göre yapılırdı. İki devletin düğün töreninde çeyiz geleneği bulunurken bohça içindeki çeyiz gelinin evine damat tarafından götürülürdü. Düğün günü ise ihtişamlı bir düğün alayı gerçekleştirilirdi. Ziyafetler verilir iki devletin halkı bu ziyafetlere katılabilirdi. Joseon'da Garye Emini törenden sorumluyken Osmanlı'da Sur Emini sorumluydu.

Sur-ı Hümayun içerisinde yer alan sünnet töreni taşıdığı anlam bakımından Joseon'daki Gvallye ile benzerlik göstermekteydi. Gvallye hareme ait bir tören olup erkek çocuğun yetişkinliğe geçiş töreniydi. Konfüçyüsçü düşünce sistemini yansıtan törende 15 yaşını dolduran erkek çocuğu yetişkin olmanın sembolü olan gvanmo şapkası takar ve yetişkin kıyafetleri giyerdi. Tören günü taekile göre belirlenirdi. Şapka ve kıyafet giymesiyle sembolik olarak yetişkinliğe geçtiğini ilan eden genç erkeğe eski Çince'de "oğlan" imine karşılık gelen "ca" yazılıp verilirdi ve tören sonunda artık resmi olarak yetişkin bir birey olurdu. Joseon'da yetişkinliğe geçiş töreni kızlar için de düzenlenirdi ve bu törene Gyerye denirdi. Osmanlı'da dini bir anlam taşıyan sünnet töreninde erkek çocuk sünnet edilerek bu tören aracılığıyla bir nevi artık yetişkinliğe geçecek yaşa geldiği ilan edilirdi.

Joseon'daki bir başka harem töreni ise Çegnye, veliaht prensin ilan edilme töreniydi. Veliaht prens soyunun üstlendiği ülkeyi yönetme ve toprakları korumu sorumluluğunun gelecekte kendisine ait olacağının idrak ederdi. Tören ile Çegnye Dairesi ilgilenirdi ve tören Gınconğcon avlusunda yapılırdı. Avluda atama emrinin fermanı okunduktan sonra atamanın emrinin yer aldığı gyomyıonğ belgesi, kitap ve kral mührü bo veliaht prense kral tarafından verilirdi. Böylelikle prens resmi olarak veliaht prens unvanına sahip olurdu. Kendinden sonra taht kavgası çıkmaması ve otorite kaybı yaşanmaması adına sağlığında veliaht tayin eden kral gibi Osmanlı padişahı bir varis tayin etmezdi.

Görsel 3.3. Osmanlı çeyiz bohçası **Görsel 3.4.** Joseon'da Çeyiz Bohçası, Bocagi (보자기)

Kaynak: Arthill Müzecilik, 2023. **Kaynak:** Kore Ulusal Saray Müzesi, 2023.

3.5.3. Askeri Törenler Açısından Karşılaştırılması

Joseon'da askeri törenler Gullye olarak adlandırılmaktaydı. Askeri törenler devletin sahip olduğu ordunun gücünü göstermek, ordunun denetimini ve eğitimlerin kusursuz ilerlemesini sağlamak amacıyla yapılırdı. Saray dışında ve içinde olmak üzere başkentte ya da civar ordugahlarda törenler düzenlenirdi. Joseon'daki askeri törenlerin Osmanlı'daki karşılığı Sefer-i Hümayun'dur. Padişahın ordusunun başında bizzat komutanlık ettiği (Alikılıç, 2002, s.73) Sefer-i Hümayun ile Osmanlı'nın sahip olduğu ordu gücü, ordunun muntazaman hali gözler önüne serilirdi. Türklerde savaş ilanı tuğ ve bayrak merasimi ile başlardı ve Osmanlı'da eski Türk geleneğini devam ettirmesinin yanına İslam adetlerini de katarak zengin bir teşrifat usulü geliştirmişti. Aynı şekilde Joseon'un askeri törenleri de geçmişe dayanmakta Üç Krallık döneminde de askeri törenlere rastlanmaktaydı. İki devlet de askeri tören hususunda geçmiş gelenekler şimdiki kimlikleri ile yeniden yorumlayarak kendi kültürlerine katmışlardı. Ayrıca Joseon'da ve Osmanlı'da sefere çıkıldığında ya da zaferle dönüldüğünde görkemli törenler düzenlenirdi.

Joseon Hanedanlığı'nda güneş tutulmasının kötü şans getireceğine inanılıyordu. Bu nedenle güneş tutulmasının ardından gelecek felaketi engellemek amacıyla ordunun yönettiği törende kral ve tebaası gökyüzüne yalvarır ve dua ederlerdi. Guilşik adı verilen bu törenin diğer dua içeren törenlerden farkı ise bu törende askerler ok atardı ve ordu

bizzat yer alırdı. Diğer tören ise Gangmu Töreni'ydi. Farklı bölgelerden toplanan askerler kral ile avlanma sahasına bırakılan hayvanları ok ile vururlardı. Bu törende avlanan hayvanlar saraya getirilir ve Conğ Tapınağı'nda yapılan ataları anma töreninde kullanılırdı. Osmanlı padişahları da Joseon kralları gibi askerler ile avlanırdı. Şikar-ı Hümayun olarak adlandırılan padişah avları kimi zaman saray yakınlarında kimi zamanda civar şehirlerde yapılmaktaydı. (Karaduman, 2021, s.137) Barış döneminde ordunun savaşma kabiliyetini canlı tutmak, askerlerin emir alma ve uygulama noktasında ustalık kazanmaları amaçlanmaktaydı. Ayrıca Osmanlı'da ordunun gücünü ve ihtişamını göstermek amacıyla yeniçerilerin avluyu doldurduğu, maaşlarının ödendiği Ulufe Dağıtımı gününde padişah elçi kabul ederdi.

3.5.4. Elçi Kabulü Açısından Karşılaştırılması

Joseon Hanedanlığında elçi kabulü Billye olarak adlandırılmaktaydı. Joseon'un komşu ülkeleri Ming Hanedanlığı, Qing Hanedanlığı, Curçen Hanedanlığı, Japonya ve Liuqiu Adaları'ydı. Özellikle Çin'in Ming ve Ming'in yıkılışıyla kurulan Qing Hanedanlığı ile Joseon Hanedanlığı arasında daha yakın ilişkiler kurulmuştu. Elçi kabulü törenlerinde Ming ve Qing Hanedanlığı'ndan gelen elçilere diğerlerine nazara daha görkemli tören düzenlenirdi. Osmanlı Devleti'nde gelen elçilerle padişahtan çok sadrazam ilgileniyordu ve padişah gerek görürse elçi padişah huzuruna çıkabiliyordu. Osmanlı'da ise Müslüman devletlerden gelen elçilerle daha yakın ilişkiler kurulurdu.

Joseon'da elçileri kral, veliaht prens ya da hanedan mensupları karşılar, huzuruna kabul eder ya da onlar için ziyafet verirdi. Çinli elçilerin kabulü ve diğer devlet elçilerinin kabulü ayrı bir teşrifata göre yapılırdı.

3.5.5. Cenaze Töreni Açısından Karşılaştırılması

Joseon'da Hyunğnye olarak adlandırılan cenaze töreni çok kapsamlı bir teşrifata sahipti. Kral ya da kraliçenin naaşının muhafaza edildiği köşkten mezara kadar takip edilen teşrifat içerisinde en ince ayrıntısına kadar düşünülmüş toplam 91 adet aşama yer alırdı. Ölüm haberinin çatıya çıkıp duyurulmasıyla (bog aşaması) başlayan teşrifat naaşın yıkanıp kefenlenmesiyle devam eder beş ay boyunca muhafaza edileceği Bincon'a götürülürdü. Bumyo aşamasında naaş Bincon'dan alınır ve merkezi tapınak Bu

Tapınağına törenle götürülürdü. Cenazenin devamı niteliğindeki atalara yemek sunma töreni cenazeden sonraki 27. ayda sunulan son yemekle tamamlanırdı.

Osmanlı Devleti'nde cenaze töreni dini bir anlam taşırken tören daha kısa sürede ve daha sade yapılırdı. Osmanlı'da ölüm haberi camilerden okunan salalar ile halka duyurulurdu. İki devlette de naaşın yıkanıp kefenlenirdi. Osmanlı'da bu işlem dini bir emir hükmündeydi. Ayrıca Joseon ve Osmanlı'da cenaze döneminde matem kıyafeti giyilmekteydi. Osmanlı'da otorite boşluğu yaşanmaması adına vefatın ilanından sonra şehzade için Cülus Töreni yani tahta çıkma töreni gerçekleştirilirdi. Babü's Saade önüne çıkar yeni padişah olduğu ilan edilirdi ve devlet erkanı ile askeri kumandanlar biatlerini sunardı. Joseon'da tahta çıkma töreni dört gruba ayrılmaktaydı; kral hayatta iken veliaht prense tahtı devrettiğin Sıonvi töreni, kralın ölümünden sonra prens tahta çıkarsa Savi töreni, isyan yoluyla tahta çıkan krallar için Banconğ töreni, hanedanlıktan imparatorluğa yükselen kral için Dınğgık töreni yapılırdı.

Joseon'da beş ana kategoriye ayrılan törenler dışında Osmanlı'da dini törenler de yer almaktaydı. Her yıl hac mevsiminden önce Mekke ve Medine halkının ihtiyaçlarını karşılamak için para ve hediyelerden oluşan bir Surre-i Hümayun tertip edilirdi. Ramazan ve Kurban bayramlarında da bayram tebriki ve alayı gerçekleştirilirdi. Cuma günleri ise padişah halka açık bir camiye gider orada Cuma namazını kılardı. Yolda giderken de halkın şikâyet ve taleplerini bizzat dinlerdi.

3.6. Saray Sanatı Karşılaştırılması

Bir yaşam alanı ve devletin idari merkezi olarak canlı bir sosyal hayat bulunan sarayda devletin sanat anlayışı şekillenirdi. Devletin ideolojik tezahürleri sanatta belirirdi. Joseon Hanedanlığı Neo Konfüçyüsçü düşünce sistemini devletin resmî ideolojisi haline getirerek sanat anlayışında da bir değişikliğe gitmiş ve Konfüçyüsçü estetik anlayışını kabul etmişti. Bu doğrultuda her şeyin doğanın bir eseri olduğu düşüncesi temelde yer aldı ve doğanın yansımaları, özün hakikatini anlatma çabası, abartıdan ve süslemeden kaçınılan sade bir sanat anlayışı ortaya çıktı. Osmanlı Devleti saray sanatı ise şüphesiz bir İslam sanatıydı. Joseon'da olduğu gibi sadeliğin ön plana çıktığı Osmanlı saray sanatında minyatür ve seramik sanatı dışında insan sureti kullanılmamaktaydı. İki devletin sanatkarları devlet himayesinde kurumsallaşmış ve devletin geleneklerine ve

düşünce yapısına uygun bir ekol ortaya çıkarmışlardı. Devletin sanat faaliyetlerini yürüten kurumları devletten maaş alarak hükümdar ve saray halkı için eserler üretirdi.

Joseon'da saray içinde gerekli olan resimlerin çizilmesi için Dohva Dairesi kurulmuş ve dört aşamalı sınavdan geçerek daireye alınan ressamlara kurumsal resim dersleri verilmekteydi. Yeco Bakanlığı'na bağlı Dohva Dairesi bünyesinde gelişen resim sanatı duyguların ön plana çıktığı Gamsanğ resmi ve gerçekler doğrultusunda çizilen Girok resmi olarak ikiye ayrılıyordu. Tören ve ziyafetlerin resmedildiği resimler Girok kategorisine girerken doğa manzaraları resmedildiği resimler Gamsanğ kategorisine girmekteydi. Osmanlı'da resim sanatı Fatih Sultan Mehmed devrinde gelişmiş idiyse de resmin özel hayata girişi 18. Yüzyıl başlarında olmuştu. Ressam adını almaya layık olan Osmanlı ressamı ise Levni'ydi. (Roux, 1990, s.932) Osmanlı'da ressamlar, minyatür sanatçıları, portre çizenler gibi sanatçılar Nakkaşhane bünyesinde çalışmaktaydı. Törenlerin resmedildiği minyatür sanatı Joseon'da bançado olarak isimlendirilmişti. Kraliyet Tören ve Protokol Kayıtları Uigwe için özel çizilen bançado ve Osmanlı'daki minyatür sanatı aracılığıyla dönemin yaşam tarzı, gelenekleri, adetleri, tören teşrifatının ayrıntılı tasvirleri tarihi bir belge olarak kaydedilirdi. Tören resimleri dışında minyatür sanatı kitapları süslemek için de kullanılırdı. Joseon ve Osmanlı'da güzel yazı sanatı da bulunmaktaydı. Joseon'da soye olarak adlandırılırdı ve Joseonlu Konfüçyüsçü alimler soya aracılığıyla felsefe ve öğretilerin yanı sıra sanat duyarlılıklarını da ifade etmeye çalışırlardı. Osmanlı'da hat sanatı olarak bilinen güzel yazı sanatında Arap harfleri kullanılırdı ve hat sanatı el yazması kitaplarda, Kur'anlarda, kitabelerde kullanılırdı. Joseon'da olduğu gibi Osmanlı'da da hattatlar zihin dünyalarını yazı yoluyla ifade ederdi. Ayrıca Joseon ve Osmanlı'da güzel yazı sanatçıları ihtiyaç halinde gerekli devlet dairelerinde görev yapmaktaydılar. Özellikle diplomatik belgelerde ve fermanlarda soye/hat sanatına rastlanırdı.

3.7. Saray Mimarisi ve Kullanılan Motiflerin Karşılaştırılması

Joseon Hanedanlığı ve Osmanlı Devleti'nde saray mimarisi temelde yönetim alanı, günlük yaşam alanı ve bahçe alanı olarak benzer bölümlere ayrılmıştı. İki devletin sarayının etrafı kale duvarları ile çevriliyken mekânsal olarak saray yapısı etkili düşünce sistemi/din dikkate alındı.

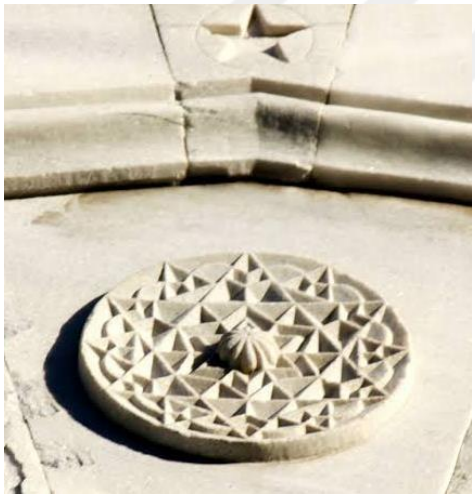
Joseon Hanedanlığı'nda etkili olan mimari unsurlardan birisi feng shui (punğsu) idi. Gyıonğbok Sarayı'nın konumu feng shui ilkesine göre belirlenmişti. "Rüzgâr ve su" anlamına gelen feng shui ilkesi, insanların doğanın bir parçası olduğu ve doğanın insan yaşamına fiziksel ve zihinsel olarak olumlu etkiler bıraktığı düşüncesini yansıtırdı. Çin'in Tang Hanedanlığı'na giderek feng shui öğretisini yerinde öğrenen Koreli keşiş Doseon Kore'nin doğasına ve kültürel ortamına uygun feng shuiyi ortaya çıkarmıştı. Joseon'da da Doseon'un feng shuisi etkiliydi ve dönemin başkenti Hanseong'un konumundan inşa edilecek bina ve yerlerin mekânsal düzenlenmesine kadar her yerde feng shui kullanıldı. Yeni kurulan Joseon'un yeni başkenti feng shui ilkesine göre su ve dağların uyum içinde olduğu Hanseong'te kurulduktan sonra Gyıonğbok sarayı dağ sıraları, su yolları, yönler, rüzgâr ve arazi şekilleri gibi feng shui ilkesinin koşullarını sağlayan konuma inşa edildi. Kuzey ve güney ekseninde hizalanmış sarayda ana taht salonu sarayın feng shui ilkesine göre sarayın merkezine inşa edilmişti. Osmanlı Devleti'nde feng shui ilkesi yoktu ancak Osmanlı'da şehir mimarisinde ve yerlerin mekânsal düzenlenmesinde bir cami merkeze alınırdı ve caminin etrafına kervansaray, medrese, çeşitli sosyal hizmet kurumlarını bünyesinde bulunduran külliye inşa edilirdi. (Ateş, 2017, s.155)

Joseon'daki diğer mimari unsur Çin'in temel prensiplerinden olan Yin yang ve Beş Element'ti. Yin yang prensibi evrenin oluşumunu açıklarken Beş element evrenin yapısını açıklamaktaydı. Pasifliği, soğuğu, karanlığı ifade eden yin ile aktifliği, sıcağı, parlaklığı ifade eden yangın birleşmesi ve etkileşimi evreni ortaya çıkarırdı. Beş element ise ahşap, toprak, ateş, metal ve sudan meydana gelmekte ve bu beş madde sürekli değişim içindeydi. Beş element prensibi yönler, mevsimler ve renkler ile ilişkilendirilirdi: Ateş güney, yaz ve kırmızı; su kuzey, kış ve siyahı; ahşap doğu, ilkbahar ve maviyi; metal batı, sonbahar ve beyazı; toprak ise dört yönün merkezini ve sarıyı temsil etmekteydi. Bu prensip doğrultusun Gyıonğbok Sarayı'nda binalar inşa edildi, renkler beş elemente uygun tercih edildi. Osmanlı Devleti'nde ise Türk tarihinin muhtelif devrelerinde renklerin yönleri ifade etmek için kullanılması düşüncesi etkiliydi. Bu düşünceye göre dört yönün her birisi ayrı renk ile temsil edilmekteydi. Joseon'da olduğu gibi kuzey siyahı, güney kırmızıyı, doğu maviyi, batı beyazı ve hepsinin merkezi sarıyı temsil etmekteydi. Boğdan'ın kuzeyini "Kara" Boğdan olarak isimlendiren Osmanlı'da eski Türk gelenek izlerinin devam ettiğini söylemek mümkün olduğu gibi Orta Asya

Türklerinden itibaren kullanılan bu düşüncenin vaktinde yakın komşusu olan Çin'in Beş Element prensibinden etkilenerek ortaya çıktığı da düşünülebilir.

Joseon'un dekoratif süslemelerine verilen ad Dançonğ'tu ve saray mimarisinde oldukça fazla kullanılmıştı. Temelde beş renk kırmızı, mavi, sarı, beyaz ve siyah kullanılarak çeşitli desenlerin yer aldığı bir sanattı. Ahşap süslemede, heykel, el sanatları ve resim gibi sanat dallarında da kullanıldı. Saray mimarisinde hayvan deseni olarak ejderha, turna, kelebek, tavus kuşu, turna kullanılırdı. Anka kuşu hanedanlığın sembolüydü ve ejderha özellikle kralı temsil ederdi. Topkapı Sarayı'nda Arz Odası'nın kuzeydoğu cephesindeki revakta ejderha ve anka kuşu deseni ortaya çıkarılmıştı. Padişahın özel odasının yakınında bulunan bu desenin Joseon'da olduğu gibi hükümdarlık alameti, güç ve kuvvet manasıyla kullanıldığı söyleyebiliriz. Ayrıca ortak desen olarak Çin bulutu ve lotus kullanılmaktaydı. Desenler kimi zaman duvara direkt çizilir, kabartmalar halinde yapılırdı ve güzel yazı sanatı soye ile hat sarayda duvarları süslerdi.

Görsel 3.5. Osmanlı'da Lotus Motifi

Kaynak: Şalom Dergisi, 2023.

Görsel 3.6. Joseon'da Lotus Motifi

Kaynak: Yonhap Gazetesi, 2023.

Görsel 3.7. Topkapı Sarayı'nda Ejderha Motifi

Kaynak: Aziz Doğanay. (2023, Aralık 11).

Görsel 3.8. Gyıonğbok Sarayı'nda Ejderha Motifi

Kaynak: Kore Kültürel Miras İdaresi, 2023. Milli Saraylar, sayı:21, s.15.

3.8. Saray Kıyafetleri Karşılaştırılması

Joseon ve Osmanlı saray hayatı katı kuralların geçerli olduğu bir alandı ve sarayda çalışan kişilerin kıyafetleri onların konumunu, rollerini ve özelliklerini yansıtırdı. Tören kıyafetleri gündelik kıyafetlerden farklıydı ve tören günlerinde teşrifata uygun kıyafetler giyilmekteydi. Hükümdar ile tebaası arasındaki statü farkı açıkça ortaya konmuş en kaliteli kumaşlar hükümdar için kullanılmıştı. Geleneksel Kore kıyafeti hanbok cogori üstlüğü, kadınlar için etek, erkekler için bol pantolondan meydana gelirdi. Kurdele tarzı gorım ipi bele bağlanırdı. Osmanlı'da erkek günlük yaşamında altta şalvar, üstte gömlek ve üzerine kısa ya da uzun kaftan giyerdi. Bellerinin etrafına da kuşak dolarlardı.

Osmanlı'da kadınlar haremde şalvar, gömlek, entari, kaftan giyerken başlarına işlemeli başörtüsü takarlardı ve dışarı çıkarlarken ferace, yaşmak ve peçe kullanırlardı. Joseon ve Osmanlı'da kıyafetler çoğunlukla düşünce sistemine/dine uygun şekilde giyilirdi. İki devlette de ortak motif olarak lotus, tavus kuşu, kaplan postu, pars beneği, Çin bulutu kullanılırdı.

Renkler evrenseldir, dünyanın her yerinde kullanılır ancak renklerin kullanım şekli ve yorumlanması farklılık gösterir. Joseon'da renklerin beş elementi temsil ediyordu ve beş ana rengin birbiriyle karıştırılmasıyla ara renkler oluşturulurdu. Dört elementin merkezi olan toprak merkezi renk konumundaki sarıyı temsil etmekteydi ve hem evrenin merkezini hem de kralı simgeleyen bir renkti. Saray halkı sarı giyemezdi. Kırmızı kral, kraliçe ve üst düzey yetkililerin kıyafetlerinde kullanılırken koyu kırmızı ve çivit mavisi özellikle kraliçe ve valide sultanın gücünü simgeleyen renklerdi. Joseon Doğuda yer aldığından doğunun rengi maviye değer verilirdi ve beyaz rengin herkes tarafından giyilmesine izin verilmezdi. Siyah renk ise genellikle üniformalarda kullanılırdı. Osmanlı'da renkler köklerini en eski Türk inanışlarından alarak yorumlanmıştı. Hükümdarlık alameti olarak sarı, kırmızı ve yeşil renkler kullanılmaktaydı ve bu üç renk devleti yönetenleri ve hakimiyeti temsil etmekteydi. Beyaz rengi adalet, güçlülük gibi manalar taşırken sarı merkezi renk olarak merkeziyetin, hakimiyetin ve kudretin sembolüydü. Aynı zamanda İslamiyet'in etkisiyle de renklere yeni yorumlar katılmış beyaz ve yeşil manevi bir anlam kazanmıştı. Renkler ve anlamlarına baktığımızda Joseon Hanedanlığı ve Osmanlı Devleti'nde sarı merkezi renk olarak hakimiyeti ve hükümdarı simgelerdi. İki devlette de kırmızı hükümdar ve üst düzey yetkililerinin rengiyken beyaz rengine değer verilir, saygı gösterilirdi.

Hükümdarın kıyafetleri herkesten farklıydı. Joseon'da kralın en üst tören kıyafeti Myon'du. Ataları anma töreni, düğün töreni, Sacik Töreni, Conğ Tapınağı'ndaki Ataları Anma Töreni gibi törenler sırasında giyilirdi. Kral Myon kıyafeti giyindiğinde arka ve ön kısmından boncuk sarkan Myonryu tacını takar sanğ adı verilen içliği giyerdi. Co Kıyafeti kralın ay takvimine göre yeni yılda ya da halkla ilgili etkinlikleri duyururken giydiği kıyafetti. Co ile siyah şapka üstüne kırmızı boncukların dizili olduğu vonyu şapkasını takardı. Son olarak Sanğ kıyafeti kral ve saray yetkililerinin resmi görevleri sırasında ve yas sürecinde giydiği kıyafetlerdi. Elçi kabulü, atama töreni, cenaze gibi törenlerde

giyilirdi. Diğerlerinden farklı olarak kralın Sanğ kıyafetinin yapımında en değerli kumaş kullanılır, kralı simgeleyen desenler işlenirdi. Kral günlük yaşamı içerisinde ejderha işlemeli gonnyonğpo giyer ikson şapkasını ve yeşim kemerini takardı. Osmanlı Devleti'nde padişah yas kıyafeti olarak koyu mavi ve lacivert yas kıyafeti tercih ederdi. Sefere çıktığında ise padişahın hükümdarlık alameti olan sarı çizme, kırmızı kemer takar ve kırmızı kaftan giyerdi. Ayrıca Joseon ve Osmanlı'da başlık/şapka kişinin sosyal, ekonomik, kültürel durumunu yansıtırdı.

3.9. Saray Musikisi Karşılaştırılması

Joseon Hanedanlığı ve Osmanlı Devleti'nde musiki kurumsallaştırılmıştı. Devlet bünyesinde faaliyet gösteren musiki yöneticileri özellikle törenlerde performans sergilemekteydi. Joseon'da Neo Konfüçyüsçü bir devlet kurma ve tebaa ile saray halkına düşünce sistemini benimsetmenin ve öğretilerini öğretmenin bir yöntemi olarak törenler ve bu törenlerdeki şarkılar kullanıldı. Şarkılar düşünce sistemini yansıtmaktaydılar. Musiki temelde "ahlak ve musiki" anlamına gelen Ye-Ak öğretilerine dayanmaktaydı. Soylu sınıf ile alt sınıf insanların birlikte katılabildiği resmî törenlerde icra edilen şarkılar toplumu uyum içinde yaşatmanın anahtarıydı. Joseon'da resmi olarak kabul edilen Beş Tören'in hepsinde musiki kullanılmaktaydı. Joseon'da musiki üçe ayrılmaktaydı: resmi törenlerde kullanılan A(雅) Müziği, geleneksel Hyanğ Müziği ve Tang Hanedanlığı'ndan gelen Danğ Müziği. Askeri bando olarak Çügo-su ve Seak-su bulunmaktaydı ve askeri şarkılar savaş taktikleri içeren Ohenğçulgin Şarkısı, birliklerin ilerleme, geri çekilme gibi emirleri anlaması için söylenen Gihü Şarkısı, emirleri anlatan Gakgyıonğ Şarkısı olarak üçe ayrılmaktaydı.

Osmanlı musikisi, Osmanlı saray veya halk müzisyenlerinin askeri, dini, klasik ve folklorik türlerde ürettiği bir sanattı. Dini müzikler Meşhanelerde kullanılırken klasik ve folklorik müzikler törenlerde kullanılmaktaydı. Askeri müzikler Mehter takımı tarafından resmî törenlerde, şenlik ve şölenlerde icra edilirdi. Aynı zamanda Joseon'da olduğu gibi Osmanlı'da da askeri müzik ordunun moralini yüksek tutmak çalınır ve savaş taktiği olarak kullanılırdı. İki devlette de enstrüman olarak nefesli, telli ve vurmalı çalgılar kullanılmaktaydı.

3.10. Saray Mutfağı Karşılaştırılması

Joseon Hanedanlığı'nda saray mutfağı Senğgva ve Socu Dairesi'nden müteşekkildi. Socu Dairesi İç Avlu'da kralının özel yaşam alanının Doğusundaydı. Sarayda düzenlenen ziyafetler, kral ve hanedan ailesinin yemekleri, çaylar, atıştırmalıklar, mezelerden sorumluydular. Sarayda Kral ve Kraliçe'ye beş kez yemek servis edilirdi: Sabahın seher saatlerindeki kahvaltı Cari Coban (자리조반) ya da diğer bir adıyla Ço Coban (초조반), sabah yemeği Coban (조반), akşam yemeği Sıokban ve sabah ile akşam yemeklerine kısaca Surasanğ (수라상) da denirdi, öğlen Nadgıodsanğ (낮것상) ve gece vakti servis edilen Yaçam (야참). Sabahın erken saatin verilen Cari Coban'da krala genellikle lapa ve lapaya uygun mezeler servis edilirdi. Mevsime göre içindeki malzemenin değiştiği lapa insan sağlığına faydalı olduğundan çokça tüketilirdi. Sabah ve akşam yemeklerinde çorba, pilav, ana yemek ve mezeler sofrada yer alırdı. Öğlen yemeğinde hafif atıştırmalıklar sunulurdu ve gece atıştırmalığı Yaçam kralın istediği üzere servis edilirdi. Gece içmesi gereken bir ilacı varsa da içerdi. Sabah ve akşam yemekleri ondol sistemi bulunan odada yenirdi. Odanın doğu tarafında kral batısında ise kraliçe otururdu. Kral ve kraliçeye üçer Suracı Başı hizmet ederdi. Yemekleri üstü kırmızı yuvarlak siniye benzer, alt kısmı ayaklı vonban adı verilen yer sofrasında yerlerdi. Ana yemek ve mezeler bu masa üzerinde dururken vonbanın sağ tarafına küçük vonban yer alırdı ve küçük vonbanda yemekte zehir olup olmadığını kontrol eden Gimi Görevlisi ile Suracı Başı'nın kullanacağı gümüş kaşık ve çubuk, kase gibi malzemeler bulunurdu. Küçük vonbanın önünde rahle tarzı çağsanğban konurdu ve üzerinde kaşık çubuk, mangalda pişecek yemek malzemeleri bulunurdu.

Osmanlı Devleti'nde saray mutfağı Matbah-ı Amire olarak bilinirdi ve sarayın ikinci avlusunda yer alırdı. Matbah-ı Amire'nin en önemli kısmı padişah için yemek pişirilen Has Mutfaktı. Saray'da padişah ve saray halkı sabah ve akşam olmaz üzere iki öğün yemek yerdi. Sabahları besin değeri yüksek yemekler yenirken akşam yemeklerinde çorba, yahni, kebap, pilav, sebze yemekleri ve tatlı bulunurdu. Padişah yemeğini Has Oda'da yer sofrasında yerdi. Sofranın altına ve üstüne altın sırmalı ipek kumaşlar serilirdi. Padişahın yemeğini Çaşnigirbaşı getirir ve sunardı. Joseon'da olduğu gibi Osmanlı'da da

yemekte zehir olup olmadığını kontrol eden tadımcı çaşnigir vardı. Padişah ve kral yemeklerini yer sofrasında yerdi. Joseon'da kral kraliçe ile yemeğini yerken Osmanlı'da padişah yemeklerini tek yemekteydi. Hükümdar için hazırlanan yemeklerde devletin farklı bölgelerinden getirilen en kaliteli ürünler kullanılırdı. Sabah yemeğinde hükümdarlar lapa yemekteydiler. İki devlette de yemek çeşidi olarak çorba ve pilav bulunurken et vazgeçilmezdi; et suyu fazlasıyla kullanılırdı. Joseon ve Osmanlı'da turşu kurulurdu ve turşu küplerinde muhafaza edilirdi. Tören sofrası, ziyafet ve şölen söz konusu olduğunda daha ihtişamlı ve çeşidi bol sofralar kurulurdu. Bu sofralar ile devletin güç, iktidar ve zenginliği gösterilirdi. Halkın da katılabildiği ziyafetler için avluda çadırlar kurulurdu. Mutfak eşyası olarak Çin porselenleri, bakır kaşıklar, kapaklı küçük kaseler, güveç kapları benzerlik gösterirdi. Özellikle Çin'den Topkapı Sarayı'na getirtilen porselenler üstünde onarım ve süslemeler yapılarak Osmanlı saray zevkine uygun formlara dönüştürülmüşlerdir. (Gedük, 2022, s.78) Bu nedenle mutfak eşyaları ve onarım sonucu dönüştürülen eserler ile Joseon mutfak eşyaları arasında benzerlik bulunmaktadır.

Görsel 3.9. Topkapı Sarayı'nda Bulutlar arasında ejderha kabartmalı Seladon Tabak

Kaynak: Milli Saraylar Başkanlığı, 2023.

Görsel 3.10. Gyıonğbok Sarayı'nda Bulutlar arasında Ejderha kabartmalı Seladon Tabak

Kaynak: Kore Ulusal Müzesi, 2023.

Görsel 3.11. Osmanlı Devleti'nde İbrik formunda Bulutlar arasında Ejderha Desenli Seladon Şişe

Kaynak: Gedük, S. (2023, Mart 23) UNIMUSEUM 5(2).

Görsel 3.12. Joseon Hanedanlığı Dönemi Bulutlar arasında Ejderha Desenli Porselen Şişe

Kaynak: Kore Ulusal Müzesi, 2023.

SONUÇ

Çalışmada Gyıonğbok Sarayı ve Topkapı Sarayı temel alınarak Joseon Hanedanlığı ve Osmanlı Devleti saray kültürü incelenmiştir. Joseon Hanedanlığı kendinden önceki hanedanlıkların aksine Budizm'i reddetti ve Neo Konfüçyüsçü düşünce sistemini kabul ederek 1392 yılında devleti kurdu. Osmanlı Devleti beylikten itibaren İslamiyet kabul etmişti ve 1299 yılında Türk-İslam devleti olarak kuruldu. Neo Konfüçyüsçülük, Konfüçyüsçü düşünce sisteminin temel ilkelerini kabul eden, dönemin şartlarında Konfüçyüsçü klasikleri yeniden yorumlayarak ortaya çıkan bir düşünce ekolüydü. Düşünce ekolü ve din olarak farklı noktalarda yer alıyor olsalar da temelde Konfüçyüsçülük ve İslam'da bir insanın sahip olması gereken özellikler (ilkeler) benzerlik göstermektedir. İnsanların manevi olarak kendini yetiştirmesi, bilgisini artırması ve öğrendiklerini uygulaması gerekmektedir. Bu doğrultuda Joseon ve Osmanlı hükümdarları kendilerini düşünce ekolü/din yolunda geliştirme ve diğerlerine örnek olma sorumluluğu üstlenmekteydi. Joseon'da kral Gök'ün yasasına uygun, Osmanlı'da padişah Allah'ın emir ve yasaklarına uygun şekilde devleti yönetmeliydi. Yönetme yetkisi kendisine bahşedilen hükümdar kendisine emanet edilen halkı yönetirken ahlaka uygun şekilde davranmalı ve düzeni sağlamalıydı.

Hükümdar ve ailesinin ikametgâhı ve devletin yönetim merkezi olan sarayda sosyal yaşamı ve idare mekanizmalarını düzenlemek ve işleyişini sağlamak adına teşkilat sistemleri geliştirilmişti. Divan teşkilatında bulunan divan üyeleri ile yapılan toplantılarda hükümdar istişare usulüyle üyelerin fikirlerini dinlerdi ve son kararı kendisi verirdi. Mutlak otorite sahibi hükümdardı. Gyıonğbok Sarayı ve Topkapı Sarayı'nın giriş kapısından girildiğinde ilk olarak törenlerin düzenlendiği avlu bulunurdu. Ardından yönetim alanı, harem ve son olarak bahçeler yer alırdı. Gyıonğbok Sarayı'nın Doğusunda Veliaht Prens Sarayı, Batısında devlet daireleri bulunurken Topkapı Sarayı'nda devlet

daireleri ikinci avluda bulunuyordu. Sarayda avlular birbirinden kapılar ile ayrılıyordu. Sarayın etrafı kale duvarları ile çevriliydi ve sarayın en korunaklı bölümü Harem'di.

Sarayda üst düzey protokoller ve törenler düzenlenirdi ve törenlerin kural ve kaidelerini belirlemek için teşrifat sistemi oluşturulmuş devletin gücünü ve otoritesini yansıtması sebebiyle törenlere önem verilirdi. Joseon Hanedanlığı tören ve teşrifatını Neo Konfüçyüsçü düşünce sistemine uygun hale getirmişti. İlk kraldan itibaren törenlere dair yapılan araştırmalar Kral Sejong döneminde tamamlandı ve Beş Temel Tören (Orye) olarak kayıt altına alındı. Joseon'da törenler ataları anma töreni Gillye, hareme ait törenler Garye, askeri törenler Gullye, cenaze töreni Hyunğnye ve yabancı elçilerin kabulü Billye olmaz üzere beşe ayrılmıştı. Topkapı Sarayı'nda törenler ise devlete ait törenler, hareme ait törenler ve dini törenler olarak üçe ayrılıp incelenmiştir.

Joseon Hanedanlığı ve Osmanlı Devlet'inde devlet ve kültür merkezi konumundaki saray içerisinde sanat da yerini alırken saray mimarisi, kıyafetleri, musiki ve mutfağı kendine has özelliklerle saray kültürünü oluşturmaktaydı. Joseon ve Osmanlı'da sanatkârlar devlet himayesinde kurumsallaşmış ve saray halkı için eserler üretmekteydiler. Törenler resmedilirken kullanılan minyatür sanatı iki devlette de bulunurken minyatür aracılığıyla dönemin yaşam tarzı, gelenekleri, tören ve teşrifatının ayrıntıları öğrenilmektedir. Aynı zamanda güzel yazı sanatı Joseon'da soye, Osmanlı'da hat sanatı olarak yer almaktaydı. Joseon Hanedanlığı'nda mimari unsurlar feng shui, yin yang ve Beş element, Daçonğ'du. Doğayla uyumlu bir mimari anlayışına sahip Joseon'da Beş element yön, mevsim ve renkleri temsil etmekteydi. Osmanlı Devleti'te muhtelif Türk tarihi dönemlerinde renklerin yönleri ifade etmek için kullanılması düşüncesini miras almıştı. Buna göre Joseon ve Osmanlı'da kuzey siyahı, güney kırmızıyı, doğu maviyi, batı beyazı ve hepsinin merkezi sarıyı temsil etmekteydi. Kültürü meydana getiren diğer bir unsur ise kıyafetti ve iki devlette de saray kıyafetleri kişinin konumunu, rollerini ve özelliklerini yansıtmaktaydı. Hükümdarların giydiği tören kıyafetleri en kaliteli kumaşlarla dokunuyordu ve hakimiyeti ve kudreti simgeleyen sarı ve kırmızı renkleri hükümdar kıyafetlerinde kullanılırdı. Joseon ve Osmanlı'da musiki kurumsallaştırılmıştı ve törenlerde şarkılar icra edilmekteydi. Askeri müzik ordunun moralini yüksek tutmak için çalınırdı ve savaş taktiği olarak kullanılırdı. Son olarak Joseon'da Senğgva ve Socu Dairesi, Osmanlı'da Has Mutfak olarak adlandırılan saray mutfaklarında devletin farklı

bölgelerinden getirtilen en kaliteli malzemelerle hanedan ve ailesi için yemek hazırlanırdı. Joseon'da beş öğün yemek servis edilirken Osmanlı'da iki öğün servis edilmekteydi.

İki devletin de saray teşkilatlanması, saray yapısı, törenleri ve saray sanatı gibi kültürü oluşturan unsurları arasında benzerlikler bulunmaktaydı. Bu benzerliklerin kimisi aynı yüzyılda tarih sahnesinde yer almış mutlak otorite sahibi hükümdar tarafından yönetilen iki devlet olmasından kaynaklıydı. Kimi benzerlik de Orta Asya'dan Osmanlı Devleti'ne aktarılan kültür birikiminin yansımasıydı. Eski Türk atalarının Orta Asya'da yaşadığı bilinen bir gerçek olan Osmanlı Devleti, Çin ile kültür etkileşimi geçiren atalarının gelenek ve göreneklerinin kimisini devam ettirmekteydi. Ayrıca Osmanlı'nın Çin ile süregelen ticareti vasıtasıyla Topkapı Sarayı'nda Çin kültürünü yansıtan seladon eşyalar bulunmaktaydı. Joseon Hanedanlığı da Çin'de ortaya çıkan Konfüçyüsçü düşünce sistemini kabul ederek bir bakıma Çin'in kültüründen etkilenmeye açık hale gelmiş, nitekim Çinli hanedanlıklarla kurduğu bağlar ile kültür alışverişinin gerçekleşmişti. Sonuç olarak Çin, Osmanlı Devleti ve Joseon Hanedanlığı arasında bir kültür köprüsü konumuna gelmiş soyut ve somut benzerliklere vesile olmuştur. Neo Konfüçyüsçü düşünce ekolü ve İslam'ın "doğru" insan kavramının benzer olduğunu; ahlaklı, erdemli, iyi ve kötüyü ayırt edebilen, adil, cesur, işini hakkıyla yerine getiren, dürüst, bilgili ve aklını kullanabilen, aşırılıktan kaçınan gibi özellikler taşıması gerektiğini söyleyebiliriz. İnsanların kendini "manevi" olarak yetiştirme noktasında izleyecekleri yolların da benzer olduğunu ve bu yolun bilgiden, öğrenmekten ve anlamaktan geçtiği çıkarımını yapabiliriz. Bu doğrultuda etkili düşünce ekolü ve din, hükümdarları "üst" ya da "doğru" insan olma noktasında birleştirmiştir diyebiliriz.

KAYNAKÇA

Âdem, H. (2016). İslamda yönetim ve adalet anlayışı. *Yeni Fikir Dergisi, 8(17),* 72-92.

Ahıshalı, R. (2007). Reisülküttap. *TDV İslam Ansiklopedisi 34*. cilt. İslam Araştırmaları Merkezi. (ss. 546-549).

Ak, M. (2017). Dilde birlikte yaşama tecrübesi olarak Osmanlı Türkçesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 43.*

Akgündüz, M. (2005). Surre-i hümayun geleneği ve İslam toplumunu kaynaştırmadaki rolü. *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi Sayı 22*. (ss.107-114).

Aksun, Z. N. (1994). *Osmanlı tarihi 1. cilt*. Ötüken Neşriyat.

Alikılıç, D. (2002). 17. yüzyıl Osmanlı saray teşrifatı ve törenleri (Doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Anadolu Ajansı. (2023, Aralık 10). Topkapı Sarayı. https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/topkapi-sarayi-ve-mukaddes-emanetler

Armağan, A. (2011). Klasik dönemde Osmanlılarda devlet yönetim anlayışına dair bazı düşünceler. *Akademik Bakış Cilt 5 Sayı 9.*

Arseven, C. E. (1983). *Sanat Ansiklopedisi 1.Cilt.* Milli Eğitim Basımevi.

Arthill Müzecilik. (2023, Aralık 10). Osmanlı'da çeyiz bohçası. https://www.arthill.com.tr/urun/6165117/osmanli-19-yuzyil-saray-isi-incili-bohca

Atay, E. E. (2022). Osmanlı'da devlet anlayışı. *Journal of Social Sciences and Humanities, 6(1).*

Ateş, N. (2017). Osmanlı'da vakıf-külliye-şehir ilişkisi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 26.*

Aydüz, S. (2004). Osmanlı astronomi müesseseleri. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 2 Sayı 4.*

Başbakanlık Osmanlı Arşivi. *Bab-ı Ali Evrak Odası.* H-29-12-1221. 236-13139.

Bektaşoğlu, M. (1999). Osmanlı'da hat sanatı. *Diyanet İlmi Dergi cilt 35 sayı 1*.

BOA. *BEO*. H-29-12-1218. 167-7062.

Bu, N. C. (2008). 정조전의 유교국가론관 `周禮`. *영남학 43*.

Cha, S. Y. (2019). 조선시대 의궤 반차도를 통한 왕실의례복식 콘텐츠 제작. *한국의류학회지 43 no.4*.

Cho, B. N. & Kim, C. S. & Cho, S. U. (2007). 조선시대 司僕寺 財政運營 연구. *사학연구 85.*

Cho, H. G. (2004). 고려 초기의 유교정치이념에 관한 연구: 고려 태조 완전의 훈요집조를 중심으로. *대한정치학회, 12:2.*

Cho, M. H. (2021). 조선조 학자들의 서예인식에 관한 개괄적 고찰. *양명학 63.*

Cho, O. H. (2022). 중국 명-청시대 궁중음악과 한국 조선시대 궁중음악의 비교연구. (박사학위논문). 계명대학교 대학원,

Cho, O.Y. (2015). 경복궁의 변화. *KACEM 11.*

Choi, C. K. (1996). Confucianism and law in Korea. *The Law Research Institute (법학연구소) vol. 37, number 2.*

Choi, M. J., Lee, C. H. & Chan, Y. H. (2018). 경복궁 근정전 박삭의 산자와 운송관정 해석. *암석학회지/24(3).*

Chon, D. S. (2003). Korean cuisine and food culture. *Kikkoman Special Edition. (ss. 2-6).*

Chon, J. M. & Kim, J. H. & Na, M. H. (2022). 조선전기와 명왕조의 제도 분석에 따른 궁중복식 연구 -왕의 제복인 면복을 중심으로-. *한국산학기술학회 논문지, 23(10),* 349-360, 10.5762/KAIS.2022.23.10.349.

Cimilli, H. C. (2002). Topkapı Sarayı'nın anıtsal kapılarının işlev ve sembolizm açısından incelenmesi (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Cin, H. & Akyılmaz, S. G. (1995). *Tarihte toplum ve yönetim tarzı olarak feodalite ve Osmanlı düzeni*. Çağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Çelebi, C. (2023). Mehmed esad'ın tevarih-i manzüme beray-ı viladet-i sultan Mustafa adlı mecmuası üzerisine. *Osmanlı Miras Araştırmaları Dergisi*. (ss. 225-269).

Çelik H. & Kılıç, Y. (2022). Eski doğu toplumlarında harem ve hadımlık müessesesinin ortaya çıkışı ve işleyişi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 9-2.*

Çetin, N. M. (1989). Aklam-ı Sitte. *TDV İslam Ansiklopedisi 2. Cilt.* İslam Araştırmaları Merkezi. (ss. 276-280).

Çiçek, T. (2021). Osmanlı mimarisinde kullanılan nebati motiflerin modern soyut Türk resmine katkıları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt 18 sayı 2.* (ss. 895-908).

Çokay, M. Ö. (2003). Osmanlı saray sanatı ekolünde sanatçılar ve halı üretimi. *İSTEM 2.* (ss.147-154).

Çolak, A. (2016). Maverdi ve el-ahkamu's-sultaniyyesi. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi Cilt 5, Sayı 1.*

Daum. (2024, Mart 25). Gyıonğbok Sarayı'nın Feng Shui haritası. https://m.cafe.daum.net/kis0901/SayB/3443?listURI=%2Fkis0901%2FSayB

Defterdar Sarı, M. (1969). Devlet adamlarına öğütler (H. R. Uğural). Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Derman, M. U. (2015). İstanbul'da Hat Sanatı. *Büyük İstanbul Tarihi 7.cilt.* İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları. (ss. 322-349).

Dinler, V. (2023). Osmanlı Devleti'nin klasik dönem idari yapıcı ve işleyişi. *Telakki Sosyal Bilimler Dergisi 1.*

Diyanet İşleri Başkanlığı. (2023). *Hadislerle İslam.* Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Do, H. Y. (2015). 조선 후기 도화서 미술교육에 관한 연구. 국내석사학위논문 부산대학교 대학원.

Doğanay, A. (1999). Bulut motifi ve Osmanlı sanatındaki ilk örnekleri. *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi 6.* (ss. 225-234).

Doğanay, A. (2021). Yüzyıllar sonra Topkapı Sarayı'nda ortaya çıkarılan ejder-simurg karşılaşması üzerine. *Milli Saraylar Sayı 21.* (ss. 4-25).

Doğanay, A. (2023, Aralık 11). Yüzyıllar sonra Topkapı Sarayı'nda ortaya çıkarılan ejder-simurg karşılaşması üzerine. (Fotoğraf, s.15) *Milli Saraylar Sayı 21.*

Eroğlu, F. (2016). Kur'an'daki İslamiyet'in Yönetim Düşüncesi. Yeni Fikir Dergisi, 8(17), 49-71.

Farabi. (2001). *El- Medinetü'l fazıla.* (Çev. Nafız Danışman). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 1152.

Fung, Y. L. (2019). *Çin felsefe tarihi.* (Çev. Fuat Aydın). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Gedük, S. (2022). Topkapı Sarayı müzesi Çin porselenleri koleksiyonu üzerinde yapılmış Osmanlı onarımları. *International University Museums Association Platform Journal of Cultural Heritage UNIMUSEUM, 5 (2).*

Genç, R. (1997.) Türk inanışları ile millî geleneklerinde renkler ve sarı-kırmızı-yeşil. *Erdem, 9(27),* 1075-1110.

Gök, D. & Durak, S. (2022). 19. yüzyıl Osmanlı mimarisi süsleme sanatında kullanılan malzeme ve teknik özellikler: Bursa Emir Sultan Cami örneği. *Uluslararası Bilim, Teknoloji ve Tasarım Dergisi Vol.3, No.2. (*ss. 150-169).

Gu, D. Y. (2021). 조선시대 국왕 면복(冕服) 착용 의례의 정립과 그 확장. *복식, 71(2), 59-75*, 10.7233/jksc.2021.71.2.059.

Gu, H. E. (2019). 조선시대 왕실 제기(祭器) 연구. 이화여자대학교 대학원 박사학위논문.

Gungstory. (2023, Ekim 23) Gvolnegaksa. https://gungstory.com:9008/03

Gürcan Yardımcı, K. (2016). Osmanlı dönemi dokuma sanatı ürünlerinden örnekler. *Internatıonal Journal of Cultural and Socal Studies vol.2.* (ss. 219-241).

Gwon, Y. N. (2020). 조선왕실 문희묘 의례의 형성과 특징. *종교와 문화, 제38 호.*

Gyeonbokgung Palace Management Office. (2023, Nisan 15). Saray ve kapılar. https://www.royalpalace.go.kr/content/data/data_03.asp

Gyeonbokgung Palace Management Office. (2023, Nisan 22). Gyeongheoru Köşkü. https://www.royalpalace.go.kr/content/data/data_03_08.asp

Gyıonğbok Sarayı Yönetim Ofisi, 경복궁관리소임. (2023, Aralık 10). Gıonçun Kapısı. https://www.heritage.go.kr/heri/cul/imgHeritage.do?ccimId=1624469&ccbaKdcd=13&ccbaAsno=01170000&ccbaCtcd=11

Gyıonğbok Sarayı Yönetim Ofisi, 경복궁관리소임. (2023, Aralık 10). Gvanğhva Kapısı. https://www.royalpalace.go.kr/content/data/data_03.asp

Gyıonğbok Sarayı Yönetim Ofisi, 경복궁관리소임. (2023, Aralık 10). Yıonğçu Kapısı. https://www.royalpalace.go.kr/content/data/data_03.asp

Gyıonğbok Sarayı Yönetim Ofisi. (2023, Aralık 10). Taht Salonu. https://www.royalpalace.go.kr/content/data/data_03_03.asp

Gyıonğbok Sarayı Yönetim Ofisi. (2023, Aralık 10). Gangnyıoncon. https://www.royalpalace.go.kr/content/data/data_03_05.asp

Gyıonğbok Sarayı Yönetim Ofisi. (2023, Aralık 10). Gyotecon. https://www.royalpalace.go.kr/content/data/data_03_05.asp

Gyıonğbok Sarayı Yönetim Ofisi. (2023, Aralık 10). Yıonğce Köprüsü. https://www.royalpalace.go.kr/content/data/data_03_02.asp

Hacib, Y. H. (2019). *Kutadgu Bilig*. (Çev. Muzaffer Tunçel). Gençlik Spor Yayınları.

Halaçoğlu, Y. (1995). *16-17. yüzyıllarda Osmanlılarda devlet teşkilatı ve sosyal yapı*. Türk Tarih Kurumu.

Han B. R. (2017). *Jewels of the palace, royal recipes from old Korea*. Hollym International Corp.

Han, B. R. (2008). 궁중음식의 멋과 맛. *SCD Elixir 43.*

Han, Y. W. (2010). *A review of Korea history vol 2 Joseon era.* (Çev. C. Ham). Kyongsaewon.

HangilTimes. (2023, Aralık 10). Gvanğhva Kapısı'ndaki heçi ve volde. http://hangiltimes.com/m/view.php?idx=54315

Heung, S. M. (2011). 조선전기 경복궁 궐내각사의 건축공간에 관한 연구. *다리건축사무소 제46 호.*

Heung, S. M. (2016). 조선 후기 승정원의 직제와 공간 구조. *규장각, 49.*

HistoryNet. (2023, Aralık 10). Joseon'da tahtırevan, gama. http://contents.history.-go.kr/mobile/km/view.do?levelId

HistoryNet. (2023, Kasım 25). Saray törenleri ve musiki. http://contents.history.-go.kr/mobile/km/view.do

Hong, G. H. (2017). 조선 성종대 貞熹王后 國喪 의례와 그 특징. *조선시대사학보, (80), 77-116.*

Hong, S. M. (2004). 궁궐 안 사람들조선시대 궁녀의 위상. *역사비평*, 241-267.

Hong, S. M. (2005). 궁궐사람들 조선시대 국왕의 복식. *역사비평*, 351-379.

Hwang, E. D. (2012). 국학 설립의 의의와 신라유학의 발전. *한국사상과 문화 63.*

Hwang, H. S. (1998). 황혜성의 조선왕조궁중음식. 궁중 음식 연구원.

Hwang, J. Y. (2009). 조선시대 궁녀복식 연구. 국내석사학위논문 단국대학교 대학원.

Hyo, J. K. & Young, A. J. (2018). 영조 정순왕후 가례에 사용된 보자기의 상징성과 생활문화적 의미에 관한 고찰. *한국콘텐츠학회논문지 18.*

İhsanoğlu, E. (1998). Osmanlı eğitim ve bilim müesseseleri. *Osmanlı Medeniyeti ve Tarihi cilt 2.* İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi.

İnalcık, H. (1958). Osmanlı padişahı. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 13.*

İnalcık, H. (2003). *Osmanlı İmparatorluğu klasik çağ (*1300-1600). Yapı Kredi Yayınları.

İnalcık, H. (2009). *Devleti Aliyye 1*. İş Bankası Kültür Yayınları.

İnalcık, H. (2010). *Has-bağçede ayş u tarab.* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İnalcık, H. (2014). *Devleti Aliyye 2*. İş Bankası Kültür Yayınları.

İpşirli Argıt, B. (2015). Osmanlı İstanbul'unda Giyim Kuşam. *Büyük İstanbul Tarihi*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları. (ss. 230-263)

İpşirli, M. (1995). Enderun. *TDV İslam Ansiklopedisi 11. Cilt.* İslam Araştırmaları Merkezi (ss.185-187).

İpşirli, M. (2016). Cuma selamlığı. *Büyük İstanbul Tarihi*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları. (ss. 396-403).

Jang Yeong-sil Science Museum. (2023, Eylül 21). Ogru. http://www.jyssm.co.kr/html/sub10.php

Jang, J. H. & Han, D. S. (2004). 경복궁의 건축공간에 관한 연구-世宗代 禮制整備에 따른 法宮體制와 外朝 一廓을 中心으로-. *대한건축학회 논문집- 계획계, 20(4).*

Jeon, S. D. (2009). 明朝 前期 宦官 勢力의 推移와 機能. *중국사연구,(61)*, 39-82.

Jeong, G. S. (2018). *조선사 아는 척하기.* 정구선

Jeong, J. H. (2022). 조선시대 국도 한성의 풍수적 경관 경영과 풍수 담론의 노정. 문화역사지리, 34(2), 52-68.

Jeong, Y. J. (2022). 조선전기 장악원의 역학과 위상. *한국사학보, 88*, ss. 43-88.

Joo, N. C. (2009). *한국의 정원.* 고려대힉교 출판문화원. ısbn: 9791169560320

Joo, N. C. (2015). *역사여행 서울 경복궁 영문*. 한국관광공사.

Joo, Yeong Ha. (2013). 조선왕조 궁중음식 관련 고문헌 자료 소개. *한국학중앙연구원, 장서각 제30 집*.

Kafalı, M. (2002). Türk kültüründe renkler. *Yörtürk Dergisi, Sayı 42.*

Kalyoncu, H. (2015). 'Ehl-i hiref-i hassa teşkilatının Osmanlı kültür ve sanat yaşamındaki yeri ve önemi. *Internatıonal Journal of Social Science n.33*. (ss.279-294).

Kang, J. H. (2015) 朝鮮初期 國家儀禮 정비의 지향과 원칙- 吉禮·凶禮의 상호 영향을 중심으로. *민족문화연구 제68 호*.

Kang, J. H. (2023). 조선 초기의 禮樂 정비와 典禮書 간행: 『세종실록』「오례」를 중심으로. *민족문화연구 제98 호*.

Karaduman, G. (2021). Osmanlı Devleti'nde şikâr-ı hümayun ve 4. Mehmed'in çatalca ve karıştıran avları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(1).*

Karaman, H & Özek, A. & Dönmez, İ. K. & Çağrıcı, M & Gümüş, S. & Turgut, A. (2005). *Kur'a-ı Kerim ve açıklamalı meali.* Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kaşıkçı, O. (2015). Osmanlı Devleti'nde Vezir-i Azam (Sadrazam). *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 21 Sayı 2.*

Kim, G. M. (2009). 조선시대 군례 의식의 복식 분석과 장멸의 재현. 이화여자대학교 대학원 석사학위 청구논문.

Kim, G. S. (2019). 조선 궁궐 입지 선정의 기준과 지형에 대한 연구 -경복궁과 창덕궁을 중심으로-. *국립문화재연구원, 52(3).*

Kim, H. A. (2019). The primacy of li (principle) in the Neo-Confucian philosophy of Zhu Xi: significance for comtemporary Korean society. *Korea Journal, vol.59, no.4.*

Kim, H. R. (2013). 조선시대 궁중복식에 나타난 색채 및 상징성 분석 연구. 국내석사학위논문 경희대학교 교육대학원.

Kim, H. S. (2016). 조선시대 궁궐 (宮闕) 건축의 원리와 그 사상적 기반으로서의 예 (禮) 연구 경복궁 (景福宮)을 중심으로. *한국철학논집 21.*

Kim, J. M. & Seo, C. S. & Lee, K. G. & Cheon, D. Y. & Han, P. W. (2011). *삶의 공간과 흔적, 우리의 건축 문화*. 국사편찬위원회.

Kim, J. S. (2020). 함인재(舍忍齋) 정국채(鄭國采)의 관례(冠禮) 연구. *한국전통문화연구, 25.*

Kim, M. S. (2023, Ekim 25). Savi, tahta çıkma töreni, 사위. http://contents.history.go.kr/mobile/km/view.do?levelId=km_023_0040_0010_0020

Kim, N. H. (2014). 孟子의 도덕철학 연구. 서울대학교 대학원, 윤리교육과. 교육석사 학위논문.

Kim, S. A. (2022). 제조와 전악의 음악 활동 고찰. *한국음악사학회 53.* (ss. 37-100)

Kim, S. H. & Lee, Y. S. & Lee, M. S. & Ham, S. H. (2013). 흠경각루(欽敬閣漏 의 내부구조 연구. *한국천문연구원 30.*

Kim, S. H. & Sumita, S. (1988). 최근 독립주택의 평면 구성에 관한 연구 -남부지방의 사도시를 중심으로-. *대한건축학회 논문집 4(5).*

Kim, S. H. (2007). 조선시대 상의원의 왕실복식 공급체계 연구. *복식, 57(2).*

Kim, S. H. (2021). 조선시대 賓禮 연구의 현황과 과제. *사학연구,(144)*, 141-178, 10.31218/TRKH.2021.12.144.141.

Kim, S. J. (2022). 19-20 세기 조선 궁궐의 건축 공간과 서화. *미술사와 시각문화 29.*

Kim, T. H. (2007). 조선시대 궁궐 단청 이미지를 활용한 의상디자인 연구. 이화여자대학교 디자인대학원 석사학위 논문.

Kim, Y. J. (2017). 조선왕실 사신영접의례 음악 연구. 서울대학교 음악학석사학위논문.

Kim, Y. J. (2021) 조선 초기 조선 건국에 대한 역사 인식의 형성과 추이. *사학연구 142, 5-42.*

Kim, Y. O. (2004). 樂記의 음악론과 음악교육사상. *음악과 민족 28* (ss.325-345).

Koca, E. (2009). 19. Ve 19. Yüzyıl Osmanlı erkek modası. *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*. (ss. 63-81)

Koh, Y. J. (2003). Neo-Confucianism as the dominant ideology in Joseon. *Korea Journal.*

Konfüçyüs. (2022). Konuşmalar. (Çev. Giray Fidan). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kore Kültür Ansiklopedisi. (2023, Ağustos 28). Surasanğ, sabah ve akşam yemeği https://encykorea.aks.ac.kr/Article/E0031301

Kore Kültür Merkezi. (2023, Kasım 16). Traditional arts. https://ngr.korean-culture.org/en/143/korea/45

Kore Tarih Öğretmenler Birliği. (2014). Uluslararası okurlar için Kore tarihi. (Çev. Çiğdem Çıdamlı. Kore Cumhuriyeti Büyükelçiliği.

Kore Ulusal Bilim Müzesi. (2023, Aralık 10). Ogru saati. https://www.science.go.kr/board/view?linkId=4700481&menuId=MENU00831#

Kore Ulusal Müzesi. (2023, Aralık 12). Joseon Hanedanlığı dönemi bulutlar arasında ejderha desenli porselen şişe. https://www.museum.go.kr/site/main/relic/search/view?relicId=16700

Kore Ulusal Müzesi. (2023, Mart 23). Gyıonğbok Sarayı'nda seladon tabak. https://www.museum.go.kr/site/main/relic

Kore Ulusal Saray Müzesi, 국립고궁박물관. (2023, Aralık 10). Çegnye minyatürü. https://www.gogung.go.kr/gogung/pgm/psgudMng/view.do

Kore Ulusal Saray Müzesi, 국립고궁박물관. (2023, Aralık 10). Gvallye minyatürü. https://www.gogung.go.kr/gogung/pgm/psgudMng/view.do

Kore Ulusal Saray Müzesi, 국립고궁박물관. (2023, Aralık 10). Joseon'da çeyiz bohçası, bocagi. https://www.gogung.go.kr/gogung/pgm/psgudMng/view.do

Kore Ulusal Saray Müzesi, 국립고궁박물관. (2023, Aralık 10). Vefat eden kral ve kraliçelerin isimlerinin ve mezar yerlerinin yazılı olduğu tablet. https://www.gogung.go.kr/gogung/pgm/psgudMng/view.do

Kore Ulusal Saray Müzesi. (2023, Aralık 10). Conğ Tapınağı'nda düzenlenen ataları anma töreni minyatürü. https://www.gogung.go.kr/gogung/main/main.do

Kore Ulusal Saray Müzesi. (2023, Aralık 10). Düğün Töreni minyatürü. https://www.gogung.go.kr/gogung/main/main.do

Kore Ulusal Saray Müzesi. (2023, Aralık 10). Güneş ve ay resmi. https://www.gogung.go.kr/gogung/main/main.do

Kore Ulusal Saray Müzesi. (2023, Aralık 10). Kral Taejo'nun portresi. https://www.gogung.go.kr/gogung/pgm/psgudMng/view.do

Kore Ulusal Saray Müzesi. (2023, Aralık 10). Sacik Töreni başlatmak için çalınan çan, tıkconğ (특정). https://www.gogung.go.kr/gogung/main/main.do

Kore Ulusal Saray Müzesi. (2023, Aralık 10). Sansu resmi örneği, ressam: Kim Eunho, 1918. https://www.gogung.go.kr/gogung/pgm/psgudMng/view.do

Kömür, E. (2010). Osmanlı Devleti Enderun Mektebi'nde eğitim sistemi ve Türk eğitim sistemine etkileri (Yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuloğlu, Ü. & Gülmemed, S. (2009). *Osmanlı müzik kültürü.* Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi.

Kuzucu, K. (2015). *Kuraklığa karşı yağmur duası. Antik çağdan 21. yüzyıla büyük İstanbul tarihi*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları.

Kültür İstanbul. (2023, Aralık 10). Sur-ı Hümayun. https://kultur.istanbul/arsiv/www.kultur.istanbul/tr/osmanli-senlik-kulturu

Kültürel Miras İdaresi. (2023, Aralık 10). Yangseon tarafından çizilen Soye.

https://www.cha.go.kr/main.html

Kültürel Miras İdaresi. (2023, Aralık 11). Taht salon tavanı ejderha motifi. https://www.museum.go.kr/site/main/relic/search/view?relicId=883

Kwak, D. H. (2001). *단청장(중요무형문화재 제48 호).* 화산문화.

Kyujanggak Kore Araştırmaları Enstitüsü. (2023, Aralık 10) Kral ve kraliçenin sofra düzeni. https://m.blog.naver.com/PostView.naver

Lee, E. J. & Lee, G. H. (2014). 조선후기 왕세자 책례(冊禮) 시 의장(儀仗)에 대한 연구. *한복문화, 17(3),* 121-135, 10.16885/jktc.2014.08.17.3.121.

Lee, E. J. (2022) 종묘제례 앍인 복식의 변천에 관한 연구. *안동대학교 국학연구 vol.51.*

Lee, E. T. (2023, Aralık 10). Volde hayvanları. ©Seul Gazetesi. https://www.seoul.co.kr/news/seoulPrintNew.php?id=20060404020001

Lee, E. Y. (2019). 한국 사직제례의 시대적 고찰. *한국사상과 문화, 99.*

Lee, G. H. (2023). 조선 세종의 의사결정 방식과 의정부서사제 실시의 의미. *역사학보 no.258.*

Lee, H. D., Lee, C. H. & Gu, C. Y. (2010). *작은 문서로 옛 세상을 엿보다.* 국제청조세박물관.

Lee, H. S. (2016). Neo-Confucianism of Joseon Dynasty- its theoretical foundation and main ıssues. *Asian Studies 4 (1)*: 165-94.

Lee, H. S. (2016). 조선시대 궁궐(宮闕) 건축의 원리와 그 사상적기반으로서의 예(禮) 연구 경복궁(景福宮)을 중심으로. *한국철학논집 51.*

Lee, J. G. (2011). 조선전기 경복궁 궐내각사의 건축공간에 관한 연구. *건축역사연구: 한국건축역사학회논문집, 20(5).*

Lee, J. G. (2011). 조선전기 경복궁의 침전(寢殿)과 후원의 건축공간에 관한 연구. *건축역사연구: 한국건축역사학회논문집, 20 (6).*

Lee, J. H. (2008). 종묘와 종묘대제. *대한건축사협회 470.*

Lee, J. H. (2021). *Kore tarihi 1*. Nantu Kitabevi.

Lee, J. M. (2019). 조선 후기 왕자 관례 – 가례 복식 고증 연구. 이화여자대학교 대학원. 박사학위 논문.

Lee, S. D. (2022). 조선후기 혼례택일 연구. *동양문화연구 vol. 36.*

Lee, S. J. (2011). 景福宮 勤政殿 月臺 欄干石柱像 硏究. *미술사학연구(구 고고미술) 271-272.*

Lee, S. J. (2018). 경복궁 영제교 천록상 연구. *고궁문화 11.*

Lee, S. S. (2013). *Hanbok, timeless fashion tradition.* Seoul Selection.

Lee, Y. J. (2013). 조선시대 왕의 상복(常服)에 관한 고찰." 국내석사학위논문 건국대학교 디자인대학원.

Lim, M. H. (2010). 조선 초기 국가의례와 왕권 국조오례의를 중심으로. *역사와 실학 43.*

Lim, M. H. (2012). 조선시대 국왕 嘉禮의 전치와 규범. *동양고전연구, 47.*

Lim, Y. H. (2002). 조선 초기 儀禮詳定所의 운영과 기능. *역사와실학, 24.*

Lim, Y. H. (2017). 조선초기 한성부의 기능과 한성판윤. *서울과 여가 제95 호.*

Liu, S. L. & Lim, K. R. (2014). The analysis of differences between residential space elements according to Chinese and Korean Fengshui theories. In Proceedings of the Korea Contents Association Conference (pp. 463-464). The Korea Contents Association.

Lukaczynski, J. (2016). Korean legal thought under Yi Dynasty as a reflection of Confucian wolrdview adopted ın early Joseon period: Chinese ınfluence, Korean ıdeology. *Gdanskie Studia Azji Wschodniej.*

Memiş, M. (2018). Osmanlıda hat sanatını zirveye çıkaran eğitim yöntemi: meşk ve icazet geleneği. *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi vol.2/3*. (ss. 53-75).

Mi, J. S. (2016). 유교의 좌점에서 본 한국미. *동양예술 31.*

Milli Saray Müzesi, 국립고궁박물관. (2013). *조선왕실 왕비와 후궁의 생활.* 부경대학교 산학협력단, 연구용역 결과물임.

Milli Saraylar Başkanlığı. (2023, Aralık 10). Babü's Saade. https://www.millisaraylar.gov.tr/

Milli Saraylar Başkanlığı. (2023, Aralık 11). Topkapı Sarayı'nda seladon tabak. https://www.millisaraylar.gov.tr/

Min, B. S. (2015). 도선국사의 풍수사상과 풍수담론. *국학연구, 27,* 383-423.

Moda Müzayede. (2023, Aralık 10). Osmanlı'da tahtırevan. https://www.modamuzayede.com/urun/4775612/kartpostal-tahtırevan

MustafaCambaz. (2023, Aralık 10). Bab-ı Hümayun. https://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=22098

MustafaCambaz. (2023, Aralık 10). Babü's Selam. https://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=22114

MustafaCambaz. (2023, Aralık 10). Dördüncü avlu. https://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=22336

Nam, J. D. (2013). 조선 태종의 왕위와 왕통의 정당화. *한국문화, 63.*

National Institute of Korean History. (2023, Ağustos 17). Yaşamın ve mimari kültürümüzün izleri. http://contents.history.go.kr/front/km/view.do?levelId=km_039_0020

Ocakoğlu, N. (2018). Osmanlı sarayı kadın giysileri ve günümüz giysi tasarımına bir uyarlama. *Ulakbilge, Cilt 6 Sayı 30. (*ss. 1537-1548).

Oh, C. L. (2017). 조선 초기 고득종 (1388-1452) 의 시문과 서예 연구. *탐라문화 54.*

Oh, S. D. (2016). 조선왕조 궁중음식(宮中飮食 중 전유화(煎油花)의 문헌적 고찰. *문화기술의 융합 제2 권 제4 호.*

Oh, S. H. & Hong, N. Y. (2018). 『책례도감의궤』의 수식함(首飾函)과 보袱에 관한 연구. *한복문화, 21(3),* 37-49, 10.16885/jktc.2018.9.21.3.37.

Oh, S.D. (2015). 조선왕조 궁중음식(宮中飮食) 중 편육류(片肉類)의 문헌적 고찰. *문화기술의 융합 제1 권 제1 호.*

Oh, Y. H. & Nam, I. S. & Oh, W. T. & Nam, S. & Lee, J. T. (2015). 조선시대 관상감 관원에 관한 조사. *한국기상학회 학술대회 논문집, 개최지.*

Okay, B. (2017). *Konfüçyüs ve Çin felsefesinin temelleri.* Bilge Kültür Sanat.

Ortaylı, İ. (2008). *Osmanlı sarayında hayat*. Yitik Hazine Yayınları.

Ortaylı, İ. (2008). *Türkiye teşkilat ve idare tarihi*. Cedit Neşriyat.

Osmanlı Minyatür Müzesi. (2023, Kasım 10). Kanuni Sultan Süleyman'ın Cenaze Töreni minyatürü. https://osmanliminyaturmuzesi.omeka.net/items/show/2

Osmanlı Minyatür Müzesi. (2023, Aralık 10). Yavuz Sultan Selim minyatürü. https://osmanliminyaturmuzesi.omeka.net/items/show/25

Ölçer, M. (2020). Kore alfabesi hangıl ile yazılmış ilk roman Hong Gil-dong Jeon üzerine bir inceleme, Joseph Campbell'in monomit teorisi bağlamında (Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öz, M. (1999). Klasik dönem Osmanlı siyasi düşüncesi: tarihi temeller ve ana ilkeler. *İslami Araştırmalar Dergisi 12/1.*

Özaltın, F. N. & Ölmez, F. N. (2011). Osmanlı dönemi minyatürlerinde el sanatlarından izler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi Art-e Mayıs.*

Özcan, S. (2009). Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan 17. yüzyıl padişah kaftanlarının incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özçalık, M. (2017). Lotus Çiçeğinin farklı kültürlerdeki önemi ve peyzaj tasarımında kullanımın irdelenmesi. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi 10.* (ss. 22-28).

Özlü, Z. (2011). Osmanlı saray şekerleme ve şekerlemecileri ile ilgili notlar. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi 58.* (ss.171-190)

Özmutlu, G. (2014). Harem cariyelerinin musiki ve seyirlik oyunlardaki eğitimleri (1677-1687). *Belleten 78*, 1033-1074. doi:10.37879/belleten.2014.1033.

Pamir, A. (2010). Nişancı ve hukuki statüsü. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 59.*

Park, D. J. & Shim, G. H. & Shim, S. G. & Yang, J. S. & Lee, U. (2006). *전쟁의 기원에서 상흥까지.* 국사편찬위원회.

Park, G. Y. (2013). 『국조오례의』에 나타난 군례 복식. *아시아민족조형학보*, 12, 82-101.

Park, H. G. (2001). 조선 초기 승문원의 성립과 그 기능. *사학연구 (62).*

Park, H. J. (2015). *중국어 관광 통역 안내사를 위한 중국인 주요방문지 스토리북.* 한국관광공사.

Park, J. H. (2017). 서울 궁궐의 풍수지리 분석과 문화콘텐츠 활용방안에 관한 연구. 건국대학교국내박사학위논문.

Park, J. H. (2023). 음양오행을 아십니까? 현판으로 이해하는 서울의 음양오행. *연세춘추 제 1919 호.*

Park, J. M. (2016). 조선 전기 관요백자의 명문이 갖는 二元的 성격. *미술사학연구(구 고고미술),(290·291),* 67-93.

Park, S. M. (2023). 조선궁궐단청 머리초양식 연구. 국내석사학위논문 한서대학교 국제디자인융합전문대학원.

Park, Y. G. (2017). *한 권으로 읽는 조선왕조실록.* 웅진지식하우스.

Park, Y. S. & Kim, E. J. & Park, C. L. (2009). 서울상징 해치가 가지는 의미와 특성. *서울디자인자산 100 선 심화연구.*

Park. D. K. (2012). 정도전 사상과 현대 한국정치 양성을 중심으로. *한국학논집 47.*

Pekin, E. (2023, Kasım 14). Sarayda musiki. http://www.turkishmusicportal.-org/tr/makaleler/sarayda-musiki

Pera Müzesi. (2023, Aralık, 10). Jean Baptiste Vanmour'un elçi heyetinin Topkapı Sarayı'nın ikinci avlusundan geçişi. https://www.peramuzesi.org.tr/blog/venedik-balyosunun-topkapi-sarayi

Pettid, M. J. (2008). *Korean cuisine An illustrated history*. Reaktion Books Lts.

Roux, J-p. (1990). Osmanlı sanatı. *Erdem, 6(18),* 893-932.

Sağlam, H. (2017). İslam idare hukukunda yönetim şekli. *Universal Journal of Theology (UJTE), 2 (1),* 36-57.

Samancı, Ö. (2008). *imparatorluğun son döneminde istanbul ve osmanlı saray mutfak kültürü.* Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Saz, L. (2010). *Haremde yaşam*. DBY Yayınları.

Sejong Korea. (2023, Aralık 10). Cıbhyıoncon'da alimler. http://sejongkorea.org/main/-sub.html?Mode=view&boardID=www12&num=29&page=0&keyfield=&key=&bCate=

Shin, B. J. (2010). 조선시대 의궤(儀軌) 편찬의 역사. *조선시대사학보 54.*

Shin, H. J. (2023). 조선 전기 왕실 제례용 백자향로의 제작과 사용. *한국미술역사 318.*

Shin, H. S. (2019). 문화복합 퍼포먼스로서 왕실·황실제례- 조선 종묘제례와 로마 황제숭배의례를 중심으로. *한국연극학, 1(70*).

Shin, M. H. (2005). 조선시대 환관가족의 구성과 기능. *古文書硏究, 26,* 123-142.

Shin, T. Y. (2014). 조선 태조조 창작 呈才의 악무와 예악사상. *동방한문학, 59.*

Shin, Y. A. (2018). 조선시대 내의원의 기능과 의관(醫官)의 지위. *역사와실학 65.*

Sillokwiki. (2023, Ekim 12). Joseon saray yemekleri. http://dh.aks.ac.kr/sillokwiki/index.php

Sillokwiki. (2023, Kasım 13). Ataları anma töreni. http://dh.aks.ac.kr/sillokwiki/index.php/%EB%8C%80%EB%AC%B8

Son, Y. T. & Thuy Van, L. T. (2022). 전통 어촌의 풍수경관: 보성군 득량면 강골을 중심으로. *사회과교육, 61(3),* 169-188, 10.37561/sse.2022.09.61.3.169

Song, H. J., Jeon D. J., Lim K., Lee K., Choi E., Chung Y., Suh Y., Chun W., Hahn M., & Chung C. (2019). *A history of Korea*. The Academy of Korean Studies.

Song, M. H. (2021). 조선 이후 영남지역 관례의 구성 체계와 그 문화적 의미 변화. 학위논문 박사 영남대학교 대학원.

Song, M. W. (2019). 관례(冠禮)의 전통과 인성교육적 함의. *대동철학, 89.*

Song, Y. J. (2018). 경복궁을 활용한 역사과 현장체험학습 방안 연구. 이화여자대학교 교육대학원 석사학위 논문.

Sunay, S. (2017). Sur-i hümayun defterine göre 19.yüzyıl saray düğünlerine dair bir değerlendirme. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi vol. 20.* (ss.327-342)

Şalom Dergisi. (2023, Aralık 10). Türk kültüründe lotus motifi. https://dergi.salom.com.tr/haber-336

Şen, İ. (2019). Osmanlı'da cenaze merasimleri ve musiki. *Kocaeli İlahiyat Dergisi, Cilt 3 Sayı2.* (ss. 145-156).

Taneri, A. & Erdoğdu, M. A. (2019) *Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde hükümdarlık kurumunun gelişmesi ve saray hayatı-teşkilatı.* Türk Tarih Kurumu.

Tarım Ertuğ, Z. (1995). Osmanlı Devleti'nde 16.yüzyıl cülus ve cenaze törenleri. (Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TDV İslam Ansiklopedisi. (2023, Aralık 10). Hat. https://islamansiklopedisi.org.tr/hat

TDV İslam Ansiklopedisi. (2023, Aralık 10). Kanuni Sultan Süleyman'ın Cülus Töreni'ni tasvir eden minyatür. https://islamansiklopedisi.org.tr/culus

TDV İslam Ansiklopedisi. (2023, Aralık 10). Nakkaşhane. https://islamansiklopedisi.org.tr/nakkashane

Temelkuran, T. (1975). Divan-ı hümayun. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi 6.*

The JoongAng. (Erişim Tarihi: 10.01.2022). Veliaht eğitimi. https://www.joongang.co.kr/article/22599301#home

Tommy Wong. (2023, Aralık 10). Şinmu Kapısı. https://www.flickr.com/photos/gracewong/404178757/

Topkapı Sarayı Müzesi. (2023, Aralık 10). Güneş desenli kısa kollu kaftan. TSM env. No 13/177

Tozduman Terzi, A. (2010). *Osmanlı teşkilat ve kültür tarihi.* İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Türközü, S. G., Köroğlu Türközü, H. & Kyung, O. H. (2014). *Kore'yi tanıyarak Korece öğrenelim.* Lotus Yayınevi.

Uluçay, M. Ç. (2017). *Harem*. Ötüken Neşriyat.

Ulusal Tarih Derleme Komitesi, 국사편찬위원회. (2006). *옷차림과 치장의 변천*. 국사편찬위원회 편.

Uzunçarşılı, İ. H. (1977). Osmanlılar zamanında saraylarda musiki hayatı. *BELLETEN 41*. (ss. 79-114).

Uzunçarşılı, İ. H. (1984). *Osmanlı Devleti'nin saray teşkilatı.* Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Ünver, S. (1952). *Fatih devri yemekleri.* İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü.

Van Norden, B. W. (2011). *Introduction to classical Chinese philoosophy*. Hackett Publishing Company.

Yaman, B. (2008). 1545 Yılı Osmanlı saray sanatkarları. *BELLETEN 72*. (ss.501-534). https://doi.org/10.37879/belleten.2008.501

Yang, H. S. & Kwak, N. H. (2011). 조선시대 금군에 대한 고찰. *한국체육사학회지, 16(1).*

Yao, X. Z. (2000). *An introduction to Confucianism*. Cambridge University Press.

YediKıta. (2022, Ocak 10). Kitap dostu padişahlar. Kitap Dostu Padişahlar - Yedikıta Tarih ve Kültür Dergisi

Yıldız, M. (2014). Osmanlı hasbahçelerinin sultanı: Sultaniye hasbahçesi. *BELLETEN 78.*

Yılmaz, N. (2023). İslam hat sanatının şekillenmesinde biçim ve içerik açısından Kur'an'ın etkisi. (Doktora Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yonhap Gazetesi. (2023, Aralık 10). Ejderha motifli Myıonbok. https://www.yna.co.kr/view/AKR20171008014000005

Yonhap Gazetesi. (2023, Aralık 11). Joseon'da lotus motifi. https://www.yna.co.kr/view/PYH20210615141500013

Yoo, H. J. (2011). 조선시대 초상화 상복에 나타난 문양 연구 -사모와 단령을 문양을 중심으로. *한복문화 14 (1).*

Yook, S. H. (2008). *조선시대 왕위계승교육의 변화양상*. 교육과학기술부.

Yook, S. H. (2018). 조선 왕실의 후계자 교육. 중앙일보.

Yoon, J. (2007). 정조의 세자 책례(冊禮) 시행에 나타난 '군사(君師)' 이념. *인문논총, 57.*

Yun, J. A. (2015). *Korean culture no.9 food combining flavor, health and nature.* Korean Cultre and Informantion Service.

Yurt, D. (2020). Osmanlı Kumaş Sanatında Hayvan Motifi. (Simurgla bezeli kemha parçası fotoğrafı). Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt: 13 Sayı: 71.